

**IRATOK A ROMÁNIAI
ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT
TÖRTÉNETÉHEZ 1.**

FORRÁSOK
A ROMÁNIAI MAGYARSÁG TÖRTÉNETÉHEZ

A sorozat szerkesztőbizottsága:

Bárdi Nándor

György Béla

Hunyadi Attila

Lönhardt Tamás

Nagy Mihály Zoltán

Vincze Gábor

IRATOK A ROMÁNIAI ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT TÖRTÉNETÉHEZ 1.

A vezető testületek jegyzőkönyvei

Válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket írta:
György Béla

Pro-Print Könyvkiadó – Erdélyi Múzeum Egyesület
Csíkszereda – Kolozsvár, 2003

A kötet a Teleki László Intézet, az Erdélyi Múzeum Egyesület
és a Pro-Print Könyvkiadó
közös könyvkiadási programja keretében készült.

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,

a Nemzeti Kulturális Alapprogram

és a Communitas alapítvány támogatta.

A kézirat elkészítését az OM Nemzeti Kutatási
és Fejlesztési Program „Kulturális külpolitika és nemzeti identitás”
alprogramja támogatta.

Előszó és bevezető tanulmány:

György Béla

Felelős szerkesztő:

Bárdi Nándor

Borítóterv:

Miklósi Dénes

Mutatók:

Gidó Attila, Lázok Klára

© György Béla

© Pro-Print Könyvkiadó

ISBN: 973-8468-13-2

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
A MAGYAR PÁRT A ROMÁNIAI POLITIKAI ÉLETBEN (1922-1938)	13

DOKUMENTUMOK

I. RÉSZ.

Az Intézőbizottság jegyzőkönyvei	27
1. 1923. október 12.	27
2. 1923. október 24.	30
3. 1923. november 22.	32
4. 1923. december 12.	34
5. 1924. január 12.	37
6. 1924. február 12.	40
7. 1924. március 12.	42
8. 1924. április 14.	45
9. 1924. május 24.	51
10. 1924. június 12.	57
11. 1924. október 18.	58
12. 1924. november 18.	67
13. 1924. december 13.	74
14. 1926. március 14.	76
15. 1926. október 9.	83
16. 1926. október 10.	87
17. 1927. május 7.	89
18. 1927. június 16.	99
19. 1927. november 8.	103
20. 1928. május 23.	113
21. 1928. október 13.	121
22. 1928. október 14.	126
23. 1928. november 13.	127
24. 1929. június 8.	132
25. 1930. június 22.	140
26. 1930. október 25.	148
27. 1930. október 26.	153
28. 1931. május 14.	153
29. 1932. június 26.	157

30. 1933. július 1.	159
31. 1933. július 2.	166
32. 1933. november 30.	167
33. 1934. november 13.	172
34. 1935. június 15.	183
35. 1936. november 14	192
36. 1937. május 30.	197
37. 1937. szeptember 3.	204
38. 1938. február 10.	210

II. RÉSZ

Az Elnöki Tanács jegyzőkönyvei 219

1. 1925. március 7. (Emlékeztető)	219
2. 1925. április 28. (Emlékeztető)	220
3. 1925. május 13.	221
4. 1925. május 27	225
5. 1925. június 12.	226
6. 1925. július 16.	227
7. 1925. augusztus 12.	230
8. 1925. október 7.	233
9. 1925. október 31.	236
10. 1925. december 16.	242
11. 1927. december 14. (Kivonat)	245
12. 1927. november 7. (Kivonat)	252
13. 1929. április 22. (Jegyzőkönyvi kivonat)	253
14. 1929. október 14. (Kivonat)	254
15. 1930. május 11. (Kivonat)	255
16. 1935. október 7. (Kivonat)	256

III. RÉSZ

A parlamenti csoport jegyzőkönyvei 259

1. 1926. június 24.	259
2. 1926. július 1.	261
3. 1926. július 14.	263
4. 1926. november 18.	265
5. 1926. november 26.	268
6. 1926. december 8.	269
7. 1926. december 16.	271
8. 1927. február 10.	274
9. 1927. február 16-án.	275

10.	1927. március 11.	278
11.	1927. április 8.	286
12.	1927. július 18.	287
13.	1927. július 26.	288
14.	1927. október 18.	289
15.	1927. november 24.	290
16.	1927. december 10.	293
17.	1928. február 22.	294
18.	1928. március 18.	295
19.	1928. október 30.	296
20.	1928. december 28.	297
21.	1929. január 24.	300
22.	1929. február 19.	301
23.	1929. március 7. és 8.	303
24.	1929. május 2.	306
25.	1929. június 20.	307
26.	1929. december 12.	309
27.	1930. április 3.	311
28.	1930. május 7.	315
29.	1930. december 12.	318
30.	1931. február 17.	320
31.	1931. március 20.	322
32.	1931. június 18.	325
33.	1931. november 17.	326
34.	1931. december 1.	327
35.	1932. február 11.	329
36.	1932. február 23.	334
37.	1932. március 3.	338
38.	1932. március 17.	339
39.	1932. augusztus 12.	341
40.	1932. augusztus 31.	342
41.	1932. november 24.	343
42.	1933. január 25.	344
43.	1933. március 2.	345
44.	1933. április 11.	348
45.	1934. február 14.	349
46.	1934. február 28.	350
47.	1934. június 15.	352
48.	1934. június 25.	356
49.	1934. november 27.	358
50.	1934. november 29.	361
51.	1935. február 28. és március 1.	362

52. 1935. november 26.	365
53. 1936. március 4.	366
54. 1936. november 23.	368
55. 1937. január 21.	369

IV. RÉSZ

Nagygyűlési jegyzőkönyv	375
1. 1937. szeptember 4.	375

FÜGGELÉK

A magyar képviselők és szenátorok parlamenti munkássága (beszédék és felszólalások) 1922–1937 között.	382
Az OMP választott vezetősége	412
Kolozsvár, 1922. december 28.	412
Brassó, 1924. december 14.	413
Gyergyószentmiklós, 1926. október 9-10.	413
Székelyudvarhely, 1928. október 14.	414
Szatmárnémeti, 1930. október 26.	415
Marosvásárhely, 1933. július 1-2.	415
Sepsiszentgyörgy, 1937. szeptember 3-4.	416
RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK	418
IDEGEN SZAVAK	420
TÁRGYMUTATÓ	421
NÉVMUTATÓ	428
HELYSÉGNÉVMUTATÓ	442
HIVATKOZOTT IRODALOM	446
ÖSZEFoglalás	451
REZUMAT	452
ZUSAMMENFASSUNG	453
SUMMARY	455

ELŐSZÓ

A romániai magyarság múltjának vizsgálata a magyar és román történetírás számára egyaránt megkerülhetetlen feladat. Ennek előfeltétele a korabeli források feltárása, megismerése. Kiadványunkban a két világháború közötti erdélyi magyarság történelmének egy fontos irategyütteséből adunk válogatást.

1999 őszén Kolozsvárt kutattam, és az ottani megyei levéltárban (Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Cluj – KmÁL) az 1283. számú állagban a két világháború közötti romániai magyarság politikai szervezetének, az Országos Magyar Pártnak (OMP) mindeddig ismeretlen, több mint fél évszázadon át eltűntnek hitt iratanyagára leltem. Az említett forrásokra Mikó Imre, a romániai magyarság politikai küzdelmeiről írt művében már hivatkozott.¹

1942-ben mind Jakó Zsigmond,² mind Kelemen Lajos³ az erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárának célkitűzései közé felvették az OMP iratanyagának a későbbi történeti kutatás számára való megőrzését is. Jakó Zsigmond a fenti tárgyévről szóló jelentése a következőkről tájékoztat: *„Bethlen György gróf megértésének köszönhető, hogy éppen az egyik legfontosabb forrásanyag, a magyarság megszállás alatti politikai szervének, a Magyar Pártnak az irattára került elsőnek kezelésünkbe. Beszállítása ugyan nem történhetett meg, mert a Párt történetének feldolgozója, Szentmártoni Kálmán unitárius kollégiumi tanár úrnak munkája gyors befejezéséhez még néhány hónapig szüksége van az irattár egész anyagának zavartalan használatára. Ez pedig úgy biztosítható legjobban, ha az irattár egyelőre ideiglenes őrzőhelyén, az Unitárius Kollégiumban marad. A letét átvétele megtörtént, jó elhelyezéséről meggyőződünk, s beszállításáig Szentmártoni Kálmán tanár urat kértük fel most már az Erdélyi Múzeum Levéltára nevében további őrizetre. Az irattár aktaanyaga jelenleg öt ládát tölt meg. Ehhez járulnak még a különböző jegyzőkönyvek és iktatókönyvek. Amennyire így megállapítható volt, az irattár sértetlenül és jó rendben megmaradt, bár egy selejtezésen állítólag már keresztülment Az ügyiratok évenként, iktatószám szerint vannak csomózva. Iktatókönyvek és akták 1924-től kezdődően vannak. A rendes ügyiratokon kívül 1927-től kezdve külön sorozatot alkotnak az Elnöki bizalmas iratok, melyek kétségtelenül az egész iratanyag leglényegesebb részét alkotják. A Központi Intézőbizottság jegyzőkönyvei 1923-tól, a Nagygyűlések jegyzőkönyvei 1924-től, az Elnöki Tanács jegyzőkönyvei pedig 1925-től maradtak ránk.”*⁴

A két világháború közötti időszakról a második világháború alatt megszólalók az OMP iratait mindannyian fontosnak tartották.⁵ Mikó Imre már egy okmánytár előkészületéről, közzétételének fontosságáról tett említést: *„Az előkészület alatt álló munkák közül a megszállás történetének okmánytára a legkomolyabb vállalkozás. Szeretnők, ha a rendre egybegyűlő anyag minél előbb napvilágot látna, mert ez a tizenkét kötetre tervezett sorozat nemcsak a szaktudomány terén pótolna régi hiányt,*

*hanem fontos nemzetpolitikai cselekedet is volna.*⁶ Az talán magától értetődő, hogy a háború vészterhes időszakában mindezek nem jelenhettek meg.

Ismereteink szerint az Unitárius Kollégiumból az állambiztonsági szervek az 1940-es évek második felében egy teherautónyi iratanyagot elszállítottak, ekkor, a kutatók számára a Magyar Párt iratainak is nyoma veszett. Most ez az irategyüttes, ha nem is teljességében, de részlegesen, ismét felszínre került. Az iratok az erdélyi magyarság két háború közötti történetének kimagasló forrásai. Mindez – a jelenlegi rendszer szerint – négy tárgykörben 1,25 folyóméter, 9 dobozban, 25 iratcsomó, közel 8 ezer fólió. Az iratanyag származási helyéről, történetéről a levéltárban nem adtak felvilágosítást, de a kötegek két bejegyzése (1950,⁷ 1954⁸) arra utal, hogy a Securitate „vigyázott rá”, és volt olyan pillanat, amikor az iratokat jelentéktelen anyagnak minősítették.⁹

De szerencse, hogy nem semmisítették meg, hanem a különleges levéltári állomány 1919–1941 közötti dokumentumai közé sorolták. Feldolgozása, amely során a jobb felső sarokban beszámolták a lapokat, 1987-ben kezdődött, az állag háromoldalas katalógusa pedig ma is a SECRET (TITKOS) bejegyzést tartalmazza.

Az iratok jelenlegi csoportosítása meglehetősen elnagyolt, bár bizonyos fokú rendezettség felismerhető, hisz úgy tűnik, hogy nagy vonalakban megőrizte az OMP központi irodájában kialakított besorolást. Állapotuk jónak mondható, bár a ceruzával írt fogalmazványok több mint fél évszázad távlatából igencsak elhalványultak. A fellelt okmányok a Magyar Párt irattárának jelentős része: a vezető testületek jegyzőkönyvei, jelentések, beadványok, javaslatok, panaszok, törvénytervezetek, választással kapcsolatos feljegyzések és kimutatások, levelezés, iskola- és nyugdíj-ügyek stb. bizonylatai. Valamennyi mindmáig ismeretlen, a történészek számára rendkívül értékes forrásanyag, a történelem iránt érdeklődő nagyközönség számára pedig élménydús olvasmány. Ismereteink szerint mindeddig három alkalommal történt utalás az iratanyagra,¹⁰ két alkalommal pedig készülő kötetünkről szól híradás.¹¹

Az irategyüttes legfontosabb dokumentumai az *Intézőbizottság*, az *Elnöki Tanács*, a *parlamenti csoport* és a *nagygyűlés jegyzőkönyvei*, ezek első alkalommal most kerülnek nyilvánosságra.

Az egységes elvű kötet összeállítása céljából a teljességre törekvés szándékával, a kötetbe a fenti négy vezetőtestület teljes terjedelmű, gépelt tisztázott jegyzőkönyvei mellé az ezekre vonatkozó kivonatokat, emlékeztetőket, valamint a fogalmazványokat is beválogattuk. Mindezt négy fejezetben csoportosítva időrendben, a fejezeteken belül sorszámozva, teljes terjedelmükben, szöveghű másolatban, szó szerint, de nem betűhíven, hanem a mai helyesírás szabályai szerint adjuk közre. A tárgyalások, viták, hozzászólások szövegei normál, a határozatok szövegei dőlt betűvel olvashatóak. A szöveghű közléssel a Magyar Párt vezető testületei üléseinek, valamint a korszak hangulatát is vissza szeretnénk volna adni. Ebből következik, hogy a jegyzőkönyvekben levő következtetlenségeket – pl. rövidítéseknél – nem küszöböltük ki, de a nyilvánvaló helyesírási hibákat, a jegyzőkönyvek napirendi

pontjainak olykor rossz számozását, valamint a rövid stiláris bejegyzéseket az olvashatóság érdekében külön jelzés nélkül javítottuk, míg a géppel készült szövegek közé írt kézírásos kiegészítéseket a jegyzetekben idézőjelbe téve, dőlt betűkkel betoldottuk. Ahol a szöveg olvashatatlan és emiatt kihagytunk ott [...] jelzést, míg a rossz fogalmazás esetében [sic!] jelzést alkalmaztunk. A szövegközlés jelzi az irat keltének helyét és idejét, ill. a jegyzőkönyvvezetők (esetleg hitelesítők) nevét. Az utóbbiakat egységesen balra zártan közöljük. Ahol fennmaradt, a jelenlevők és távolmaradók névsorát is megadjuk.

A szövegközlés után közvetlenül az iratok jellegének leírása található. Mivel az összes közölt dokumentum – amint már utaltunk rá – egyetlen levéltári állagból (fond) származik, ezért arra a jelzetben ismételtelen nem hivatkozunk. Csak a fasciculus (csomó) és fólió (lap), az írás módját (kézírásos vagy gépelt; eredeti vagy másolat; fogalmazvány vagy tisztázat) rögzítettük. Ezek után tüntettük fel a közölt dokumentum szövegéhez szorosan nem tartozó, de az iraton olvasható egyéb – fontosnak tartott – (pl. iratkezelési) szövegrészeket is, valamint azt, ha összefűzött és pecsételt (e célra a „Magyar Párt” feliratú körbélyegzője – közepében „1922” – volt használatos). Az iratok legtöbbször hátlapján különböző számozások – piros és kék színű arab, – valamint római számok – találhatóak, nyilván az iroda ügykezelésének megkönnyítése céljából. Mivel nekünk nem az irattár rekonstrukciója volt a célunk, ezért ezekre nem hivatkozunk.

A közölt jegyzőkönyvekhez, ahol az szükségesnek látszott, jegyzeteket alkalmaztunk. Ezek jellege részben magyarázó-tájékoztató, részben utalás arra a helyre, forrásra, ahol a kérdés bővebb kifejtése, értelmezése, háttere megtalálható. A jegyzetelésnél nem volt szándékunk a teljességre való törekvés, nem vállaltuk azt sem, hogy minden kérdést megmagyarázzunk, hiszen ez nem feladata egy dokumentumközlésnek, hanem ezt majd a párt átfogó történeti monográfiájának kell elvégeznie.

Többes példányok esetében, az ugyanazon iratok egymáshoz való viszonyára nem utaltunk, magától értetődően mindig az első vagy legjobb példányt válogattuk ki közlésre.

A közreadott iratokban említett dokumentumokra – már amelyek fellelhetőek voltak – a *Jegyzetek*-ben utalunk, és megadjuk tárgyalt állagunkban lelőhelyüket is, valamint jelezzük azt is, ha a hivatkozott irat nem került elő. Mellékleteket a legritkább esetben közlünk, főképp akkor, amikor az értekezleten fontos előterjesztés vagy határozat vitára adott alkalmat. Ott, ahol fontosnak tartjuk, utalunk rájuk, vagy a már közölteknek megadjuk forrását is.

A *Függelék*-ben, a közölt jegyzőkönyvek kiegészítéseként mellékeljük a magyar képviselők és szenátorok több, mint félezernyi felszólalását a román parlament két házában. Ennek alapja Kiss Árpád általunk időrendben folytatott összeállítása, *A magyar törvényhozók működése a román parlamentben* (Magyar Kisebbség, 1936. 13. sz. 342-356. és 14. sz. 375-392.). Mindez messzemenően tájékoztatja az olvasót a jegyzőkönyvek tanulmányozásakor, és mentesít minket a nagyarányú jegyzete-

léstől. A továbbiakban erre már külön nem utalunk. Ugyanitt közöljük a Magyar Párt nagygyűlésenként választott vezetőtestületeinek névsorát is.

A kötet rövidítéseiről külön jegyzék ad eligazítást, az idegen szavakat (főképp a román kölcsönszavakat) magyarazzuk, kivéve azokat, amelyek Bakos Ferenc *Idegen szavak és kifejezések kéziszótára* c. művében (Bp. 1994) előfordulnak. A nevek olykor eltérő helyesírását a névmutató egységesíti. A kötetet tárgyszójegyzék, helységnév-mutató, hivatkozott irodalomjegyzék valamint román, német, angol és francia nyelvű összefoglaló egészíti ki. Bevezetőnkben az iratoknak a korabeli politikán belüli értelmezéséhez kíséreltünk meg eligazítást, ill. támpontokat adni.

E helyen mondok köszönetet a Klebelsberg-Alapítványnak és a Nemzeti Kulturális Alap Irodalmi Kollégiumának, amelyek támogatásukkal segítették kutatómunkámat, és ez által lehetővé tették e kötet összeállítását is.

Jegyzetek:

1. *Mikó* 1941, 316.
2. *Jakó* 1942a, 15.
3. Kelemen Lajos levele Bethlen Györgynek, Kolozsvárt, 1942. máj. 11. Bethlen György hagyatéka. Magántulajdonban.
4. *Jakó* 1942b, 39. Ez az információ ellent mond annak a közelmúltban napvilágot látott besúgói nyilatkozatnak, amely szerint a Magyar Párt iratanyaga is a piarista templom altemplomában nyert volna elhelyezést. Ld. *Maghiarii* 2002, 468. Itt jegyezzük meg, hogy a Jakó által említett jegyzőkönyvekből csak az általunk közöltek találhatóak a levéltár anyagában.
5. *Makkai* 1942; *Juhász* 1943.
6. *Mikó* 1943, 509.
7. Serviciul Securității Poporului – Reg. Someș. Acest dosar numerotindu-se conține 799 (șaptesute nouăzeci și nouă) file, pentru care s-a șnuruit și sigilat cu sigiliul serviciului. Arhivar [olwashatatlan aláírás], Dej [Cluj?], la 2 iunie 1950. [pecsét helye] Fond 1283, fasc. 2/1935, folio 192.
8. Se certifică de noi, că prezentul dosar conține 128 (una sută douăzeci și opt) file, pentru care s-a șnuruit și sigilat. [olwashatatlan aláírás], 1954. I.
9. Material fără importanță apartinând arhivei veche a Partidului Maghiar. [Magyar fordításban: A Magyar Párt régi archívumának jelentéktelen anyaga – Gy.B.] [olwashatatlan aláírás], 1966. VI. 8. Fond 1283, fasc. 2/1935, folio 31.
10. *Bárdi* 1999, 113; *Minorități* 1996, 1999. A megfelelő helyen utalunk rá. *György* 2000a, 231-237.
11. *Cseke* 2001, 88; *Maghiarii* 2002, 469.

A MAGYAR PÁRT A ROMÁNIAI POLITIKAI ÉLETBEN (1922-1938)

Az első világháborút követő történelmi helyzetben, majd a háborút lezáró békeszerződések révén Erdélyt elszakították Magyarországtól, és Romániához csatolták, aminek következtében az ottani magyarság elvesztette korábbi állami-közösségi kereteit, az újra pedig nehezen tudott beilleszkedni.

A román megszállás első éveit a passzivitás határozta meg, míg az aktivitás az önvédelmi és védelmet kereső magatartásokból bontakozott ki a trianoni békeszerződés aláírása után. Előbb a Magyar Szövetség alakult meg,¹ majd a Nemzeti valamint a Néppárt. Az 1922. februárjában tartott választásokon sikerült a Magyar Szövetség részéről 6 magyar képviselőt és szenátort bejuttatni a román törvényhozásba.³ A Magyar Szövetség 1922. októberi betiltása után a két párt, a Nemzeti és a Néppárt, a hatékony képviselő reményével belátva az egységes fellépés szükségességét, előzetes egyeztetések után, 1922. december 28-án egyesült a romániai Országos Magyar Párt néven (OMP).

A korszakot átfogó munkák vázlatosan ismertetik a párt történetét is.⁴ Az utóbbi évtizedben egyes részletkérdésekről hasznos tanulmányok születtek.⁵ A román történetírás is érintette alkalmanként a témát, legtöbbször – a román közvélemény szemszögéből – felületesen és egyoldalúan.⁶

A kiadványunkban közétett dokumentumokat eddig csak Mikó Imre használhatta, így bevezetőnkben próbáljuk felvázolni a párt történetét és szerkezetét.

A párt tevékenységének megalapozása (1922-1924)

A kolozsvári alakuló nagygyűlés,⁷ amelynek résztvevői többségükben a háború előtti politikusok közül kerültek ki, elfogadta a párt programját,⁸ szervezeti szabályzatát,⁹ és megválasztotta a pártvezetőséget, a tisztikart.¹⁰

A párt programja megfogalmazta követelésüket: „a nemzeti kisebbségek közjogi alanyiségének az alkotmányban való elismerését, és az elismerés szükségképpen következményeként a nemzeti autonómiát”.¹¹ Az elfogadott Szervezeti Szabályzat csak vázlatosan körvonalazta a párt működési kereteit, ezért már a következő nagygyűlésen alapos átdolgozásra szorult.¹²

A vezetőség legnagyobb részét azok alkották, akik a háború előtti eddigi magyar közéletben is tevékenykedtek.¹³ Az elnök az előrehaladott korú, a magyarság körében köztiszteletnek örvendő, és ezáltal a különböző irányzatokat egységesíteni tudó báró Jósika Samu¹⁴ (1851-1923) lett. Jósika betegsége, majd 1923-ban bekövetkezett halála miatt a párt elnöki funkciót Ugron István (1862-1948) töltötte

be. A párt kezdeti tevékenységét sok tényező nehezítette, ennek ellenére már az első két évben fellelhetőek azok az irányok, célkitűzések és stratégiák, amelyek a párt későbbi tevékenységét meghatározták.

A *vezetőségi ülések* megtartásához a polgári és katonai hatóságoktól engedélyt kellett kérni, és azokat csak jelenlétükben lehetett megtartani. A magyar határ menti szigorúbb cenzúra, az ostromállapot, olykor a gyülekezési engedélyek megtagadása nehezítette a tagozatok megalakulását.¹⁵ Az is bebizonyosodott, hogy nem a román választókerületek, hanem a megyék területei alkalmasak a magyarpárti tagozatok szervezésére.¹⁶ A párt, amely kezdetben maga a vezetőség volt, politikai taktikáját folyamatosan alakítja. Az első két évben, addig, amíg az új testület – az Elnöki Tanács – is létjogosultságot nem nyert, a pártot magát, jórészt az Intézőbizottság jelentette. Amikor a pártról beszéltek, az Intézőbizottság tevékenységére hivatkoztak, amely üléseit általában havonta (szükség esetén gyakrabban is) tartotta. Az ülés tárgysorozatát az elnökség állította össze, és azt a tagoknak a meghívóval együtt mellékelték. A hatékonyabb munkavégzés céljából esetenként néhány tagú bizottságot (munkacsoportot) választottak, amely később beszámolt feladatainak elvégzéséről; ez szolgált a határozatok alapjául. Az ülések bizalmas jellegűnek minősültek, amelyekről a vezetőség esetenként közleményt (kommunikét) adott ki.

Az Intézőbizottság 1923. július 12-én kiküldött munkacsoportjának jelentése alapján,¹⁷ szeptember 12-én elfogadták az Ügyviteli Szabályzatot,¹⁸ amelyben összefoglalták a tanácskozások szabályait és szokásait:

„16. §. A Párt mindennemű gyűlésein, bizottsági ülésein és tanácskozásain a parlamentáris tárgyalások szabályai és szokásai tartandók szem előtt.

A gyűlés (ülés, tárgyalás) összehívásáról az erre illetékes elnök gondoskodik az országos pártiroda útján. A tagok kellő számban való megjelenése esetén megnyitja a tárgyalást. Kijelöli a jegyzőt. Beszédre, felszólalásra a kijelölt jegyzőnél kell jelentkezni. A felszólalóknak tartózkodniuk kell a tárgytól való eltéréstől, a személyeskedéstől, a szenvedélyes hang használatától, az indulatok felkeltésétől. A beszédet félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni, szavazatot megokolni vagy megjegyzésekkel kísérni nem szabad.

Gyűléseken rendszerint mindenki csak egyszer szólhat a tárgyhöz, de személyes kérdésben, vagy félremagyarázott szavai helyes értelmezése címén ismételten lehet szólani. Tisztviselők, intézőbizottsági tagok, valamint az előadók ténybeli felvilágosítás adása végett elnöki engedelemmel külön is felszólalhatnak.

Bármikor szót kérhetnek a napirendet vagy a vita bezárását indítványozók, a személyes kérdésben válaszolók (elnöki engedelemmel esetleg kétszer is), a tanácskozás rendjére hivatkozók, és akik indítványukat visszavonják. Ily esetekben más teheti magáévá az indítványt, ami a tanácskozás folytatását eredményezi. Elnök a tárgytól eltérőt figyelmezteti, rendzavarásnál és illemsértésnél rendreutasítja, ugyanannál a beszédnél másodszori figyelmeztetés után a gyűlés megkérdésével, másodszori rendreutasításnál pedig a saját elnöki hatásköréből kifolyólag a szót meg is vonhatja,

nagyobb zaj esetén a gyűlést rövid időre felfüggesztheti, sőt a tárgyalást pár órára, esetleg másnapra is elhalaszthatja. Az elnök, ha valamely tárgyhoz maga is hozzászólni akar, helyét a tárgyalás teljes befejezéséig a helyettesítésére illetékesnek adja át.

Az előadott javaslatban foglaltaktól eltérő határozati javaslatok, módosító, vagy kiegészítő indítványok írásban adandók be. Nem kell írásba foglalni a napirendre térést vagy elhalasztást tárgyzó indítványokat. A kérdés megvitatása után elnök a vitát bezárja, mire az előadó és az írásbeli indítványok (módosítások) benyújtói zárszóval élhetnek. Ezzel véget ér a tárgyalás, amit az elnök röviden összefoglal (resumál) és szabatosan megállapítja szavazásnál eldöntendő kérdések szövegét és sorrendjét.

Utóbbira irányadó, hogy elsőbbséggel bírnak a napirendről levételt vagy halasztást tárgyzó indítványok, az érdemi javaslatok közül pedig azok, amelyek eldöntésével a legtöbb indítvány nyer elintézését. A kérdés felvetéséhez háromnál többen nem szólhatnak hozzá.

A szavazás kézfelemeléssel történik.

A szavazatokat a jegyzők számlálják össze, és az elnök állapítja meg a számarányt, a határozatot pedig kihirdeti.

Az elnök jogosult a tárgyalást zavaró, a testületet sértő tagot meginteni, és ha ez ennek ellenére sem venné figyelembe az elnök intését, a tanácskozásból kizárni, sőt szükség esetén eltávolítani.

A tárgysorozatba föl nem vett indítványok csak a jelenlevők többségének hozzájárulásával terjeszthetők elő, és vehetők tárgyalás alá.”¹⁹

A román lakásrekvirálások ellenére sikerült Kolozsvárt állandó párthelyiséget találni (Str. Moșilor nr. 18), fokozatosan kialakult a személyzet (főtitkár, titkár, ellenőrök, pénztáros, irodatiszt, fogalmazó, gépirónő),²⁰ és folyamatosan kialakultak az ügykezelés szabályai. Az iratokat (rendeletek, átiratok, beadványok, utasítások, stb.) a titkár (vagy megbízott) az elnöktől átvette, és megadott minta alapján az iktatókönyvbe vezette, a hátlapon iktatói bélyegzővel látta el, a hátratra pedig rávezette az intézkedési utasításokat. Az előírt iktatókönyvhöz betűrendes mutatókönyvet (indexet, tárgymutatót) vezettek, amely az ugyanazon ügyre vonatkozó összes számokat csoportosította. Az ügyek intézésénél az ügy folyamatáról, megoldásáról általában fogalmazványt készítettek, amely a tisztázat alapjául szolgált. Az intézkedés párszavas kivonatát vagy a beérkezett irat hátlapjára, vagy (a címzett adataival) külön lapra rögzítették, és az irattárba helyezték.²¹

A vezetőség folyamatosan alakította stratégiáját. A központosító, liberális kormányzat sérelmes intézkedései ellen folyamatosan memorandumokban tiltakoztak, így az iskolák elvétele, az igazságtalanul kirótt adók ellen, a hadizóna megszüntetése, a választói névjegyzékek kiigazítása érdekében stb. Ezeket mindig felsőbb hatóságokhoz intézték, a magyarság problémáiról tájékoztatták a miniszterelnököt,²² és az iskolai sérelmek ügyében memorandumot juttattak el magához a királyhoz is.²³ A panaszok sorozatos beadása viszont egy olyan román álláspont kialakulásához vezetett, amely szerint az OMP csak sérelmi politikát folytat, és nem illeszkedik be a román politikai életbe.

A pártvezetőség kapcsolatot tartott különböző szervezetekkel, de ezek közül talán legintenzívebben az egyházakkal, főképp a magyar iskolák védelmében, az azokat megszüntetni óhajtó liberális kultúrpolitikával szemben. Az OMP megalakulása után az egyházak felekezeti tanácsának tevékenységébe kapcsolódott be, és közös akciókkal próbálták ellátni a magyarság érdekképviseletét.²⁴ Egyes vezetők ugyan hiányolják, hogy a pártnak nincsen hivatalos sajtóorgánuma,²⁵ de néhány lap és folyóirat pártközelinek volt minősíthető.²⁶

A román politikai erőkkel is keresték a kapcsolatokat, bár erre évekig nem találtak fogadókészséget a román politikusok részéről. A Ion I. C. Brătianu meghatározta liberális politikával szemben – amelynek gyakorlati megvalósításáról leckét adtak az 1922-es választási csalások – alternatívának tűnt az Averescu tábornok vezette Néppárt együttműködési ajánlata, amelynek alapján a két párt megkötötte az ún. csucsai paktumot.²⁷ Ez a román párt lehetőséget kínált arra, hogy hatalomrajutása esetén orvosolja a magyarság sérelmeit (választói névjegyzékek kiegészítése, a magyar egyházak autonómiájának biztosítása, a kisebbségi iskolák nyilvánossági jogainak elismerése, társadalmi és jótékonyági egyesületek vagyonának visszaadása, az anyanyelv használati jogának elismerése a közigazgatásban, az agrártörvény végrehajtása terén elkövetett visszaélések megszüntetése, a magyar közalkalmazottak ügyének rendezése), amelynek fejében a Magyar Párt támogatja őt a választásokon. Bár az egyezmény tartalmát sokáig csak a beavatottak szűk köre ismerte, a román pártokhoz való viszonyulás a magyar politikusok állandó témája, a Magyar Párt stratégiájának állandó kérdése volt. A magyarság körében népszerűtlen intézkedéseket meghozó liberális kormányzattal való tárgyalások mellett a pártban voltak hívei a Román Nemzeti Párthoz való közeledésnek,²⁸ kisebbségi tömörülés létrehozásának,²⁹ de ugyanakkor fontos téma volt a magyar nemzetiségű zsidóságnak a magyarság kebelén belül való megtartása.³⁰ Tătărescu kisebbségi miniszter kemény vádjaira, hogy a Magyar Párt arisztokrata vezetősége nem alkalmas a magyarság képviseletére,³¹ a párt határozatban válaszol,³² és Jakabffy Elemérnek a miniszterrel folytatott tárgyalásai után az Intézőbizottságban írásban és szóban tett előterjesztése nyomán alakult ki az a politikai-stratégiai koncepció, amely aztán a párt későbbi tevékenységének alapjául szolgált. Az az igény és módszer, hogy a párt küldjön az illető román pártokhoz általuk is elfogadható tárgyalóbizottságot, amely a magyarság sérelmeit emlékiratban foglalja össze, és megfogalmazza követeléseinek minimumát. Mindennek lényege, hogy a magyarság, mint külön közjogi alany az alkotmányban ismertessék el. Ha ez román részről nem elfogadható, a párt megőrzi akciószabadságát, és fenntartja jogát a népszövetségi panaszjoghoz.³³

A Bernády György vezette, a liberálisokkal folytatott tárgyalások,³⁴ a brassói nagygyűlés eredetileg júniusra tervezett elhalasztásához vezettek,³⁵ amelynek 1924. december 14-én való megtartása új fejezet nyitányát jelentette a Magyar Párt történetében.

A politikai aktivitás megerősödése (1924-1928)

A brassói nagygyűlés azért fontos mozzanat a párt életében, mert ekkor sikerült az első két év alapozó korszakának vívmányait rögzíteni, egyes vitás kérdéseket megoldani (elnökválasztás),³⁶ valamint a meglévő vezető testületeket tevékenységét szabályzatokban rögzíteni.³⁷

10. §. *„A központi intézőbizottság tagjai megbízatásukat részint viselt tisztségüknél fogva, részint választás útján nyerik.*

Hivatalból tagjai a központi intézőbizottságnak: a párt elnöke, helyettes elnöke, alelnökei, a párt főtitkára, továbbá a magyar püspöki karnak szenátor tagjai, úgyszintén a törvényhozásnak [a] Magyar Párt programja alapján megválasztott szenátorai és képviselői, a 8. §. szerint az elnöki tanácsba a központi intézőbizottság által megválasztott 8 tag, végül a szabályszerűen megalakult helyi tagozatok által erre a célra megválasztott egy-egy tag.

Ezeken felül az országos nagygyűlés 50 tagot választ a központi intéző-bizottságba. Megbízatásuk 6 évre szól. Választásuk, ha 20 igazolt tag írásban indítványozza, szavazó lapokkal, titkosan történik, egyébként pedig közfelkiáltással, vagy szótöbbséggel. Legalább fele a választott tagoknak vidéken kell, hogy lakjon. Fele részük első ízben 3 év elteltével sorshúzás után kilép. Azután a megbízatás idejének lejártával szűnik meg az intézőbizottsági tagság. Mind a kisorsolt tagok, mind pedig azok, kiknek megbízatása az idő letelte folytán szűnt meg, újra választhatók.”³⁸

„8. §. Az intézőbizottság a pártnak politikai feladatai ellátására rendelt fő szerve. Letéteményese az országos nagygyűlés bizalmának, mint ilyen, teljes felelősség súlya alatt megszakítatlan folytonossággal munkál a párt céljainak elérésére. Figyelemmel kíséri a politikai élet minden megnyilvánulását, előkészíti az ügyeket a nagygyűlésre, és a határozatok végrehajtásáról gondoskodik.

Az intézőbizottság, mint előkészítő, végrehajtó és közben intézkedő szerv, közvetlenül a nagygyűlésnek felelős. Érintkezik a megyei és választókerületi választmányokkal, azokat tájékoztatja és útbaigazítja, szervezeteiket ellenőrzi, szükség szerint meg is látogatja, illetőleg meglátogatattja, általában országos szempontból ellenőrzi és irányítja a pártélet minden megnyilatkozását.

Az intézőbizottság elnöke a párt elnöke, vagy helyettese. Mindkettőjük akadályoztatása esetén a helyettesítés a Sz. sz. 13. §. rendelkezései szerint történik.

Az intézőbizottság előadója a főtitkár vagy a szakelőadó. A jegyzőt az elnök rendeli ki, a tisztviselő, vagy a bizottság tagjai közül. A jegyzőkönyvet az ülés elnöke és jegyzője írják alá, és a következő ülés hitelesíti. Az intézőbizottság évente legalább négy ülést tart. Ezek közül egyet a rendes évi nagygyűlés előtt. A gyűlések helye rendszerint Kolozsvár, de a nagygyűlést megelőzőt a nagygyűlés helyén is lehet tartani. Az elnök a szükséghez képest, vagy 15 tag kívánatára rendkívüli ülést bármikor összehívhat. Ülései zártak, és ehhez képest azon a tagokon kívül csak a vidéki tagozatok egyes ügyekben felvilágosítás adására kiküldött vagy meghívott megbízottai vehetnek részt, ez ügyek tárgyalása alatt.

A szavazás rendes szótöbbséggel történik, tíz tag kívánságára azonban el kell rendelni a név szerinti, illetőleg [a] titkos szavazást. Titkos szavazásnak csak személyi kérdésekben van helye.

A központi intézőbizottságban a tanácskozás érdekéhez többször is hozzá lehet szólni, de mindig csak a szólásra jelentkezettek után.

Három rendes ülésről való igazolatlan elmaradás a központi intézőbizottságból való kilépést jelenti. Az így megürült helyet a következő nagygyűlésig az intéző bizottság tölti be. Az a tag, kinek a tagsága ily módon szűnik meg, két évig újra nem választható.³⁹

„[10.§.] [...] Az elnöki tanács tagjai a párt elnöke, helyettes elnöke, alelnökei, valamint a párt programja alapján álló országgyűlési tagok által alakított országgyűlési pártkör elnöke, végül az intézőbizottság által a 8. és 10. §. szerint választott nyolc tag. Az utóbbiak közül legalább négynek vidékinek kell lennie.

Az elnöki tanács jegyzője a párt főtitkára. A hozott határozatok érvényességéhez legalább 5 tag jelenléte szükséges. A határozathozatal egyszerű szótöbbséggel történik. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt, de utalhatja a kérdést újabb elnöki tanács elé. Ha az elnöki tanács jelenlevő tagjainak harmadrésze kívánja, a hozott határozat végrehajtását fel kell függeszteni, s az ügyet az intézőbizottság döntése alá kell terjeszteni. Az elnöknek ebben az esetben is joga van a kérdést napirendről levenni, s az elnöki tanács következő ülésére kitűzni. Ezen, valamint a fentebb említett hasonló természetű elnöki intézkedés esetében a következő elnöki tanács feltétlenül dönteni köteles a kérdésben.

Az elnöki tanács egyes ügyek felvilágosítása végett a vidéki tagozatokat külön megbízottak küldésére utasíthatja. Ezek a megbízottak az illető ügy tárgyalásában résztvehetnek, de szavazati joguk nincs. Ezen az eseten kívül az elnöki tanács ülései mindig zártak.⁴⁰

„9. § Az elnöki tanács letéteményese az intézőbizottság teljes bizalmának, és mint ilyen, előkészíti az intéző-bizottság ülésein eldöntésre kerülő ügyeket, gondoskodik az intéző-bizottsághatározatainak végrehajtásáról, és az intézőbizottságtól nyert felhatalmazás keretein belül – az intézőbizottság együtt nem léte idejében – végzi az intézőbizottság hatáskörébe utalt összes teendőket, és tett intézkedéseiről az intézőbizottságnak jelentést tesz.

Az elnöki tanács öt tagjának kívánságára, rendkívüli ülésre hívja össze az intéző-bizottságot.

Az elnöki tanács elnöke a párt elnöke, vagy helyettese. Ezek akadályoztatása esetén a helyettesítés a Sz. sz. 13. §-ának rendelkezései szerint történik.

Előadó az ügyvezető alelnök, a főtitkár, vagy a szakelőadó. A jegyzőt a párt alkalmazottai vagy a bizottság tagjai közül az elnök rendeli be. A jegyzőkönyvet az ülés elnök, és jegyzője írják alá, és a következő ülés hitelesíti.

Az elnöki tanács havonként legalább egy ülést tart. Az elnök vagy 3 tag kívánságára bármikor ülésre összehívható.

Három ülésről való igazolatlan elmaradás a tagságról való lemondást jelent. Az így lemondott tag két éven át újra nem választható.

Az elnöki tanács ülései zártak, és azokon a tagokon kívül csak az egyes tagozatok fölvilágosítás adására meghívott megbízottai vehetnek részt.

A vidéki tagozatok elnökei, vagy azok helyettesei állandó érintkezést tartanak fenn az elnöki tanáccsal, s azt értesítik a tagozat területén történő, s a pártot érdeklő minden lényeges eseményről.

Ügyrendjét és munkabeosztását az elnöki tanács maga állapítja meg.”⁴¹

Az Elnöki Tanács a szakbizottságok megalakítása mellett döntött,⁴² és elsősorban a megyei és törvényhatósági városi tagozatok megszervezése felgyorsult és számuk megsokasodott.⁴³

A liberális kormányral való tárgyalásokkal, és a választásokra való készülődéssel egy időben, vagy épp annak okaként bontakozott ki a pártban, 1926–1927-ben, a legjelentősebb ellenzéki mozgalom, a Krenner Miklós (írói nevén Spectator) vezette reformcsoport tevékenysége. Ők elégedetlenek voltak az arisztokratikus vezetéssel, demokratizálni akarták azt a szélesebb társadalmi rétegek bevonásával, továbbá kezdeményezték a közeledést a román politikához és szorosabb együttműködést azzal.⁴⁴ Az elégedetlenkedők táborának lökést adott Bánffy Miklós gróf hazatelepődése is, a csoport így 1926 őszére mozgalommá terebélyesedett, és mind a párton belül, mind azon kívül sok vitára adott alkalmat. Mivel a csoport nagy része nem óhajtott pártszakadást, a gyergyószentmiklósi nagygyűlésen (1926. október 9–10.) megválasztott elnöknek, Bethlen György (1888-1968) grófnak viszonylag könnyű volt a párt egységének megőrzése jelszavával az elégedetlenkedők táborát leszerelni.⁴⁵ Mivel a reformcsoport tagjai a választott vezetőséggel szemben sikereket nem érhettek el, a mozgalom lángja 1927 nyarán, néhány értekezlet, nyilatkozat és sajtótámadás után kialudt. Ennek okaként még a pénzhíányt, valamint a szervezés gyenge hatékonyságát lehet megnevezni. Ez év őszén, a párton belüli ellentétek még mindig nem kerülnek nyugvópontra, az erők egységesítésére hívó hang – Krenner felhívása a magyarság vezéreire – pusztában kiáltó szó marad.⁴⁶ Jelentős személyek kilépnek a pártból,⁴⁷ másokkal szemben a pártvezetőség fegyelmi vizsgálatot indított és rosszállásának adott kifejezést.⁴⁸

A liberálisokkal kötendő választási szövetség reményében Ugron István elnök 1926. februárjában felmondta a Néppárttal való szövetséget. A négyéves kormányzati ciklus kitöltése után a liberálisok lemondtak, és a király Averescu tábornokot bízta meg kormányalakítással. Mivel a Néppárt részéről nem volt akadálya a további együttműködésnek, az OMP a felmondott csúcsai paktumot választási megállapodássá alakította át,⁴⁹ így a párt a kormányzópárttal koalícióban vehetett részt a választásokon. Az 1926 nyarán tartott parlamenti választások során a magyarság a párt történetében a legnépesebb parlamenti csoportot küldhette a román törvényhozásba.⁵⁰

A *magyar parlamenti csoport* 1926. június 24-én alakult meg, és a nyári parlamenti szünet idejéig már három értekezletet tartott.⁵¹ Elnökül a párt elnökét, gróf Bethlen Györgyöt választották, aki a csoport tevékenységét irányította. Helyettese Sándor József alelnök, akinek kitűnő román nyelvtudása, előző ciklusbeli tapasztalata és a szászok politizálási gyakorlata nagy segítségül szolgált a nagyszámú „újonc” képviselőnek és szenátornak. A pártiroda vezetője Willer József lett, főtitkári minőségben. Már első alkalommal felvetődött a csoport Bukarestben történő elhelyezésének, valamint a parlamenti klub és a pártiroda megszervezésének kérdése. Megtörtént a törvényhozók munkabeosztása, és a parlamenti bizottságokba való beosztásuk, ugyanakkor tárgyaltak a politikai munka módszertanáról és a politikai stratégia kérdéseiről.

A november közepén nyíló ülészsakra érkező magyar törvényhozók már november 18-án megtartották értekezletüket. A főtitkár jelentést tehetett az új otthon berendezéséről, és a párt jogvédő irodájának megnyitásáról, remélve, hogy a központ a magyarság fővárosi gyülekező helyévé válhat. Annak ellenére, hogy javaslatban kimondták, hogy az iroda anyagi érdekű magánügyeket ne vállaljon, a magán és közérdek határainak összemosódása a későbbiekben még sok vitára ad alkalmat a parlamenti csoporton belül. Ebben a ciklusban olykor Makkai Sándor református püspök részvételével, valamint Tornyai Gyula szenátor radikalizmusának köszönhetően a korábbinál intenzívebb munkába kezdett a csoport. Ennek ellenére az Averescu kormány a megállapodásokban vállalt kötelezettségeit nem váltotta be, és ez sok vitára ad alkalmat. Mivel egyes képviselők, akárcsak a választók, becsapottnak érezték magukat, felmerült az ellenzékbe vonulás lehetősége is.

1927 tavaszán Ionel Brătianu ismét a hatalom megszerzésére készült, és a királytól megbízást is kapott kormányalakításra. A Magyar Párton belül több koncepció fogalmazódott meg a lehetséges irányzatokat, partnereket illetően. Bernády és a reformcsoport liberális orientáció hívei voltak, míg a párt vezetősége erkölcsi lehetetlenségnek tartotta az ellenszenves liberálisok támogatását, ezért a német kisebbséggel létesítendő kisebbségi blokkot támogatta, és velük kötött választási szövetséget.⁵² Júliusban, a terror jegyében megtartott választásokon a szavazók ismét megtapasztalhatták a liberálisok módszereit, melynek eredményeképpen a liberális lista került ki győztesen. Joggal állapíthatta meg az OMP elnöke július 18-án, az új parlamenti csoport első értekezletén, hogy: „a súlyos küzdelemből erősen megfogyatkozva tértünk vissza, annál több és nehezebb feladat vár a megválasztottakra”.⁵³

A különállás évei (1928-1938)

Az évtizedes kisebbségi sors tapasztalatai egyfajta mérlegkészítésre indították az érintett illetékeseket, a pártelitet, értelmiségieket egyaránt. 1928 őszétől új korszak jelei érzékelhetők a Magyar Párt politikájában. A kisebbségi sors szomorú

tapasztalatai, és főképp a másféléves liberális uralom annyira súlyosbította a helyzetet, hogy a Magyar Párt vezetőiben is érlelődött a népszövetségi panaszjog érvényesítése a sérelmek orvoslásának reményében.⁵⁴ Ugyanakkor a helyzet javulására némi reményt a Nemzeti Paraszt Párt várható hatalomra jutása keltett.

E korszakváltó időszakban zajlott le Székelyudvarhelyen a párt harmadik rendes nagygyűlése 1928. október 14-én amelynek fordulatváltását a gyűlés légkörében Paál Árpád is hangsúlyozza.⁵⁵

A párt gyakorlati politikáját megalapozó elméletek kidolgozásában egyre több feladatot ellátó Pál Gábor határozati javaslata alapján a nagygyűlés itt döntötte el, hogy panaszaival a Nemzetek Szövetségéhez fordul,⁵⁶ bár ezt a Maniu kormány hatalomra jutása miatt későbbi időre halasztották. Egységesítették a Szervezeti és Ügyviteli Szabályzatot,⁵⁷ amelyben rögzítették az új testület, a parlamenti csoport ügyrendjét is:

41. §. Parlamenti csoport

„A magyar párt programjával megválasztott szenátorok és képviselők alkotják a »parlamenti csoport«-ot, melynek elnöke még azon esetben is, ha a szenátusnak vagy kamarának nem tagja, a párt elnöke, illetőleg helyettese.

Ha a párt elnöke és helyettese is akadályozva lennének az elnöki tiszt betöltésében, úgy erre az esetre a parlamenti csoport saját kebeléből ad hoc elnököt választ.

A megválasztott szenátorok és képviselők mindaddig, míg megbízatásuk érvényben van, hivatalból tagjai az országos nagygyűlésnek, a központi intézőbizottságnak, és azon vármegyei, illetve törvh. városi tagozatok közgyűlésének és intézőbizottságának, mely vármegye vagy város területéről megválasztattak, és amely vármegye vagy város területén laknak. E tagsági jog a parlamenti ciklus lejártával is érvényben marad, mindaddig, míg az új választások meg nem történtek, és a parlamenti igazolás végbe nem ment.

42. §. A parlamenti csoport tagjainak kötelessége

A parlamenti csoport tagjai az Országos Magyar Párt elnöksége vagy elnöki tanácsa, illetve intézőbizottságának előzetes tudta és beleegyezése nélkül más politikai párttal vagy annak vezetőjével, tagjaival, stb. tárgyalásokat nem kezdenek, megegyezést nem köthetnek, és a párt programjával, szabályaival, és az ezek szerint eljáró vezetőségével szembe nem helyezkedhetnek. Amennyiben ez mégis megtörténne, úgy ezen cselekedetük a mandátumról való lemondás és a pártból való kilépés erkölcsi kötelezettségét vonja maga után. Éppen ezért minden magyarpárti szenátor, vagy képviselőjelölt a központi pártvezetőség által való jelölése előtt írásban tartozik kinyilatkoztatni, hogy megválasztása esetén aláveti magát a párt programjának, érvényben lévő szabályainak, valamint az ezek alapján hozott határozatoknak. A parlamenti csoport és egyes tagjai a központi intézőbizottság által jelzett irányelvek szerint tartoznak működésüket kifejezni.

A parlamenti csoport tagjai a Párt elnöksége által elintézés végett hozzájuk utalt közérdekű megbízásokat pontosan és lelkiismeretesen teljesíteni kötelesek. A parlamenti csoport ülései zártak, szigorúan bizalmas jellegűek.

43.§. Bukaresti pártiroda

A parlamenti csoport mellett Bukarestben pártiroda működik, melynek személyzetéről, fenntartásáról, stb. a központi intézőbizottság intézkedik, és a pártiroda működéséről a nagygyűlésnek jelentést tesz. A pártiroda vezetőjét, mint a parlamenti csoport főtitkárát a szenátorok vagy képviselők közül ezek javaslatára az intézőbizottság jelöli ki.

*Ezen pártiroda szoros összeköttetésben és együttműködésben áll a központi irodával. Ügyviteli szabályzatát a parlamenti csoport javaslatára az intézőbizottság állapítja meg.*⁵⁸

A párt elnökségének összetétele az elkövetkező tíz esztendőben majdnem egészében azonos maradt, míg a parlamenti csoport a gyakori választások következtében főképp számarányában gyakran változott. A pártszervezetek ekkora már nagyjából kialakultak, és a belső politikai érdekharok elcsitultak, így a régi vezetőség, egyre nagyobb magyarországi anyagi támogatással,⁵⁹ szilárdan őrizhette pozícióját továbbra is.

A gazdasági válság éveinek nehéz kérdéseit sem a parasztpárti, sem az ún. szakértői kormány nem tudta megoldani, aminek következtében a magyarság jogi, politikai, gazdasági helyzete egyre súlyosabbá, diszkriminatívává vált. Míg a szatmárnémeti nagygyűlés (1930. október 26.) nem jelentett különösebb változást a párt életében, addig a marosvásárhelyi (1933. július 1-2.) a székely kulturális autonómia mellett foglalt állást, összefüggésben Bethlen István új politikai koncepciójával.⁶⁰ A „numerus valachicus” mozgalom,⁶¹ és a „revíziós harc” keretében⁶² a Magyar Párt megpróbálta kivonni a kisebbségi kérdést a pártharcok küzdelmeiből,⁶³ de a román politika támadásai következtében e kezdeményezés eredménytelennek bizonyult, elhallgattatásra ítéltetett. A névelemzések, a köztisztviselők elbocsátása, az iskolák elrománosítása, a magyar helységnevek használatának tilalma, vagyonok elkobzása és hatósági brutalitások már-már Szent Bertalan éjszakájának árnyait vetítették elő.⁶⁴ A Magyar Párt által a Népszövetséghez benyújtott panaszok kevés eredményt hoztak,⁶⁵ hisz a 30-as évek végére e szervezet politika alkonya észlelhető. A párt elsősorban a jogi végzettségű fiatalokkal próbálta erősíteni sorait,⁶⁶ de a jelentkező, baloldali, és jobboldali ellenzéki mozgalmakkal is szembe kellett néznie.⁶⁷

A Magyar Párt Sepsiszentgyörgyön, 1937-ben megtartott utolsó nagygyűlése⁶⁸ amolyan politikai hattyúdálnak is tekinthető. A decemberben megtartott választások már a romániai politikai élet bomlásának jeleit hordozták. A Magyar Párt fölöslegesnek bizonyult megállapodást kötött a Goga kormánnyal.⁶⁹ A választások után a parlamentet már nem hívták össze, a kormány hamarosan megbukott.⁷⁰

A romániai Magyar Pártot megalakulásától az első világháború előtti Magyarország politikai életének jobboldalával azonosíthatjuk. A pártot kezdetben a Függetlenségi Párt utódjának tartották⁷¹, programja a nemzeti autonómiát tűzte ki célul, bár ezt nem sikerült megvalósítania. Tevékenységének másfél évtizede alatt az első években megfogalmazott dokumentumok alapján lerakták a magyarság jogvédelmének egyházi, oktatási, közigazgatási és igazságszolgáltatási alapjait. Tény, hogy ezek az erdélyi elvek éles ellentétben álltak a bukaresti centralista törekvésekkel, a nemzetiségi kérdés megoldásának román elképzeléseivel. A pártvezetés a konzervatív ideológia híve, Bethlen György,⁷² mint a párt elnöke, és meghatározó személyisége, Tisza féle rend- és egységpárti volt, aki szoros kapcsolatban állt a magyar miniszterelnökkel, Bethlen Istvánnal, és az őt követő politikai vezetőkkel is. Politikai magatartását, stratégiáját maga fogalmazta meg, saját osztálykereteiből kiindulva. Azt vallotta, hogy amíg folyamatosan védekezni kell beolvasztási kísérletek ellen, addig szükség van nemzeti alapon szerveződő pártra az önvédelem megszervezése érdekében. A kisebbségi összefogás híve volt, de amikor ez nem volt lehetséges, akkor a magyarság önálló politikai harcát szorgalmazta (1938. február 10-én az Octavian Gogával kötött paktumot saját akarata ellenére kötötte meg). A parlamentben ő volt az egyik vezérszónok, a népszövetségi beadványok aláírója, szóban és írásban a kisebbségi panaszok szószólója. A román politikai küzdelmeken túl Bethlennek meg kellett küzdenie a párton belüli ellenzéki mozgalmakkal is,⁷³ de maga mögött érezhette eszmetársait a vezetésben (Deák Gyula, Gyárfás Elemér, Inczedy-Joksmán Ödön, Jakabffy Elemér, Pál Gábor, Szabó Béni, Willer József).

A párt szerkezetének felvázolásához kiinduló pont lehet a parlamenti csoport összetétele. A pártelnök szűk körén túl ők alkották a bővebb magot. A párt fennállásának idején (nem számítva az 1922-es és az 1937-es választásokat), hat választás során 37 személy birtokolta az elnyert 104 mandátumot. Öt személy: Bethlen György, Gyárfás Elemér, Jósika János, Sándor József, Willer József mind a hat alkalommal, mások egyszer vagy többször jutottak mandátumhoz. Átlagéletkoruk 45 év körül mozgott (legtöbben, 20 személy 1871 és 1890 között születtek). Foglalkozásuk szerint: 25 ügyvéd, 4 arisztokrata, 4 újságíró/szerkesztő, 3 lelkész, 1 kisiparos. Az egyházak részéről, a korábban említett okok miatt a szenátus állandó magyar tagja csak a református püspök lehetett.

A Magyar Párt, mint kisebbségi politikai képviselő, a politikai hatalom megszerzésére nem törekedhetett, csak a magyarság érdekvédelmét próbálta ellátni, ami több-kevesebb sikert eredményezett. A szociális és modernizációs problémák felvetésében és megoldásában román részről csak ritkán kaptak elismerést, leginkább a régi rend híveiként minősítették őket.

A királyi diktatúra és Miron Cristea új kormánya tulajdonképpen az 1866-ban kezdődő alkotmányos monarchiának vetett véget. Ostromállapotot, cenzúrát vezetett be, a hadsereg tisztjei közül új prefektusokat nevezett ki, a törvényhozó testület összehívását érvénytelenítették. A kormány 1938. március 30-án hozott rendelet-

törvénye a pártok működését is betiltotta. Az OMP másfél évtizedes története így ért véget.

Jegyzetek:

1. 1921. január 9-én megalakult a Magyar Szövetség kolozsvári tagozata, majd 1922. augusztus 6-án megtartotta alakuló nagygyűlését. Ez év októberében betiltották működését.
2. *Grandpierre* 1928, *Paál* 1921.
3. *Mikó* 1941, 26-28.
4. *Mikó* 1941; *Ligeti* 1941; *Nagy* 1944; *Biró* 1989.
5. A legfontosabbak: *Balázs* 1991; *Bárdi* 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, *Lengyel* 1993, 273-381.
6. A teljesség igénye nélkül: *Muşat – Ardeleanu* 1986, 148-151; *Ştirban* 1993; *Pană* 1995, 103-128; *Alexandrescu* 1995, 59-62; *Scurtu* 1996, 8-10; *Scurtu – Buzatu* 1999, 36-39; *Alexandrescu* 2000, 167-170.
7. *A Magyar* 1922; *Az egységes* 1922; *Gárgyán* 1991.
8. *Mikó* 1941, 271-274.
9. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924, 1-9.
10. *Mikó* 1941, 41-42.; *Az Intézőbizottság összetételére Mikó itt 23 tagot, míg a Keleti Újság (Ld. A Magyar 1922) 34 tagot említ (kötetünkben a Függelék-ben közölve) A tény továbbra is vitára adott okot, ugyanis az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvéből az IB tagjai kimaradtak. A kötetben közölt dokumentumok esetében – itt és a továbbiakban – nem az eredeti levéltári jelzetet, hanem az iratok kötetben belüli, esetenként a tárgysorozat vagy napirendi pont számát (vagy a hozzászóló nevét) adjuk meg: I/11. Sulyok István hozzászólása.*
11. *Mikó* 1941, 272.
12. Ld. 9. jegyzet.
13. *Mikó* 1941, 42.
14. *Ligeti* 1922, 41-47; *Erdélyi* 1928, 134.
15. I/3. 20. pont.
16. I/11. 4. pont.
17. Bethlen György vezetésével egy héttagú bizottságot küldenek ki az ügyviteli szabályzat elkészítésére. Ld. *Nem igazítják ki* 1923.
18. I/1. 5. pont.
19. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924, 21-23.
20. Ld. az első két év jegyzőkönyveit, I/1-13.
21. A tagozatok számára készült iratkezelési útmutató töredék, 1930-ból. Fasc. 2/1930, fol. 538-539.
22. *Brătianu* 1923.
23. I/2. 7. pont; I/4. 5. pont.
24. Az erdélyi magyar és szász vezetők már 1918. november 15-én közös értekezletet tartottak közösségeik érdekeinek minél jobb képviselése összehangolására. 1920. június 23-án tartott felekezeti értekezlet határozatai alapján, másnapi határozatukban a fenti célból felállították a magyar egyházak felekezeti központi tanácsát. A tanács működésének iratanyaga megtalálható az erdélyi Ref. Egyházkerület levéltárában.
25. I/9. Róth Hugó és Hajdú István hozzászólása.
26. *Magyar Kisebbség, Magyar Nép, Pásztortűz.*
27. *Gyárfás* 1937a; *Bernády* 1937; *Gyárfás* 1937b. Újraközölve: Kisebbségpolitika – pártpolitika – paktumpolitika. *Magyar Kisebbség*, 1999/2-3. 217-285.
28. Állandó szószólója Sándor József.
29. I/8. 16. pont.
30. I/1. 27. pont.
31. *Tătărescu* 1924a.

32. I/8. 4. pont.
33. Jakabffy előterjesztése, Fasc. 1, fol. 52-53.
34. I/10.
35. I/9, Ld. még: *Botos* 1924.
36. Elnöknek Ugron Istvánt, mint egyedüli jelöltet választották, ld. I/12. *Erdélyi* 1928, 297-298.
37. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924.
38. *Szerv. Szab.* 6-8.
39. *Ügyv. Szab.* 14-15.
40. *Szerv. Szab.* 7-8.
41. *Ügyv. Szab.* 15-16.
42. II/1. 6. pont. Ügyvitelükről ld. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924, 18-21.
43. *Kimutatás* 1927; Ld. még: *Erdélyi* 1930, 26-30.
44. *György* 1995.
45. Bethlen Györgyről: *Ligeti* 1941, 140-141; a reformcsoporthoz való viszonyáról: *Mikó* 1941, 68-69.
46. *Spectator* 1927.
47. Bernády György, Kós Károly, Tabéry Géza, Tornya Gyula, Ugron András.
48. II/12.
49. *Mikó* 1941, 60. A román pártokkal való kapcsolatokról ld. még: *Bárdi* 1997, 37-41; *György* 2000a, 231-237.
50. „Magyar törvényhozók a román parlamentben” *Mikó* 1941, táblázat. Ld. még: *A Magyar* 1926; *Országos* 1926, 37-57.
51. III/1-3.
52. *Minoritáti* 1996, 220-221.
53. III/12.
54. I/20. Hinléder Fels Ákos felszólalása.
55. *Paál* 1928.
56. *Döntött* 1928.
57. *Szerv. Szab.* 1928.
58. *Szerv. Szab.* 1928, 13-14.
59. *Bárdi* 1995, II, 4-5.
60. *Romsics* 1987, *Romsics* 1991, 352-367. Az autonómia kérdésének összefoglalását ld. *Bárdi* 1999.
61. Vajda-Voevod 1933. február 3-án tartott beszédében előnyöket követelt a románok számára. Ld. még: *Mikó* 1941, 152-155, *Árva* 1935.
62. Mikó Imre megfogalmazása. Ld. *Mikó* 1941, 133.
63. A kérdés összefoglalását ld. *Bárdi* 1998.
64. *Dobrotă* 1936, Ld. még I. rész 177. jegyzet.
65. 1930. és 1937 között a Magyar Párt 15 panaszt nyújtott be. *Mikó* 1941, 305-306; Vö. *Mikó* 1936.
66. *Jakabffy* 1935a.
67. *Bárdi* 1997, 55-58.
68. Jegyzőkönyvét a IV. fejezetben közöljük.
69. Bethlen György komoly engedmények reményében, és külső nyomásra kötött egyezményt a kormánnyal. Ld. még: *Mikó* 1941, 198-201.
70. 1938. február 10-én.
71. I/5. A Függetlenségi Pártról lásd: *Mérai* 1934. 99-134.
72. *Ligeti* 1941. 140-141.
73. A Krenner féle reformmozgalmat már ismertettük. Rendőrségi jelentés a párton belüli állapotokról *Minoritáti* 1999. 394-401.

DOKUMENTUMOK

I. RÉSZ Az Intézőbizottság jegyzőkönyvei

1. Jegyzőkönyv

*Felvéve a Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt
1923. évi október 12-én tartott üléséről.*

Jelen vannak: dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, dr. Bernády György, dr. Paál Árpád és dr. Thury Kálmán alelnökök, dr. Inczedy Joksmann Ödön, dr. Hajdu István, dr. Issekutz Viktor, Bélteky Lajos, ifj. gr. Bélydy Kálmán, dr. Berkes Salamon, dr. Zágoni István, Fekete Nagy Béla, dr. Gabányi Imre, gr. Wass Béla, dr. Róth Hugó, dr. Asztalos Kálmán, dr. Nagy János intézőbizottsági tagok; Gombos Benő ellenőr és dr. Naláczy István titkár.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Gyárfás Elemér és dr. Szele Béla.

1. Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök a gyengélkedő Ugron István helyett az ülést megnyitva, üdvözli a szép számban megjelenteket. Örömeinek ad kifejezést, hogy a betegségéből felgyógyult dr. Bernády György alelnököt és dr. Thury Kálmán alelnököt az ülésen üdvözölheti. Ezen ülés jegyzőkönyvének vezetésére és a múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasására dr. Naláczy István titkárt kéri fel.

2. *Tudomásul szolgál.*

3. Titkár felolvassa a múlt ülés (1923. szept. 12.) jegyzőkönyvét, amelyet az Intéző-bizottság lényegtelen módosítás után

4. *elfogad és hitelesítettnek jelent ki.*

5. A tárgysorozat rendén titkár bejelenti, hogy a múlt ülésből kifolyólag elrendelt megfelelő intézkedéseket az elnökség megtette. A párt szervezeti és ügyviteli szabályzata sajtó alatt van, azokat az elnökség rövid időn belül kiadja a vidéki tagozatoknak a párt szerveinek kiépítése céljából.

6. *Tudomásul szolgál.*

7. Titkár bejelenti, hogy a kolozsvári VI. Hadtestparancsnokságától szept. 20-án 25575/923. szám alatt értesítés érkezett a párt elnökségéhez, amely szerint a párt kolozsvári ülései jövőre katonai, vagy polgári hatóságok képviselőjének jelenléte nélkül tarthatók meg.

A párt elnöksége hadtestparancsnoksághoz köszönő iratot intézett.

8. *Tudomásul szolgál.*

9. Bejelenti titkár, hogy az igazságtalanul kirótt adókra vonatkozó anyaggyűjtés folyamatban van, és a munkálat befejezése után a vonatkozó memorandumot eljuttatja a párt az illetékes tényezőkhöz.

10. Tudomásul szolgál.

11. Dr. Berkes Salamon bejelenti, hogy a választói névjegyzékek kiigazítása tárgyában a két elutasító belügyminiszteri határozat ellen az életben levő törvények és az alkotmány értelmében fellebbezéssel a semmítőszékhez nem lehet fordulni.

12. Tudomásul szolgál.

13. Ezzel kapcsolatosan ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a párt elnöksége felterjesztést intézett a miniszterelnökhöz¹ minisztertanácsi határozattal kérve a felterjesztés kedvező elintézését. Egyúttal a párt programja alapján megválasztott képviselőket felkérte, hogy a most összejövő országgyűlésen a maguk részéről a megfelelő lépéseket megtenni szíveskedjenek.

14. Tudomásul szolgál.

15. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy az iskolaügyben a Marosvásárhelyen tartott nagygyűlés² határozata alapján beterjesztett memorandumra válasz eddig nem érkezett. Az elemi népiskolákra és a középiskolákra 100088/923., illetve 100090/923. szám alatt kiadott rendeletek újabb sérelmeket tartalmaznak. Indítványozza, hogy ezen ügyben újabb indokolt felterjesztést intézzen a párt a miniszterelnökhöz, amelyben egyfelől kérje a sérelmes rendeletek felfüggesztését, és a kérdés kielégítő megoldásának biztosítása céljából a kormány újabb tárgyalásba bocsátkozzék, és ezen tárgyalásokba az egyházak mellett a Párt képviselete is bevonassék.

16. Az Intézőbizottság a bejelentést tudomásul veszi, az indítványt elfogadta és a felterjesztés elkészítésére az elnökséget felkéri.³

17. Titkár bejelenti, hogy a párt kolozsvári tagozatának megszervezése ügyében a szükséges intézkedéseket az elnökség megtette, és a szervezés keresztülvitele a közeljövőben meg fog történni.

18. Tudomásul szolgál.

19. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a párt anyagi ügyeinek rendezésére kiküldött bizottság tisztében eljárta és indítványozza, hogy

1. a párt elnöksége adjon utasítást a Párt költségvetésének elkészítésére;

2. határozatilag mondja ki az állandó tagdíj megállapítását;

3. adjon felhatalmazást az Intézőbizottság az elnökségnek, hogy a tagozatokra eddig kivetett hozzájárulás felhajtását szorgalmazza, másfelől a vidéki tagozatokhoz intézendő megkeresés alapján a pártnak erre vagyoniilag képes és egyébként is hajlandó tagjaitól ideiglenes támogatást kérhessen.

20. Az Intézőbizottság az indítvány egyhangú elfogadása mellett határozatilag kimondja, hogy addig is, amíg a párt vidéki szerveinek kiépítése rendjén az állandó tagdíj bevezethető, a tagozatokra a folyó évre kivetett hozzájárulás kétszeresének felhajtására az elnökség a szükséges intézkedéseket tegye meg.

21. Ügyvezető alelnök indítványozza, hogy az iskolaügyben meginduló tárgyalások rendén az egyházak bevonásával a párt képviselőire dr. Bernády György, dr. Gyárfás Elemér és Zima Tibor int. biz. tagok kéressenek fel.⁴

22. A bizottság az indítványt egyhangúlag elfogadta.

23. Ügyvezető alelnök indítványozza, hogy a párt vidéki szerveinek kiépítése és ennek rendjén a szervező párt iroda beállítása céljából Fekete Nagy Béla, dr. Zágonyi István, dr. Berkes Salamon és dr. Gabányi Imre személyében egy bizottságot küldjön ki, amely ide vonatkozó javaslatait az Intézőbizottság jövő ülésére mutatná be.

*24. Az Intézőbizottság az indítványt elfogadja.*⁵

25. Bejelentés folytán az Intézőbizottság megütközéssel veszi tudomásul, hogy az adókiutak rendjén dr. Róth Hugó ügyvéd, int. biz. tag aránytalanul súlyos adóval (260 000 Lej) rovatott meg. Az igazságtalan elbánás indító okát nevezett jórészt azon magatartásában kell keresni, hogy a magyar kisebbségi mozgalmakban élénk részt vett és vesz. A sérelmes adókiutak enyhítése tárgyában beadandó felterjesztésben a párt elnöksége ki fog terjeszkedni ezen elbánásra adatokkal támogatva, hogy más román ajkú adóalanyok távolról sincsenek ilyen súlyos adóval megterhelve.

26. Tudomásul szolgál.

27. Ezzel kapcsolatosan dr. Paál Árpád ismertette azokat a kötelességeket, amelyekkel a magyar nemzetiségű zsidósággal szemben a pártvezetőség politikája tartozik. Az alábbi határozati javaslat elfogadását kéri:

A magukat magyar nemzetiségűeknek valló, magyar anyanyelvükhöz és kultúrájukhoz ragaszkodó zsidó vallású polgártársaink magyar mivoltának a rendszeres kétségbevonását, emiatt való különös hajszolásukat, gyermekeik magyar anyanyelven való oktatásának eltiltását fájdalommal észleljük. Láttuk, hogy mindezekben és egyéb hasonló kormányzati, politikai, hivatali és társadalmi kezeléseknél az a tendencia nyilvánul, hogy említett polgártársainkat a magyar népkisebbség teljességéből minden módon kiszakítsák. Éppen ezért ezt a tendenciózus bánásmódot a magyar népkisebbség egyik legsúlyosabb sérelmének minősítjük, s ugyanazon népkisebbség nemzeti és nyelvi szabadságába való olyan beavatkozásnak tartjuk, mely sem az emberies, sem a tudományos, sem a történelmi, sem a jogi és az erkölcsi felfogásokkal, sem a népszerűt elveivel össze nem egyeztethető.

28. Az Intézőbizottság az indítványt egyhangúlag elfogadta.

29. Titkár bemutatja az esküre jelentkezett magyar közalkalmazottak Alkalmi Bizottságának a Párthoz intézett azon megkeresését, hogy a magyar közalkalmazottak elhelyezése, végkielégítése és nyugdíjazása tárgyában a kormányhoz beadott memorandumok elintéztessenek, és hogy ezen közalkalmazottak jogos igényeinek kielégítését a párt programján megválasztott képviselők a parlamentben is szóvá tegyék.

30. Az Intézőbizottság felkéri az elnökséget, hogy ezen ügyben a szükséges lépéseket tegye meg.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönve az intézőbizottsági tagok szíves közreműködését, az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. Grandpierre Emil s. k.

elnök

Dr. Naláczy István

titkár

Fasc. 1, fol. 1-4, gépelt tisztázat, összefűzött.

2.

Jegyzőkönyv

Felvéve a Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt 1923. évi október 24-én tartott rendkívüli üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, dr. Bernády György, dr. Paál Árpád, dr. Thury Elemér és Sándor József alelnökök, dr. Pál Gábor, dr. Inczedy Joksmann Ödön, ifj. gr. Béldi Kálmán, dr. Gyárfás Elemér, dr. Szoboszlai László, dr. Sebessy János, dr. Nagy János, Szakács Péter, dr. Hajdu István, dr. gr. Bethlen György, dr. Zágoni István és dr. Ferenczy Géza intézőbizottsági tagok, Gombos Benő ellenőr és dr. Naláczy István titkár.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Jakabffy Elemér és Török Andor.

Az ülésen megjelentek: dr. gr. Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök, dr. Nagy Károly ref. püspök és Ferencz József unit. püspök,⁶ akik a Szervezeti Szabályzat értelmében, mint szenátorok, az Intézőbizottságnak hivatalból tagjai. Megjelentek végül a Romániához csatolt területen lévő egyházak és középiskolák megbízottai.

1. Ugron István elnök üdvözölve a szép számban megjelenteket, az ülést megnyitja, a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Berkes Salamon és Szathmáry Ákos int. biz. tagokat, a jegyzőkönyvvezetésre dr. Naláczy Istvánt kéri fel.

2. *Tudomásul szolgál.*

3. Ugron István elnök röviden ismerteti a mai rendkívüli ülés egybehívásának célját. A magyar kisebbség legföltettebb és legszentebb ügyéről: a magyar iskolákról, a magyar kultúráról, a magyarság jövőjéről és a jövő nemzedék létéről és fajunk fennmaradásáról van szó. Közismeretesk a hatalom részéről a magyar iskolákat és így a magyar kultúrát ért sérelmek. E sérelmekkel szemben a Magyar Párt több ízben és legutóbb a Marosvásárhelyen folyó évi május 22-én tartott rendkívüli nagygyűlésen felemelte tiltakozó szavát. Ezen rendkívüli nagygyűlésen hozott határozat értelmében elkészített memorandumot a párt eljuttatta a kormányhoz és a törvényhozás két házához. A memorandumra válasz nem érkezett, sőt a közoktatási kormányzat [sic!] által legutóbb 100088 és 100090 számok alatt a

népiskolákra és középiskolákra vonatkozólag kiadott rendeletek újabb és igen aggasztó sérelmeket tartalmaznak. Ezen sérelmekkel szemben meg kell védenünk a békeszerződésekben és a külön egyezményben biztosított jogainkat, egyöntetű állásfoglalásra van szükség és ez a mai ülés feladata.

Felkéri Kovács Kálmán főgimnáziumi tanár iskolaügyi előadót, hogy az iskola-kérdésben a közelmúltban történt eseményekről az Intézöbizottságot tájékoztatni szíveskedjék.

4. Tudomásul szolgál.

5. Kovács Kálmán röviden ismerteti az elmúlt napokban Bukarestben járt magyar egyházfők tanácskozásait a kormánnyal. Szomorúan állapítja meg, hogy az egyházfők fáradozása eredménytelen volt, az illetékes tényezők ragaszkodtak a kiadott rendeletekhez, és még arra sem tettek ígéretet, hogy közösen megállapítandó tárgyalások rendjén az iskolakérdés közmegnyugvásra megoldást találjon.

6. Tudomásul szolgál.

7. A szóban forgó kérdéshez számos hozzászólás után az Intézöbizottság elfogadta dr. Paál Árpád határozati javaslatát, amely szerint a határozati javaslat alapján elkészítendő memorandumok a Magyar Párt és az egyházak képviselői küldöttségileg személyesen viszik Bukarestbe és Ófelségéhez, a királyhoz járulnak védelemért.⁷

8. Az Intézöbizottság tagjai egyhangúlag elfogadják a határozati javaslatot, és felkéri az Elnökséget a megfelelő intézkedések megtételére.

9. Dr. Paál Árpád indítványozza, hogy a Magyar Párt kebelében rendes sajtóügyi bizottság alakíttassék meg, amelynek feladata a párt életéről a sajtó esetenkénti megfelelő informálása.

10. Az Intézöbizottság az indítványt elfogadta.

11. Ezzel kapcsolatosan elnök javasolta, hogy a sajtóbizottság tagjaiul dr. Grandpierre Emil, dr. Paál Árpád, dr. gr. Bethlen György és dr. Zágoni István választassanak meg a titkári hivatal bevonásával.

12. Tudomásul szolgál.

13. Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a főtítkári állás mindeddig nem töltetett be. Az állás betöltése a rendes nagygyűlés keretébe tartozik, de tekintettel arra, hogy ezen állás ideiglenes betöltésére szükség van, indítványozza, hogy ezen állás addig is, amíg a főtitkár személyére nézve a nagygyűlés rendes választás rendén dönteni fog, Kovács Kálmán főgimnáziumi tanár bízassék meg a főtítkári teendők ellátásával.

14. Az Intézöbizottság az indítványt elfogadta.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönve a megjelentek odaadó közreműködését, az ülést bezárta.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Naláczy István s. k.
jegyző
Hitelesítjük:
Szathmári Ákos s. k.
Dr. Berkes Salamon s. k.

Fasc. 1, fol. 5-6, gépelt tisztázat.

3.

Jegyzőkönyv

Felvéve a Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1923. évi november 22-én tartott rendes üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, dr. Bernády György és Jakabffy Elemér alelnökök, dr. Sebessy János, dr. Paál Gábor, dr. Török Andor, Szele Béla, gr. Wass Béla, Bélteky Lajos, Fekete Nagy Béla, Péchy Imre, dr. Zágonyi István, dr. Nagy János, dr. Gabányi Imre, dr. Berkes Salamon, dr. Várady Aurél, dr. gr. Bethlen György,⁸ int. bizottsági tagok, Gombos Benő ellenőr, Naláczy István titkár.

Távolmaradását kimentette dr. Inczedy Joksmann Ödön.

1. Elnök üdvözölve szép számban megjelent bizottsági tagokat, az ülést megnyitja, a múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasására és jegyzőkönyv vezetésére Naláczy István titkárt felkéri.

Elnök bejelenti, hogy az elnökség a mai ülést azért hívta össze nov. 22-ére, mert remény volt arra, hogy a Magyar Párt küldöttsége az iskolai sérelmekkel kapcsolatosan a király előtt megjelenhetik és az eredményről még ezen az ülésen beszámolhatott volna. A királyi kihallgatás valószínűleg a hó 26-án fog megtörténni, és így annak eredményéről csak a jövő int. bizottsági ülésen számolhat be.

2. *Tudomásul szolgál.*

3. Főtitkár felolvassa az okt. 12-én tartott rendes és az okt. 24-én tartott rendkívüli int. bizottsági ülés jegyzőkönyvét,

4. *amelyet int. bizottság elfogad és hitelesítetteknek jelent ki.*

5. Titkár bejelenti az elrendelt intézkedések foganatosítását. Nevezetesen: a párt ügyviteli és szervezeti szabályzatának kiküldését a párt vidéki szerveinek kiépítése céljából, továbbá bejelenti, hogy a Szatmár és Bihar vármegyei tagozatok üléseinek rendőrhatalósági közbejövétel nélkül való megtarthatósága ügyében a kolozsvári Vicehadtest-parancsnoksághoz kérelmet adott be. Bejelenti végül, hogy a párt anyagi ügyeinek rendezése tárgyában az okt. 12. tartott int. bizottsági határozatból kifolyólag az elnökség a párt vidéki tagozataihoz megfelelő felkérést intézett.

6. *Az intézőbizottság a bejelentéseket tudomásul veszi.*

7. A tárgysorozat rendén Fekete Nagy Béla int. biz. tag bejelenti, hogy az okt. 12. tartott ülés határozata alapján kiküldött bizottság behatóan foglalkozott a pártszervezés keresztülvitele céljából beállítandó pártiroda és irodaigazgatók kérdésével. A bizottság javaslata alapján az elnökség felkérést intézett olyan egyénekhez, akikről feltételezte, hogy megfelelő szakképzettségüknel fogva hajlandók az irodaigazgatói állás elvállalására, közölve egyúttal az elnökséggel személyi és tárgyi feltételeiket.

8. Tudomásul szolgál.

9. Ezzel kapcsolatosan titkár bejelenti, hogy az említett felkérésre eddig hárman tettek írásbeli ajánlatot dr. Makkay Domokos, dr. Willer József és Fekete Nagy Béla személyében. Ezen ajánlattevők megyéjében ismertetik programjukat a pártszervezést illetően, de javadalmazásukra nézve kifejezetten nem nyilatkoztak.

10. Tudomásul szolgál.

11. A kérdés alapos és beható megvitatása céljából elnök az ülést felfüggesztette. Szünet után dr. Gabányi Imre indítványozza, hogy az int. bizottság kérje fel Fekete Nagy Béla int. biz. tagot, hogy a párt vidéki szerveinek kiépítése tárgyában részletes programot kidolgozva azt az elnökséghez juttassa el, az int. bizottság pedig az elnökséget hatalmazza fel, hogy az előterjesztett program, valamint a személyi és tárgyi feltételek figyelembevételével döntsön, és irodaigazgatói állás ideiglenes betöltése tárgyában és döntéséről az int. bizottság jövő havi ülésén tegyen jelentést.

Indítványozza továbbá, hogy az elnökség lépjen érintkezésbe dr. Willer Józseffel a tekintetben, hogy a Magyar Párt részéről Bukarestben a hatóságokkal való közvetítést minő tárgyi és személyi feltételek mellett vállalná el ideiglenesen.⁹

12. Az int. bizottság az indítványokat elfogadja és felkéri az elnökséget a szükséges intézkedések megtevésére.

13. Fekete Nagy Béla bejelenti, hogy a pártszervezés céljára eddig közel százezer leu gyűlt össze.

14. Az int. bizottság a bejelentést örömmel veszi tudomásul.

15. Dr. Gabányi Imre tekintettel a pártszervezési munkálatok azonnali megindítására és arra a körülményre, hogy irodahelyiséget a mai nehéz lakásviszonyok miatt hosszabb utánjárás mellett lehet szerezni, a pártszervezés céljára irodahelyiséget ajánl fel.

16. Az int. bizottság az ajánlatot hálás köszönettel veszi tudomásul.

17. Ezzel kapcsolatosan elnök dr. Gabányi Imrének, dr. Óváry Elemérnek és Fekete Nagy Bélának a pártszervezés anyagi oldalánál kifejtett odaadó és áldozatkész fáradozásáért hálás köszönetet és elismerést indítványoz.

18. Az int. bizottság ez indítványt egyhangú lelkesedéssel magáévá teszi.

19. Dr. Zágony István indítványozza, hogy az irodaigazgatói állásra ezután beérkező ajánlatokat is az elnökség vegye figyelembe.

20. Az int. bizottság az indítványt elfogadja.

21. Ignác László int. biz. tag bejelenti, hogy a pártszervezés megindítása céljából három ízben kért engedélyt a fogarasi hatóságoktól tagozati ülés megtart-

hatására. A hatóságok az engedélyt megtagadták, és így a szervezésre vonatkozó felkérésnek eleget nem tehetett. Kéri az int. bizottság megfelelő intervencióját.

22. Az int. bizottság a bejelentés tudomásul vétele mellett felkéri az elnökséget a szükséges intézkedések megtételére.¹⁰

23. Dr. Pál Gábor int. biz. tag előadja, hogy olyan kisajátításoknál, amelyeknél az agrártörvény rendelkezése értelmében a kisajátítást szenvedettek kártérítésre tarthatnak igényt, ezen kártérítést a mai napig sem kapták meg. Továbbá sok helyen belsőségeket sajátítottak ki kisgazdáktól anélkül, hogy a törvény idevonatkozó intézkedése alapján más helyen megfelelő földet kaptak volna. Végül sok helyen nem létező gör. kath. és gör. kel. templomok részére sajátítottak ki földeket.

Indítványozza, hogy az int. bizottság emelje fel tiltakozó szavát ezen igazságtalan s egyúttal törvénybe ütköző eljárás miatt.

24. Int. Bizottság bejelentést tudomásul veszi, és felkéri dr. Pál Gábor int. biz. tagot, hogy az általa elmondottakat konkretizálva terjessze be, és ennek rendén a Párt a megfelelő memorandumot eljuttatják az illetékes tényezőkhöz.¹¹

25. Ezzel kapcsolatosan dr. Jakabffy Elemér kéri, hogy a tárgyban elkészítendő memorandum másolata neki megküldessék a Glasul Minorităților (Kisebbség Szava¹²) c. lapban való közzététel céljából.

26. Tudomásul szolgál.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönve az int. bizottsági tagok szíves közreműködését, az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Naláczy István s. k.

jegyző

[...] ¹³

Fasc. 1, fol. 7-9, gépelt tisztázat, összefűzött.

4.

Jegyzőkönyv

Felvéve a Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1923. évi december 12-én tartott rendes üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Bernády György és dr. Paál Árpád alelnökök, gr. Wass Béla, dr. Hajdú István, dr. Issekutz Viktor, dr. gr. Bethlen György, dr. Nagy Jenő, dr. Berkes Salamon, dr. Roth Hugó, dr. Gyárfás Elemér, dr. Szoboszlai László, gr. Béldi Kálmán int. biz. tagok, Gombos Benő ellenőr, Naláczy István titkár és Bokor Márton, a kalotaszegi tagozat alelnöke, mint vendég.

1. Elnök üdvözölve a megjelenteket, az ülést megnyitja, és a jegyzőkönyv vezetésére Naláczy Istvánt kéri fel.

2. Tudomásul szolgál.

3. A tárgysorozat rendén titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét, amelyhez dr. Bernády György szólal fel. Kijelenti, hogy a november 22-i int. biz. ülésen indítványt tett arra nézve, hogy a párt elnöksége különböző romániai politikai pártokkal¹⁴ alkalomadtán a magyar kisebbség érdekében tárgyalásokat kezdjen, és azok eredményéről megfelelő időben tegyen jelentést Int. bizottságnak.

Kéri, hogy ezen indítványa pótlólag jegyzőkönyvre vétessék.

4. Az Int. bizottság az indítványt elfogadja, és az ilyen értelemben kiegészített múlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítettnek jelenti ki.

5. Elnök bejelenti, hogy az iskolai sérelmek ügyében elkészített memorandumot november 30-án személyesen adta át a király Őfelségének dr. Gyárfás Elemér int. biz. taggal együtt.

A király kegyesen fogadta a küldöttséget, és a tárgyalások rendén kellő tájékozottságot árult el a memorandumban foglaltakra nézve. Elnök kifejtette a magyarság álláspontját az iskolakérdésben, hivatkozással a békeszerződésekre, a párizsi egyezményre. Mint hű polgárai az államnak, egész mivoltunkban magyarok maradunk, azok leszünk és védjük saját kultúránkat. A magyarság elismeri a román nyelv megtanulásának szükségességét, de az ellen tiltakoznia kell és a trón zsámolyánál kell védelmet kérni, hogy az iskolákban a tanítási nyelv a román nyelv legyen.

Egy nemzet nem adhatja fel nyelvét és kultúráját, csakis így lehet oszlopa a hazájának és a dinasztíának. Az állam eminens érdeke a felekezeti iskolák fenntartása.

A király pozitív ígéretet nem tett, de kijelentette, hogy a memorandumot ad referendum veszi.

6. Az Int. bizottság bejelentést tudomásul veszi.

7. Ezzel kapcsolatosan dr. Bernády György hálás köszönetét és elismerését nyilvánítja Ugron István elnöknek és dr. Gyárfás Elemér int. biz. tagnak odaadó fáradozásukért.

8. Az Int. bizottság nevezetteknek egyhangúlag köszönetet szavaz.

9. Dr. Bernády György szomorúan állapítja meg, hogy a magyar kisebbség lapjai a magyar kisebbséget érintő kérdésekkel nem foglalkoznak kellő komolysággal, komoly nemzeti kérdések nem szerepelnek a lapokban, sőt egyes közlemények a való tényállás elferdítésével tévedésbe ejtik a közönséget. E visszás helyzeten csakis úgy lehet segíteni, ha a párt elnöksége felkéri a lapok szerkesztőseit, hogy a magyar kisebbséget érintő kérdéseket megfelelő nivójú közleményekben tárgyalják, megfelelő és elsősorban a párttól kért információk alapján.

Ezzel kapcsolatosan titkár bejelenti, hogy a magyar sajtó megfelelő irányítása tárgyában az elnökség 8/923. sz. alatt egy ízben már felkérést intézett a magyar

lapok szerkesztőségeihez és kiadóhivatalaihoz, és jónak látja, hogy ezen felkérés újólág megismételtesék.

10. Tudomásul szolgál.

11. Dr. Bernády György és Gyárfás Elemér bejelentik, hogy a miniszterelnöktől távirati értesítés érkezett arra vonatkozólag, hogy az elemi osztályok I. és II. osztályaiban a román nyelv tanításától eltekintenek.

12. Tudomásul szolgál.

13. Ezzel kapcsolatosan elnök bejelenti, hogy a magyar lapok szerkesztőségeivel e kérdésben sajtó irányítása tárgyában rendes tárgyalások fognak történni.

14. Tudomásul szolgál.

15. Titkár bejelenti, hogy az Int. bizottság határozata és felhatalmazása alapján az elnökség rendes szerződést kötött Fekete Nagy Bélával, aki 1923. december 15. kezdve egy évig a párt irodaigazgatója. A felolvasott szerződést

16. az int. bizottság egyhangúlag elfogadta.

17. Elnök bejelenti, hogy az okt. 22-én tartott int. biz. gyűlésen Kovács Kálmán bízott meg a főtitkári teendők ellátásával, amíg a nagygyűlés a főtitkárt megválassza. Bejelenti, hogy közbejött okok miatt ez a megbízás tárgytalanná vált, és kéri az int. bizottságot, hogy a főtitkári teendők ellátásával eddigi szolgálatainak elismerése mellett továbbra is dr. Naláczy István bízassék meg.

18. Tudomásul szolgál.

19. Titkár bejelenti, hogy az 1922. évi dec. 28-án tartott nagygyűlésen pénztárnoknak megválasztott Bocsánczy László a pénztárnoki tisztelet nem vállalta el. Ezért a párt pénztárnoki ügyeit ő (titkár) látta és látja el. Bejelenti, hogy az 1923. évi számadási okmányokat Gombos Benő és Hubay Károly ellenőröknek átadja a szabályszerű felülvizsgálás céljából.

20. Tudomásul szolgál.

21. Titkár bemutatja br. Bánffy Kázmérné, a nagyenyedi protestáns nőegylet ügyvezető alelnöknőjének a párthoz intézett beadványát, amely szerint kimutatást csatol a nagyszülői, vagy szülői gondozásba adott állami menhelyes gyermekekről. A múlt évben a hatóságok kényszerítették a gondozó szülőket, hogy a gyermekeket a helybeli magyar tannyelvű elemi iskolába írassák be, a folyó tanévben már a román nyelvű tagozatra kellett a gyermekeket beíratni.

Tekintettel arra, hogy a Romániához csatolt területen számos helyen hasonló eset fordul elő, elnök indítványozza, hogy a tagozatok útján az elnökség pontos kimutatásokat kérjen be, és ennek rendjén a szükséghez képest hivatalos és társadalmi úton is hasson oda, hogy ezen felette lényeges kérdés megfelelő módon megoldassék.

22. Tudomásul szolgál.

23. Bokor Márton, a Magyar Párt Kalotaszeg vidéki tagozatának alelnöke bejelenti, Bánffyhunyard községben megkezdődtek a lakás kisajátítások. Az I. fokú lakás kisajátító bizottság kisajátította az ő és még két bánffyhunyadi lakos házastelkét egyházi célokra.

Mínthogy ezen eljárás merőben törvénytelen és adott esetben nem is indokolt, kéri, az int. bizottságot, hogy ezen ügyben az illetékes tényezőknél sürgősen interveniálni szíveskedjék.¹⁵

24. Az int. bizottság a bejelentést tudomásul veszi, és felkéri az elnökséget a szükséges intézkedések megtételére.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönve az int. biz. tagok szíves közreműködését, az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Naláczy István s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol.14-16, gépelt tisztaát, összefűzött.

5.

Jegyzőkönyv

Felvéve a Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. évi január 12-én tartott rendes üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Bernády György, dr. Grandpierre Emil és dr. Paál Árpád alelnökök, dr. Török Andor, dr. gr. Bethlen György, dr. Berkes Salamon, dr. Várady Aurél, dr. Nagy János, dr. Zágoni István és Gombos Benő int. biz. tagok, Fekete Nagy Béla irodaigazgató, Hubay Károly ellenőr és dr. Naláczy István titkár.

Távolmaradásukat kimentették: Sándor József alelnök, dr. Róth Hugó és dr. Szele Béla int. biz. tagok.

1. Ugron István elnök üdvözölve a megjelenteket, az ülést megnyitja, s a jegyzőkönyv felolvasására és annak vezetésére dr. Naláczy István titkárt kéri fel.

2. Tudomásul szolgál.

3. Titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét,

4. amelyet az Intézőbizottság egyhangúlag hitelesítettnek jelent ki.

5. Elnök bejelenti az Intézőbizottságnak, hogy Csiszár Gyula, Kolozs vármegye nyugalmazott főjegyzője, a Magyar Párt Kolozs vidéki tagozatának elnökhelyettese dec. 24-én meghalt. Áldozatkész, önzetlen munkát fejtett ki a párt érdekében és indítványozza, hogy emléke jegyzőkönyvileg örökíttessék meg.

6. A bizottság az indítványt egyhangúlag elfogadja.

7. Titkár jelenti a múlt ülés óta tett intézkedéseket. Nevezetesen az elnökség táviratilag interveniált a miniszterelnöknél, a földművelésügyi miniszternél¹⁶ és Tatarescu népkisebbségi miniszternél a zilahi lakás kisajátítások ügyében.¹⁷ A gyermekmenhelyeken és más jótékony intézeteknél (árvaház, szeretetház) elhelye-

zett magyar gyermekek statisztikája ügyében a vidéki tagozatok megfelelő felkérést kaptak.¹⁸ Bokor Márton bánffyhungyadi lakos lakás kisajátítása ügyében a II. fokú hatóság felmentő végzést hozott.

8. Tudomásul szolgál.

9. Titkár bemutatja a Temes-torontáli tagozat elnökségének a tagdíjak szedésére vonatkozó előterjesztését.

Fekete Nagy Béla indítványozza, hogy a Temes-torontáli tagozatnak az Intézőbizottság munkálkodásáért fejezze ki köszönetét, a tagsági díjak szedését és azok továbbítását bízva a tagozatra. Hogy az ország többi részeiben miképp történjen a tagdíj ügyének a rendezése, beható tárgyalás után csak később lehet érdemlegesen állást foglalni.

10. Az Intézőbizottság az indítványt magáévá teszi.

11. Fekete Nagy Béla bejelenti, hogy a pártiroda működését 1923. évi dec. 15-én megkezdte. Rendes pályázathirdetés útján egyelőre ideiglenes minőségben, az alábbi állások töltettek be. Kastaly Gábor fogalmazó, Thamó Gábor irodatiszt és Ferenczy Anna gépíró. A párt részére sikerült egy három szobás irodahelyiséget kapni a Str. Sincai (Hegedűs Sándor utca) 9. szám alatt. Az irodahelyiség bútorzatát a volt kolozsvári Függetlenségi Párt és Munkapárt fogják szolgáltatni, a Magyar Párt ugyanis a volt Függetlenségi Párt örökösének tekintendő. A hiányzó bútorok beszerzése tárgyában indítványozza, hogy Hevesy József, Cseh József és Hubay Károly személyében egy bizottság alakíttassék meg a további szükséges intézkedések megtétele céljából.

12. Az Intézőbizottság a bejelentést tudomásul veszi, és az indítványt elfogadja.

13. Irodaigazgató előadja, hogy a Magyar Párt legfontosabb szerveinek, a szakosztályok megszervezése a párt elsőrendű feladatát képezi. Az ügyviteli szabályzat 15. §-ában¹⁹ előírt szakbizottságok a következők:

a) belpolitikai, b) külpolitikai, c) szociálpolitikai, d) gazdaságpolitikai/pénzügyi és e) kultúrpolitikai bizottság.

A szakbizottságba három tagot kér fel az elnök, hármat választ tagjai sorából a központi választmány, és három az önként jelentkező tagok közül kerül kisorsolásra.

Indítványozza, hogy az egyes bizottságokba a megfelelő szakférfiak hírlap útján is kéressenek fel a jelentkezésre, hogy a bizottságok már a közeljövőben működésüket megkezdhessék.

14. Tudomásul szolgál.

15. Dr. Berkes Salamon bejelenti, hogy az állampolgárságra nézve törvénytervezet készül, amely rövidesen a kamara elé kerül elfogadás céljából. Szüksége mutatkozik annak, hogy mindennemű törvénytervezettel és javaslattal az Intézőbizottság preventíve foglalkozzék ezen javaslatokkal, különös tekintettel a magyar kisebbség érdekeire.

Ennélfogva az elnökség ejtse módját, hogy a kamara elé kerülő törvénytervezetek és javaslatok esetenként megszereztesse.

16. *Tudomásul szolgál.*

17. Ezzel kapcsolatosan elnök indítványozza, hogy a törvényjavaslatok esetenkénti beható megtárgyalására egy, magát szükséghez képest kiegészíthető bizottság választassék, amelynek feladata, hogy a hozzá kerülő törvénytervezetokről és javaslatokról kellőleg informálják az elnökséget, illetve az Intézőbizottságot.

Indítványozza, hogy a bizottság tagjaiul dr. Grandpierre Emil, dr. Várady Aurél, dr. Berkes Salamon, dr. Róth Hugó és dr. Paál Árpád kéressenek fel.

18. *Az Intézőbizottság az indítványt egyhangúlag elfogadja.*

19. Gombos Benő az iskolakérdést említi fel. Előadja, hogy a keresztülvihetetlen iskolarendeletek a magyar kisebbséget alapján és további fejlődésében támadják meg. Létérdeke a magyarságnak, hogy az iskolai sérelmek állandóan napirenden legyenek, és ezzel a kérdéssel foglalkozzék a párt.

Ezzel kapcsolatosan elnök indítványozza, hogy a már megalkotott szűkebb körű bizottság feladata legyen az iskolai sérelmek alapos megvizsgálása az új alkotmány, a békeszerződés és a párizsi külön egyezmény figyelembevételével. Ennek rendjén a bizottság által hozott észrevételek és javaslatok fogják a Párt további eljárását irányítani.

20. *Tudomásul szolgál.*

21. Titkár bejelenti, hogy a pártiroda átszervezése alkalmával Csákány Zoltán irodatiszt a Magyar Szövetségnél viselt ezen állásától eddigi szolgálatainak elismerése mellett 1924. évi január 1-től felmentetett olyképpen, hogy fizetése 1924. jan. 1-től 1924. évi ápr. 1-ig kiutaltassék.

22. *Tudomásul szolgál.*

23. Titkár bejelenti, hogy addig is, amíg rendes nagygyűlés keretében a pénztárosi és ügyészi állás betöltést nyer, ideiglenes minőségben pénztáros és ügyész állíttassék be. Többek hozzászólása után indítványozza, hogy az ügyészi állás dr. Ferencz József kolozsvári ügyvéddel, a pénztárosi állás Szathmáry Ákos ny. tanárral töltsék be ideiglenesen.

24. *Az Intézőbizottság az indítványt egyhangúlag elfogadja.*

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönve az intézőbizottsági tagok szíves közreműködését, az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Naláczy István s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 17-19, gépelt tisztázat, összefűzött.

6.

Jegyzőkönyv

*A Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. febr. 12-én tartott
rendes gyűléséről.*

Jelen vannak: elnök: dr. Grandpierre Emil, ügyvezető alelnök, dr. Gabányi Imre,²⁰ gr. Wass Béla, dr. gr. Bethlen György, dr. Inczedy Joksmann Ödön, dr. Berkes Salamon, dr. Zágoni István, dr. Nagy Jenő, dr. Nagy János, dr. Várady Aurél, int. bizottsági tagok, dr. Fekete Nagy Béla igazgató, Gombos Benő, Hubay Károly ellenőrök, Szathmáry Ákos pénztáros, dr. Naláczy István és Miklós Viktor titkárok.

1. Elnök üdvözlí a megjelenteket és bejelenti, hogy elmaradásukat kimentették: dr. Bernády György alelnök, és Ugron István id. elnök.²¹ A jegyzőkönyv vezetésére felkéri a titkárt.

2. A titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét,
amelyet felolvasás után hitelesítenek.

3. A jegyzőkönyv kapcsán ügyv. alelnök a hozott határozatok végrehajtása iránt tett intézkedésekről tesz jelentést.

A bizottság a jelentést tudomásul veszi.

4. Ügyvezető alelnök a tett intézkedések rendjén előterjeszti Csákány Zoltán volt irodatiszt kérését az iránt, hogy illetményei a felmondás kézbevételeától, febr. 1-től számított három hónapra, tehát egy hónappal a múlt ülésen megszavazott időnél hosszabb időre folyósíttassanak, jelenti továbbá, hogy Szathmáry Ákos int. biz. tag. id. pénztárnokká történt megválasztását elfogadta, és az igazgatótól a pártiroda szervezésére gyűjtött összegeket és az elszámolást át is vette, ellenben dr. Ferencz József az ügyészi állást nem fogadta el, minthogy azt egyéb állásával összeférhetetlennek találta.

Intézőbizottság Csákány Zoltán kérése teljesítéséhez hozzájárul, az ügyész állás betöltésére nézve pedig felkéri az elnökséget, hogy a Kolozsvárt működő ügyvédek valamelyikét belátása szerint bízva meg az ügyészi teendők ideiglenes ellátásával.

5. Gombos Benő ellenőr beterjeszti a párt pénztárának ideiglenes kezelésével megbízott dr. Naláczy István titkárnak 1923. évi számadásait, az erről szóló jelentést és az ellenőrök vizsgálatának eredményét.

Intézőbizottság²² ellenőrök jelentését tudomásul veszi, és elfogadja azon előterjesztésüket, hogy dr. Naláczy Istvánnak jegyzőkönyvi elismerés szavazzassék, továbbá, hogy az elnökség kéressék fel Naláczy István részére a pénztár kezeléséért belátása szerint való tiszteletdíj kiutalására.

6. Igazgató jelentést tesz a központi pártiroda adminisztrációs és szervezési munkásságáról. Ezzel kapcsolatban dr. Gabányi Imre felhívja figyelmét a földművelő nép gazdaság-társadalmi szervezésére, a gazdasági ismeretek fejlesztésére

ható intézmények létesítésére, dr. Zágoni István pedig az ifjabb generációnak a magyar közéleti munkásságba való bevonására.

Intézőbizottság az igazgató jelentését tudomásul veszi, és a tett észrevételeket a központi pártiroda figyelmébe ajánlja.

7. Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a sajtóbizottság megalakult, és a sajtó informálására megszabott időben állapotodott meg. Javasolja a bizottságnak dr. Várady Aurél és dr. Groisz László urakkal való kiegészítését.

Intézőbizottság a jelentést tudomásul veszi, és a sajtóbizottságot dr. Várady Aurél és dr. Groisz László urakkal kiegészíti.

8. Ügyvezető alelnök előterjeszti, hogy a párt ügykörébe eső kérdések megvitatására szükségesnek mutatkozik, hogy az elnökség tagjai hetenként meghatározott időben tanácskozást tartsanak. Az elnöki tanács idejét Ugron István id. elnök csütörtökönként de. $1/2$ 12- $1/2$ 1 tűzte ki, és helyéül a központi pártiroda helyiségét jelölte ki. A tanács tagjai: az elnök és alelnökök, valamint azok az intézőbizottsági tagok és tisztviselők, akik valami ügyben előterjesztést kívánnak tenni.

Intézőbizottság a jelentést helyesléssel tudomásul veszi.

9. Ügyvezető alelnök előterjeszti határozati javaslat alakjában a párt iskolaprogramját, mely egész terjedelmében felolvastatik.

Beható megbeszélés után

a bizottság a javaslatot egyhangúlag elfogadja, két bizottság kiküldését határozza el. Az első bizottságba, amely magát szükség esetén szakférfiakkal kiegészítheti: Paál István szenátor, dr. Bernády György, dr. Zima Tibor képviselőket és dr. Gyárfás Elemér int. biz. tagot kéri fel. Feladata, hogy a kormánnyal való tárgyalás útján a magyar oktatás megszervezésére a jogi lehetőséget biztosítsa, a második bizottságba, amely szükség esetén magát szintén kiegészítheti: dr. Gál Kelemen unit. koll. igazgató, Petress Kálmán mariánumi igazgató, Husz Ödön ref. leány gimn. igazgató és dr. Kántor Lajos ref. leány gimn. tanár urakat kéri fel. Feladata e bizottságnak a valódi magyar oktatási szükséglet minél teljesebb kielégítését biztosító rendszeres program összeállítása.²³

10. Igazgató jelenti, hogy egyes helyi hatóságok a törvény téves értelmezése alapján a magyar nyelvű cégtábla feliratokra többszörös súlyos adókat vetnek ki, ez a magyar üzleti életre sérelmes lévén, az elnökség ügyészi vélemény alapján felterjesztést intézett Tatarescu kisebbségi miniszter államtitkárhoz.

Bizottság a jelentést helyesléssel tudomásul veszi.

11. Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a felszaporodott titkári teendők ellátására a közgyűlés az iránti intézkedéséig id. titkáru elnök Miklós Viktor tanárt kérte fel, kinek javadalmazását havi 2000 lejben állapította meg.

A Bizottság Miklós Viktor ideiglenes titkári alkalmazását jóváhagyólag tudomásul veszi.

12. Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a központi pártiroda kezelési állására alkalmazott Thamó Gábor állását nem fogadván el, szükségessé vált helyének betöltése. Elnök erre az állásra, próbaszolgálatra Mátyás Jenő középiskolai tanárt alkalmazta.

Bizottság az alkalmazást jóváhagyólag tudomásul veszi.

13. Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a gyakorlatban a szervezeti szabályzat kiegészítése és módosítása vált szükségessé,²⁴ mihez képest az elnökség úgy a szervezeti, mint az ügyvezetési szabályzat átdolgozásának előmunkálatait megkezdte, és ez iránti javaslatát az int. bizottsághoz legközelebb beterjeszti.

Tudomásul szolgál.

14. Igazgató kijelenti, hogy dr. Jakabffy Elemér alelnök kiadta nagy statisztikai munkáját, mely a nemzeti kisebbségek szervezésével foglalkozók részére felbecsülhetetlen tájékoztatást nyújt.²⁵ Javasolja, hogy szerzőnek nagy munkásságáért és művének áldozatkészségéről tanúskodó megjelentetéséért a párt elismerése és köszönete fejeztessék ki.

Bizottság a javaslatot egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

15. Igazgató előterjeszti, hogy az erkölcsi személyekről szóló törvény bizottsági tárgyalása alkalmával Márzescu²⁶ igazságügyi miniszter hírlapi közlések szerint kijelentette, hogy az alkotmány törvény az egyesülés szabadságát minden román állampolgár számára, nemzetiségre való tekintet nélkül elismeri, és ehhez képest a polgárok gazdasági, társadalmi célok elérésére nemzeti alapon is egyesülhetnek.

Javasolja, hogy a miniszternek a liberális, hivatalos nyilatkozata kellő módon, a párt elismerésével leszögeztessék.

Intézőbizottság elhatározza, hogy felkéri dr. Bernády György, vagy akadályoztatása esetén Zima Tibor képviselőt, hogy a törvényjavaslat kamarai tárgyalásánál a párt nevében ilyen értelemben felszólalni szíveskedjék.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Dr. Grandpierre Emil s. k.

elnök

Naszláczy István s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 20-23, gépelt tisztázat.

7.

Jegyzőkönyv

A Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. március hó 12-én tartott rendes gyűléséről.

Jelen vannak: Ugron István id. elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, dr. Bernády György, dr. Jakabffy Elemér és dr. Paál Árpád alelnökök, dr. gr. Bethlen György, dr. Berkes Salamon, dr. Issekutz Viktor, dr. Zágoni István, dr. Róth Hugó, dr. Nagy Jenő, dr. Nagy János, dr. Hajdú István, dr. Gyárfás Elemér, ifj. gr. Bélydy Kálmán, Szoboszlay László, dr. Inczedy Joksmann Ödön, dr. Várady

Aurél int. biz. tagok, Fekete Nagy Béla igazgató, Gombos Benő ellenőr, dr. Naláczy István és Miklós Viktor titkárok.

Távolmaradását kimentette: dr. Thury Kálmán alelnök.

Vendégek: Nemes Elemér igazfalvi ref. lelkész, a Krassó-Szörény megyei, Tóthfalusy József marosvásárhelyi ref. lelkész, a Maros-Torda megyei tagozat részéről.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket, megnyitja a gyűlést, és a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Miklós Viktor titkárt.

2. Titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét,
amelyet felolvasás után hitelesítenek.

3. A jegyzőkönyv kapcsán dr. Bernády György alelnök bejelenti, hogy az int. bizottság azon felkérésének, hogy az Országos Magyar Párt nevében, a kamarában felszólaljon, nem tehetett eleget, mert értesítést nem kapott, de egészségi állapota különben sem engedi meg, hogy a melegebb idők beálltaig megjelenjen a kamarában.

Intézőbizottság ügyvezető elnök ama felvilágosítása után, hogy a kérdéses irat kellő időben elküldetett, a bejelentést tudomásul veszi.

4. A jegyzőkönyv kapcsán a sajtóbizottság működésével és a magyar sajtó feladataival és kötelezettségeivel kapcsolatban élénk, gondolatban gazdag vita indult meg, amelyben részt vettek: dr. Bernády György, dr. Jakabffy Elemér, dr. Paál Árpád, dr. Grandpierre Emil, dr. Hajdú István.

Intézőbizottság a felmerült gondolatokat örömmel veszi tudomásul, és a tett észrevételeket a sajtó bizottság figyelmébe ajánlja.

5. Ügyvezető alelnök jelentést tesz a hozott határozatok végrehajtása iránt tett intézkedésekről.

Bizottság a jelentést tudomásul veszi.

6. Ügyvezető alelnök a tett intézkedések rendjén bejelenti, hogy az ügyészi állás ideiglenes betöltése tárgytalanná lett, minthogy az állásnak közgyűlésen történő betöltéséig a teendők ellátása biztosítva van.

Intézőbizottság a jelentést tudomásul veszi.

7. Ügyvezető alelnök jelentésével kapcsolatban dr. Jakabffy Elemér a kivándorlás ellensúlyozására tett intézkedésekről kér felvilágosítást, s szükségesnek látná, hogy statisztika készíttessék azokról, akik Amerikába útlevelet kaptak.

Naláczy István titkár felvilágosítása után

intézőbizottság utasítja az elnökséget, hogy tegye meg a szükségesnek látszó intézkedéseket az adatoknak a vidéki tagozatoktól való beszerzésére.

8. Ügyvezető alelnök előterjeszti és felolvassa a szervezeti és ügyviteli szabályzat módosításának elkészített, s a vidéki tagozatokkal, úgyszintén a párt ügyei iránt élénk érdeklődést tanúsító int. bizottsági tagokkal előre közölt tervezetét, valamint a maros-tordai tagozatnak a szakosztályok megszervezéséről szóló és a temes-torontáli tagozatnak a szervezeti szabályzat 6. §-át érintő módosító javaslatát, végül

a maros-tordai, Krassó-Szörény, temes-torontáli, kisküküllői, Szilágy megyei tagozatoknak dr. Várady Aurél és Róth Hugó biz. tagok észrevételeit s a tagok üléslátogatásáról kiállított kimutatást.

Hosszú és beható megvitatás után

Intézőbizottság elfogadja az előadó módosító tervezetében lefektetett alapelveket, és figyelmébe ajánlja a bizottságnak dr. Bernády György abbeli indítványát, hogy a párt programján megválasztott képviselők parlamenti pártkörének elnöke, tagja legyen az újonnan szervezendő elnöki tanácsnak. Dr. Grandpierre Emil elnöklete alatt, dr. Paál Árpád, dr. gr. Bethlen György, dr. Várady Aurél, dr. Roth Hugó személyében öt tagú bizottságot küld ki, hogy az alapelvek szemmel tartásával véglegesen megszövegezze a Szabályzatot, és a végleges szöveget és a jelölőlista tervezetét az int. bizottsági gyűlés elé terjessze.²⁷

9. Elnök indítványára

az intézőbizottság az országos közgyűlés napját április 23-ára, helyéül Kolozsvárt, amennyiben akadályok merülnének fel, Brassót tűzte ki, intézőbizottsági és a választmányi gyűlés napját pedig április 22-én délutánra tűzte ki.

10. Igazgató jelentést tesz a szolnok-dobokai és Szatmár megyei párttagozatok szervezési munkálatairól.

Intézőbizottság az igazgató jelentését jóváhagyólag tudomásul veszi.

11. Igazgató indítványára

Intézőbizottság elhatározta, hogy Szabolcska Mihály alelnököt 25 éves papi és 40 éves költői jubileuma alkalmával üdvözölni fogja. A párt üdvözlésének tolmácsolására, valamint a Reményik Sándortól szerkesztendő üdvözlő irat átnyújtására dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnököt kéri fel.

12. Igazgató betérjeszti a sajtó nyilvántartás alapján Bianu szenátortól²⁸ a szenátusban többször hangoztatott és a kisebbségek, s különösen a magyar kisebbség politikai helyzetét erősen fenyegető igaztalan vádakra vonatkozó közleményeket. A szenátorok felkérendők volnának, hogy utasítsák vissza erélyesen ezeket a jogtalan és igaztalan támadásokat.

Intézőbizottság felkéri az elnökséget, hogy hasonló, a magyarságot érő igaztalan támadások esetén, a tényeket megállapító és a támadásokat visszautasító kommunikét tegyen közzé a lapokban.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Miklós Viktor s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 24-26, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

8.

Jegyzőkönyv

A Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. április hó 14-én délelőtt és délután tartott rendkívüli gyűléséről.

Jelen vannak: Ugron István id. elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, Sándor József, dr. Thury Kálmán, dr. Paál Árpád, dr. Bernády György, dr. Kecskeméthy István alelnökök, gr. Béldi Kálmán, dr. Ciffra Kálmán, dr. Issekutz Viktor, dr. Hajdú István, Bélteky Lajos, dr. Zágoni István, dr. Roth Hugó, dr. gr. Bethlen György, dr. Várady Aurél, dr. Asztalos Kálmán intéző biz. tagok, Fekete Nagy Béla irodaigazgató, Gombos Benő, Hubay Károly ellenőrök, dr. Naláczy István és Miklós Viktor titkárok.

Távolmaradásukat kimentették Péchy Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Pál Gábor, gr. Wass Béla, dr. Inczedy Joksmann Ödön.

1. Elnök üdvözlővén a szép számban megjelent tagokat, megnyitja az iskolai reform ügyében való állásfoglalás céljából összehívott rendkívüli gyűlést, és a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Miklós Viktor titkárt.

2. Dr. Bernády György a napirend előtt szólalván fel, beható bírálat alá veszi Gh. Tătărescu kisebbségi miniszternek a Keleti Újság április 13-ik számában megjelent nyilatkozatát.²⁹ A miniszter nem érdeklődik azzal a komolysággal a mi dolgunk iránt, amivel állása megkívánná, hogy foglalkozzék, mert nem kért információt még azoktól sem, akikkel szerinte lehetne tárgyalni. Ha ezt tette volna, azok a vádak, amiket ellenünk felhoznak, alaptalanoknak bizonyulnak. A vezetőség jóakarátát és becsületes szándékát nem vonhatja kétségbe az, aki nem is érintkezett vele.

Olyan felületességgel és általánosságokkal felelős állásban levő egyén nem nyilatkozhatik. Hiába kerestük az alkalmat a tárgyalásra, sohasem sikerült megkapnunk a fonalat. Nyilatkozatával célja a magyarság táborát megosztani, pedig ez az állam szempontjából is veszélyes, mert így a megoldásra váró magyar kérdés nem fog megoldódni.

Ez az állam örök, de a Magyar Párt is örök. Mi tűrünk, mint túrtünk eddig is, de úgy nem egyezkedünk, amint a jelenlegi kormány óhajtja, hogy ő rendelkezik és mi alávetjük magunkat. Bízunk abban, hogy előbb-utóbb eljön a bölcs belátás napja az államférfiak részéről is, addig pedig teljesítsük kötelességeinket becsülettel, hűséggel, szeretettel, és főleg fokozott éberséggel, mert soraink megbontásáról van szó.

Elnök köszönetet mondván szólónak mélyreható analíziséért, átadja a szót ugyancsak napirend előtt Sándor József képviselőnek.

Sándor József bejelenti, hogy megbízatásának eleget tett, amennyiben a sepsiszentgyörgyi és árkosai 600 kispap érdekeiben interpellált a kamarában, az ügyet kiadták az érdekelt három miniszternek. Ófelségénél is interveniálni fognak ez ügyben. Előadja továbbá, hogy Gh. Tătărescu államtitkár előtte is éles támadást intézett a párt ellen, a pártot tárgyaló félnek nem ismeri el, átirataira nem válaszol,

mert szerinte külföldről kapja direktíváit és pénzforrásait, azonban kijelentette, hogy augusztusban tárgyalásokat fog folytatni Kolozsvárt, a magyar kisebbséget érdeklő ügyekben.

Végül bejelenti, hogy a Nemzeti Párt vezető férfiival folytatott tárgyalásokat lezárta, és a megbízást visszaadja.

A napirend előtti felszólalások kapcsán Paál Árpád dr. szükségesnek látja, hogy mivel Bernády György rámutatott arra, hogy a miniszter nyilatkozataival a magyarság megosztását célozza, a volt Magyar Néppárt részéről kijelentse, hogy bárha külön testületben külön taktikával harcoltak is annak idején egyazon ideálért: a magyarságért, ennek a sorbontó akciónak nem lesz sikere. A magyarság keresztülesvén a megosztás lelki marcangolásain, az egységet mindenek felett álló dolognak tartja. Kéri, hogy Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatát tárgyalás végett napirendre tűzzék.

Dr. Hajdú István hozzászólása után

bizottság Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatát megtárgyalás és megválaszolás végett napirendre tűzi, Sándor József képviselő bejelentését pedig tudomásul veszi.

3. Titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét, amelyet felolvasás után hitelesítenek.

4. Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök felolvassa a Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatára adandó válasz tervezetét.

Dr. Hajdú István és dr. Bernády György hozzászólása után

a Bizottság egyhangúlag elfogadja a felolvasott határozati javaslatot azzal, hogy azt kísérő irat kapcsán Brătianu Jonel miniszterelnöknek és Tătărescu Gh. kisebbségi miniszternek is meg kell küldeni. A határozat szövege a következő:³⁰

Az Int. Bizottság elsősorban megállapítja, hogy a romániai magyarság megszervezése első percétől fogva igyekezett a román közélettel való rendszeres és állandó kapcsolat teremtésére. E végből lépett az 1922. év elején politikai aktivitásba, s igyekezett érdekei védelmének és az állam alaptörvényeiben biztosított jogai érvényesítésének legbiztosabb, s őt az alkotmány alapvető intézkedései szerint feltétlenül megillető eszközt: a törvényhozásban való megfelelő képviseletet megszerezni.

Hogy e törekvése eredményre nem vezetett, köztudomás szerint nem rajta múlt. Magyar Párt-tá szervezkedésének befejezte után érintkezést keresett és talált a mostani kormány fejével, Brătianu Jonel miniszterelnök úrral³¹, s kifejezte teljes készségét a magyar kisebbség helyzetének kölcsönös megállapodás útján való törvényes szabályozására, azonban ez az eljárása sem járt eredménnyel.

E tényekből kétségtelen, hogy Tătărescu államminiszter úrnak az érintkezési készség hiányára vonatkozó kijelentése a való tényállást nem fedi, és kétségtelen az is, hogy az érintkezés gyakoriságának elmaradása nem a párt hibája.

Fenntartás nélkül elismeri a párt, hogy szervezete az ország nyugati határszélén teljes minuciozitással kiépítve nincs, s ebből a szempontból valóban nem tökéletes.

Ez azonban az ott lakós magyarság és a párt akaratán kívül álló tények következménye, amennyiben ezen a területen a gyülekezési szabadság alkotmányban biztosított joga az

ostromállapot folytán fel van függesztve, s a párt vezetőségének a szervezkedés engedélyezése iránt tett többrendbeli előterjesztése meghallgatásra nem talált.

Különben pedig nyugodt öntudattal állapítja meg az Int. bizottság, hogy a Magyar Párt a romániai magyarság egységes és egyetlen politikai szerve, melynek alapja és ereje a magyarság demokratikus módon teljes egyöntetűséggel és megható bizalommal kinyilvánított akarata, s így minden alap nélkül való az államtitkár úrnak az a kijelentése, hogy „a kisebbségi kérdés lényegbeli megoldása felől a Magyar Párttal tárgyalni csak idővesztés volna”.

Megállapítja továbbá az Int. bizottság, hogy a Magyar Párt működésének alapgon-dolata a magyar és román nép közötti megértés, béke és együttműködés megteremtése, és fennállása idején minden külső befolyástól menten, s minden külföldi propagandától kötelességszerűen tartózkodva, felelőssége teljes tudatában csupán erre törekedett, természetesen igyekezve a magyar nép törvényes és jogos érdekeinek állandó védelmére, mely tekintetben soha semmi külön osztályérdeket nem képviselt s képviselni nem is fog, az agrárreform kérdésében pedig csupán az egyházi és iskolai vagyon mentesítése, és a telepések és veszélyeztetett más kis exisztenciák érdekében járt el. Éppen ezért az Int. bizottság teljes határozottsággal utasítja vissza azt a kijelentést, mintha a párt, s annak vezetősége nem a romániai egyetemes magyarság egyhangú bizalmától kapta volna megbízatását, s minden törekvésében nem a teljes konszolidálódás megteremtésére, s a magyar kisebbség minden érdekének törvényes úton való biztosítására igyekeznék. Erre való készségét most is ünnepélyesen kijelenti, s a kisebbségi kérdés egész anyagának megtárgyalása végett minden jogosult tényezőnek, tehát Tatarescu államminiszter úrnak is, rendelkezésére áll abban a tudatban, hogy e kérdés rendezése által az állam magasabb érdekeit szolgálja.

Megállapítja végül az Int. Biz., hogy a párt mind központi szervezetében, mind teljes egészében megbonthatatlanul egységes és egységének, valamint a magyarság egyetemes egységének megbontására irányuló, bárhonnan is származó bármi törekvés eredményre vezetni nem fog.

5. Ügyvezető alelnök bejelenti a múltkori, Int. bizottság határozatainak végrehajtása tárgyában tett intézkedéseket.

Tudomásul szolgál.

6. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a nagygyűlésnek Kolozsvárt való megtarthatásáról a helyi rendőr prefektussal több ízben tárgyalásokat folytatott, mind-ezideig azonban a rendőr prefektus nem tudott nyilatkozni abban a tekintetben, hogy a nagygyűlés Kolozsvárt megtartható-e, a már megállapított határnapon. Éppen ezért kéri annak tudomásul vételét, hogy a nagygyűlés ápr. 23-án már meg nem tartható s kéri, hogy a nagygyűlés helyének megállapítására vonatkozóan a már hozott határozat fenntartásával a nagygyűlés idejének meghatározása is utaltassék az elnökség hatáskörébe.

Int. Bizottság a jelentést tudomásul veszi, és a múlt Int. bizottsági ülésben a nagygyűlés helyére nézve hozott határozat fenntartásával az elnökséget felhatalmazza a nagygyűlés idejének megállapítására is.

7. Ügyvezető alelnök az ügymenetről szóló jelentése kapcsán bejelenti, hogy a párt Háromszék megyei tagozatának előterjesztése alapján az elnökség az Int. bizottság nevében a sepsiszentgyörgyi és árkosi kiscgazdákat a tervbe vett lövőtér létesítése esetén érhető súlyos károk megelőzése céljából Tătărescu miniszterhez részletes felterjesztést adott be, az országgyűlés magyarpárti tagjait pedig felkérte, hogy teljes súlyukkal lépjenek közbe a kiscgazdák veszélyeztetett érdekeinek megvédésére.

Jelenti továbbá, hogy dr. Janovics Jenő kolozsvári színigazgatót jubileuma alkalmából az elnökség a párt nevében írásban üdvözölte.

Végül jelenti, hogy az áthelyezett Petala tábornokhoz³² a párt nevében búcsúiratot intézett, melyet a beteg elnök helyett a titkár adott át a tábornoknak.

Tudomásul szolgál.

8. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a volt Kossuth Lajos szoborbizottság nagyobb részt hadikölcsön kötvényből álló vagyonát megőrzés végett a Pártnak kívánja átadni.

Int. bizottság elhatározza, hogy a Kossuth Lajos szobor alapvagyonát kezelésre átveszi, s megőrzés végett a Párt pénztárosának adja ki.

9. Igazgató jelentést tesz a temes-torontáli, aradi és torda-aranyosi vármegyei párttagozatok szervezési munkálatairól.

Int. bizottság az igazgató jelentését jóváhagyólag tudomásul veszi.

10. Dr. Hajdú István int. biz. tag., ügyvezető alelnök helyettesítésében felolvassa a kormány népoktatási törvényjavaslatával szemben a pártnak az elnökségtől elkészített határozati javaslatát, előadva, hogy a párt iskolaprogramját a marosvásárhelyi gyűlésen már részletesen kifejtette, ennek rendszerbe foglalása iránt febr. 12-i Int. biz. ülésében határozatot hozott, melynek tüzetes kidolgozása most van folyamatban. Ez okok folytán ez alkalommal részletes program adására nincs szükség, csupán megfelelő tiltakozásra.

Sándor József, dr. Váradi Aurél, dr. Issekutz Viktor, Gombos Benő pártoló felszólalása után dr. Bernády György szólalt fel, ki elfogadja a határozati javaslatot, de indítványozza, hogy a népoktatási törvény javaslatával szemben a párt az iskolafenntartó egyházak főhatóságainak bevonásával dolgozzon ki részletes memorandumszerű javaslatot a kisebbségi oktatás megfelelő törvényes biztosításáról, külön kiemelve, hogy az egymással szorosan összefüggésben álló törvényjavaslatok ne egymástól elkülönítve tárgyalassanak, aminek következménye az volna, hogy a kisebbségek a létüket legközelebről érintő, ebben a nagyfontosságú kérdésben befejezett tények elé állíttatnának.

Dr. Hajdú István szükségesnek látja, hogy a kormány javaslataival szemben való állásfoglalás ne maradjon csupán a párt keretei között, hanem nyilatkozzanak meg ebben a tekintetben a magyarságnak a párton kívül álló testületei is, különösen az alsóbb fokú egyházi közületek, hogy így a nagy tömegek érdeklődése és részvételei biztosíttassék ebben az ügyben.

Paál Árpád dr. hosszas és beható felszólalásában indítványozza, hogy a párt foglalkozzék a párizsi kisebbségi egyezmény 9. és 11-ik pontjaiban a kisebbségek

részére alaptörvény erejével biztosított nyelvi és autonóm oktatási rendszer kidolgozásával is. Elsősorban maga a párt dolgozzon ki ebben a tekintetben részletes programot, ezenfelül indítson és szervezzon megfelelő népmozgalmat, amely e jogokhoz való ragaszkodást és azok törvényes biztosítását a közvélemény erejével követeli.

Gombos Benő, dr. Bernády György, dr. Zágoni István és ügyvezető alelnök felszólalása és Paál Árpád újabb felszólalása után az Int. biz. elsősorban elfogadta a következő határozati javaslatot:

a Magyar Párt Int. bizottsága határozott tiltakozását fejezi ki a Közoktatásügyi Minisztérium népoktatási javaslatával szemben, mely eddig ismert alakja szerint a kisebbségek irányában a népi mivoltuktól való megfosztásra irányuló törekvésnek félre nem ismerhető tendenciáját mutatja. Ugyanolyan határozottsággal ragaszkodik a kisebbségi oktatásnak a gyulafehérvári határozatokban ünnepélyesen megígért, az 1919. évi dec. hó 9. napján kelt párizsi kisebbségi szerződésben pedig alaptörvény erejével megalapozott, az állami oktatással mindenben egyenlő jogú rendszeréhez, mely a magyar kisebbséget illetően a felekezeti oktatás meglevő alakjában most is teljes eredménnyel működik, az autonóm iskola alakjában pedig el nem vitatható virtuális jog alapján bármikor életre hívható annyival inkább, mert a hivatalos törvényjavaslat amúgy is a községekre hárítja az iskolaszervezési és fenntartási költségek jelentékeny részét. Ezek alapján a Magyar Párt Int. bizottsága azt a kívánságát terjeszti elő, hogy a benyújtott törvényjavaslat a párt kiküldötteinek és az iskolafenntartó egyházak képviselőinek bevonásával az előrebocsátott alapvető elvi szempontoknak megfelelően dolgoztassék át, és utasítja az Országgyűlésnek a párt programja alapján álló tagjait, hogy a javaslat tárgyalása rendén a párt itt összefoglalt álláspontját erélyesen képviseljék, kifejezve azt a reményét, hogy igazságos s a megértés és konszolidálás igaz érdekeit őszintén és komoly törekvéssel szolgáló kívánságai bölcs méltánnyal fognak találkozni a kormány és törvényhozás részéről;

egyúttal

az Int. bizottság elfogadja Bernády György dr. javaslatát, hogy részletes, egész iskolai politikánkat felölelő memorandum készíttessék, és megfelelő módon a kormány elé terjesztessék, ennek kidolgozására ügyvezető alelnök elnöklete alatt dr. Paál Árpád, dr. Várady Aurél, dr. Bernády György, Sándor József, dr. Hajdú István és dr. Gál Kelemen tagokból álló bizottságot küld ki; ez a bizottság magát a szükséghez képest kiegészítheti.

Utasítja ugyan ezt a bizottságot arra, hogy a Paál Árpád előterjesztésében foglaltak alapján az egyházi főhatóságok megbízottainak bevonásával vegye beható tárgyalás alá azokat a módozatokat, melyek szerint a párizsi kisebbségi egyezmény 9. és 11. pontjai alapján a nyelvi kisebbségi oktatás és az autonóm közösségi oktatás joga is a magyar kisebbségi oktatás rendszerébe helyezhető, és állapítsa meg azokat a módozatokat is, amelyekkel megfelelő súlyú közvéleményt lehet e tekintetben kialakítani.³³

Egyúttal felkéri a párt elnökét, hogy az iskola fenntartó egyházak álláspontját a helyi és autonóm oktatás szempontjából az egyházfőkkel való személyes megbeszélés útján előzetesen tisztázzni szíveskedjék.

11. Elnök javasolja, hogy mivel az erdélyi Segély Iroda eddigi működése nem minden tekintetben mutatkozott kielégítőnek, a parlamenti pártkörrel kapcsolatban sajtóiroda állíttassék fel, és az ennek kebelében szervezendő pártiroda látná el az eddigi segély iroda ügyeit.

Int. bizottság az indítványt elfogadja, s az elnökséget felkéri a szükséges intézkedések megtételére.

12. Dr. Issekutz Viktor az indítványok rendén szükségesnek látná, hogy az Altruista bankkal kapcsolatban állott birtokosok ügyében a kormányhoz memorandum intéztessék.

Int. Bizottság az indítványt elfogadja, és dr. Issekutz Viktor int. biz. tagot felkéri a szükséges adatok rendelkezésre bocsátására.

13. Dr. Hajdú István felhívja az Int. bizottság figyelmét arra, hogy a kisajátított földbirtokok kiosztása folyamán a magyarokat sok sérelem éri. Indítványozza: kerestessenek meg a tagozatok a vonatkozó adatok felterjesztésére, hogy a párt megtehesse a szükséges lépéseket a magyar igényjogosultaknak a kisajátított területekből való méltányos részesítésére.

Int. Bizottság az indítványt elfogadja, s az elnökséget a szükséges intézkedések megtételére felkéri.

14. Gombos Benő indítványozza, hogy mivel Jakabffy Elemér statisztikai munkája³⁴ elkoboztatott, s ellene hivatalos eljárás indítatott, a párt tegyen érdekében lépéseket.

Int. Bizottság az indítványt megfontolás végett az elnökséghez átteszi.

15. Igazgató fölveti a kérdést, nem volna e célszerű, hogy az Int. bizottság a kolozsvári ág. ev. egyházközség magyar és német tagjai között fennforgó visszavonás megszüntetésére kezdeményező lépéseket tegyen.³⁵

Int. bizottság felkéri az elnökséget, hogy a kérdésben informálódjék, s a szükségesnek látszó lépéseket tegye meg.

16. Gombos Benő indítványozza megfelelő akció indítását a kisebbségek közötti melegebb kapcsolatok, esetleg kisebbségi blokk megteremtése érdekében. Dr. Bernády György hozzászólása után

Int. bizottság az indítványt elnökség figyelmébe ajánlja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Miklós Viktor s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 27-34, gépelt tisztázat.

9.

Jegyzőkönyv

Az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. május hó 24-én délelőtt megkezdett, délután és este megtartott rendkívüli gyűléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, dr. Bernády György, dr. Paál Árpád, dr. Kecskeméthy István, Fülöpp Béla, dr. Jakabffy Elemér, Sándor József alelnökök; dr. Török Andor, dr. Gyárfás Elemér, dr. Berkes Salamon, dr. Szele Béla, dr. Szoboszló László, Zima Tibor, dr. Zágony István, dr. Inczedy-Joksmann Ödön, dr. Sebessy János, dr. Issekutz Viktor, dr. Pál Gábor, dr. gr. Bethlen György, gr. Vass Béla, gr. Teleky Arctur, dr. Nagy Jenő, dr. Hajdú István, dr. Gabányi Imre, Sz. Szakáts Péter, dr. Asztalos Kálmán, dr. Nagy János, dr. Várady Aurél, Ferencz József, Nagy Károly int. biz. tagok, dr. Naláczy István, Miklós Viktor titkárok, Szathmáry Ákos pénztáros, Fekete Nagy Béla irodaigazgató, Gombos Benő és Hubay Károly ellenőrök.³⁶

1. Elnök üdvözlővén a megjelent intézőbizottsági tagokat, jelenti, hogy a gyűlés megtartására vonatkozó iratokat még nem kézbesítették ugyan, de kiadása folyamatban van. Ennek reményében megnyitja a gyűlést. A tárgyalás bizalmas jellegű, és a közönség tájékoztatására az elnökség kommunikét fog kiadni. Felkéri a titkárt a múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasására.

2. Titkár felolvassa a múlt gyűlés jegyzőkönyvét, amelyet Sándor József, dr. Zágony István és dr. Paál Árpád hozzászólása után

következő helyesbítésekkel hitelesítenek. Sándor József nem a pártot érintő dolgokban tárgyalt akkor, amikor Tătărescu kisebbségi miniszter úr az általa közölteket mondotta a Magyar Pártról. – A külföldről jövő pénzforrásokat Tătărescu miniszter nem a pártra vonatkoztatta, hanem némely vezető tagjára. A Tătărescu ápr. 13. nyilatkozatára hozott határozat nem mindjárt a nyilatkozatnak napirendre tűzése után fogadtatott el, hanem csak a délután folyamán, az iskolakérdésben hozott határozat után.

3. Elnök javasolja, hogy az ügy fontosságára való tekintetből, a tárgysorozat 6 pontja, Tătărescu kisebbségi miniszter újabb nyilatkozata³⁷ és Jakabffy Elemérnek a miniszterrel folytatott tárgyalásai vétessenek tárgyalása alá.

Intézőbizottság a javaslatot elfogadja.

4. Jakabffy Elemér megkezdi a tárgyalásokról szóló jelentésének felolvasását,³⁸ de a prefectura kiküldöttei írásbeli engedély hiányában feloszlatják a gyűlést. Elnök a gyűlés folytatását du. 3 órára tűzte ki.

5. Elnök megnyitja a gyűlést. Jelenti, hogy az engedélyt megkapták, és a hatóság képviselőjében megjelent Gritta Ovidius rendőrprefektus. Felkéri Jakabffy Elemért de. félbeszakított jelentésének folytatására.

6. Jakabffy Elemér kijelenti, hogy nem hajlandó a rendőrhatalóság előtt politikai természetű olyan nyilatkozatokat tenni, amelyeket csakis a párt Intézőbizottságá-

val közölhet. Jelen helyzetben azt nem tehetvén meg, misszióját befejezettnek tekintvén, s erről a minisztert értesíti.

Zima Tibor a magyar parlamenti csoport jelenlevő tagjai nevében javasolja, hogy a hatósági közeg jelenlétében a tárgysorozat többi pontjait se tárgyalja a bizottság.

Gritta Ovidius rendőrprefektus szólalván fel, kijelenti, hogy a jelenléte a gyűlésnek írásbeli engedély nélkül való megkezdése miatt lett szükségessé, de reméli, hogy a katonai hatóság eltekint attól, ha megtudja, hogy milyen fontos politikai ügyeket tárgyal a bizottság.

A dolog tisztázásáig elnök a gyűlést felfüggeszti.

7. Félóra múlva elnök ismét megnyitja a gyűlést és jelenti, hogy a katonai hatóság eltekint a hatósági közeg jelenlététől.

8. Vass Béla gr. javasolja, hogy mivel az előbbi incidens miatt támadt ideges feszültség erősen befolyásolhatná a tárgyalás nyugodt menetét, a gyűlés csak $1/2$ órákor folytatódjék.

Többek hozzászólása után a bizottság a gyűlés folytatása, és a megállapított tárgysorozat sorrendje mellett dönt.

9. Jakabffy Elemér dr., miután nyilvánvalóvá lett, hogy a rendőrprefektus jelenlétében tett ama kijelentése, hogy mandátumáról lemond a rendőrprefektus távozása miatt, tárgytalanná lett, a következő jelentésben számol be politikai lépéseiről.

Sándor Józsefet az előterjesztés nem nyugtatja meg, mert Tătărescu pozitív ígéretnek nélkül követeli a vezérférfiak feláldozását. Az áldozat lehetséges volna, ha vele nagy eredményeket lehetne elérni, mert mindennek előtt a magyarság érdeke az első. Míg a tárgyaló bizottság biztosítékot nem hoz, hogy a magyarság fejlődését évtizedekre megakasztó törvényjavaslatok levétnének a napirendről, a hozzászólást és meghallgatást biztosítják, nem lehet szó áldozatokról. Javasolja, hogy ha a párt felveszi a tárgyalások fonalát, az Intézőbizottság és nem az országos közgyűlés küldje ki a tárgyaló bizottságot.

Jakabffy Elemér dr. válaszában hangsúlyozza, hogy nincs szó a pártvezetőség eltávolításáról, csak ha a bizottság konkrétumokat hoz, lehet tárgyalni a pártvezetőség mikénti összeállításáról.

Gabányi Imre dr. a kisebbségi pártéletben szükséges pártfegyelem fontosságát hangsúlyozza. Jakabffy Elemér tárgyalásaival a pártfegyelmet megsértette, kéri, adjon részletes felvilágosítást a tárgyalása egész menetéről, hogy a bizottság ezek alapján hozhassa meg határozatát.

Jakabffy Elemérnek a részletekre kiterjedő felvilágosítása után

Zima Tibor, miután bejelenti az Intézőbizottságnak a Liberális Párt elnöke részéről nála tárgyalás iránt tett lépéseit, s a vezetőséghez való utasítását, annak az aggodalmának ad kifejezést, hogy a tárgyalás tenorja veszélyeztetheti a célzott egységet. Intézmények sorsáról van szó, és ha ezeket meg lehet menteni, nem kell nézni a formát, ahogyan a tárgyalások történtek.

Hajdú István dr. beszédében rámutat arra, hogy a tárgyalás alatt álló ügy nem politikai presztízs, hanem politikai morál kérdése, s e morál problémát úgy kell megoldani, hogy a párt morális tőkéje sértetlenül kerüljön ki. Helytelen Jakabffy eljárása, amidőn közte, mint alelnök, és a miniszter között folyó és a magyar kisebbségi politikai életbe mélyen belenyúló és a politikai moralitást mélyen sértő megbeszéléseket magánbeszélgetéseknek nyilvánítja. Helytelen az eljárása, amikor a miniszterrel folytatott tárgyalásai után a sajtó útján intézett nyílt levelet az elnökséghez,³⁹ és ezen, a politikai óvatosságot és pártfegyelmet nélkülöző eljárás által a felszínre vetett kényes és a politikai morált mélyen érintő kérdésekről a pártnak van legutoljára alkalma bírálatot mondani.

A kisebbségi párt életében uralkodó politikai morál nem engedheti meg, hogy a vezéreket a kormány tetszésétől tegyék függővé, s ugyanez a morál kívánja meg, hogy a párt a Néppárthoz kötött politikai becsületén se ejtessék csorba, ha a párt felveszi a kormánnyal való tárgyalások fonalát, amelyek szerinte eredményre vezetni úgysem fognak. Indítványozza 1. mondja ki az Intézőbizottság, hogy helyteleníti Jakabffy Elemér eljárását, 2. a bizottságot a Néppárttal folytatott tárgyalásokban nem érdekelt tagokból küldi ki, 3. a brassói nagygyűlést megtartja.

Paál Árpád dr. a pártzabadság fontosságát hangsúlyozza, amely megkívánja, hogy a külön vélemények megőrzés helyett tárgyalás alá vétessenek. Mindenben azonosítja magát Jakabffyval. A tárgyalás megkezdését javasolja, mert ha nem is hoz konkrét eredményeket felengedi az atmoszférát, s a szabad politikai mozgásban állandó érintkezésben lehet a párt a magyarsággal. A párt nem a vezetőségért van, hanem a magyarságért, éppen ezért a célravezető eszközökben a román közléthez kell alkalmazkodnia, és mindig a megfelelő formációt megalkotítani.

Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök szükségesnek látja, hogy a tényállás teljes tisztázása céljából egy pár felvilágosítást adjon. Érdekeltségénél fogva az ügy érdeméhez nem szól, de vállalja a ráeső felelősséget. Jelenti, hogy az elnökségnek volt tudomása a tárgyalásról, a levél közzétételét illetőleg azon az állásponton volt, hogy az Intézőbizottság üléséig várni kell vele, és az volt a megállapodás Jakabffy Elemérrel is. Mikor a tárgyalások befejezte után Jakabffy a lapokban közzétett nyilatkozat diktálásához fogott, őt erre a megállapodásra figyelmeztette. Jakabffy erre kijelentette, hogy kénytelen a nyilatkozatot kiadni, mert Tatarescu azt már átadta közlés végett az Infratirea⁴⁰-nak. Ügyvezető alelnök akkor nem tett ellenvételet a nyilatkozat közzététele ellen, s ezáltal hozzájárult a közzétételehez.

Gyárfás Elemér dr. a kérdésnek elvi, személyi és gyakorlati oldalát fejtegetvén, odakonkludál, hogy a Jakabffy Elemér levele publikálásával teremtett helyzetben személyi áldozatról szó sem lehet, a brassói nagygyűlést meg kell tartani, és ott újra megválasztani a vezetőséget és kiküldeni a bizottságot.

Róth Hugó dr. sajnálattal látja, hogy a lapok legnagyobb része nem vette védelmébe a megtámadott pártot. Sajnálattal konstatálja, hogy a Magyar Pártnak nincs hivatalos sajtóorgánuma, mely a párt álláspontját szögezné le, s a tényeknek

megfelelően informálná a közönséget. Különösképpen a Keleti Újság magatartását hibáztatja. Szerkesztői a bizottság tagjai,⁴¹ s bár itt nem emeltek kifogást a párt működése ellen, lapjukba mégis helyet adnak a tényeknek meg nem felelő vádakkal. A regátbeli román lapok épp a magyar lapok cikkeire mutatnak rá, mikor a pártot az arisztokrata és oligarcha osztály képviselőjének nevezik. Szükségesnek tartja, hogy intéző bizottság e kérdésben állást foglaljon, s e célból a következő határozati javaslatot terjeszti elő.⁴²

Zágoni István dr. felszólalása első részében visszautasítja a Róth Hugó határozati javaslatában a magyar nyelvű kisebbségi sajtó és a bizottságban helyett foglalt két lapszerkesztő ellen foglalt támadást. Szóló megütközéssel látja, hogy amikor Jakabffy Elemér elhozza koncepcióját, elhozza a kormánnyal való tárgyalás lehetőségét, olyan indítvány hangzik el, melyet a kormány provokációnak tekinthet. Ha a kormány, ha még oly reakció is, tárgyalni akar, ezt bizonyára a kisebbségi kérdés javára megváltozott világpolitikai irányzat okozta. Nem szabad elzárkózni a kormánnyal való gyakorlati tárgyalásoktól, ezt diktálja az alkalmazkodási politika. Jakabffy munkásságának teljes elismeréssel adózik, s indítványát elfogadásra ajánlja.

Szóló sohasem csinált titkot abból, hogy nincs meglepedve sem a vezetőség munkájával, sem a pártszervezéssel, mert a párt vezetősége még mindig nem találta útját annak a sokszor hangoztatott elvnek, hogy minden arra való erőt be kell venni a pártéletbe, a közös munkába.

Pál Gábor dr., bárha meg van győződve J. E.⁴³ legtisztább szándékáról, nem tartja feleslegesnek a véleménymondás szabadságát, a kritikát, mert nem mindig *egy út*⁴⁴ a legjobb út. A most folyó vita világosan bizonyítja, hogy a hangoztatott egység nincs meg, a párt kebléből hangzanak el vádak, hogy nem képviseli az egyetemes magyarságot. Nem akarja csorbítani a sajtó szabadságát, de érezze kötelességének, hogy támogassa a pártot, és ne vezesse félre a dolgok mélyében nem látó nagyközönséget.

Nagy Jenő dr. és Nagy Károly felszólalása után Hajdú István dr. Jakabffy Elemér erejét a párt érdekében megmenteni és konzerválni akarván, Jakabffy Elemérnek a vita folyamán tanúsított mély politikai belátása és bölcs magatartása miatt visszavonja indítványát, és kéri Róth Hugó dr.-t is indítványa visszavonására, és e helyett a következő határozati javaslatot terjeszti elő: az Intézőbizottság a közvélemény felvilágosítása céljából megállapítja, hogy a Magyar Pártnak hivatalos lapja nincs. Ennélfogva a magyar nyelvű sajtóorgánumok közleményei közül csak azokkal azonosítja magát, melyeket a párt erre hivatott szervei által ad ki a közvélemény tájékoztatása céljából.

Kecskeméthy István dr. a pártnak a sajtóhoz való viszonyát fejtegetve, óva int a túlságos ingerenciától. Jakabffy Elemér eljárása nem helyteleníthető, mert csak üzenetet hozott. A passzivitást tartaná a leghelyesebbnek, de a jelenlegi és az elkövetkezendő magyar szenvedések a gyakorlati politika terére való lépést taná-

csolják. Javasolja, hogy küldessék ki tárgyaló bizottság, a tárgyalás befejeztéig halasztassék el a nagygyűlés.

Dr. gr. Bethlen György: helyteleníti dr. Jakabffy Elemér alelnök és társai akcióját. Tătărescu miniszter újabb nyilatkozata lényegileg megismétlése a múltkorinak, melyet a párt egyhangúlag visszautasított. Vezetőket kíván reá oktrojálni, amihez segítséget nem nyújthat a párt annál kevésbé, mert eredményt a liberális kormányral való tárgyalásoktól, az összes felszólalók egybehangzó megállapítása szerint annak eddigi politikája után amúgy sem lehet remélni. Dr. Jakabffy Elemér nyílt levele minden kommentálás nélkül foglalja magában a miniszter újabb közlését, s így azt a látszatot kelti, minthogyha helyeselné azt.

Figyelmeztet arra, hogy a párt egy részének, mégpedig kisebbségének magatartása mellett a párt egysége csak úgy lenne a jövőben fenntartható, ha a túlnyomó többség saját lelkiismerete, meggyőződése ellen cselekednék, amit becsületes emberektől kívánni nem lehet. A párt kisebbségének a véleménye szabadságáról kifejtett nézete anarchiára vezetne.

Dr. Berkes Salamon sajnálattal tapasztalja, hogy a mai ülésen olyan erős vádak hangzottak el, és olyan megbélyegző indítványok tettek a bizottság egyes tagjai és a magyar sajtó egy része ellen, ami önkéntelenül olyan benyomásokat ébreszt, hogy nem is bizottsági ülés, hanem bűnügyi tárgyalás folyik.

Az ügy érdekében nem kíván hozzászólni, hiszen az minden irányban már elegendőleg meg lett tárgyalva. Minthogy azonban meg van arról győződve, hogy úgy a megvádolt bizottsági tagok, mint a megvádolt sajtó a legtisztább törekvéssel a magyar kisebbségi érdeket vélte szolgálni; kéri, maradjanak továbbra is a szeretet hangja mellett, ne engedjék, hogy bárki is megbélyegezve távozzon az ülésről, ami a feltétlenül megőrzendő magyar egységnek csak ártalmára lehet.

Kéri azokat a bizottsági tagokat, kik ilyen megbélyegző indítványokat tettek, minden káros disszonancia kikerülése végett vonják azokat vissza.

Gr. Vass Béla az egységet hangoztató felszólalása után dr. Nagy János a Jakabffyt ért személyes támadásokat jogtalanoknak tartja, mert az orientálódás eszméje felvetődött az Intézőbizottságban. Jakabffy csak ennek szellemében cselekedett. Mi lesz a tárgyalások eredménye, nem tudni, de meg kell kezdeni, és ezért az ellentétek áthidalása céljából közvetítő indítvánnyal lép fel.

Jakabffy Elemér újabb felszólalásában célszerűnek találná, ha oda fejlődnének a dolgok, hogy egyes személyek helyett a Magyar Pártból kerülne ki egy bizottság, amely pártfogásába venné a magyarság ügyes-bajos dolgait.

10. Elnök 9 órakor egy órára felfüggeszti a gyűlést.

11. Elnök 10 órakor ismét megnyitja a gyűlést, és átadja a szót dr. Bernády Györgynek.

12. Bernády György dr. sajnálja, hogy a rendőri beavatkozással nyert nagy erkölcsi tőkét a további tárgyalással elvesztette a párt. Jakabffy Elemér akcióját illetően a következőkben szögezi le elvi álláspontját. A párt minden egyes számottevő tagjának joga van megbeszéléseket folytatni román államférfiakkal. De

Jakabffy Elemér két hibát követett el. Tătărescu konkrét vádat emelt egyes tagok ellen, s ő nem szögeztette le ezeket, s nem engedte, hogy a megvádoltak tisztázzák magukat e vádak alól, holott ez egyetemes magyar érdek. A nyilatkozat közzétételével kifelé azt a látszatot keltette, hogy félig-meddig magáévá tette a Tătărescu nyilatkozatában foglalt állításokat. Mindezekért azonban nem lehet Jakabffyt elítélni; az ügyet a tanulság levonásával le kell zárni. A kölcsönös kritika joga azonban meg van és meg is kell őrizni, de óvakodni kell az ülésen hallott beszédek tartalmától és hangjától. A sajtó is hibát követett el, mikor a bizottság elé tartozó dolgokat tárgyalván, az ellenfél kezébe fegyvert adott. A magyarság politikai helyzete változott, kisebbségbe került, s a követendő politikával és hivatásával a sajtónak tisztába kell lenni. A pártban minden politikai árnyalatú embernek bent kell lennie, de az ellentéteket benn kell elintézni, s a megállapodáshoz szorosan ragaszkodni. A magyarság kulturális, gazdasági, ipari fejlődése legyen a vezető szempont, s ha ebben az irányban nem igen eredményes az eddigi munkálkodás, nem a párt, nem a magyar nép hibája ez, a mostoha körülmények okozták. Végül a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

Mondja ki az Intézőbizottság, hogy tudomásul veszi Tătărescu miniszternek a Magyar Párttal megindítandó tárgyalásokra vonatkozó hajlandóságát, kiküld már most egy öt tagú bizottságot, a brassói nagygyűlés megtartását egyelőre elhalasztja.

Róth Hugó Bernády György beszéde és határozati javaslata után visszavonja határozati javaslatát, és így dr. Nagy János⁴⁵ is.

Sándor József a d.-utáni vita folyamán hallott adatok után előbbi javaslatát oda módosítja, hogy az elnökség küldessék ki a tárgyalásra, s a brassói nagygyűlés tartassék meg.

Jakabffy Elemér dr. nyilatkozata közzétételének közelebbi körülményeire vonatkozólag elmondja, hogy az akkori napok izgalmas eseménytorlódása következtében fellépő kimerültség s fizikai momentumok játszottak közre, hogy Tătărescu részéről a nyilatkozat idő előtti megjelenését megakadályozza. A történetek után mindazonáltal reméli, hogy akár a Sándor József, akár a Bernády György indítványa kerül elfogadásra, az akció nem volt káros hatású.

Bernády György záró felszólalása után

*az Intézőbizottság egy szó ellenében elfogadja Bernády György határozati javaslatát és kimondja, hogy tudomásul veszi Tatarescu miniszternek a Magyar Párttal megindítandó tárgyalásokra való hajlandóságát, kiküldi az öttagú bizottságot, a brassói közgyűlés megtartását egyelőre elhalasztja.*⁴⁶

A bizottság tagjaiul, megválasztja dr. Bernády György elnöklete alatt Fülöpp Béla, dr. Zima Tibor, gr. Teleky Arctur és dr. Zágoni István intézőbizottsági tagokat, és megbízza őket, hogy haladéktalanul lépjenek érintkezésbe a miniszterrel, az egyházakat érdeklő ügyek tárgyalásánál vonják be az egyházi hatóságokat is, és a tárgyalásról tegyenek jelentést az Intézőbizottságnak.

13. Ügyvezető alelnök bejelenti a múltkori intézőbizottsági ülés határozatainak végrehajtására tett intézkedéseket.

Tudomásul szolgál.

14. Ügyvezető alelnök beszámol az ügyvitelről.

Tudomásul szolgál.

15. Ügyvezető alelnök igazgató helyettesítésében jelentést tesz a szervezési munkálatokról.

Tudomásul szolgál.

16. Intézőbizottság napirendre tűzi dr. Hajdú István előbb beterjesztett sajtóügyi határozati javaslatát.

Az Intézőbizottság a javaslatot ellenvélemény nélkül elfogadja.

17. Sándor József indítványára

az Intézőbizottság kimondja, hogy indítványok és javaslatok a bizottság ülésein jövőre a felszólalók által mindig írásban nyújtandók be.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszönvén a tagok kitartó érdeklődését, az ülést berekeszti.

K. m. f.

Ugron s. k.

elnök

Miklós Vilmos s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 35-51, gépelt tiszttzat.

10.

Jegyzőkönyv

A Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. évi június 12-én megtartott rendes gyűléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Grandpierre Emil, ügyvezető alelnök, dr. Bernády György, dr. Jakabffy Elemér, dr. Paál Árpád alelnökök, dr. Paál Gábor, dr. Hajdú István, dr. gr. Bethlen György, ifj. gr. Béldy Kálmán, dr. Nagy János, dr. Asztalos Kálmán, dr. Sebessy János, dr. Zágony István, dr. Szoboszlai László, dr. Gabányi Imre, dr. Berkes Salamon, dr. Várady Aurél, dr. Apáthy Árpád, Bélteky Lajos.

Int. bizottsági tagok: Fekete Nagy Béla igazgató, Szathmári Ákos pénztáros, Hubay Károly, Gombos Benő ellenőrök, dr. Naláczy István és Miklós Viktor titkárok. Az ülésteremben a prefektúra részéről megjelennek Joachim Nemes subsef de birou és Kovács András agent de siguranta. A Torda-Aranyos magyar tagozat részéről vendég Lőrinczy Dénes.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Gyárfás Elemér, dr. Nagy Jenő, dr. Cziffra Kálmán, dr. Thury Kálmán, dr. Szentkereszthy Béla.

1. Elnök üdvözlővén a tagokat, megnyitja a gyűlést és jelenti, hogy az elnökség mindent elkövetett, hogy a tárgyalásoknak hatósági közeg jelenléte nélkül való megtarthatását biztosítsa. A hatóság a gyűléstartási engedélyt megadta, de újabban érkezett minisztériumi instrukciók alapján ragaszkodott a hatósági közeg jelenlétéhez.

2. Dr. Bernády György napirend előtti felszólalásában javasolja, hogy az ülés, melynek célja a Tatarescu miniszterrel folytatott tárgyalásokra kiküldött bizottság jelentése⁴⁷ fölötti tanácskozás, ne tartassék meg, mert a bizottságnak a miniszter részéről nincs felhatalmazása arra, hogy jelentését az Intézőbizottságon kívül mással közölje, annál kevésbé arra, hogy a miniszternek alárendelt közegek előtt vegye tárgyalás alá.

Bernády György dr. javaslatára az Intézőbizottság elhatározza, hogy a gyűlést nem tartja meg.

3. Elnök javaslatára

a bizottság a következő gyűlés helyének és idejének kitűzésével az elnökséget bízta meg.

4. Elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.
elnök
jegyző

Fasc. 1, fol. 57-58, gépelt tisztázat, aláírás nélkül.

11.

Jegyzőkönyv.

Az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának Marosvásárhelyen 1924. október hó 18-án du. 1/2 3 órakor megtartott üléséről felvett

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, Sándor József, gr. Béldi Kálmán, Paál Árpád alelnökök, Berkes Salamon, gr. Wass Béla, dr. Gyárfás Elemér, dr. Szele Béla, Inczedy-Jocksmann Ödön, gr. Bethlen György, dr. Fekete Nagy Béla, Sebesi János, dr. Nagy Jenő, Hubay Károly, Gombos Benő, dr. Hajdú István, dr. Szoboszlay László, dr. Zágony István és Issekutz Viktor intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Gabányi Imre, dr. Asztalos Kálmán, dr. Jakabffy Elemér, dr. Pál Gábor, Szakács Péter, dr. Róth Hugó, dr. Ferenczy Géza és Lőrinczy Dénes,⁴⁸

Ugron István elnök az ülést megnyitja, a megjelenteket melegen üdvözli.

A múlt ülés jegyzőkönyve felolvasás után hitelesített. Elnök a mai ülés jegyzőkönyvének vezetésére Issekutz Viktort kéri fel.

1. Elnök felkérésére dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök az ügymenetről az alábbi jelentést teszi:

A kolozsvári ág.-ev. egyház felkérésére – hogy ti. a magyar és szász evangélikusok közötti diszharmónia eloszlattassék – Ugron István elnök dr. Róth Ottó János képviselőt levélben felkérte, hogy a szász püspöknél járjon el az ügy békés, kielégítő megoldása iránt. Dr. Roth a levélbeli megkeresés folytán Ugron Istvánt a személyes tárgyalások megejtése végett felkeresni megkísérelte, Ugron távolléte miatt dr. Grandpierre-rel lépett érintkezésbe, kérve őt, hogy a Magyar Párt is hasson oda, hogy a felmerült ellentétek eloszlattassanak. Grandpierre a megkeresés alapján Schullerrel és a kolozsvári evangélikusok vezető szász tagjaival folytatott tárgyalásai során arra a meggyőződésre jutott, hogy a magyar és szász evangélikusok között felmerült ellentétek Schuller személyében nyerik indokukat. Dr. Rothoz intézett levelében rámutatott erre, közölte Schuller ama kívánságát, hogy a kolozsvári egyházközösségnél a magyarok és szászok között a paritás legyen meg, hogy az iskolák egyenjogúak legyenek, hogy 283 szász és 590 magyar szavazó mellett – az egyháztanács tagjai egyforma számban választassanak; majd amidőn a szászok lélekszámát mesterségesen felemelték, azt kívánta, hogy a lelkes szász, a gondnok magyar legyen, hogy az iskola tannyelve román és szász legyen, hogy az egyháztanács tagjai aránylagosan választassanak. Felkérte Grandpierre e levélben Rothot, hogy a magyar nyelvű iskola érdekében a miniszternél⁴⁹ járjon közbe, vezessen egy, a szülők által kijelölt küldöttséget a miniszter elé. Roth e megbízásnak eleget tett. A magyar iskola megnyílt. Grandpierre végül azt az ajánlatot tette, hogy az egyházi ügyek intézését illetően választassék egy 6 tagból álló bizottság, s ha megegyezésre jutni nem tudnának, a magyar és szász evangélikusok váljanak szét.

Az Intézőbizottság a jelentést tudomásul veszi.

Grandpierre Emil sajnálattal és mély szomorúsággal jelenti azt a veszteséget, amely a Magyar Pártot volt derék, lelkes titkára: dr. Naláczy István elhalálózásával érte. Jelenti, hogy a családhoz részvétáviratot küldött a párt nevében, hogy az elhunyt lelki üdvéért megtartott gyászistentiszteleten a párt küldöttségileg képviselve volt. Indítványozza, hogy dr. Naláczy István elhalálózása alkalmából a párt részvéte jegyzőkönyvi kivonatban a családdal közöltessék.

Az intézőbizottság a tett intézkedéseket helyeslőleg tudomásul vette, az indítványt egyhangúlag elfogadta.

Ügyvezető alelnök jelenti, hogy a párt részt vett a kolozsvári Szentmihály templom harangavatási ünnepségén, valamint a kolozsvári piarista templom 200 éves jubileuma alkalmából tartott ünnepélyen. Jelenti, hogy a párt részéről a zetelaki tűzkárosultak javára eszközölt gyűjtés eddigi eredményeként befolyt 80 000 lej körüli összeg rendeltetési helyére juttatott, s hogy a természetbeni adományok értéke a pénzbeli adományok összegét eléri. Jelenti, hogy az iskolás gyermekek részére is beindult a gyűjtés, de az akció még a kezdetén lévén, érdemleges jelentést ez alkalommal nem tesz.

Tudomásul vétetik.

4. Elnök felkérésére Fekete Nagy Béla dr. igazgató, a párt szervezési munkálatait illetően a következő jelentést teszi:

A helyi szervezetek megalakulása folyamatban van. A szervezés lassan folyik. Oka ennek a kivételes állapotok a hadi zónában, s az a körülmény, hogy egyes helyeken akként értelmezik a miniszternek a gyűjtéseket eltiltó rendelkezését, hogy ez taggyűjtésre és önkéntes adományokra is vonatkozik. A helyi hatóságoknak ezirányú helytelen magyarázata aztán azt a szomorú következményt vonja maga után, hogy egyesek, akik egyébként áldozat hozatalától nem vonakodnának, félelemből zárkóznak el kötelességük teljesítése elől. Sok helyen a vagyon, testi épség, szabadság terrorszerű veszélyeztetése akadály a szervezkedésnek. Rámutat a közönyre és a kötelességérzet hiányára, amely a komoly munka végzésének nem kicsinylendő akadály.

Jelenti, hogy Kolozsváron a párt segítségének igénybevételével 12 000 polgár vétetett fel utólagosan az állampolgárok névjegyzékébe, ezek közül 500-ra tehető azoknak a román ajkú polgároknak a száma, akik a párt közbenjárását vették igénybe. Úgy ez, mint az iskolai beíratások alkalmával a párthoz fordult, a párt segítségét igénybe vett román nyelvű polgárok magatartása a párt iránti bizalom élénk megnyilvánulása.

Jelenti, hogy a pártszervezkedések Nagyváradon, Vízaknán, Nagyszebenben, Segesváron, Székelyudvarhelyen és Erzsébetvároson indultak be. Külön kiemeli a nagyváradai szervezkedést, ahol Perédy György és Pálffyné Gulácsy Irén lelkes munkája és közreműködése sok taggal szaporította pártunk tagjait.

Jelenti, hogy a kolozsvári tagozat, amely 1921-ben, az Országos Magyar Párt megalakulása előtt volt megalakulva, újjászerveztetett, a dr. Várady Aurél buzgó munkásságának köszönhető, hogy a tisztújítás – Hevessy elnök lemondása folytán előállott szükség következtében – a megtartott közgyűlésen megtörténhetett.

Jelenti, hogy a kolozsvári tagozat 60 ezer lej tagdíj fizetésére vállalt kötelezettséget.

Jelenti, hogy több helyről a tagdíjak befizetését szorgalmazó felhívást teljesen figyelmen kívül hagyják. Kéri az Intézőbizottságot, hogy e tagozatokat a fizetésre jegyzőkönyvileg hívja fel.

Jelenti, hogy a Székelyudvarhelyen megalakult Udvarhely vármegyei tagozat a tagozati választmányt és a brassói nagygyűlési kiküldötteseket megválasztotta.

Jelenti, hogy a kolozsvári választmány indítványt tett a nagygyűlés elé a szervezeti szabályzat módosítása iránt.

Jelenti, hogy 3 ízben összesen 78 400 lejt utalt át a párt központja a zetalaki tűzkárosultak részére leendő kiosztás végett. A szétosztás a helyi tagozat elnökével egyetértőleg eszközöltetik. A kiosztásnál figyelem fordítandó arra, hogy elsősorban azok részesüljenek segélyben, akik a prefektus által eszközölt segélyben nem, vagy nem kellő módon részesültek. Az átutalásait a pártnak költségmentesen a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R. T. eszközli.

Jelenti, hogy a tanulók javára beindított gyűjtési akció a kezdet kezdetén van. Sajnálattal kell megállapítania, hogy e gyűjtési akciókban a zsidóság kevéssé veszi ki részét. A zsidóságot tervszerűen idegenítik a magyarságtól. A zsidóság nagy része a cionistákhoz pártolt, s itt annyira igénybe vétetik áldozatkészsége, hogy magyar célokat nem támogathat. Mód keresendő, hogy a zsidóságnak a magyarsághoz való tartozandóságának érzete minél jobban fejlesztessék.

Jelenti, hogy a szervezést illetően dr. Súlyok István aziránt tett indítványt, hogy 3 tagú bizottság küldessék ki a szervezési munkálatok eszközzésére, mely bizottság mellé a párt igazgatója és egy, a helyi viszonyokkal ismerős, kolozsvári lakos vonassék be.

Az Intézőbizottság az igazgató jelentéseit tudomásul veszi.

Dr. Gyárfás Elemér a jelentéssel kapcsolatban kijelenti, hogy lehetetlennek tartja a választókerületi szervezkedést. Elegendőnek tartja a megyei szervezetet, amelybe a választókerület bevonandó volna. Kérdi, a szervezeti szabályzatban van-e tekintetben rendelkezés?

Dr. Grandpierre Emil felvilágosítást nyújt e kérdésben, közölvén, hogy a szervezeti szabályzat, amely az egyes tagozatok meghallgatása után állapított meg, akként intézkedik, hogy a megyei szervezet mindenütt megalakítandó, míg a választókerületi csak ott, ahol annak szüksége mutatkozik.

Dr. Nagy Jenő a párt pénzügyi viszonyaira nézve kér felvilágosítást, nevezetesen a párt biztos jövedelmeinek és rendes kiadásainak, függő tartozásainak összegszerű kimutatását kívánja, s ezzel kapcsolatban indítványozza:

a párt költségvetése akár az elnökség, akár 3 tagú bizottság által állíttassék össze.

Az intézőbizottság többek hozzászólása után Nagy Jenő dr. indítványát elfogadja, a budget összeállítására gr. Bethlen György, Berkes Salamon dr. és Gabányi Imre dr.-ből összeállított 3 tagú bizottságot kiküld azzal, hogy e bizottság 15 nap alatt jelentését tegye meg.

Grandpierre Emil dr. jelenti, hogy sikerült párthelyiséget szerezni. Jelenti, hogy az Újságírói szervezet a párthelyiség egyik szobáját kártyaszoba céljára bérelni kívánja, ezt azonban nem javasolja.

Az intézőbizottság Grandpierre dr. álláspontját magáévá teszi, a kért helyiséget kártyajáték céljaira ki nem adni határozza.

Paál Árpád, Szász Endre, az újságíró szervezet elnöke, megbízásából bejelenti, hogy a helyiséget nem kártyajáték céljára kívánja a szervezet igénybe venni, hanem este 7 órától kezdve társalgónak kéri. Hajlandók havi 2000 lej bérösszeget fizetni, és kötelességet vállalnak aziránt, hogy kártyajáték e teremben nem fog folyni. Dr. Grandpierre Emil és Gombos Benő hozzászólása után

az intézőbizottság határozatának meghozatalát a nagygyűlés utánra halasztotta.

Sándor József arra tekintettel, hogy a költségvetést nem ismeri, erkölcsi kötelességének ismeri kijelentenie, hogy a párthelyiség kibérlését tudomásul nem veszi, a kibérlésből származó anyagi károsodásért a felelősséget magától elhárítja.

Gombos Benő kéri annak tudomásulvételét, hogy a párthelyiség 40 000 lejért béreltetett. Fekete Nagy Béla dr. ama felvilágosítása után, hogy az elnökség felhatalmaztatott arra, hogy új helyiségről gondoskodjék, s hogy ennek folytán a 30 000 lejért bérelt 3 szobás lakás helyett a jelenlegi 4 szobás lakást bérelte ki 40 000 lejért, melyért ma 80 000 lej bért megkapni lehetne, s amelyből az újságírók által kért szobának kibérlése esetén a pártot terhelő bérösszeg csupán 16 000 lej volna,

az Intézőbizottság e kérdésnek megvizsgálását a fennebb kiküldött 3 tagú bizottság elé utalja.

Dr. Grandpierre Emil indítványozza, hogy az ülések esetenként vidéki városokban tartassanak meg, hogy a kolozsvári helyiségünkben hivatalos ténykedéseinkre, megbeszéléseinkre hatósági engedély ne kéressék.

Az indítvány elfogadtatik.

Dr. Grandpierre Emil előterjeszti a kolozsvári választókerület következő – az elnökséghez beérkezett – indítványát:

Tekintettel arra, hogy a párizsi egyezmény a „nemzeti kisebbségek” fogalmát nemzetközi jelentőséggel ruházta fel, de a román törvényhozás mindeddig nem rendezte ezt a kérdést úgy, amint ezt a közjogi alanyiságot nyert kisebbségek helyzete, számbeli és közművelődési súlya igényelte,

mondja ki a Magyar Párt nagygyűlése, hogy felír a román törvényhozáshoz (kamarához), „hogy a nemzeti kisebbségek közjogi helyzetének rendezését intézményesen biztosítsa, és e rendezés biztosítékául az alkotmányban olyan állandó jellegű szervek létesítéséről gondoskodjék, amelyek a nemzetközi egyezmény betartását ellenőrizzék.”

Az intézőbizottság ez indítványt a parlamenti tagoknak azzal határozta kiadni, hogy ez indítványt a parlamentben, amint ideje elérkezik, terjesszék elő.

Dr. Grandpierre Emil előterjeszti Légrády Istvánnak, a temes-torontáli tagozat int. biz. tagjának ama indítványát, hogy a párt hasson oda, hogy

1. a magyar irodalmi termékek behozatali tilalma megszüntettségük, s az ezzel kapcsolatos monopólium megszüntettségük,

2. a belügyminisztérium által újabban elrendelt azon intézkedés, amellyel minden magyar könyv nyilvántartásba foglalása és Bukarestbe, cenzúrázás végett való elküldése elrendeltetett, visszavonassék.

Az intézőbizottság akként határozott, hogy az elnökség a kérdést tartsa nyilván, igyekezzen liberálisabb kezelést elérni, a határozatról a temes-torontáli tagozat értesítendő.

Gombos Benő indítványozza, hogy Bukarestben a párt a nélkülözhetetlen eljárások és interveniálások irányítása, illetve végrehajtása céljából egy jól megszervezett expozitúrát állítson fel, és e célra egyelőre 600 000 lej költséget irányozzon elő.

Grandpierre Emil közli, hogy az előkészítő munkálatok folyamatban vannak, azonban anyagi lehetőségek hiányában konkrét javaslatot az elnökség nem tehet.

Indítványozza: tartsa nyilván az elnökség az ügyet, s amidőn lehetséges, az expositúra felállítását valósítsa meg.

Az intézőbizottság dr. Grandpierre indítványát elfogadja.

Dr. Grandpierre Emil jelenti, hogy a temes-torontáli tagozat több rendbeli sérelem orvoslása végett fordult a pártvezetőséghez.

Ezek legfőbbike az iskolakérdésben szenvedett sérelem. Az óvodák beszüntetettek, bárha 634 gyermek iratkozott be az 1923/24. tanévben. Temesvár és a Bánság egyetlen magyar középiskolájában: a piarista főgimnáziumban a folyó iskolai évben az első osztályban tilos a magyar nyelven való tanítás, a többi osztályokban is a főbb tárgyak román nyelven taníttatnak. Hasonló elbánásban részesítetik a Miasszonyunkról elnevezett iskolanővérek vezetése alatt álló zárdaiskolák. A temesvári reálgimnázium V. és VI. osztályaiban megszűnt a magyar tagozat. A felső kereskedelmi iskolában is beszüntették a magyar tagozatot. Sérelmes intézkedések tétettek az elemi iskolákat illetően is, helyenként csupán román nyelven tanítják a magyar gyermekeket.

Bár Temesváron a magyarság viszonylagos többségben van, a prefektus elrendelte, hogy az állam hivatalos nyelve mellett hivatalos beadványok, falragaszok stb. publikálása alkalmával a román nyelv után német nyelv használtassék, 3-ik helyre juttatva így a magyar nyelvet. Resita város rendőrkapitánya a hirdetéseknel a magyar nyelvű szöveget egyáltalán eltiltotta.

Az agrárreform végrehajtása súlyosan érinti a magyar telepes községeket, különösen Ötvös, Keresztes és Józsefszállás községeket.

Rámutat a tagozat arra a sérelmekre, melyek a magyar tanárokat és tanítókat az ez idei vizsgálatok során érték, s amelynek egyik klasszikus példaként felhoz egy esetet, ahol 13 tanár közül csupán 1 bírt elégséges osztályzatot elérni.

Dr. Grandpierre véleménye szerint e kérdésekben a nagygyűlésnek kell állást foglalnia, miért is indítványozza, hívassék fel az elnökség, gondoskodjon, hogy a nagygyűlésen megfelelő előadó terjessze elő a sérelmeket és a sérelmek orvoslását célzó indítványt terjesszen elő.

Az intézőbizottság az előterjesztett javaslatot elfogadja.

Grandpierre Emil jelenti, hogy Bélteky Lajos, a párt intézőbizottságának tagja, e területről eltávozván, intézőbizottsági tagságáról lemondott. Indítványozza, hatalmaztassék fel az elnökség, hogy válasziratban fejezze ki elismerését működése felett.

Az indítvány elfogadtatott.

Grandpierre Emil jelenti, hogy a tagozatokhoz intézett ama megkeresésre, hogy a kisajátítások során az egyes magyar földigénylőket ért sérelmeket az egyes tagozatok hozzák a központ tudomására, érdemleges választ csupán a temes-torontáli tagozat küldött.

Indítványozza, hogy az elnökség ismételten sürgesse meg a választ.

Az intézőbizottság a jelentés tudomásulvétele mellett az indítványt elfogadja.

Grandpierre Emil jelenti, hogy a kolozsvári tagozat a szervezeti szabályok módosítása tekintetében tett javaslatot.

Indítványozza, hogy egyelőre ne hozassék határozat, és gondoskodjék az elnökség, hogy ama helyeken, hol a pártszervezet meg nem alakulhatott, a nagygyűlésre kiküldöttek küldhetőek legyenek.

Az indítvány elfogadtatott.

5. Elnök tárgyalás alá veszi a nagygyűlés előkészítését. Tekintettel arra, hogy a tárgyalás során személyi kérdések is fognak felmerülni, kérdés, kívánja-e az intézőbizottság a zárt ülés elrendelését.

Az intézőbizottság a zárt ülés elrendelését határozta el.

Elnök jelenti, hogy a zsidói tagozat dr. Grois László és dr. Súlyok István urakat megbízza a mai ülésen való részvétellel.⁵⁰

Az intézőbizottság mégis beleegyezik abba, hogy nevezett urak az ülésen és a tanácskozásban részt vegyenek.

Perédy György a nagyváradi tagozat titkára kéri, engedjék meg, hogy az ülésen részt vegyen.

Az intézőbizottság előterjesztett kérelemnek helyet ad.

Perédy György ama indítványát, hogy Hilf László nagyváradi újságíró is jelen lehessen az ülésen,

az intézőbizottság elfogadja.

Dr. Súlyok István kifogásolja, hogy az intézőbizottság annyira ragaszkodik az alakításokhoz akkor, amidőn tulajdonképpen az intézőbizottság sincs szabályszerűen megalakítva.

Sebesi János arra kéri a sajtó képviselőit, hogy tekintettel a zárt ülésre, tartsák erkölcsi kötelességüknek a tárgyalásról csak azt közölni, amit az elnökség kommunikációban kiad.

Hajdú István dr. tiltakozik dr. Súlyok István ama megállapítása ellen, hogy az intézőbizottság megalakítása szabálytalan volna, és kérdi gr. Béldi Kálmánt, mint a zsidói tagozat elnökét, azonosítja magát dr. Súlyok e megállapításával, és felhívja Súlyok dr.-t, kövesse meg az intézőbizottságot.

Gr. Béldi Kálmán kijelenti, hogy Súlyok e megállapítását magáévá nem teszi, de meg van győződve, hogy Súlyok csupán tévesen fejezte ki magát, s távol állott tőle az intézőbizottság megbántása.

Dr. Súlyok István szót kérve, előadja, hogy az alakuló gyűlés jegyzőkönyvében az intézőbizottság tagjai név szerint felemlítve nincsenek, s ezért állította, hogy a megalakulás alakilag hiányos. Dr. Grandpierre Emil felvilágosítása után, hogy ti. a nagygyűlésen az intézőbizottság tagjai szabályszerűen megválasztottak, s hogy csupán tévedésből maradt ki a jegyzőkönyvből e ténynek a megállapítása, sajnálatos emlékszik meg előbbi felszólalásáról, amellyel az intézőbizottságot, a romániai magyarság legfőbb erkölcsi testületét, sérteni nem akarta egyébként sem, s az intézőbizottságot ünnepélyesen megköveti.

Elnök leszögezi, hogy a sajtó képviselői a tárgyalásról egyebet nem közölhetnek, mint amit részükre közlés céljából az elnökség kiad.

A nagygyűlés tárgysorozatát illetően dr. Hajdú István a következő indítványt terjeszti elő:

1. Elnöki jelentés. Megtenné az elnökség vagy a központi iroda valamelyik tagja. Hozzászólna Kispál László.

2. Elnökség előterjesztése a szervezeti szabályzat módosítása iránt.

3. Tisztújítás, választások.

4. Iskolaügy, Előadó Makkai Sándor.

5. Közigazgatási reformjavaslathoz való hozzászólás. Előadó: dr. Bernády György.

6. Agrárreformhoz való hozzászólás, különös tekintettel az igényjogosultakat és telepes gazdákat ért sérelmeket. Előadó: dr. Willer József.

7. Közgazdasági kérdések tárgyalása. Előadó: Balogh Géza.

8. Cégtábla ügy. Előadó: dr. Szele Béla.

9. Nyelvkérdés általában. Előadó: dr. Veterány Viktor.

10. Atrocitásokról előad Sándor József.

11. Indítványok.

12. Elnöki zárszó.

Az intézőbizottság az előterjesztett tárgysorozatot elfogadja.

A nagygyűlés helyét illetően dr. Hajdú István előadja, hogy egy intézőbizottsági határozat alapján Brassó jelöltetett ki.⁵¹

Paál Árpád a nagygyűlés helyéül Kolozsvárt vagy Marosvásárhelyet kéri kijelölni. Elnök felvilágosító szavai után, hogy a nagygyűlés a szabályzat értelmében Kolozsvárt, vagy ama vidéki városban tartható meg, amely város részéről meghívás történik, s hogy ilyen meghívást csupán Brassó városa terjesztett elő, és Perédy György, Hubay Károly, Sándor József, dr. Hajdú István hozzászólása után

elnök enunciólja az intézőbizottságnak ama határozatát, hogy előbbi határozatának fenntartásával a gyűlés helyéül Brassó jelöltetik ki.

A nagygyűlés időpontját illetően dr. Szele Béla indítványára *az intézőbizottság f. évi november hó 30-ik napját állapítja meg.*

Paál Árpád indítványozza, hogy a nagygyűlés után az iskola- és anyanyelv kérdésében Temesváron, Marosvásárhelyen és más nagyobb városokban tartassék népgyűlés.

Ez indítvány elfogadtatott.

Elnök indítványára

kimondja az intézőbizottság, hogy ha a brassói nagygyűlés programjában előadókul kijelöltek valamelyike megbízatását el nem vállalná, a helyettesítésükről történő gondoskodással az elnökség bíztatik meg.

Ugron István elnök megbeszélés tárgyává kívánja tenni a nagygyűlésen választható elnök személyét illető kérdést. Kijelenti, hogy maga részéről az elnöki tisztségre nem reflektál, e tisztelet tovább vállalni nem hajlandó. Dr. Gyárfás Elemér

és Issekutz Viktor eredménytelenül igyekeztek ez elhatározásától eltántorítani. Paál Árpád dr. Bernády Györgyöt ajánlja elnökül. Sándor József, dr. Hajdú István és Paál Árpád ismételt felszólalása után elnök az ülést 8 órakor felfüggeszti, hogy a jelenlevő tagok a zetelakai tűzkárosultak felsegélyezésére rendezett országos ünnepélyen részt vehessenek, kérte azonban a tagokat, hogy a műsor után e fontos kérdés – az elnök személyének kérdése – tekintetében döntés, egyöntetű megállapodás meghozatala, illetve létesítése céljából megjelenjenek mindannyian.

Az ülés felfüggesztése után a tagok az ünnepélyre eltávoztak. Innen 11 órakor visszaérkezve,

Ugron István elnök a felfüggesztett ülést újból megnyitotta.

Hubay Károly az elnöki tisztre Sándor Józsefet tartja legalkalmasabbnak.

Nagy Jenő dr. 5-7-9 tagból álló direktórium választását javasolja. Dr. Zágony István dr. Bernády György személye mellett foglal állást, míg gr. Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér, Sándor József, Gombos Benő, dr. Berkes Salamon, Issekutz Viktor direktórium választását tartják célirányosnak.

Az intézőbizottság⁵² akként határozott, hogy a nagygyűlés elé azt az indítvány terjeszti, hogy egyelőre az elnöki tisztség ne töltsék be, s hogy átmenetileg a párt vezetésére direktórium választassék.

A direktórium tagjainak számát illetően dr. Gyárfás Elemér, Inczedy-Jocksman Ödön és Nagy Jenő felszólalása után

az intézőbizottság a direktórium tagjaiul Sándor Józsefet, dr. Bernády Györgyöt, Paál Árpádot, dr. Jakabffy Elemért, dr. Hajdú Istvánt, dr. Gyárfás Elemért, gr. Bethlen Györgyöt, gr. Béli Kálmánt és Róth Hugót ajánlja a nagygyűlésnek megválasztásra.

Dr. Hajdú István indítványozza, hogy a direktórium ügyrendjét maga állapítsa meg.

Az indítvány elfogadtatott.

Fekete Nagy Béla dr. kéri a tagokat, hassanak oda, hogy a nagygyűlésre a kiküldöttek mielőbb kijelöltessenek az egyes tagozatok részéről. Kéri továbbá, hogy a párt központi adminisztrációs költségeire az egyes tagozatokra kirótt összegek behajtását szorgalmazzák, s a befolyandó összegeket a központhoz sürgősen küldjék be.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést éjjel 2 órakor berekeszti.

Issekutz s. k.

Ugron István s. k.

Fasc. 1, fol. 60-67, gépelt tiszttázat.

12. Jegyzőkönyv

Készült a Magyar Párt Intézöbizottságának Kolozsvárt, 1924. évi november hó 18. napján tartott üléséről.

Jelen voltak: Elnök: Ugron István h. elnök, dr. Bernády György, dr. Grandpierre Emil, dr. Jakabffy Elemér, dr. Paál Árpád, Sándor József és dr. Thúry Kálmán alelnökök,

gr. Majláth Gusztáv Károly, Nagy Károly ref. püspök, dr. gr. Bethlen György, dr. Apáthy Árpád, gr. Béldi Kálmán, dr. Berkes Salamon, dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Hajdú István, dr. Inczedy Joksmann Ödön, dr. Ciffra Kálmán, dr. Nagy Jenő, dr. Pál Gábor, dr. Sebesi János, dr. Morvay Zsigmond, dr. Roth Hugó, dr. Szoboszlay László, dr. Várady Aurél, gr. Wass Béla, dr. Veterány Viktor, dr. Szele Béla és dr. Zágonyi István int. bizottsági tagok, dr. Fekete Nagy Béla igazgató, Szatmáry Ákos pénztárnok, Gombos Benő és Hubay Károly ellenőrök.

Elnök az ülést a megjelentek üdvözlése után megnyitva, jegyzőkönyv vezetésére ügyvezető alelnököt kérte fel, és bejelentette, hogy a helyi rendőrprefektúra 1014/924. sz. a. megadta az engedélyt az int. biz. ülésnek hatósági kiküldött nélkül való megtartására. Egyidejűleg bejelentette, hogy dr. Asztalos Kálmán, Péchy Imre és Szakáts Péter int. biz. tagok kimaradásukat kimentették. Bejelenti végül, hogy a Magyar Párt Szilágy megyei tagozatának meghatalmazása alapján dr. Grois László és dr. Sulyok István, a szatmári tagozat meghatalmazása alapján pedig Bakó Ignác és Dénes Sándor szerkesztő is kéri a gyűlésen való részvételük engedélyezését. Utóbbi tekintetben azt a javaslatot terjeszti elő, hogy az Int. bizottság e meghatalmazottak jelenlétét a zárt ülés elrendeléséig kivételesen engedélyezze.

Dr. Paál Árpád az elnöki javaslattal szemben a meghatalmazottak jelenlétének az ülés egész tartamára való engedélyezését. [sic!]

Dr. Roth Hugó a szerv. szab. 11. szakaszának utolsó bekezdésére hivatkozva az elnöki javaslatot fogadja el.

Ugyancsak az elnöki javaslat mellett szólaltak fel dr. Thury Kálmán és dr. Gabányi Imre is, aki a becsatolt meghatalmazásokat alaki szempontból is kifogásolta.

Az Int. bizottság túlnyomó többségben
az elnöki javaslatot fogadta el.

Elnök előterjeszti, hogy a mai int. biz. ülést bizalmasnak kívánja tekinteni, melynek lefolyása tehát nyilvános tárgyalás anyaga nem lehet. E tekintetben tehát a kiadandó kommuniké fog alapul szolgálni.

Dr. Gabányi Imre az elnöki előterjesztéshez csatlakozik.

Dr. Bernády György ragaszkodik, az Int. biz. tagok ama jogához, amennyiben külön véleményt terjesztenek elő, azt a nyilvánosság előtt is indokolhassák.

Elnök ama felvilágosítása után, hogy esetleges külön véleményük nyilvános indokolására az Int. biz. tagoknak természetes joguk van, csak az Int. bizottsági ülés lefolyása nem lehet sajtóbeli tárgyalás adata – az Int. bizottság *az elnöki előterjesztés értelmében határozott.*

Elnök ezután előterjesztette a mai Int. bizottság összehívásának okát, előadva, hogy a múlt Int. bizottsági ülésen elfogadott átmeneti direktórium beállításának gondolata nem talált mindenütt megnyugvásra. Ezért tartotta szükségesnek, hogy a kérdést még egyszer tárgyalás alá bocsássa. A mai Int. bizottsági ülésnek tehát a pártvezetés kérdésének s a nagygyűlés előkészítésének megbeszélése az egyedüli tárgya.

A tárgyalás megkezdése előtt azonban dr. Jakabffy Elemér napirend előtti felszólalásra kért engedélyt. Ezt elnök megadván, dr. Jakabffy Elemér ismertette a Keleti Újság mai számában Jorga Miklós által leadott hírlapi nyilatkozatot,⁵³ amely Nagy Károly és Majláth Gusztáv Károly püspököknek szenátusi beszédével kapcsolatosan kétségbe vonja a magyar püspökök jogát politikai nyilatkozatok tételére.⁵⁴

E nyilatkozattal kapcsolatosan azt indítványozza, hogy a párt fejezze ki őszinte köszönetét mind Nagy Károly, mind pedig Majláth Gusztáv Károly püspököknek szenátusi felszólalásukért, úgyszintén Ferencz József püspöknek az unit. főtanácsn tett hasonló értelmű kijelentéséért, fejezze ki, hogy a püspökök felszólalásával a párt Int. bizottsága magát mindenkiben azonosítja, s a püspököket az egyházi téren kívül is szenátusi minőségüknél fogva feljogosítottaknak tekintti, s mindezekről a Magyar Párt programja alapján álló valamennyi parlamenti tag által aláírandó kérvényben értesítse a törvényhozást.

Dr. Bernády György mindenkiben elfogadja a dr. Jakabffy indítványát, de azt oly módon kéri helyesbíteni, hogy valamennyi egyházfő részére kívánja elismertetni a szenátusi minőségükből folyó politikai jogát.

Dr. Jakabffy Elemér és Sándor József felszólalásai után *az Intézőbizottság a Jakabffy Elemér indítványát a dr. Bernády György által indítványozott kiegészítéssel elfogadja, s a pártvezetőséget annak foganatosítására utasítja.*

Nagy Károly és Majláth Gusztáv Károly püspökök a hozott határozatáért köszönetüket kifejezve, kijelentik, hogy kötelességüknek tettek csupán eleget felszólalásukkal. Majláth püspök azonban megfontolandónak tartja, vajon célszerű-e a határozatban említett kérésnek a képviselőházhoz való beadása, tekintettel arra, hogy a püspökök hivataluknál fogva pártokon felül álló tagjai a törvényhozásnak. Sándor József a határozat kérdéses részét elvi alapon állva szükségesnek tartja, arra való tekintettel, hogy a román papság is állandóan részt vett és részt vesz a politikai életben.

Dr. Jakabffy Elemér napirend előtti második indítvány előterjesztésére kért engedélyt. Előterjesztve azt a kérését is, hogy a kérdésben érdekelt Nemes Elemér és Kozma Imre párttagok az indítvány tárgyalásánál jelen lehessenek.

Az engedély megadása után Jakabffy Elemér előadta, hogy teljesen hiteles információi szerint a telepésekkel szemben folyamatba tett agrárbizottsági eljárás jogerősen oly módon nyert elintézést, hogy az 1885 utáni telepítésekből a 4-5 holdon felüli területet a tulajdonosoktól elvonták; a marosludasi telepéseknek a hozott határozat egyéenként csupán 5 holdat hagyott meg. Tekintettel a kérdés nagy fontosságára, s különösen arra, hogy ezáltal az eljárás a magyar kiscgazda közönségnek egy jelentékeny és igen értékes része van sújtva, indítványozza, hogy az int. bizottság mondja ki, hogy a telepéseket ért sérelmet nemzeti kisebbségi sérelemnek tekinti, annak orvoslása végett a Népszövetséghez folyamodik,⁵⁵ s ezért utasítja az elnökséget, hogy ily értelmű határozati javaslatot terjesszen az ez évi nagygyűlés elé.

Ügyvezető alelnök azon felvilágosítása után, hogy a kérdés ilyen alakban a nagygyűlés napirendjére ki van tűzve,

Int. bizottság a dr. Jakabffy Elemér indítványát egész terjedelmében elfogadja.

Ezután a napirend tárgyalása került sorra.

Dr. Thury Kálmán részletes indokolás után egyetlen átvezető útként azt látja, ha Ugron István a pártelnökséget elfogadja, ezért azt az indítványt terjeszti elő, hogy az Int. bizottság vegye revízió alá a direktórium már elfogadott tervét, attól feltételezve, ha Ugron István a pártelnökséget vállalja.

Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök arra utal, hogy a közös cél javára mindenkinek áldozatot kell hoznia, ezért kéri Ugront, hogy a nagy cél: az egység megoldása érdekében hozza meg az áldozatot, és fogadja el a pártelnökséget.

Nagy Károly ref. püspök a maga s a megjelenésben gyengélkedése miatt akadályozott Ferencz József unit. püspök nevében szintén arra kérte Ugron Istvánt, hogy a pártelnökséget fogadja el.

Sándor József arra utalva, hogy áldozat nélkül nincs élet, s hogy az áldozatban valamennyiünknek vetélkedünk kell, csatlakozik az előtte szólókhoz, és elfogadja a dr. Thury Kálmán indítványát.

Dr. Bernády György a felelősség és hűség elvére való tekintettel a dr. Thury Kálmán indítványát nem fogadja el.

Ugron István utalt helyzete nehéz voltára, s kijelentette, hogy a pártegység megóvásáért hajlandó volna meghozni az áldozatot. A mostani helyzetben azonban nem bír nyilatkozni, mert nyilvánvaló, hogy ha vállalja is a pártelnökséget, a teljes egyhangúságot biztosítani már nem tudja. Fölveti a gondolatot, hogy talán a megfelelő közeledés előkészítése végett célszerű volna a nagygyűlést újra elhalasztani. Végül egyenes kérdést intéz Bernádyhoz, hogy a jelen körülmények között is fenntartja-e jelöltségét?⁵⁶

Dr. Bernády György kijelenti, hogy egyetlen lépést nem tesz megválasztatására, de a jelöltséget tartja, és a harcot állja.

Dr. Jakabffy Elemér kéri Ugront, hogy az áldozatot abban az esetben is hozza meg, ha az elnöki tisztnek választás útján kell betöltenie. Kijelenti, hogy ő az Ugron István elnöksége mellett foglal állást, bár abban az esetben, ha Ugron István ezt

nem vállalta volna, Bernádyra szavazott volna. Kifejezést ad annak a nézetének, hogy a választás még az elnökség kérdésében is tulajdonképpen a demokrácia igaz megnyilvánulása feltéve, ami iránt egyébként kétsége nincs, hogy a választás minden vonatkozásban méltósággal fog lefolyni.

Dr. Thury Kálmán: kötelessége kijelenteni, hogy a dr. Bernády György nyilatkozata benne csalódást keltett.

Dr. Paál Árpád: úgy találja, hogy a kérdés beállítása kínos, s nem is helytálló. Nem lehet egységbontásnak tekinteni azt, ha az elnöki állás is szavazás útján töltenek be. Véleménye szerint ez a demokráciának egyenesen követelménye. Kijelenti, hogy a Bernády György jelölése mellett van, s őt támogatni fogja annál inkább, mert az ügyvezető alelnöknek a nyár folyamán tett nyilatkozata szerint a pártvezetőség is Bernády Györgyöt kívánta az elnöki székbe.

Dr. Gyárfás Elemér utal arra, hogy ő több alkalommal, s így az októberi Int. bizottsági ülés előtt is kérte Ugron Istvánt az elnökség elvállalására. Úgy gondolja, hogy a kérdést téves szempontból nézzük, ha az elnöki állás betöltésénél a teljes egyhangúsághoz ragaszkodunk. Oly egyéniséget ui., akibe mindnyájan egyformán megbízunk, s aki minden vonatkozásban teljes képességgel bírja a párt ügyeit vezetni: amilyen Josika Samu volt – nem tudunk találni; épp ez az aggodalom vezetett a direktórium felállítására, amit ő elfogadott, bár eredetileg az volt a gondolata, hogy ha Ugron István nem vállalja, Bernády Györgyöt kell felkérni az elnökségre. Úgy látja, hogy a direktórium kérdését egészen tévesen fogták fel, mert abban már működése első idején érvényesült volna egyfelől a munkamegosztás elve, másfelől azonnal kialakult volna a vélemény abban a tekintetben is, hogy ki a legalkalmasabb az elnökségre.

A nagygyűlés elhalasztását veszedelmesnek tartja, amint hogy kár volt júniusi nagygyűlés elhalasztása is. Ezt az azóta történtek igazolták. Kéri Ugront, hogy ebben a helyzetben is vállalja el az elnökséget.

Ugron István újólal kiemeli, hogy ebben a kérdésben szükségesnek látja az egyöntetűséget. Az való, hogy ő a Bernády jelöltségére gondolt, s ennek a véleményének kifejezést is adott, de a nyáron komoly nyilatkozatokat is hallott Bernády ellen. Ezért tartotta célravezetőnek e kellő átmenet biztosítása végett a direktórium beállítását. Különböben a Bernády mostani nyilatkozata csalódást keltett benne, mert ezelőtt két héttel folytatott beszélgetésük rendén Bernády kijelentette, hogy ő csak a direktórium ellen van, de legyen elnök bárki, de elnök legyen, s ő támogatni fogja, ha Sándor József is. Egy héttel azonban teljesen ellentétbe kijelentette [sic!], hogy elnökségre jelölését elfogadja akárkivel szemben is, ha csak egy ember is ajánlja, s vállalni fogja az elnökséget, ha csak egy szótöbbséggel is választják meg.

Dr. Bernády György az Ugron által említett mindkét nyilatkozatát igazolja, kifejezve, hogy második nyilatkozatára a történetek után kényszerítve volt, hogy ti. vállalja a jelöltséget s az elnökséget is, ha csak egy szóval is választják meg. Ma is ez az álláspontja, s ha megbukik, nem esik kétségbe.

Dr. gr. Bethlen György a választást nem bírja tisztán formális ténynek tekinteni, ha első pillantásra annak is látszanék. Mihelyt választás van, megindul a korteskedés úgy, hogy a választást simán keresztül vinni nem lehet, s így attól üdvös eredményt sem lehet várni. Ezen felül politikai vonatkozásban pártszakadást is okozhat. Ezért tehát a döntés ebben a tekintetben sem lehet formai s csupán számszerű, hanem ponderáns, s a felelősséget fedő és így meritális, annál inkább, mert irányítást tőlünk várnak. Az elnöki állás betöltésének egyhangúságát ezért szükségesnek látja. Egyébként Thury Kálmán javaslatát elfogadja.

Gr. Wass Béla: az egységet tartja a legfontosabbnak a pártéletben, de az elnöki állásnak magának véleménye szerint nem szabad túlságos jelentőséget tulajdonítani, mert a tulajdonképpeni intézkedő szervnek az Int. bizottságnak kell lennie, az elnöknek csupán képviselnie kell az int. bizottság határozatait. Éppen ezért elsőrendű feltétel, hogy az elnök Kolozsvárt lakják, mert különben nem tarthatja fenn az Int. bizottsággal az ügyek helyes vitelére elkerülhetetlenül szükséges állandó érintkezést.

Egyébként a szenvedélyek kívül hagyását kéri minden ügyünk megbeszélésénél, főként azonban a nagygyűlésnél. Elfogadja a Thury Kálmán javaslatát.

Dr. Várady Aurél: arra utal, hogy példa nélkül való pártelnöki állásnak szavazással való betöltése, még ezt is meg lehetne érteni, ha valami elvi szempont vezetne az elnökválasztás kérdésében. Ilyen azonban nincs, s különösen nincs Bernádynál, aki az Int. bizottság munkájához hozzájárul, sőt abban tevékeny részt vett. A mostani harc tehát tisztán személyi, s éppen ezért éles harc, amely nagy felelősséget hárít előidézőire.

A Thury Kálmán javaslatát fogadja el.

Sándor József: utal arra, hogy a Bernády jelöltségének nyilvánosságra kerülése óta a román lapokban már két támadás jelent meg Bernády György ellen. Az egyik az általa Marosvásárhelyt indított sajtóperben hozott felmentő verdiktet használ ki ellene, a másik Budapesttel való összeköttetését állítja olyan alakban, hogy elnöki jelölése budapesti kívánságra történt, s általa irredenta célokat kívánnak szolgálni.

E mellett a beállítás mellett nagyon meggondolandó, hogy célszerű-e a Bernády jelölése, különösen akkor, mikor a bírósági döntésre való tekintettel fölvetetik vele szemben az impedimentum publicae honestatis⁵⁷-t. Különben a Bernády jelöltségének az elfogadása az adott helyzetben nyílt bizalmatlanság Ugron István-nal szemben. Tehát az elnökség kérdése alapján rendszerváltozás kérdése. Az a programja Bernádynak, hogy dolgozni akar, valójában nem program, mert hát ki nem akar dolgozni? Ő a parlament munkájában felgyógyulása óta sem vett részt, de kritizálta a felszólaló munkáját háta mögött. Kijelenti, hogy Bernády vezetése alatt nem hajlandó dolgozni, ha őt választják meg, kilép a pártból.

A Thury Kálmán javaslatát fogadja el.

Dr. Roth Hugó: a helyzetet nagyon elmérgesedettnek látja. Maga is megkísérelte az egyeztetést, de nem sikerült. Ha ilyen helyzetben tartjuk meg a nagygyűlést, abból szakadás lehet. Ezért a nagygyűlésnek három hónapra való elhalasztását

indítványozza, mely idő alatt a szenvedélyek lecsillapodnak, s a pártvezetőség kérdése megoldást nyer.

Dr. Gabányi Imre: kéri Bernádyt programja előterjesztésére, hátha ezzel meg tudja győzni az Int. bizottságot arról, hogy az ő iránya a helyes. Ha Bernády programját nem vagy itt nem hajlandó elmondani, indítványozza, hogy a további vita bezárásával az Int. bizottság hivatalos elnökjelöltül Ugron Istvánt jelölje ki.

Dr. Jakabffy Elemér a pártelnöki tisztnek választás útján történt betöltésére pl. felhossa nádorhelyettesi tisztnek 1916. évben történt betöltését. Különben a Bernády magatartását teljesen érti, hasonló helyzetben ugyanezt tette volna. Adott körülmények között Bernádynak kötelessége vállalni a jelölést, magában ez pártszakadásra még vezethet. Mindenesetre biztosítani kell azonban a szavazás komoly és méltóságteljes lefolyását, amihez legfontosabb, hogy a sajtó irányítói lojális magatartást rendeljenek el. Egy kellő méltósággal keresztül vitt szavazás nemhogy ártalmára volna, hanem megerősíti a párt tekintélyét, és példát nyújt a román kormánynak a román közönségnek is.

Ugron István nem tudja helyzetet a Jakabffy beállítása szerint nézni, mert mind a magunk közönsége, mind a román közvélemény előtt meg kell azt indokolni, hogy miért választotta a nagygyűlés az egyik jelöltet elnökké, s miért nem a másikat?

Dr. Jakabffy Elemér röviden csupán arra utal, hogy a közvélemény ismeri a pártnak ún. jobb- és bal oldalát.

Dr. Gabányi Imre ezt a felfogást figyelembe vehetőnek nem tartja, mert ugyanegy pártnak két oldal nem lehet. A különbségeket tudnunk kell, ha azok elviek. Ha pedig csak személyiek, azt meg kell akadályozni.

Dr. Zágonyi István: a választást a pártelnöki állás betöltésénél sem tartja veszedelmesnek, sőt a demokrácia szempontjából éppen szükségesnek tartja. De legyen az Int. bizottság pártatlan s hivatalos jelöltet ne állítson, mert a sajtó is csak ebben az esetben vállalhatja a választásnak szenvedély nélküli előkészítését.

Dr. Bernády György nem hajlandó programot adni. Nagyobb tisztelettel van az Int. bizottság iránt, mintsem azt tegye. Tetteiből, nyilatkozataiból azt amúgy is meg lehet állapítani, valamint azt is, hogy világnézeti különbség nemcsak őt, hanem az Int. bizottság egyetlen tagját sem viszi külön útra a magyar kisebbségi politikában, mert ott csak egy szempont irányadó, s ez a magyar nyomorúság. A román lapoknak Sándor József által felhozott kifogásait felelőtlen hírhordásnak egyébnek nem tartja, de fontosnak tartaná annak megállapítását, hogy vajon a híresztelések kitől származnak?

A radikális álláspontot igen sok szempontból nem helyesli, s nem helyesli ma sem, de az e világnézet szolgálatában álló újságnak Magyarországgal szemben tanúsított magatartását az ezen újság kötelességébe tartozó Int. biz. tagoknak nem tudja terhére róni, mert az a lap kiadójának az álláspontja. Éppen ezért igyekszik azon, hogy az említett Int. biz. tagok részére lehetőséget biztosítson más újsághoz való bekapcsolódásuk által.

Dr. Hajdú István: a nádorhelyettes választására vonatkozó hivatkozást helytálonak nem találja, mert az egészen más körülmények között folyt le. A mi viszonyaink között a választásnak egyhangúnak kell lennie, s hogy ez elérhető legyen, oly megoldást kell keresni, mely Bernádyra nézve visszalépést lehetővé teszi.

Elfogadja a Thury Kálmán javaslatát.

Dr. Bernády György: kijelenti, hogy nem tranzigal s ellene van minden további halasztásnak.

Elnök 20 perc szünetet rendelt.

Szünet után a tanácskozást újólág megnyitva, elnök bejelentette, hogy az elnökséget vállalja.

Ezután szavazást rendelt elsősorban a nagygyűlés elhalasztására nézve.

Az Int. bizottság túlnyomó többséggel

a halasztási indítványt elvetette.

Ezt követőleg, a Thury Kálmán indítványában felállított kikötés bekövetkeztén, a Thury Kálmán és dr. Gabányi Imre indítványaira együttesen rendeli el a szavazást, és az Int. bizottsági tagok kérésére a szavazatok megszámlálását, valamint az ellenpróbát is.

A szavazás ily módon keresztül vitetvén, az Int. bizottság

21 szavazattal négy ellenében Thury Kálmán indítványát a dr. Gabányi Imre indítványa szerinti kiegészítéssel elfogadta, s ekként Ugron Istvánt a Magyar Párt elnöki tisztére hivatalosan jelölte. A négy szavazatot dr. Bernády György, gr. Bélydy Kálmán, dr. Paál Árpád és dr. Zágoni István adták le.

A nagygyűlés idejének bizottsági megbeszélése után az Int. bizottság a nagygyűlés határnapját

Brassóba 1924. évi december hó 14. napjának de. 11. órájára, az egyesített Int. bizottsági és választmányi ülés határnapját pedig ugyancsak Brassóba, 1924. évi december hó 13. napjának du. 6 órájára tűzte ki.

Ezután a nagygyűlési kiküldöttek megválasztásának módja került megbeszélés alá a Szerv. Szabályok 7. szakasza intézkedésének magyarázatul.

Egyhangú megállapodással hozatott a következő határozat

a nagygyűlési kiküldöttek az illető tagozat területén az 1910. évi statisztikában kimutatott magyar lakosság számához képest választandó, mégpedig az első 5000 főnyi magyar lakos után egy, azután minden megkezdett 5000, de legalább 2500 főnyi magyar lakosság után további egy kiküldött.

A kiküldöttek fele választható nem a tagozathoz tartozó magyar párti tagok köréből, részükre egyénenként a minőségüket kitüntető, s a kiküldő tagozat elnöke és jegyzője által aláírt igazoló irat állítandó ki.

A kiküldés módjára nézve a szerv. szab. 7. szakaszának rendelkezése irányadó azzal, hogy ha közgyűlés nem tartható, a tagozat Int. bizottsága választja meg a kiküldötteket. Ahol szabályszerűen megalkotott tagozat nincs, a Magyar Szövetség helyi tagozatának vezetősége bízza meg a kiküldötteket, ahol pedig magyar szövetségi tagozat nincs, ott

a magyar egyházak és magyar társadalmi intézmények vezetőiből alakított ideiglenes bizottság adja a megbízást.

A választások keresztülvitelét illetően az Int. bizottság egyértelműen arra a megállapodásra jutott, hogy

nem csupán kiküldöttek választhatók a Magyar Párt vezetőségi és egyéb állásaira.

Végül az ügyviteli szabályzat 8 szakaszának oly változtatását fogadta el az Int. bizottság a nagygyűlés elé terjesztendő javaslatul, hogy

az üv. szabályok új tervezete szerint a központi választmány helyébe lépő Int. bizottság ülései csupán az igazolt párttagok részére nyilvánosak.

Egyéb tárgy nem lévén, elnök az ülést berekesztette.

A jegyzőkönyv aláíratott.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Grandpierre Emil s. k.

jegyző

Hitelesítjük: *Gyárfás Elemér s. k.*

Dr. Sebesi János s. k.

Fasc. 1, fol. 68-77, gépelt tisztázat.

13.

Jegyzőkönyv

Felvételett az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának és nagyválasztmányának együttes üléséről Brassóban, 1924. december 13-án.

Jelen vannak: dr. gr. Bethlen György, gr. Béldi Kálmán, Domahidy Elemér, Barabás Béla, dr. Grandpierre Emil, Sándor József, Zima Tibor, Ugron István, Szakáts Péter, dr. Gyárfás Elemér, Sebesi János, dr. Pál Gábor, dr. Hajdú István, Ferenczy Géza, dr. Thury Kálmán, dr. Jakabffy Elemér, dr. Roth Hugó, dr. Nagy Jenő, dr. Szele Béla, Gabányi Imre, dr. Szoboszlay László, Lázár László, dr. Issekutz Viktor, Török Andor stb. Int. bizottsági és nagyválasztmányi tagok.

Elnökök: Ugron István, a jegyzőkönyvet vezető: dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözlö az Int. bizottság és nagyválasztmány tagjait, bejelenti, hogy a gyűlésről való elmaradásukat levélben kimentették dr. Ciffra Kálmán, dr. Morvay Zsigmond, br. Szentkereszty Béla, gr. Wass Béla.

A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri dr. Gyárfás Elemér és Pál Gábor urakat.

2. Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök kimerítő jelentést tesz az ügyvezetésről; részletesen ismerteti a zetalaki segélyakció eredményét, bejelenti a gyűjtés és felosztás módozatait és a prefektussal történt tárgyalásokat; bejelenti, hogy a beérkezett készpénz adományok Szakáts Péter Udvarhely megyei tagozati elnök

nevének vannak oda való pénzintézetben elhelyezve. Előadja, hogy a természetbeni adományok díjtalan vasúti szállítására kért vagonokat a közlekedésügyi miniszter nem engedélyezte. Jelenleg az Udvarhely megyei prefektussal folynak tárgyalások a természetbeni adományoknak rendeltetési helyére való elszállításának módozatai iránt.

Bejelenti ügyvezető alelnök, hogy a kolozsvári ág.-ev. egyház belső viszályának eliminálására úgy a magyar, mint a szász részéről felkérte az Országos Magyar Párt elnöksége. Kölcsönös megegyezés alapján három-három tagot küld ki úgy a magyar, mint a szász csoport, akik a Magyar Párt elnökségének közvetítésével fogják a vitás kérdések elintézését megkísérelni.

Részletesen ismerteti ügyvezető alelnök az 1924. december 14-én Brassóban tartandó nagygyűlés előkészítése érdekében tett elnöki intézkedéseket.

Üv. alelnök jelentését az Int. bizottság és nagyválasztmány együttes ülése egyhangúlag elfogadja.

3. Szakáts Péter, mint a zetelaki orsz. segélyakció vezetője, hálás köszönetét fejezi ki a Magyar Pártnak, továbbá a Brassói Lapok, Székelyföld, Csíkvármegye lapok szerkesztőségeinek, a zetelaki tűzkárosultak javára megindított segélyakció érdekében kifejtett eredményes közreműködéséért.

Egyhangúlag elfogadtatik.

4. Üv. alelnök részletes jelentést tesz a vidéki tagozatok megszervezésének érdekében kifejtett munkáról, bejelenti, hogy újabban a nagyajtai, szászrégeni és nyárádszeredai vidéki tagozatok megalakultak.

Tudomásul vétetik.

5. Dr. gr. Bethlen György előterjeszti az 1925. évre szóló költségvetést. Sebesi János indítványozza, hogy a költségvetés tárgyalása a napirendről levétesse, és a nagyválasztmány által megválasztandó új Int. bizottság tárgyalása alá bocsáttassék.

Int. bizottság elhatározza, hogy a költségvetés tárgyalása a napirendről levétetik, és a Sebesi János indítványa értelmében a nagygyűlés által választandó Int. bizottság tárgyalása alá bocsáttatik.

6. Ügyvezető alelnök bejelenti a nagygyűlés érdemi előkészítése érdekében megtett intézkedéseket, ismerteti a nagygyűlés tárgysorozatát, illetőleg annak módosítására indítványt tesz Int. bizottság

a jelentést tudomásul veszi, s a módosított tárgysorozatot elfogadja.

7. Zima Tibor indítványozza, hogy a nagygyűlés elé terjesztendő határozati javaslatok egyesíttessenek, és egyszerre tárgyalassanak le.

Elfogadtatik.

8. Barabás Béla részletesen kifejti a nagygyűlés jelentőségét. Indítványozza, hogy a nagygyűlés a magát magyarnak valló zsidóság fontos kérdését behatóan tárgyalja meg. Határozati javaslatot olvas fel erre vonatkozóan, és azon óhajának ad kifejezést, hogy a nagygyűlés ezen kérdésben lehetőleg egyhangúan foglaljon állást.

Sándor József, Grandpierre Emil hozzászólása után az Int. bizottság elhatározza, hogy Barabás Béla határozati javaslata kisebb módosítással a nagygyűlés elé terjesztessék.

9. Perédi György indítványt tesz a kivándorlás elleni akció sikeres végrehajtására. Határozati javaslatot olvas fel, mely elfogadás céljából a nagygyűlés elé terjesztessék. Grandpierre Emil hozzászólása után

Int. bizottság a megtett indítványt elfogadja, és a határozati javaslatot a nagygyűlés elé terjeszteni határozza el.

10. Jakabffy Elemér indítványt tesz, hogy a nagygyűlés menetének gyorsítása céljából igazoló bizottság küldessék ki a nagygyűlésre kiküldöttek személyazonosságának megállapítása céljából.

Int. bizottság az indítványt elfogadja, s az igazoló bizottság tagjait Szakáts Péter elnököle alatt dr. Szoboszlai László, Ince Domokos, Harmath Zoltán és Perédy György urakat küldi ki.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jegyző

hitelesítik:

Fasc. 1, fol. 83-85, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét, és kéziratos bejegyzés:

„Nagyválasztmányi és Intéző bizottsági együttes jkv.

Felvetetett Brassóban 1924. dec. 13.” Hitelesítői aláírás nélkül.

14.

Jegyzőkönyv

Felvetetett, Kolozsvárt, 1926. március 14-én az Orsz. Magyar Párt Int. bizottságának üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Jakabffy Elemér és Sándor József alelnökök, dr. Várady Aurél ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, valamint az elnöki tanácsnak, úgyszintén az int. bizottságnak az ezen jegyzőkönyvben ./ . alatt csatolt mellékleten kitüntetett tagjai.⁵⁸

Elnököl Ugron István, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket az ülést megnyitja. Bemutatja a rendőr prefecturának az Int. bizottsági ülés megtarthatására vonatkozó engedélyét. Bejelent, hogy távolmaradásukat kimentették: gr. Bethlen György alelnök, Ferenczy

Géza, eln. tan. tag, továbbá Makkay Sándor, Domahidi Elemér, Pál Gábor dr., dr. Szele Béla, gr. Wass Béla és Vásárhelyi János int. biz. tagok.

Tudomásul vétetik.

2. Szomorú kötelességét teljesíti elnök, midőn Nagy Károly ref. püspök elhunytát⁵⁹ bejelenti az int. bizottságnak. Hálás szavakkal emlékezik meg az elhunyt püspök kiváló érdemeiről és azokról a nagy szolgálatokról, melyeket a magyarság szent ügyének évtizedeken keresztül tett. Indítványozza, hogy érdemei jegyzőkönyvileg örökíttessen meg.

Int. bizottság az elnök búcsúztató szavait az elhunyt iránti kegyeletének kifejezésére felállva hallgatta és elhatározza, hogy kiváló érdemei jegyzőkönyvileg örökíttetnek meg.

3. Ugyancsak szomorú kötelességét teljesíti elnök, midőn bejelenti, hogy br. Szentkereszty Béla a háromszéki tagozat elnöke, valamint Péchy Imre Szilágy megyei tagozat alelnöke elhaláloztak. Indítványozta, hogy az elhunytak kiváló érdemei jegyzőkönyvileg örökíttessenek meg.

Int. biz. az elhunyt br. Szentkereszty Béla és Péchy Imre kiváló érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíti.

4. Elnök bejelenti dr. Grandpierre Emilnek az országból végleges eltávozását.

Elnök jelentését int. biz. sajnálattal tudomásul veszi és dr. Grandpierre Emil v. ü. v. alelnök elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg örökíti meg.

5. Elnök bejelenti, hogy Balogh Géza int. biz. tagságáról lemondott.

Tudomásul vétetik.

6. Kispál László több int. nevében [sic!] napirend előtti indítványt tesz, arra irányul, hogy a magyar sajtó részére a mai int. biz. ülés nyilvánossá tetessék. Részletesen megindokolja indítványát.

Elnök előadja, hogy a f. hó 13-án tartott eln. tanács ülés ezen kérdésben már állást foglalt oly értelemben, hogy az ügyv. szabályaink alól ezen esetben sem óhajt kivételt tenni és az int. bizottságnak az ülés nyilvánossá tételét nem javasolja.

Sándor József beszédében azon véleményének ad kifejezést, hogy a mai ülésnek nyilvánossá tétele szükséges és kivételesen kéri, hogy a sajtó képviselői azon részt vehessenek. Hosszasan indokolja vélemény nyilvánítását.

Br. Bornemisza János nem tartja megengedhetőnek, hogy az ügyv. szabályok ellenére a mai gyűlésen a sajtó képviselői jelen legyenek. Gyakorlati szempontból foglalkozik ezzel a kérelemmel, indítványozza, hogy az int. biz. egy háromtagú albizottságot küldjön ki, mely a gyűlés után a sajtó részére a kommunikét állítsa össze.

Kovács Elek a nyilvánossági jog kimondása mellett van azzal a megszorítással, hogy a sajtó képviselőivel előzetesen megállapodás létesítendő a sajtóközlemények tartalmára vonatkozóan.

Dr. Ferencz József úgy jogi mint politikai szempontból lehetetlennek tartja a nyilvánosság kimondását.

Zima Tibor sem, elvileg sem gyakorlatilag nem tartja helyénvalónak a nyilvánossági jog kimondását.

Kovács Kálmán elvileg a nyilvánosság ellen van, álláspontját megindokolja az utóbbi időben gyakrabban előfordult és sajtó útján elkövetett indiskrecióval. Jelen esetben azonban a sajtó képviselőit azon feltétel alatt meghívhatóknak tartja, ha a kiküldendő háromtagú bizottságnak garanciákat adnak arra nézve, hogy csak az általuk közösen megállapítandó közlemény fognak megjelenni a hírlapokban.

Kispál László zárszó jogon fenntartja indítványát br. Bornemisza indítványával kiegészítve

Elnök felteszi szavazásra a kérdését, melynek eredményében

Int. bizottság 40 szavazattal, 6 ellenében kimondja, hogy az int. bizottsági ülés a szerv. szab. értelmében zárt ülés és azon a sajtó képviselői nem vehetnek részt.

7. Deutschek Géza napirend előtti indítványt terjeszt elő, hogy az int. biz. üléseire a meghívók az ülés napja előtt legalább egy héttel a tárgysorozat általános ismertetésével küldessenek ki.

Int. bizottság az indítványt elfogadja.

8. Főtitkár felolvassa a múlt. int. biz. ülés jegyzőkönyvét.

Hitelesítettik azzal, hogy a jegyzőkönyv 14. pontjában dr. Bierkes Salamon érdemei jegyzőkönyvileg örökítettnek meg.

9. Elnök bejelenti, hogy a megüresedett elnöki tagsági helyre az eln. tanács egyhangúlag dr. Paál Árpádot ajánlja, az int. bizottságnak megválasztásra.

Int. Bizottság dr. Paál Árpádot egyhangúlag eln. tanácstaggá megválasztja.

10. Főtitkár ismerteti a párt anyagi ügyeit.

Tudomásul vetetik azzal, hogy a szükséges intézkedések megtételével az elnökség bízatik meg.

11. Főtitkár ismerteti a tárgysorozat elnöki bejelentések című fejezetének a, b, c, d, e, f, pontjait.

Int. Bizottság a bejelentéseket tudomásul veszi Szatmári Ákos lemondott pénztárnoknak hálás köszönetének kifejezése mellett érdemeit jegyzőkönyvben, örökíti meg. Úgyszintén köszönetet szavaz Szele Mártonnak, ki a pénztárosi teendőik ellátására szíves volt vállalkozni.

12. Elnök ismerteti Hubay Károly központi ellenőrnek a közig. választások alkalmával a pártfegyelmet mélyen sértő magatartása miatt folyamatba tett fegyelmi ügyet.

Kovács Kálmán Gombos Benő indítványozza, hogy egy három tagú bizottság vizsgálja meg az ügyet és véleményes jelentéssel terjesztessék a legközelebbi int. bizottság elé.

Kovács Kálmán már most kizárási indítvány tesz Hubay Károly ellenindítványát részletesen megindokolja dr. Ferencz József indítványozza, hogy az elnökség fegyelmi szabályzatot dolgozzon ki a tisztviselőkre és párttagokra vonatkozóan.

Int. bizottság Gombos Benő indítványát elfogadja és a három tagú fegyelmi bizottságnak a kiküldését elhatározza. A bizottság tagjaiul dr. Ferencz József elnöklete alatt dr. Almásy Samu és dr. Bernád Ágoston kéretnek fel azzal, hogy a fegyelmi vizsgálatnak eredményéről az eln. tanácsnak mielőbb jelentést tenni szíveskedjenek.

13. Kós Károly Sándor József alelnök politikai magatartását teszi kritika tárgyává, ki szerinte a közig. választások alkalmával Hubay Károly magatartásához hasonlóan viselkedett és párthatározat ellenére a nyilvánosság előtt a Nemzeti Párt mellett foglalt állást és annak érdekében heves agitációt fejtett ki. Kéri, hogy az Int. bizottság Sándor József magtartását is tegye vizsgálat tárgyává, és amennyiben úgy látná, hogy valamely intézkedésre lenne szükség, ügye szintén a fegyelmi vizsgálat tárgyává tétessék.

Dr. Deutschek Géza: mindenben csatlakozik Kós Károly javaslatához, hangsúlyozza, hogy Sándor József magatartása a pártfegyelmet mélyen megsértette, a Nemzeti Párt érdekében heves agitációt fejtett ki és indítványozza, hogy a Sándor József ügye a Hubay Károly fegyelmi ügyével együttesen tétessék vizsgálat tárgyává és döntessék el.

Sándor József: Hosszasan igazolja eljárását és kijelenti, hogy a Nemzeti Párt érdekében soha nem agitált, ellenben nem titkolta azon meggyőződését, hogy a Nemzeti Párt az egyedüli román politikai párt, amellyel a Magyar Párt politikailag collaborálhat.

Elnök is kifejezést ad azon meggyőződésének, hogy a Sándor József ügye nem azonosítható a Hubay Károlyéval, mert bárha Sándor József a párt határozattal ellentétes politikai álláspontra helyezkedett, tudomása szerint Sándor József a nemzeti párt mellett nyilvánosan nem agitált.

Gyárfás Elemér is ilyen értelemben szólal fel.

Deutschek Géza elnök felvilágosító szavai után indítványát visszavonja.

Intézőbizottság az ügy felett napirendre tér.

14. Ügyvezető előterjesztést tesz az int. bizottság határozatképességének megállapítására vonatkozóan.

Int. bizottság kimondja, tekintettel arra, hogy az ügyv. szabályok erről nem intézkednek, ügyrendjét oly értelemben állapítja meg, hogy 25 tag jelenléte esetén az int. bizottság határozatképes.

15. Elnök részletesen ismerteti a liberális kormánnyal a közig. választásokra vonatkozólag lefolytatott tárgyalások történetét.

Jakabffy Elemér felolvassa az eln. tanácsnak erre vonatkozólag írásban foglalt és ezen jegyzőkönyvhöz .//. alatt csatolt írásbeli jelentését.⁶⁰

Br. Bornemisza János az ezen jegyzőkönyvhöz .//.; a. csatolt határozati javaslatot nyújtja be.⁶¹

Int. bizottság a jelentést tudomásul veszi, az elnökség és az elnöki tanács intézkedéseit egyhangúlag elfogadja azzal, hogy az összes mandátumok, melyek egyeseknek, vagy bizottságoknak az eln. tanács román politikai pártokkal való tárgyalásokra ez ideig adott, megszünteknek tekintetnek és a további politikai magatartás kérdésében a délutáni ülés lesz hivatva állást foglalni.

Elnök az ülést az idő előrehaladott voltára való tekintettel bezárja és annak folytatását du. 1/23 órára tűzi ki.

16. Elnök az ülést du. $\frac{1}{2}$ 3 órakor megnyitván Jakabffy Elemérnek adja meg a felszólalási jogot, ki indítványozza, hogy a nyilvánosság számára a kormánnyal való tárgyalásokról szóló eln. jelentés az abban foglalt 17 pont⁶² kivételével kiadassék.

Kovács Kálmán indítványozza, hogy dr. Gabányi, dr. Gyárfás Elemér, dr. Paál Árpád és dr. Várady Aurél szerkesszék meg és adják ki a mai int. bizottsági ülésről szóló kommunikét.

Sebesi János aggodalmát fejezi ki a tárgyalási anyag közzététele miatt és külön véleményt jelent be.

Teleki Arctur, gr. Joksman Ödön, dr. Roth Hugó, Fogarassy Albert és dr. Bernády György felszólalásaikban a közzététel ellen foglalnak állást és azt kifejezetten politikailag károsnak tartják.

Elnöki tanács⁶³ 42 szavazattal négy ellenében kimondja, hogy az elnöki tanácsnak a kormánnyal való tárgyalásokra vonatkozó jelentése nyilvánosságra nem hozatik.

17. Elnök napirendre tűzi a tárgysorozat legfontosabb pontját, mely a jövőben követendő politikai magatartás kérdésében való állásfoglalásra vonatkozik.

Sándor József részletesen ismerteti a román politikai pártok erőviszonyait és előadja, hogy önálló lista esetén legfeljebb 8 képviselő és 2-3 senator helyre számíthatunk. Ilyen körülmények között, s az új választójogi törvényre való tekintettel célszerűnek látja román politikai párttal való kollaborálást. Erre a legmegfelelőbbnek tartja a Román Nemzeti Pártot még azon esetben is, hogy ha a Parasztpárttal megkötnék a fúziót. Hangsúlyozza, hogy ez esetben is a többi kisebbségi pártokkal az együttműködés szükséges lenne és ezért indítványozza, hogy utasítsa, az int. bizottság az elnöki tanácsot, hogy a Román Nemzeti Párttal, valamint a többi népkisebbségi pártokkal azonnal vegye fel a tárgyalásokat.

Zima Tibor elfogadja Sándor Józsefnek a liberális uralom ellen felhozott súlyos kifogásait, de a kormány, mint a politikai hatalom birtokosa a legsúlyosabb tényező, melynek hatalmát számításán kívül hagyni nem lehet. Indítványozza, hogy a romániai népkisebbségek együttműködésére tétessenek meg a kezdeményező lépések. Addig egyik román politikai párttal se tárgyaljunk, amíg meg nem tudjuk, hogy melyik fogja a választásokat vezetni, melyik fog uralomra jutni. A nemzeti párttal már csak azért sem egyezne meg, mert szerinte bármelyik regati párttól többet várhatunk, mint a nemzetiektől. A politikai helyzet még nem elég érett arra, hogy már ma tudjunk állásfoglalásunk kérdésében határozni. A népkisebbségek felé orientálódunk, s míg a kormányválság kérdése el nem dől, addig más román párttal tárgyalásokat ne kezdünk.

Br. Bornemisza János részletesen indokolja határozati javaslatát, és azt fenntartja.

Dr. Bernády szerint ezen kérdést két részre kell osztani mégpedig a képviselők és senatorok számának megállapítására és azok jelölésére és az ezután követendő politikai magatartás kérdésére. Részletesen ismerteti a választójogi törvényt.

Elfogadja br. Bornemisza határozati javaslatát és indítványozza, hogy az int. bizottság hatalmazza fel az eln. tanácsot a további orientálódásra.

Fogarasy Albert részletesen ismerteti a nagyenyedi közíg. választások történetét és a fellebbezés elutasítását, kéri, hogy a vezetőség hasson oda, hogy a választás megsemmisíttessék.

Dr. Gyárfás Elemér határozati javaslatot nyújt be, hogy ez eln. tanács a tagozati elnökségek véleményének figyelembevételével a képviselő jelöléseket megejthesse és indítványozza, hogy mondja ki az int. bizottság, hogy tisztességes magyar ember más listán, mint a pártvezetőség által jóváhagyottan jelölést nem vállalhat.

Gr. Toldalaghy Mihály a politikai orientálódásra vonatkozóan indítványozza, hogy az eln. tanács az int. bizottságnak még 6 tagjával egészíttessék ki, s ezen bizottság legyen hivatott a további politikai magatartás kérdésében dönteni.

Dr. Deutschek Géza elfogadásra ajánlja gr. Toldalaghy Mihály indítványát.

Dr. György Zsigmond indítványozza, hogy br. Bornemisza János indítványa azzal egészíttessék ki, hogy az eln. tanács elsősorban a kisebbségekkel vegye fel a tárgyalásokat.

Elnöki felvilágosítás után indítványát azonban visszavonja.

Br. Bornemisza János zárszó jogán fenntartja indítványát.

Gyárfás Elemér szintén a zárszó jogán a jelölésekre vonatkozó határozati javaslatát azzal egészíti ki, hogy csak sürgősség esetében döntsön az elnöki tanács, ha elegendő idő áll rendelkezésre az int. bizottság is hívassák össze álláspontjának kifejezésre juttatására.

Intézőbizottság Toldalaghy Mihály indítványát a politikai tárgyalásokra vonatkozóan elveti, br. Bornemisza határozati javaslatát a politikai magatartás kérdésében, valamint Gyárfás Elemérnek önmaga által kiegészített határozati javaslatát a jelölésekre vonatkozóan és a megyei tagozatoknak az alája tartozó járási tagozatokkal való együttműködésre vonatkozóan elfogadja.

18. Ügyvezető bejelenti az újabban alakult magyarpárti tagozatokat.

Örömmel tudomásul vétetik.

19. dr. Deutschek Géza indítványozza, hogy a szervezkedés kérdésében dr. Deutschek, dr. Meskó és dr. Sulyok által beadott javaslatok a következő int. bizottsági ülés elé terjesztessenek.

Elfogadtatik.

20. Dr. Jakabffy Elemér részletes jelentést tesz a telepések ügyében.

A jelentés tudomásul vétetik és dr. Jakabffy Elemér és dr. Tornya Gyulának eredményes nagy munkájukért az int. bizottság jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

21. Ügyvezető ismerteti az unit. püspök szenator jogosultságának kérdését.⁶⁴ Határozati javaslatot olvas fel.

Int. bizottság a határozati javaslatot vita nélkül elfogadja.

22. Ügyvezető ismerteti a megválasztott közs. tanácsosok eskütételének ügyét, határozati javaslatot olvas fel.

Int. bizottság a határozati javaslatot elfogadja.

23. Ügyvezető ismerteti a zilahi Wesselényi kollégium, az aradi róm. kath. főgimnázium és temesvári piarista főgimnáziumok ügyét. Határozati javaslatot olvas fel.

Int. biz. a határozati javaslatot elfogadja.

24. Ügyvezető előadja az eln. tanács javaslatát az orsz. Magyar Párt évi rendes nagygyűlésének kitűzésére.

Int. bizottság felhatalmazza az eln. tanácsot, hogy a nagygyűlés időpontját megfelelő időpontban, de legkésőbb f. év ősz folyamán kitűzze.

25. Ügyvezető határozati javaslatot olvas fel a felekezeti iskolák államsegélyének kiutalása tárgyában.

Int. bizottság a határozati javaslatot elfogadja.

26. Dr. Deutschek Géza indítványozza, hogy a kulturális szakosztály működéséről a jövő int. bizottsági ülésen jelentést tegyen.

Int. bizottság elhatározza, hogy az összes szakbizottságok elnökei átiratilag felkéretnek, hogy negyedévenként a szakosztály működéséről a központi elnökségnek jelentést tenni szíves-kedjenek.

27. Dr. Bernády György indítványozza, hogy napirend előtti indítvány sem vita tárgyává nem tehető, sem szavazás alá nem bocsátható.

Int. bizottság az indítványt elfogadja.

28. br. Bornemisza indítványozza, hogy a magyarságnak a közíg. Választás⁶⁵ alkalmával tanúsított impozáns magatartásáért az elnökség elismerő nyilatkozatot tegyen a tagozatok útján a magyar népnek.

Intézőbizottság az indítványt elfogadja.

29. Sebesi János indítványozza, hogy az új választójogi törvény magyar fordításban mielőbb beszereztessek és az az egyes tagozati vezetőségeknek, megküldessek.

Az indítvány elfogadtatik.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtítkár

jkv.-vezető

Fasc. 1, fol. 123-130, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

15. Jegyzőkönyv

*Felvételett Gyergyószentmiklóson, 1926. október 9-én, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz eredetiben csatolt aláírási íven feltüntetett intéző bizottsági tagok.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula főtitkár.

1. Elnök üdvözlőlvén a megjelenteket, kegyelettel emlékezik meg a szászrégeni tagozat érdemdús elnökének, dr. Schmidt Ödönnek időközben bekövetkezett haláláról.

2. Főtitkár bejelenti, hogy Kovács Kálmán és dr. Szele Béla⁶⁶ intézőbizottsági tagságukról lemondottak. Indítványozza, hogy az int. bizottság a lemondásokat ne fogadja el, és kifejezést adva személyük iránt a múltban is annyszor megnyilvánult nagy elismerésnek és nagyrabecsülésnek, kérje fel őket, hogy lemondásukat visszavonni szíveskedjenek.

Intézőbizottság az indítványt egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

3. Dr. Váradi Aurél ügyvezető felolvassa az int. bizottság évi jelentést, melyet elfogadás végett a f. hó 10-én tartandó nagygyűlés⁶⁷ elé terjeszteni indítványoz.

Dr. Jakabffy Elemér indítványozza, hogy a jelentésnek azon része, mely a liberális kormánnyal kötött községi választási egyezményt tárgyalja, helyesbítések oly értelemben, hogy Ugron István, mint a pártnak elnöke, felhatalmaztatott, hogy a paktumot az elnöki tanács utólagos jóváhagyásával megköthesse.⁶⁸

Elfogadtatik.

Dr. Bornemisza János határozati javaslatot terjeszt elő, melyet utólag az elhangzott beszédek hatása alatt visszavon.

Vásárhelyi János hosszabb beszédben hangsúlyozza, hogy ha a magyarság kitűzött céljait el akarja érni, további áldozatokat kell hoznia, ki kell küszöbölni minden személyes ellentétet, és egységes közös munkával kell kitartóan tovább küzdeni.⁶⁹

Dr. Gabányi Imre alapos kritika tárgyává teszi dr. Weisz és társainak az utóbbi időben elfoglalt politikai magatartását, kifejti annak káros következményeit, és felhívja őket, hogy álláspontjuk megváltoztatásával találjanak módot arra, hogy az egységes céljaink eléréséért közös küzdelemben egyesüljünk.

Dr. Weisz Sándor igazolni igyekszik az ún. reform csoport politikai magatartását, hangsúlyozza, hogy egységet bontani közülük senki sem akar, hanem a közös nagy munkában ők is helyet kérnek maguknak, magatartásukkal, habár az más színben is tüntette fel őket, csupán ezen célért küzdöttek.

Sebesi János indítványozza, hogy a jelentés átdolgoztassék és bejelenti, hogy ilyen értelemben fog a közgyűlésen határozati javaslatot előterjeszteni. Különösen kifogásolja a jelentésnek a Liberális Párttal kötött választási kartellról szóló részét.

Dr. Jakabffy Elemér részletesen reflektált a Sebesi János által elmondottakra, és kimerítő felvilágosítást ad a választási egyezményről.

Dr. Pál Gábor az Averescu-kormánnyal kötött választási kartell történetét ismerteti, részletesen kifejti azon indokokat, melyek a pártot elhatározásában döntően befolyásolták.

Zima Tibor a reform csoport álláspontját fejtegeti, s kijelenti, hogy habár más eszközökkel is, egy célért küzdenek.

Dr. Török Andor az Averescu-kormánnyal kötött választási egyezményről ad felvilágosítást.

Szakáts Péter a szervezkedés kérdésével foglalkozik.

Dr. Roth Hugó a dr. Weisz Sándor és társai politikai magatartását elítélőleg bírálja, ismerteti a Weisz Sándor képviselő választásának történetét.

Gr. Toldalagi Mihály, az ún. reformcsoport kolozsvári gyűléséről⁷⁰ igyekszik bizonyítani, hogy az azon megjelentek nem külön úton akartak járni, hanem csak létezésükről adtak hangot, álláspontjukat ott nyíltan kifejezésre juttatták, egységet bontani nem akartak.

Dr. Weisz Sándor javasolja, hogy elvbarátaival a pártvezetőség az egyezkedő tárgyalásokat vegye fel.

Dr. Jakabffy Elemér Weisz Sándor javaslatát magáévá teszi, hangsúlyozza azonban, hogy több őszinteséget és jóindulatot vár azok részéről, kik sajnos odáig jutottak, hogy a pártvezetőséggel szemben tárgyaló félként jelentkeznek.

Dr. Gyárfás Elemér igazolja azon bizottságnak jóhiszemű és megfontolt eljárását, mely a választási kartellt a kormánnyal⁷¹ megkötötte, részletesen ismerteti a tárgyalások lefolyását és azoknak eredményét.

Dr. Meskó Miklós, dr. Gyárfás Elemér, dr. Sebesi János, dr. Veteráni Viktor és dr. Kotzón Jenő hozzászólásai után, dr. Pál Gábor határozati javaslatot terjeszt elő, mely ezen jegyzőkönyvhez ./.. alatt eredetiben csatoltatik.⁷²

Intéző bizottság a Pál Gábor által előterjesztett határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja azzal, hogy az mint az int. bizottság javaslata, elfogadás végett a folyó hó 10-én tartandó országos nagygyűlés elé terjesztessék.

4. Gombos Benő ismerteti az Országos Magyar Párt 1927. évi költségvetését, valamint az 1926. évről előterjesztett zárszámadást.

Int. bizottság a jelentést egyhangúlag elfogadja.

5. Dr. Roth Hugó beterjeszti a kiküldött bizottságnak a szerv. szabályzat módosításáról szóló jelentését. Többek hozzászólása után dr. Gabányi Imre indítványozza, hogy a szerv. szabályzat tárgyalása vétessék le a napirendről, csupán a javaslatnak a parlamenti csoport működésére vonatkozó része tárgyalassék le, és az így elfogadott szöveggel egészíttessék ki az érvényben levő szerv. szabályzat. Egyúttal indítványozza, hogy a szerv. szabályzat újbóli kidolgozására az eln. tanács újabb bizottságot küldjön ki. Ezen indítványai összefoglalásául az ezen jegyzőkönyvhez ./.. eredetiben csatolt határozati javaslatot terjeszti elő⁷³ és indítványozza, hogy

annak elfogadása esetén, javaslata értelmében tegyen az int. bizottság a nagygyűlésnek előterjesztést.

Intézőbizottság dr. Gabányi Imre határozati javaslatát elfogadja és kimondja, hogy azt elfogadás céljából a nagygyűlés elé terjeszti.

6. Dr. Roth Hugó beterjeszti a szervezeti szabály tervezetnek, a parlamenti csoport szervezésére és működésére vonatkozó részét. Indítványozza, hogy a jelenleg érvényben levő szerv. szabályzat ideiglenesen egészítsék ki a most előterjesztett §-kal.

Int. bizottság a szervezeti szabályzatnak, a parlamenti csoportra vonatkozó intézkedésekkel való kiegészítését elfogadja, és elhatározza, hogy ilyen értelmű indítványt terjeszt a nagygyűlés elé.

7. Dr. Meskó Miklós előterjeszti Bordeaux Pál indítványát a magyar ház építésének tárgyában.

Elfogadtatik.

8. Intézőbizottság dr. Meskó Miklós elnöklete alatt bizottságot küld ki, a nagygyűlésen megjelenő tagozati kiküldöttek igazolására.

Több tárgy nem lévén, elnök az intézőbizottság ülését reggel 3 órakor bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jegyzőkönyvvezető főtitkár

Az Országos Magyar Párt Int. bizottságának 1926. okt. 9-én tartott ülésének jelenlevő tagjai⁷⁴

<i>Név</i>	<i>Tagozat</i>	<i>Milyen minőségben (választott vagy kiküldött)</i>
Balogh Arthur, dr. Kotzó Jenő, Tornya Gyula dr., Ignác László, dr. Veterány Viktor,	Kolozsvár, Bihar megye, Temesvár, Fogarás, kiküldött, Temes-Torontál,	szenátor választott választott, kiküldött és szenátor képviselő közp. int. biz. tag és tagozati ügyv. elnök Bihar, int. biz. vál. tag
dr. Cziffra Kálmán, dr. Boros György, <i>[olvashatatlan]</i> Domahidy Elemér, Görög Joachim, Vásárhelyi János, Lőrinczy Dénes,	Nagyvárad Kolozsvár, Domahida, Gyergyószentmiklós, Kolozsvár, Torda,	választott választott kiküldött, közp. int. biz. tag választott

dr. Apáthy Árpád,	Hunyad m.,	választott
Kányádi Béla,	Bukarest,	kiküldött
Anghy István,	Szárhegy,	választott
dr. Nagy Jenő,	Csikszentmárton,	választott
gr. Teleki Arctur,	Tancs,	választott
Kocsán János,	Nagyvárad,	kik. szenátor
dr. Thury Kálmán,	Nagyvárad,	választott
dr. Árkossy Jenő,	Nyárádszereda,	kiküldött
Bokor Márton,	Bánffyhunyad,	
dr. Szentiványi József,	Farmos,	kiküldött
[olvashatatlan],	[olvashatatlan],	kiküldött
Simon Domokos,	[olvashatatlan],	kiküldött
Br. Jósika János,	Szilágy megye,	képviselő
Gr. Bethlen Bálint,	Nagyküküllő,	kiküldött
Bethlen Ádám,	Erzsébetváros,	kiküldött
dr. György Zsigmond,	Nagyküküllő,	kiküldött
dr. [olvashatatlan] Elemér,	Marosvásárhely,	kiküldött
dr. Gogomán Antal,	Szolnok-Doboka,	dési kiküldött
Paál Árpád,	Kolozsvár,	képviselő
Kakucs Ferenc,	Kadicsfalva,	kiküldött
[olvashatatlan],	[olvashatatlan],	kiküldött
dr. Hinléder Fels Ákos,	Székelyudvarhely	
dr. Viola Sándor,	székelykeresztúri tagozat elnöke	
dr. Kovács Béla,	Temesvár	
Br. Ambrózy,	Temesvár,	választott
Ugron András,	Marosvásárhely,	választott
Osváth Árpád,	Székelykeresztúr,	közgy. kiküld.
Issekutz Viktor,	Erzsébetváros,	választott
P. Fülöp Gyula,	medgyesi	tagozati kiküldött
Kispál László,	kolozsvári	választott int. biz. tag
Br. Bornemissza János,	Erzsébetváros	
Zima Tibor,	Arad	
dr. Weiss Sándor,	Kolozsvár	
dr. gróf Toldalagi Mihály		
dr. Benedek Aladár,	Beszterce,	kiküldött
Kozma Imre ref. pap,	Ludas,	kiküldött
[olvashatatlan],	Sepsiszenrgyörgy,	kiküldött
[olvashatatlan],	Sepsiszentgyörgy,	kiküldött
Sebestyén Antal		
esp. plébános,	Hadikfalva (Bukovina),	kiküldött
Incze Domokos		
főesp. pléb.,	Csikszentgyörgy,	vármegyei tagozati eln.

dr. Szoboszlai László,	Nyárádszentbenedek,	képviselő,
Metz Vilmos, tanár,	Nagyszeben és Szeben	megyei tagoz. elnöke
Pekri János,	Dicsőszentmárton,	tagozati elnök
dr. Fábián László,	Barót,	tagozati elnök
gróf Teleki Ádám,	Marosújvár,	tagozati elnök
dr. Vetzák Ede,	Nagykároly,	tagozati elnök
Bakó Ignác,	Szatmár,	városi tagozat ügyvezető elnöke
dr. Meskó Miklós,	Déva,	intézőbizottsági tag
Sebestyén Árpád,	Szászváros,	tagozati elnök
dr. Széll Lajos,	Arad,	tagozati h. elnök
dr. Abrudbányay Ede,	Szamosújvári tagozati elnök,	és a nagygyűlés által választott intéző b. tag
dr. <i>[olvashatatlan]</i> József,		int. biz. tag
dr. Gabányi Imre		
dr. Inczedy-Joksmann Ödön		
Béldi Kálmán gróf		
dr. Török Andor,	Kézdivásárhely	
Takácsy Miklós,	Arad	megyei Elnökség megbízása
dr. Ferencz József		
Barabás Béla		
Gombos Benő dr.,		pártellenőr

Fasc. 1, fol. 131-135, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

16.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Gyergyószentmiklóson, 1926. október 10-én du. 3 órakor,
az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: dr. Abrudbányai Ede, br. Ambrózi Andor, dr. Barabás Béla, dr. Ciffra Kálmán, Domahidy Elemér, dr. Ferencz József, dr. Gabányi Imre, Görög Joachim, dr. Inczedy Joksmann Ödön, dr. Issekutz Viktor, Kispál László, Krenner Miklós, Korossy György, dr. Meskó Miklós, dr. Nagy Jenő, dr. Paál Árpád, dr. Paál Gábor, Purgly László, Sándor József, gr. Toldalaghy Mihály, dr. Thury Kálmán, dr. Váradi Aurél, dr. Zima Tibor stb.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözli az újonnan megválasztott int. bizottsági tagokat, s az ülést megnyitja.

2. Elnök indítványozza, hogy Inczedy Joksmann Ödön alelnököt az intézőbizottság az ügyvezető alelnöki hatáskör ellátásával bízta meg.

Intézőbizottság dr. Inczedy Joksman Ödönt egyhangúlag az ügyvezető alelnöki hatáskör ellátásával megbízza.

3. Ugron András indítványozza, hogy jegyzőkönyvi köszönet és elismerés szavazzassék dr. Váradi Aurél elnöki tanácsstagnak, ki az ügyvezetést ideiglenes minőségben, a legnagyobb lelkiismeretességgel és odaadással ellátta.

Intézőbizottság dr. Várady Aurélnak az ideiglenes minőségben kifejtett ügyvezetői eredményes munkásságáért legteljesebb elismerését nyilvánítja, és jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

4. Ciffra Kálmán indítványozza, hogy az int. bizottság az elnöki tanácsstagi helyeket olyképpen töltsse be, hogy újból választassanak meg az eln. tanácsnak volt tagjai, gr. Teleki Arctur alelnökké történt megválasztása folytán megüresedett helyre Ugron Istvánnak, az O. M. P. v. elnökének megválasztását ajánlja.

Int. bizottság Ciffra Kálmán indítványát egyhangú lelkesedéssel elfogadja, a volt eln. tanácsstagokat, valamint a megüresedett helyre Ugron Istvánt elnöki tanácsstagokká választja.

5. Dr. Krenner Miklós üdvözli a megválasztott int. bizottságot, és bejelenti, hogy az ún. reformcsoport képviselői az int. bizottság munkálataiban⁷⁵ részt ohajtanak venni, különösen hangsúlyozza, hogy szabálytervezetet kidolgozó albizottság munkájában ohajtanak nagyobb tevékenységet kifejteni.

Tudomásul vétetik

6. Dr. Nagy Jenő indítványt terjeszt elő, hogy a Magyar Párt központi vezetősége a parlamenterek útján tegye meg a megfelelő lépéseket a megszüntetett csíkszentmártoni j.-bírótság visszaállítása érdekében.

Intézőbizottság ezen ügyben szükséges lépések megtételével az elnöki tanácsot bízza meg.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jvk.-vezető főtitkár

Fasc. 1, fol. 136-137, gépelt tisztázat.

17. Jegyzőkönyv

*Felvételzett Kolozsvárt, 1927. május hó 7-én az Országos Magyar Párt központi
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatás szerint megjelent intézőbizottsági tagok.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlőlvén a megjelenteket, az ülést megnyitja.

A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Dózsa Endre és Hankó Veress Károly bizottsági tagokat. Figyelmezteti a megjelenteket, hogy az int. bizottság ülése a szervezeti szabályzat értelmében zárt ülés lévén, annak lefolyásáról kizárólag az elnökség adhat ki kommunikét.

1. Ügyvezető alelnök ismerteti írásban elkészített jelentését a párt működéséről.

Fogarasi Albert felszólalásában ismerteti az Alsófehér vármegyei szervezkedés nehézségeit, illetőleg azokat az intézkedéseket, melyeket a szervezkedés érdekében a pártvezetőség megtett. Kéri az országos központ támogatását.

Fekete N. Béla közgazdasági sérelmeinket is felveendőnek tartja a jelentésbe.

Dr. Krenner Miklós előadja, hogy miután a szerv. szabályzatot előkészítő bizottság az elvbarátai megbízásából előterjesztett demokratikus kívánságokat elutasította, megbízást kapott arra, hogy az int. bizottság előtt kijelentse, hogy „a demokratikus eszmék érvényesülése érdekében a küzdelmet tovább folytatják, mert abban a meggyőződésben vannak, hogy a gyergyói nagygyűlés magatartása álláspontjuk bejelentésekor a magyar kisebbség egyetemére nézve erkölcsi kötelességet szabott ki.⁷⁶

Dr. Paál Árpád reflektál a Krenner Miklós által előterjesztett deklarációra, cáfolja azokat, melyekkel a csoport szecessziós törekvéseit magyarázzák. Köszönetet mond a deklaráció őszinte hangjáért, mert az lehetőséget ad arra, hogy megbeszélhessük a Krenner-féle csoport kívánságait. Kéri Krenneréket, hogy a párt keretén belül igyekezzenek reform törekvéseiket megvalósítani, mert akkor az egész reformkérdést megértő nagy szívvel könnyen meg lehet érteni. Figyelmezteti a csoportot, hogy a Magyar Párttal szemben, mint egyenrangú felek, nem léphetnek fel, ne egyenértékű tényezőként akarjanak szemben állani a párttal, ne a függöny mögött hangzatos és népszerű jelszavakkal dolgozzanak, hanem a párt keretén belül mint reformerek velünk együtt dolgozzanak.

Sándor József reflektál Krenner Miklós deklarációjára. A gyergyószentmiklósi nagygyűlés érvényben tartotta a brassói nagygyűlés által elfogadott szervezeti szabályzatot, mely egy egységes Magyar Pártot ismer, tehát külön csoportosulások még a párt keretén belül sem létezhetnek. Megdöbbenéssel állapítja meg, hogy elnöki tanácsstagok, parlamenterek és az intézőbizottság tagjai is elenyésző csekély számban ugyan, tagjai egy olyan, magát csoportnak nevező alakulatnak, melynek

sorában a pártból kilépett három kalotaszegi disszidens is helyet foglal. Leszögezni kívánja, hogy az ún. reformcsoport létezése és működése szervezeti szabályainkba ütközik, s ezt tovább túrnunk nem szabad. Határozati javaslatot terjeszt elő annak kimondására, hogy „a reformcsoportot a párt kebelén belül szabályszerű alakulatnak nem tekintjük, és mondja ki az intézőbizottság, hogy a párt minden egyes tagjától elvárja, hogy maga meggyőződését és törekvéseit a párt szervezeti és ügyviteli szabályzatának keretén belül érvényesítse.⁷⁷

Fekete Andor Sándor József határozati javaslatát nem fogadja el, csatlakozik *Paál Árpád* javaslatához, és ő is kéri *Krenner Miklóst* és társait, hogy igyekezzenek törekvéseiket a párt keretein belül megvalósítani.

Dr. Ferencz József indítványozza a vita bezárását.

Dr. Váradi Aurél csatlakozik *Ferencz József* indítványához annál is inkább, minthogy *dr. Krenner Miklós* által felolvasott deklaráció, mint időszerűtlen, ilyen hosszas tárgyalás alapját nem is képezheti.

Intézőbizottság Váradi Aurél dr. javaslatára a vitát bezárja, dr. Krenner Miklós deklarációjára, mint idő előttire, határozatot nem hoz, és ügyvezető alelnöknek a párt működéséről előterjesztett jelentését tudomásul veszi.

2. *Gombos Benő* központi ellenőr előterjeszti a központi elnökség javaslatát a tagozati hozzájárulásokra vonatkozóan.

Intézőbizottság a tagozatok 1927. évi hozzájárulási összegét megállapítja, s megbízza a központi elnökséget, hogy az egyes tagozatokkal a hozott határozatot írásban közölje.

3. *Dr. Willer József* képviselő, a parlamenti csoport főtitkára előterjeszti a parlamenti csoport jelentését.⁷⁸

Budai Tibor részletesen ismerteti a kisiparosok sérelmeit, és a parlamentereket erősebb állásfoglalásra hívja fel.

Gyárfás Elemér válaszol az elhangzottakra, és reámutat azokra a nehézségekre, melyekkel a parlamentereknek meg kell küzdeniük.

Tury Kálmán dr. szintén erősebb állásfoglalásra hívja fel a parlamentereket és indítványozza, hogy határozzon az intézőbizottság a párt további magatartása kérdésében.

Dr. Pál Gábor nem tartja időszerűnek, hogy az intézőbizottság ezen ülésen foglaljon állást a politikai magatartása kérdésében, de szükségét látja annak, hogy előkészüljünk a következő ülésen kinyilvánítandó végleges állásfoglalásunk előkészítésére.

Elnök az idő előrehaladott voltára való tekintettel az ülést felfüggeszti, és annak folytatását du. 4 órára tűzi ki.

A délutáni ülésen *dr. Gyárfás Elemér* szenátor bemutatja a „Curentul” 754. számát,⁷⁹ mely arról közöl tudósítást, hogy *gr. Bánffy Miklós* Bukarestbe érkezett, és a kormánnyal tárgyalásokat folytat olyan ügyekben, melyek az államot és a magyar kisebbséget illetik. Kérdést intéz az elnökhöz, hogy van-e erről tudomása, és a tárgyalásokra adott-e *gr. Bánffy Miklósnak* megbízást?

Elnök az interpellációra azonnal válaszolt és kijelentette, hogy senki megbízást nem kapott arra, hogy a romániai magyar kisebbség nevében a kormánnyal, vagy bárki mással tárgyalásokat folytasson, Bánffy Miklós állítólagos ténykedéséről mit sem tud, ha ez a hír a valóságnak megfelelne, gr. Bánffy Miklós megbízás nélkül járt el.

Intézőbizottság elnök válaszát tudomásul veszi.

Dr. Bölöny Zoltán határozati javaslatot olvas fel, melyben felhívja a Magyar Párt parlamenti csoportját, hogy magyar nyelvű iskoláink nyilvánossági jogának visszaadása érdekében mindent kövessenek el, hogy nemzetközi szerződésekből és az ország alaptörvényeiben biztosított jogait szabadon gyakorolhassák.

Intézőbizottság a határozati javaslatot elfogadja.

Sándor József részletesen ismerteti a törvényjavaslatok parlamenti tárgyalásának módját.

Dr. Meskó Miklós indítványozza, hogy a parlamenti csoport küzdelmes működéséért az intézőbizottság elismerését és hálás köszönetét fejezze ki, az elfogadandó határozati javaslatához módosító indítványt tesz, mert annak erőteljesebb hangon való megszövegezését kívánja.

Dr. Váradi Aurél a rutén kisebbséggel való együttműködés fontosságára hívja fel a figyelmet.

Dr. Makkai Domokos Budai Tibor felszólalására válaszolva, megállapítja, hogy nem csak az iparosok, hanem népünk minden rétege egyformán elégedetlen a nyomasztó gazdasági és politikai helyzetben. Az eddigi parlamenti taktikát meg kell változtatni, a törvény kezdeményezési joggal is élni kellene.

Dr. Vetzák Ede a nagykarolyi magyarság sérelmeit ismerteti.

Görög Joachim a folyamatban levő népszámlálással kapcsolatban a gyergyószentmiklósi visszaélésekről tesz jelentést, indítványozza, hogy erről deklaráció olvastassék fel a parlamentben.

Dr. Zágony István a népszámlálási visszaélésekkel szemben való védekezésről beszél. Indítványozza, hogy az Intézőbizottság deklarációt intézzon a nyilvánossághoz.

Gombos Benő a népszámlálással kapcsolatban a magukat magyarnak valló zsidók sérelmeit adja elő.

Fogarassy Albert az Alsó-Fehérvár megyei hatósági visszaélésekről beszél. Különösen a vármegyei prefektus magatartását teszi panasz tárgyává. Védelmet kér ellene.

Ügyvezető alelnök válaszolva Fogarassy Albert által előadottakra, bejelenti, hogy a párt elnöke Bucsan kisebbségi miniszternél⁸⁰ már interveniált, és a miniszter megígérte, hogy megértéssel fogja megvizsgálni a panaszokat.

Tárgysorozat ezen pontjához több felszólaló nem jelentkezővén, elnök a vitát bezárja, és kihirdeti az intéző bizottság határozatát, melynek értelmében

intézőbizottság tudomásul veszi a parlamenti csoport jelentését, s köszönetét és bizalmát fejezi ki a csoporttal szemben azért a buzgó működésért, amit az elmúlt törvényhozási időszakban kifejtett.

Viszont ez alkalomból azt is megállapítja az intézőbizottság, hogy azt a választási kartellt, amelyet annak idején maga az intéző bizottság fogadott el, a magyarság tömegei a magok részéről példás egyöntetűséggel teljesítették. Ezzel szemben azonban a kormány a maga pártprogramjaként vállalt ígéreteket mind ez ideig nem valósította meg. A magyarság legfontosabb életkérdéseiben még mindig az ígéretes és bizonytalanságok helyzetében vagyunk, ami a legmélyebb elégedetlenséget váltja ki a magyarság lelkéből.

A parlamenti csoport jelentésével egybehangzóan megállapítja az intézőbizottság, hogy nem fedi a való tényállást a helyzet olyan beállítása, mintha a parlamenti csoport magtartása a meglegedés kifejezője volna.

Éppen ezért az intézőbizottság felhívja az elnöki tanácsot és a parlamenti csoportot, hogy eddigi buzgó küzdelmét a magyarság jogaiért tovább folytassa, úgy a kormányt és pártját, mint a román politika egyéb tényezőit igyekezzék reábírní a magyarság törvényes kívánságainak teljesítésére. Ha ebben a tekintetben a parlamenti csoport továbbra is változatlan helyzettel találná magát szemben, az esetre az intéző bizottság fenntartja magának, hogy a parlamenti csoportnak, mint eddig is önálló és csupán a magyarság elhatározásaitól függő parlamenti pártnak, további állásfoglalását új irányításokkal lássa el.

Intézőbizottság egyben felhatalmazza a parlamenti csoportot, hogy a népszámlálás alkalmával tapasztalt sérelmeinket a parlamentben a belügyminiszterhez⁸¹ intézendő interpellációval szóvá tegye, hogy a sérelmek utólagosan reparáltassanak, illetőleg azoknak elkövetése a parlament ülésén állapíttassék meg.

4. Dr. Gabányi Imre megütközéssel állapítja meg, hogy az „Ellenzék” ma délután megjelent száma⁸² részletes tudósítást közöl az intéző bizottságnak ma délelőtt tartott üléséről. Tekintettel arra, hogy szervezeti szabályzatunk értelmében az intézőbizottság ülései zártak, amire az elnök a délelőtt külön felhívta az intézőbizottsági tagok figyelmét, és mivel tudomása szerint az elnökség hivatalos kommunikét a délelőtti ülésről nem adott ki, súlyosan kifogásolja, hogy ismét indiszkréción folytán jelenhetett meg a cikk.

Elnök válaszában kijelenti, hogy nem áll módjában megállapítani, hogy kinek részéről és milyen körülmények között követtetett el az indiszkréción, csupán csak annak ismételt kijelentésére szorítkozhatik, hogy felhívja az intézőbizottság tagjainak figyelmét a szervezeti szabályzatnak az intézőbizottság ülését zárt ülésnek kimondó rendelkezésére és annak kijelentésére, hogy az ülés lefolyásáról kizárólag a központi pártelnökség jogosított a nyilvánosságot tájékoztatni.

Intézőbizottság elnök válaszát helyeslőleg tudomásul veszi.

5. Elnök a parlamenti csoport nevében megköszöni az intézőbizottságnak a parlamenti csoport jelentését tudomásul vevő határozatában kifejezett elismerését, és kéri a parlamenti csoport számára a jövőre is az intézőbizottság bizalmát és támogatását.

Több tárgy nem lévén, elnök köszönetet mond az intézőbizottság tagjainak, az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

Kimutatás

az Országos Magyar Párt intézőbizottságának 1927. május hó 7-én de. 10 órakor tartott ülésén a megjelentekről⁸³

Sorszám, Név, Elnöki tanács, Szenátor, Képviselő, Intéző biz. tag., Tagozati kiküldött, Melyik tagozati képviselő, Megjegyzés

- 1., dr. Jakabffy Elemér, 1, -, -, -, -, -
- 2., Sándor József, 1, 1, -, -, -, -
- 3., gr. Teleky Arctur, 1, -, -, -, -, -
- 4., dr. Bernády György
- 5., dr. Ferenczy Géza, 1, -, -, -, -, -
- 6., dr. Gabányi Imre, 1, -, -, -, -, -
- 7., dr. Gyárfás Elemér, 1, -, -, -, -, -
- 8., dr. Paál Árpád, 1, -, -, -, -, -
- 9., dr. Roth Hugó, 1, -, -, -, -, -
- 10., dr. Thury Kálmán, 1, -, -, -, -, -
- 11., Ugron István, 1, -, -, -, -, -
- 12., dr. Balogh Arthur, -, 1, -, -, -, -
- 13., dr. Barabás Béla, -, -, -, -, -, -, kiment magát
- 14., Domahidy Elemér, -, 1, -, -, -, -
- 15., Görög Joachim, -, 1, -, -, -, -
- 16., dr. Kocsán János, -, -, -, -, -, -, kiment magát
- 17., Molnár Kálmán, -, -, -, -, -, -, kiment magát
- 18., Szakáts Péter, -, -, -, -, -, -, kiment magát
- 19., dr. Tornya Gyula, -, 1, -, -, -, -
- 20., Ignác László, -, -, 1, -, -, -
- 21., Br. Josika János, -, -, 1, -, -, -
- 22., dr. Kotzó Jenő, -, -, -, -, -, -, kiment magát
- 23., dr. László Dezső, -, -, 1, -, -, -
- 24., Laár Ferencz, -, -, 1, -, -, -
- 25., dr. Sebesi János, -, -, 1, -, -, -
- 26., dr. Szoboszlai László, -, -, 1, -, -, -
- 27., dr. Török Andor, -, -, 1, -, -, -
- 28., dr. Paretz Béla, -, -, 1, -, -, -
- 29., dr. Weisz Sándor, -, -, 1, -, -, -

- 30., dr. Willer József, -, -, 1, -, -, -
31., dr. Abrudbányai Ede, -, -, -, 1, -, -
32., br. Ambrozi Andor,
33., dr. Apáthy Árpád, -, -, -, -, -, -, kimentti magát
34., dr. Asztalos Kálmán,
35., dr. Árkossy Jenő, -, -, -, 1, -, -
36., dr. Balázs András
37., Bárdos Péter, -, -, -, 1, -, -
38., gr. Béldy Kálmán, -, -, -, 1, -, -
39., Bokor Márton, -, -, -, 1, -, -
40., dr. Bene Ferencz,
41., Berki József, -, -, 1, -, -, -
42., dr. Bölöni Zoltán, -, -, -, 1, -, -
43., Budai Tibor, -, -, -, 1, -, -
44., dr. Cziffra Kálmán, -, -, -, 1, -, -
45., Doczy János, -, -, -, -, -, -
46., dr. Fekete Andor, -, -, -, 1, -, -
47., Fekete Nagy Béla, -, -, -, 1, -, -
48., Gyallai Domokos, -, -, -, 1, -, -
49., dr. Issekutz Viktor
50., dr. Kecskeméthy István,
51., dr. Krenner Miklós, -, -, -, 1, -, -
52., Korossy György, -, -, -, 1, -, -
53., dr. Kovács Károly, -, -, -, -, -, -, kimentti magát
54., Kovács Kálmán
55., Kún Richárd
56., Kispál László, -, -, -, 1, -, -
57., Cs. Lázár László, -, -, -, -, -, -, kimentti magát
58., Légrády István
59., dr. Makkay Domokos, -, -, -, 1, -, -
60., Makkai Sándor
61., dr. Morvay Zsigmond
62., dr. Meskó Miklós, -, -, -, 1, -, -
63., Nagy János
64., dr. Nagy Jenő
65., dr. Pál Gábor, -, -, -, 1, -, -
66., Perédy György
67., dr. Péterfy Lőrincz
68., Purgly László, -, -, -, 1, -, -
69., Sárosi Lajos, -, -, -, -, -, -
70., Szabolcska Mihály
71., Szabó Béni, -, -, -, 1, -, -

- 72., dr. Szele Béla
73., Tabéry Géza
74., Telegdy József
75., dr. gr. Toldalaghi Mihály
76., Vásárhelyi János
77., dr. Veterány Viktor
78., gr. Wass Béla
79., dr. Zágoni István, -, -, -, 1, -, -
80., Zima Tibor
81., , , , , , Arad megyei és városi
82., , , , , , Alsófehér m.
83., , , , , , Bihar m. és Nagyváradi
84., , , , , , Brassó m.
85., , , , , , Beszterce-Naszód
86., , , , , , Csík megyei
87., , , , , , Fogaras megyei
88., , , , , , Háromszék m.
89., Csulay Lajos, -, -, -, -, 1, Hunyad megyei
90., , , , , , Kisküküllő m.
91., , , , , , Krassó-Szörény m.
92., , , , , , Máramaros megyei
93., , , , , , Nagyküküllő megyei
94., , , , , , Szatmár megyei
95., , , , , , Szeben megyei
96., , , , , , Szamos megyei
97., , , , , , Szilágy megyei
98., , , , , , Temes-Torontál m.
99., , , , , , Torda Aranyos m.
100., , , , , , Udvarhely városi
101., Hantos Gyula, -, -, -, -, 1, Kolozsvár
102., Hankó Veress Károly, , , , , Kolozsi
103., Dózsa Endre, , , , , Teke-Sármási
104., , , , , , Bánffyhunyadi
105., Bakó Ignácz, , , , , Szatmár
106., dr. Kornhoffer Vilmos, -, -, -, -, 1, Szászrégeni
107., , , , , , Sepsi
108., , , , , , Kézdi-Orbay
109., , , , , , Erdővidéki
110., , , , , , Nyárádszeredai
111., Kozma Imre, -, -, -, -, 1, Marosludasi
112., , , , , , Hétfalusi
113., , , , , , Erzsébetvárosi

- 114., , , , , Szászvárosi
 115. , , , , , Vajdahunyadi
 116., Fábrián Lajos, -, -, -, -, 1, Algyógyi
 117., , , , , Marosilyei
 118., Veress Béla, -, -, -, -, 1, Zsilvölgyi
 119., , , , , Körösbányai
 120., , , , , Hátszegi
 121., , , , , Puji
 122., , , , , Nagybányai
 123., , , , , Alsórákosi
 124., , , , , Dalki
 125., , , , , Felvinczi
 126., , , , , Dési
 127., , , , , Gyulafehérvári
 128., , , , , Nagykárolyi
 129., , , , , Dévai
 130., , , , , Székelyhidi
 131., , , , , Udvarhelyi
 132., , , , , Temesrékási
 133., , , , , Bukaresti
 134., , , , , Galaczi
 135., , , , , Bukovinai
 136., , , , , Medgyesi
 137., , , , , Mócsi
 138., , , , , Baróti
 139., , , , , Marostorda m.
 140., , , , , Gyergyószentmiklósi
 141., dr. Makkay Sándor, -, 1, -, -, -, kimentí magát
 142., gr. Majláth Gusztáv
 143., Ilosvay Lajos
 144., dr. Ferencz József, -, -, -, 1, -, -
 145., Szele Márton, -, -, -, 1, -, -
 146., Gombos Benő, -, -, -, 1, -, -

Fasc. 1, fol. 143-151, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet: A parlamenti csoport jelentése Dr. Viller József képviselő előterjesztésében

Mélyen Tisztelt Intéző Bizottság!

A romániai Országos Magyar Párt szenátorai és képviselői a lefolyt parlamenti ciklus során szerzett tapasztalataikról és kifejtett munkásságukról a következő jelentés keretében óhajtanak számot adni:

A magyar parlamenti csoport mindenek előtt rámutat arra a lényeges különbségre, amely egy normális körülmények között működő kormányt támogató avagy ellenzéki párt és a román parlament magyar frakciójának helyzete között észlelhető.

Rendes körülmények között egy parlamenti csoport szerepét, akár kormánypárti, akár ellenzéki is legyen az, a közvélemény egyszerűen tudomásulveszi és vagy mellette, vagy ellene foglal állást, anélkül azonban, hogy léte, szereplése, céljai iránt különösebb ellenszenvvel, előítéllettel, gyanakvással viseltetnék. A Romániában működő, nemzeti alapon szervezett kisebbségi pártok ellenben, ha nemzeti sérelmet panaszoznak föl, vagy nemzeti jellegű kívánságot képviselnek, rögtön szemben találják magukat az egész többségi nemzet osztatlan közvéleményének méltatlankodásával és állandóan a legkörülményesebb higgadsággal kell mérlegelniük a céljaik eléréséhez szükséges eszközöket, nehogy elhibázott magatartásukkal azt a szent ügyet veszélyeztessék, amelynek szolgálatára vállalkoztak. Utalnunk kell e tekintetben különösen arra a szélső nacionalista irányzatra, amely ma a román közvéleményt uralja. A mindenkori román kormánynak erős ellenzéke bel- és külpolitikai kérdésben román részről is. De a kisebbségek ellen intézett minden támadás, sajnos az összes román párt rokonszenvével találkozók.

A magyar parlamenti csoportnak tudnia kellett, hogy egyik-másik sérelmes kormányintézkedés elleni állásfoglalása helyeslést vált ki olyan ellenzéki férfiakból is, akik különben a kormánynak elkeseredett ellenségei. Elsősorban a Magyar Párt parlamenti megbízottai érzik ezt a súlyos helyzetet: Ép azért szenátoraink és képviselőink minden egyes alkalommal a leglelkiesmeretesebben mérlegelték, hogy vajon föllépésük meghozhatja-e a kívánt eredményt és hogy nem veszélyeztetnek-e azzal sokkal magasabb érdekeket, mint aminőnek védelmezésére sikra akarnak szállani.

A Magyar Pártban tömörült romániai magyar nemzet azért adta föl első sorban passzivitását és azért küldte be képviselőit a román parlamentbe, hogy ezt az előítéletet a román közvéleményben eloszlassa, és meggyőzze a románságot céljainak, törekvéseinek tisztaságáról, érzületének barátságos voltáról.

A lelki közeledésnek, bizonyos barátságos atmoszférának megteremtése szintén nem volt könnyű feladat, mert politikai és társadalmi tapintattal állandóan résen kellett lennie, nehogy a baráti közeledés gesztusa gyöngeség látszatát keltse. Önérettel hangsúlyozhatjuk, hogy a magyar parlamenti csoport ezt a kényes föladatot jó eredménnyel oldotta meg.

A hangulatváltozás azonban még nem hozott helyzetváltozást is. A jelenlegi kormány többször tett olyan nyilatkozatokat, melyek emelkedettebb kisebbségi politikai elvekre engedte következtetni, ámde sajnos legtöbbször vagy azt kellett tapasztalnunk, hogy ez az emelkedettebb felfogás csak ügyes leplezése egészen ellentétes törekvéseknek, vagy, hogy az őszinte jóézésű elhatározás megvalósítására nincs meg a kellő erkölcsi bátorság, erő és tekintély. A kedvezőbb atmoszférát nem az általános politikai helyzet számottevő javulásában észlelhettük, hanem leginkább csak hogy magyar testvéreink ezernyi panaszát tolmácsolhattuk sikerrel

s ezer és ezer kérését juttathattuk kedvező elintézéshez. Elég tán ha e tekintetben csak a bukaresti iroda működésére utalunk, amely fennállásának rövid 8 hónapja alatt 2250 ügyet intézett el, túlnyomórésztben kedvező eredménnyel s legalább még ugyanennyi ügyet intéztek el közvetlenül parlamenti tagjaink.

Ha az országos politika terén nem tudunk ugyanilyen eredményről beszámolni, annak az az egyszerű magyarázata, hogy itt olyan tényezők állják az eredményes munkának útját, amelyeknek kiküszöbölése nem áll a M.P. vezetőinek útjában. Hiába küzdünk pl. a városok polgári elemeinek anyagi túlterhelése ellen, ha az igazi cél éppen e polgári, értsd kisebbségi elemnek a háttérbeszorítása, amit a legújában fölkapott és sajnálatos türelmetlenséggel szolgált jelszó, a városok gyors elrománosítása voltaképpen jelent. Akár kezdeményezője, akár csak tőrője a kormány ennek a türelmetlen mozgalomnak, a külső szervek kíméletlenséggel járnak el velünk szemben és a parlamentben számtalanszor hangzik el csodálatosan rövidlátó és igazságtalan felszólalás a városok nacionalizálásának jegyében. Sajnálatos korszellemnek kell megváltoznia ahhoz, hogy kisebbségi koncepció utat találhasson az ország kormányzatáig.

A parlamenti csoport e higgadt magatartás mellett eddig is önálló és csupán a magyarság elhatározásától függő actio szabadságával élesen és határozottan szembehelyezkedett azokkal a javaslatokkal, melyeket népünkre, s az országra károsnak ítélt, azok ellen komoly, erős parlamenti harcot folytatott, több jelentős módosítást sikerült elérnie s e munkájával az érdekelt társadalmi rétegek osztatlan elismerését vívta ki.

Nem fedi tehát a való tényállást a helyzetnek olyan beállítása, mintha a mi konciliáns modorunk, a megelégedés kifejezője lenne. Ezt a beállítást mindenesetre a leghangsúlyozottabban tagadásba kell vennünk.

A romániai magyarság vezetői a csucsai paktumot és annak alapján a tavalyi választási egyezményt a közeledés jegyében kötötték meg az Averecu tábornok vezérlete alatt álló néppárttal, remélve, hogy a magyarság legégetőbb problémái ezen a réven megoldást fognak találni. Sajnos, meg kell állapítanunk, hogy a kormány az egyezményben vállalt kötelezettségeiből eddig még semmit sem teljesített. Igaz, minisztertanácsi határozatunk van már az államsegély engedélyezéséről, amely felekezeti iskoláink fenntartását volna hivatva lehetővé tenni. Ámde az az összeg, amelyet a magyar egyházak kapnak, nem áll arányban sem a szükséglettel sem pedig a választási egyezmény ígéretével, amely szerint már a múlt esztendőben, a kérdés törvényes rendezéséig, előlegképpen 40 000 milliót kellett volna kapnunk. Ezzel szemben a törvényes rendezés elmaradt és a költségvetési megtakarítások terhe csak harminc millió lei jut értesülésünk szerint a magyar felekezeti iskoláknak. Reméljük, hogy a gyökeres, kielégítő, törvényben biztosított rendezés is meg fog a közeljövőben történni.

Az államsegély kérdése azonban csak egyik, bár tagadhatatlanul igen fontos része iskolai problémáinknak. Iskoláink nyilvánossági joga tekintetében ma is a legnagyobb bizonytalanság uralkodik, pedig ennek kedvező megoldása nélkül

lehetetlenné, de egyúttal céltalanná is válik épp a legjelentősebb magyar iskolák további fenntartása. A parlamenti csoport egész nagyságában átérzi a kérdés súlyát és minden erejét annak túrhetően kedvező elintézésére fogja fordítani. Nem szabad elcsüggednünk, hiszen az állam segélynél megtanulhattuk, mennyi kitartásra van szükségünk.

Fájdalom, sokkal nehezebb a helyzet az esküt nem tett, vagy elbocsátott magyar tisztviselők és nyugdíjat igénylők ügyénél. A kormánynak egyfelől állítólag nincsen anyagi erőforrása az összes jogos igények kielégítésére, másrészt pedig a nagymérvű létszámapasztás folytán nem is meri a román közvéleményt ezzel a neki ellenszenves ügygel még inkább fölingerelni, jól tudja pedig, hogy a halogatással saját minisztertanácsi határozatát csúfolja meg. Ami a nyugdíjak ügyét illeti: a mai nyugdíjtörvény különben sem engedi meg igen sok méltányos igénynek honorálását, úgy, hogy elsősorban ennek a törvénynek a megfelelő kiegészítésére volna szükség. Amint azonban eddig sem nyugodtunk bele a mai állapotba, úgy ezután is állandóan szorgalmazni fogjuk a kérdés megnyugtató rendezését.

Ezekben óhajtottunk volna számot adni arról, hogy mennyiben feleltünk meg vállalt kötelezettségünknek és a működésünkhöz fűzött várakozásoknak.

A korszellemet nem tudjuk máról-holnapra megváltoztatni és a lelkeket megülő előítéleteket nem vagyunk képesek egy csapással eloszlatni. De hisszük, hogy céltudatos magatartásunk fokozatosan le fogja szerelni a többségi nemzet szívét elzáró páncélt és mindjobban be tudjuk igazolni, hogy a magyarság békés boldogulásának biztosítása az egész országának elsőrendű érdeke.

A romániai magyar kisebbség magasabb érdekeit soha szem elől nem fogjuk téveszteni, amíg azon a helyen állunk, ahova a köteleesség szólított bennünket.

Kérjük a mélyen tisztelt intéző bizottságot, vegye tudomásul jelentésünket.

18.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Kolozsvárt, 1927. június hó 16-án az Orsz. Magyar Párt Központi Intézőbizottságának üléséről.*⁸⁴

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz ./ . alatt csatolt kimutatásban felsorolt int. bizottsági tagok.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1. Elnök az ülést megnyitja és felhívja az int. bizottsági tagok figyelmét arra, hogy ügyv. szabályzatunk értelmében az ülés zárt lévén, annak lefolyásáról a nyilvánosság számára tudósítást, illetőleg hivatalos kommunikét csak a közp. pártelnökség adhat ki.

Tudomásul vétetik.

2. Üv. alelnök részletesen ismerteti pártunk elnökének a román politikai pártok vezetőivel és a német kisebbség képviselőivel a közelgő orsz. választásokra

vonatkozóan folytatott tanácskozásait. Felolvassa a romániai Német Párt vezetőivel a választási együttműködés céljából kötött, és az eln. tanács által már elfogadott megállapodást,⁸⁵ s kéri az int. bizottságot, hogy azt ratifikálja.

Dr. Bernády György: Az eln. tanács egyhangú határozattal hozott javaslatát nem fogadja el, és bejelenti, hogy gr. Teleki Arctur a Maros-Torda megyei tagozat társelnöke nevében is teszi meg nyilatkozatát. Kívánatosnak tartotta volna, hogy a központi pártelnökség a Liberális Párt exponenseivel beható tárgyalásokat folytatott volna, mert nézete szerint a velük való megegyezés esetében minden vonalon enyhébb elbánást biztosítottunk volna népünk számára.

Dr. Krenner Miklós: Kijelenti, hogy nyilatkozatait ún. elvbarátai nevében is megteszi. Az elnöki tanácsnak a választásokon a többi kisebbségi pártokkal való együttműködésre vonatkozó előterjesztését nem fogadja el. Az erdélyi németiség önzően ki fogja használni paktumos helyzetét, szatmári németesítő akciójuknál a velünk szemben mutatott politikai közeledésüket nem tartja őszintének. A Nemzeti Parasztpárt a gyulafehérvári határozatokat csak olyan politikai jelszónak tekinti, mint a régi magyar állam az Eötvös-féle nemzetiségi törvényt, melyet soha sem hajtottak végre. Ismerteti a Liberális Párt eddigi kisebbség ellenes magatartását, de nem felejt el azt sem, hogy ez a párt, mely nagy Romániát megvalósította, mely a román akaratot képviseli s a hatalmat a kezében tartja, a közíg választások alkalmával olyan paktumot kötött a Magyar Párttal, mely politikailag egyenrangú a csucsai paktummal, s melyet becsületesen be is tartott (általános élénk ellentmondás). Meg van arról győződve, hogy a Liberális Párt a hatalmat hosszú ideig a kezében fogja tartani, s ezért az elvbarátai gr. Toldalaghy Mihály és Zima Tibor beható tárgyalásokat folytattak a Liberális Párt vezető politikusaival. Ezen tárgyalások anyagából közölheti, hogy ha a Liberális Párt hajlandó a Magyar Párttal választási kartellbe lépni, írásbeli megállapodást ugyan nem kötne, azonban a kedvező atmoszférában nemzetiségi törvényt fog hozni és a kartellben pártpolitikai önállóságunkat biztosítani oly értelemben, hogy tagjaink nem kellene a Liberális Pártba belépjenek. Ezért indítványozza, hogy mondja ki az int. bizottság, hogy utasítja az elnökséget, hogy a Liberális Párttal a tárgyalásokat újra felvegye, mely esetben természetesen a már tervbe vett képviselőjelölések felfüggesztendők, illetőleg megváltoztatandók lennének.

Bicskey József: A szász kisebbséggel való együttműködést aggályosnak tartja, ezért a Német Párttal kötött választási egyezményt nem fogadja el, kijelenti azonban, hogy kifejtett álláspontja dacára a Magyar Párt vezetősége iránt teljes bizalommal viseltetik s a hozandó határozatnak a legnagyobb készséggel aláveti magát.

Ugron András: A romániai németiség képviselőivel kötött választási egyezményt nem fogadja el. Hivatkozik a Liberális Párt szabadelvű intézkedéseire és a velük kötött paktum folytán, a községi választások alkalmával elért eredményekre. Az önálló kisebbségi listával az irredentizmus vádját zúdítjuk magunkra, nem hajlandó a magyar népet a hatalom dühének kitenni és szuronyok elé állítani. Ezért kijelenti,

hogyan az önálló kisebbségi listával a választási küzdelembe menő elhatározásért a felelősséget nem vállalja, a központi elnökség által előterjesztett javaslatot nem fogadja el, a pártban viselt összes tisztségeiről lemond, és mint egyszerű közkatona fogja szolgálni a magyarság ügyét.

Dr. Hinléder Fels Ákos: Dr. Krenner Miklós szavaira reflektálva, azt fejtegeti, hogy választási kartell és paktum között lényegi különbség nincsen. A paktumok ideje lejárt, a székelységet nem lehet többé a liberálisok zászlója alatt választási küzdelembe vinni. Kisebbségi sorsuk jobbrafordulását nem remélhetjük egyik pártkormánytól sem, ezért nem marad más hátra, mint a külföld szimpátiájának megnyerése. Szerinte a kisebbségi blokk megalakítása első lépés a passzivitás felé. Kisebbségi múltunk szomorú tapasztalatai után lelkileg a passzivitás álláspontján áll, azonban opportunusból elfogadja a kisebbségi blokk alapján a romániai németiség képviselőivel kötött választási egyezményt.

Dr. Balázs András: Dr. Hinléder felszólalásában elmondottakat egészében magáévá teszi. Ismerteti a különböző kormányok kisebbségellenes politikáját s különösen a liberális uralom elnyomó politikájára hívja fel a figyelmet. Önálló, önértékes kisebbségi politikával kell igazolnunk magunkat a külföld előtt, mert csak a külföld segítségétől remélhetjük kisebbségi sorsunk jobbrafordulását. Bármit határozzon is azonban az int. bizottság, kéri, hogy a nyilvánosság előtt a Magyar Párt egységesen lépjen fel.

Szabó Béni: Szintén az egységes állásfoglalás érdekében emel szót. Reflektál Bicskey felszólalására s Brassóban szerzett tapasztalatokkal, cáfolja a romániai németiség ellen felhozott vádakot. Szerinte a passzivitásról csak a választások után beszélhetünk. Összehasonlítva a székelység vezetőinek kifejtett álláspontjait, sajnálatát fejezi ki azért, ha azt kellene megállapítania, hogy Maros-Torda vármegye és a többi testvér székelly vármegyék állásfoglalása között áthidalhatatlan ellentétek merülnének fel.

Dr. Szoboszlay László: Cáfolja a Szabó Béni feltevéseit és kijelenti, hogy az egész székelly nép egységesen a pártvezetőség mellett áll.

Dr. Ferencz József szerint a kisebbségi kérdés nem politikai, hanem nemzetközi kérdés. Ellene van bármely irányú paktum kötésnek, önálló kisebbségi lista alapján áll, az elnöki előterjesztést elfogadja és a vita bezárását indítványozza.

Dr. Leitner Mihály: Önálló kisebbségi blokk alakítását tartja az egyedüli helyes elhatározásnak. Az elnöki előterjesztést elfogadja s kéri az ún. reformcsoportot, hogy ne igyekezzenek diszharmóniát támasztani, ha reform kívánságaik vannak, terjesszék nyíltan és őszintén elő, ne a kulisszák mögött dolgozzanak és különösen a személyi érvényesülni akarást rendeljék alá a közérdeknek.

Dr. Nagy Sándor: Az elnöki javaslatot elfogadja, önálló kisebbségi blokk alapján áll, mert ez az állásfoglalás nemcsak a külföld előtt, hanem itt bent az országban is a legjobban szolgálja kisebbségi érdekeinket. Javasolja azonban, hogy a romániai Német Párt vezetőivel kötendő egyezségbe felvétessék a Magyar Pártnak azon

kikötése, hogy Szatmár megyében ne az ottani magyarság előtt ellenszenves, sovinszta német képviselő jelöltessék.

Dr. Makkai Domokos: liberális orientálódást kíván, szerinte a kisebbségi blokk ideje még nem érkezett el, de kijelenti, hogy bármit határozna is az int. bizottság mint közkatona minden körülmények között bent marad a pártban és semmi körülmények között nem kapható pártbontásra.

Dr. Toronya Gyula: általánosságban beszél a liberálisok elnemzetlenítő politikájáról. Elfogadja az elnökség által előterjesztett javaslatot.

Dr. Gyárfás Elemér: Ugron András szavaira reflektálva azt fejtegeti, hogy az önálló kisebbségi választási blokk nem egy harci megmozdulás, hanem barátságos gesztussal közeledés mindkét hatalmas román párt, a Liberális és Nemzeti Párt felé. Egyhangú elfogadásra ajánlja az elnöki javaslatot.

Veres Béla: kisebbségi blokk létesítésének híve, fejtegeti a liberálisok kisebbség ellenes politikáját, velük paktumot kötni nem hajlandó s az elnöki javaslatot elfogadásra ajánlja.

Több felszólaló nem lévén, elnök szavazásra teszi fel a kérdést, melynek eredményében az

intézőbizottság négy szavazat ellenében az elnöki tanácsnak javaslata értelmében a romániai Német Párttal kötött egyezményt ratifikálja és kimondja, hogy mindazokat, akik az int. bizottság ezen határozatával szembe helyezkedve, bármely más politikai pártot támogatnának, vagy azoknak listáján jelölést vállalnának, a Magyar Párt tagjai sorából kilépetteknek tekinti, illetőleg a pártból kizárja.

3. Üv. alelnök felolvassa az eln. tanácsnak az orsz. képviselő és senator jelölésekre vonatkozó javaslatát, melyet

intézőbizottság a tagozati képviselőknek meghallgatása után az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatti csatolt kimutatás szerint állapotott meg⁸⁶. Egyúttal felhatalmazza az elnökséget, hogy azon megyékben, ahol a párt jelölő listát nem ad be, – különösen a senator jelölésekre vonatkozóan – a helyi viszonyok figyelembevételével a követendő magatartásra, a tagozat vezetőségének külön utasításokat adhasson. Egyúttal felhatalmazza az elnökséget, hogy az időközben előállható hiányokat és üresedéseket saját hatáskörében pótolja.

4. Főtitkár bejelenti, hogy Tabéry Géza int. bizottsági tagságáról lemondott és a párt kötelékéből kilépett.

Tudomásul vétetik.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

[Aláíró ív:]⁸⁷

Dr. Árkossy Jenő int. biz. tag; Dósa István [olvashatatlan] tag, alelnök; Dr. Szabó Béni, Brassó, int. b. tag; Dr. Balogh Arthur szenátor; Bicskey Antal, Szeben megye és városi tagozatok képviselője; Dr. Tornya Gyula szenátor; Perédy György int. biz. tag; Dr. Jakabffy Elemér alelnök; Dr. Gyárfás Elemér eln. tanács tag; Kotzó Jenő képviselő; Dr. Bölöni Zoltán; Dr. Vetzák Ede nagykarolyi tagozat elnöke; Budai Tibor int. biz. tag; Dr. Ambrozy Andor; Dr. Leitner Mihály dévai tag. elnöke; Lukács Ferenc algyógyi tagozat kiküldötte; Berivay István; Dr. Hinléder Fels Ákos, az Udvarhely városi párttagozat társelnöke, a megyei tagozat kiküldése alapján; Dr. Szoboszlay László [olvashatatlan] tagozat elnöke; Weress Béla, petrozsényi tag. elnök; Dr. Thury Kálmán eln. tan. tag; Purgly László int. biz. tag; Korossy György int. biz. tag; Takácsy Miklós Arad vármegyei tagozat kiküldötte; Cs. Lázár László; Dr. Barabás Béla; Vásárhelyi János; Sebestyén József a tagozat képviselője; Dr. Paál Árpád; Dr. Ferenczy Géza; Dr. Nagy Jenő; Kun Richárd; Dr. Bernády György; Bordeaux Géza; Zima Tibor; Ugron András; Dr. Apáthy Árpád; Lörinczy Dénes; Dr. Martonossy György; [olvashatatlan]; Dr. György Zsigmond; Dr. Barabás Béla; Dr. Kocsán János; Szele Márton; Berki József; Reményik Károly; Br. Szentkereszthy Béla; Bakó Ignác; Krenner Miklós; Gombos Benő; Gr. Teleki Ádám (Alsófehér); Dr. [olvashatatlan] tag. kiküldött; P. Fülöpp zárdafőnök; Kübacher Ferenc; Dr. Benedek Aladár, Beszterce; Gyallay Domokos; Sándor József; Domahidy Elemér; Dr. Szentiványi József; Dr. Asztalos Kálmán; Görög Joachim; Dr. Parecz Béla; Br. Jósika János; Szakáts Péter; Dr. Zágoni István; Hantos Gyula; Dr. Paál Árpád; Dózsa Endre; Hankó-Veress Károly; Bárdos Péter; Kozma László; Dr. Nagy Sándor; Dr. Szabó András, Nagyenyed; Keresztes Jenő, Beszterce; Dr. Balázs András; Dr. Abrudbányay Ede; Dr. Sebesi János; Fekete Nagy Béla; Dr. [olvashatatlan] Andor, M.-vásárhely; Dr. Ferencz József; Dr. Makkay Domokos; Dr. Gabányi Imre; Bokor Márton.

Kimentették magukat: Csulay Lajos, Issekutz Viktor, Szabolcska Mihály

Fasc. 1, fol. 164-170, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

19.

Jegyzőkönyv

Felvétellett Kolozsvárt, 1927. november hó 8-án, az O. M. P.

*Intézőbizottságának üléséről.*⁸⁸

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Elnököl: dr. gróf Bethlen György. A jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Jakabffy Elemér, alelnök, dr. Apáthy Árpád, Ciffra Kálmán, Csulay Lajos, dr. Gyárfás Elemér, Gyallay Domokos, József Lajos,

Kelemen Ferencz, Korossi György, Kispál László, Kun Richard, Lőrinczi Dénes, Hankó Veres Károly, Purgly László, Szabó Béni, dr. Thury Kálmán.

Elnök az ülést megnyitván, kegyeletes szavakkal emlékezik meg Buna Márton bukaresti tagozati elnök és Ignác László volt képviselő elhunytáról. Indítványozza, hogy az elhunytak érdemei jegyzőkönyvileg örökíttessenek meg.

Intézőbizottság elnök javaslatát elfogadja, és Buna Márton és Ignác László emlékét és érdemeit jegyzőkönyvileg örökíti meg.

Elnök felhívja az int. bizottsági tagok figyelmét arra, hogy az int. bizottság ülései a szerv. szabályzat értelmében zártak lévén, azokon csak az int. biz. tagjai vehetnek részt, és annak lefolyásáról a nyilvánosság számára közleményeket csak az elnökség adhat ki.

Dr. Hinléder Fels Ákos sajnálattal állapítja meg, hogy a múltban az int. biz. üléseiről indiszkrécio folytán a nyilvánosság számára felelőtlen nyilatkozatok és közlemények kerültek egyes napilapokba. Ezért indítványozza, hogy mondja ki az int. biz., hogy becsületbeli kötelességének fogja tartani az elnöki figyelmeztetés legszigorúbb betartását.

Int. biz. indítványt elfogadja.

1. *Ügyvezető alelnök* felolvassa jelentését a párt működéséről. Kéri annak tudomásulvételét,

dr. Hinléder Fels Ákos megállapítja, hogy az int. biz. ülésén a helyi sigurantia és a rendőrség képviselői is megjelentek. Ez ellen tiltakozását fejezi ki, intézkedést kér az elnökségtől eltávolításuk iránt.

Int. biz. felkéri az elnökséget, hogy az indítvány értelmében illetékes helyen interveniálni szíveskedjék.

Elnök az ülést határozatlan időre felfüggeszti.

Elnök az ülést délelőtt 12 órakor újból megnyitván, bejelenti, hogy intervenciója eredményeképpen a vm.-i és rendőrprefektusok intézkedtek, hogy a sigurantia, illetőleg a rendőrség képviselői haladéktalanul visszahívassanak.

Tudomásul vétetik.

Dr. Willer József indítványozza, hogy ügyvezető alelnök jelentésébe a parlamenti csoport működése részletesebben felvéssék.

Gombos Benő a magyar zsidóság nevében köszönetét fejezi ki a parlamenti csoportnak a zsidó tanulók érdekében tett eredményes intervenciókért.

Fekete Nagy Béla a kisebbségi polgárok neveinek hatósági elferdítéssel eszközölt elrománosításáról tesz jelentést.

Ügyv. alelnök jelentése helyesléssel tudomásul vétetik azzal, hogy a felszólalásokban elhangzottak a jövőben figyelembe véssenek.

2. *Ügyv. alelnök* bejelenti, hogy a szervezeti szabályzatot előkészítő bizottság tervezetét az elnöki tanács pontonként letárgyalta és indítványozza, hogy mivel az eredeti tervezet az int. biz. tagjai előtt ismeretes, most csak azokat a pontokat

vegye tárgyalás alá az int. biz., melyeken a szerv. szabály készítő bizottság, illetőleg az elnöki tanács utólagosan változtatásokat eszközölt a tagozati vélemények meghallgatása után.

Dr. Pál Gábor általánosságban szól a tervezethez és különösen kiemeli, hogy a szomszédságok alapján felépült szervezeti rendszert célszerűségi okokból nem tartja keresztülvihetőnek. Felfogását részletesen indokolja.

Dr. Krenner Miklós a szomszédságok fakultatív megszervezéséhez határozottan ragaszkodik, a fasizmus és a szovjet szervezeteiből merített példákkal igyekszik annak célszerűségét igazolni. A magyar nemzetnek, és így a Magyar Pártnak minden magyar ember tagja, még akkor is, ha formálisan vagy időlegesen el is távolodik tőle. Ezért talán szerv. szabályzatra nincs is szükség, de ha már elhatározott, hogy új szerv. szabályzat dolgoztassék ki, kívánatosnak tartja, hogy ez a kérdés mentől hamarabb lekerüljön a napirendről.

Németh Kálmán a párt szervezeteinek sejtrendszer szerint való felépítéséről tart részletes ismertetést.

Int. biz. az elnöki tanács által elfogadott szerv. szabályzat tervezeten az alábbi módosításokat eszközölte:

1. §-hoz. Második bekezdés törlendő.

4. §-hoz. A szomszédságok alakítása fakultatív.

6. §-hoz. A felsorolt bizottságok megalakítását szükséghez képest a vm.-i int. biz. határozza el.

9. §-hoz. Az ügyek vezetésére elnök, alelnök, titkárok, jegyző, pénztáros és ellenőrökből álló tisztkart választ.

15. §-hoz. Első bekezdésében központi pártvezetőség helyett központi eln. tanács írandó.

32. §-hoz. Az int. biz. a szükséghez képest tartja üléseit.

Utolsó bekezdéshez: anyagi felelősséggel járó kérdésekben határozat csak név szerinti szavazással hozható.

34. §-hoz. i) pontba beiktatandó a feloszlatott int. bizottságok időleges helyettesítése.

42. §-hoz. Az elnöki tanács három egymást követő üléséről való igazolatlan elmaradás a tagságról való lemondást jelenti.

A *Krenner Miklós* által indítványozott különböző kategóriák képviselőinek kifejezésre juttatása egyhangúlag elutasítottatik.

E § második mondata helyett: az így lemondottak ugyanabban a ciklusban újra nem választhatók.

51. §-hoz. Elnökhelyettes kijelölése az elnök jogkörébe utaltatik.

56. §-hoz. Második bekezdése helyett: az így beszédett adományok összegéből a vm.-i, illetőleg törv. hatósági városi tagozat azt az összeget, melyet évi hozzájárulás címén a központi int. bizottság kivetett, a f. év december 31-ig az országos központnak beszolgáltatni köteles. A fennmaradó pártadományt költségvetési szükséglet alapján fordítja a saját, illetve a községi vagy körzeti tagozat kiadásainak fedezésére. Intézőbi-

zottság a szerv. szab. tervezetet fenti módosításokkal egyhangúlag elfogadja, és a nagygyűlés elé terjeszteni határozza.

Intézőbizottság üggy. alelnöknek és a szervezeti szabályzatot előkészítő bizottság tagjainak buzgó működésükért jegyzőkönyvi köszönetét fejezi ki.

3. *Dr. Váradi Aurél* előterjeszti tudomásulvétel végett a f. év november 7-én tartott eln. tanácsnak dr. Bernády György, Ugron András, gróf Toldalaghy Mihály és Nagy Gyula ellen a f. évi országos választásokkal kapcsolatban tanúsított politikai magatartásuk miatt megindított eljárásban hozott határozatait.⁸⁹

Dr. Tornya Gyula a határozatot elfogadja, annak publikálását azonban célszerűségi okokból mellőzendőnek tartja.

Dr. Hinléder-Fels Ákos a határozatban kimondandónak tartja, hogy a megtévelyedettek a nemzetük iránti hűséget és kötelességet sértették meg. Ezt a bélyeget viselik mindaddig magukon, míg bűneiket megbánva és vezekelve a pártba ismét vissza fognak térni.

Felhívja az int. biz. figyelmét egyes sajtóorgánumok (Ellenzék, Erdélyi Futár, Mai Világ)⁹⁰ ezen ügyben tanúsított inkorrekt magatartására.

Dr. Pál Gábor részletes visszapillantást vet dr. Bernády György romboló politikai működésére.

Ugron András és gróf Toldalaghy Mihály ellen súlyosabb rendszabályok alkalmazását indítványozza, mert Toldalaghy Mihály ahelyett, hogy megbánást érezne politikai eltévelyedése miatt, igazoló iratában kilátásba helyezi eddigi káros tevékenységének folytatását.

Dr. Kovács Károly azt indítványozza, hogy dr. Bernády György ellen a nyilvánosság számára kiadandó kommunikében kell módot találni arra, hogy nemzetellenes magatartása, rágalmai és a párt működését gátló tevékenysége a nyilvánosság előtt lepleztessék le.

Dr. Kócsán János dr. Bernády György ellen a legsúlyosabb megtorló intézkedéseket helyénvalóknak látja.

Bihar megye magyarsága nevében rágalomnak, tudatos hazugságnak, aljas ferdítésnek nevezi Bernády azon állításait, hogy a Bihar megyei magyarság a M. P. zászlaját elhagyta volna. A leghatározottabban visszautasítja, és Bernády Györgyöt ezért nemzetárulónak jelenti ki.

Dr. Krenner Miklós szerint a Bernády csoport eltévelyedésének nemcsak ők, hanem a pártvezetőség is oka. Megfontolandónak tartja, hogy azokat, kik a párt kötelékéből kiváltak, vagy eltévelyedésükben a párttól eltávolodtak, vajon renegátoknak minősíthetjük-e. Mert tudjuk a történelemből és a gyakorlati életből, hogy voltak olyan renegátoknak mondottak, kik nemzetüknek hasznára váltak. Német eredeténél fogva ilyen értelemben önmagát is renegátnak tartja. Beszámol azokról a tárgyalásokról, melyeket Bernádyval együtt a liberális kormány exponenseivel folytattak.⁹¹ Bejelenti, hogy mikor a tárgyalások eredménytelenségéről meggyőződtek, azokat végleg abbahagyták.

Bernády Györgynek külön politikai utakra történt eltévelyedése a M. P. kebelében évek óta dúló személyi összeütközésekké fajult belső válságok jelensége. A kisebbségi politika több türelmességet követel egymással szemben. Ha Bernády és társai vétkeztek is a magyarsággal szemben, nem sötét lelkű emberek, eltévelyedésük dacára fajukért aggódó jó magyarok. A közelmúltban hírlapi cikk keretében már indítványozta,⁹² hogy üljenek le tárgyalni egymással a különböző politikai és világnézeti, a párthoz tartozó, vagy onnan akár időlegesen el is távolodott vezető emberek, ha ezen felhívásának megértéssel eleget tettek volna, akkor a jelenlegi sajnálatos események nem következtek volna be. A jelenlegi beteges állapotát a pártnak meg kell szüntetni. Ismételten kéri a magyarság vezéreleit, valamennyi frakció képviselőit, vegyék fel egymással a tárgyalások fonalát, és szüntessék meg ezáltal azt az áldatlan testvérharcot, melyet magyar magyar ellen folytat.

Kéri az int. bizottságot, hogy Bernády György és társai ellen ne hozzon súlyos határozatot, nehogy ezáltal a párt szétesését elősegítse.

Dr. Willer József dr. Bernády György liberális orientációjú politikájával szemben részletesen ismerteti azokat a politikai hátrányokat, melyek a Magyar Pártot az esetben érték volna, ha akár a liberálisokkal, akár más román párttal választási egyezményt kötött volna. Dr. Bernády György politikai magatartásáról Krenner mondta el a legsúlyosabb kritikát, mert Krenner nem tartotta lelkiismeretével, magyar érzésével összeegyeztethetőnek, hogy Bernádyt kövesse, saját bevallása szerint leszavazott a M. P. kisebbségi listájára. Nem tudta támogatni Bernádyt akkor, mikor az ő segédkezésével tiporták le népünket a választásokon. De Bernády György azokat a renegát magyarokat, kik nemzetárulásukkal jutottak mandátumhoz, nyilvánosan megdicsérte, őket a háttérben támogatta, ezért számára mentséget nem talál, szigorúan kell fölötte ítélni. Az elnöki tanács határozatát elfogadja.

Dr. Hinléder Fels Ákos. Egy nemzet élete nem merülhet ki abban, hogy gazdasági vagy politikai előnyökért lemondjon nemzeti és faji öntudatáról. Bernády a renegát, mert saját faja ellen fejt ki politikai működést. Krenner arra irányuló indítványát, hogy a disszidensekkel a tárgyalás fonala felvétessék, nem fogadja el, ellenben arra kéri Krennert, hogy szakítson meg minden politikai összeköttetést velük, és szentelje munkásságát a Magyar Pártnak.

Dr. Pál Gábor: nem a kormánnyal való tárgyalásokkal kell tovább kísérletezni, hanem a művelt világ előtt kell feltárni elnyomott kisebbségi helyzetünket. Nem tárgyalhatunk a disszidensekkel, mert népünknek a párt iránti bizalmát elveszítjük. Eljött az ideje annak is, hogy komoly formában leszámoljunk azokkal, kik a magyar nemzeti kisebbség érdekei ellen vétettek, kik a párt működését gátló magatartást tanúsítottak.

Az elnöki tanács határozatát elfogadja.

Dr. Zágoni István a parlamenti választások alatt meggyőződött arról, ha ellenfeleinkkel nem állunk erőteljesen szembe, azok letipornak, megsemmisítenek. Ezért mindazok ellen, akik ellenségekként jelentkeznek, erőteljes és határozott

védekezést kell mutatni. Minthogy Bernády és társai politikai magatartása a párttal szemben ellenségesnek mutatkozik, ellenük súlyos határozathozatalt indítványoz. Kéri, hogy az elnöki tanács határozatát az int. biz. annak megállapításával súlyosbítsa, hogy Bernády György és társai nemzetük ellen súlyosan vétkeztek, és ezen magatartásukért az int. biz. őket megbélyegzi.

Németh Kálmán indítványozza, hogy Bernády György és társaival szemben az int. biz. megvetésének is kifejezést adjon.

Dr. Balogh Elek figyelmeztet azokra a politikai veszélyekre, melyek pártunkat a Liberális Párttal való együttműködésből kifolyóan érték volna. Bernády György nagy gonoszsága abban nyilvánult meg leginkább, hogy azt hazudta a nyilvánosság előtt, hogy népünk tömegei pártunk zászlaját cserbenhagyva, meggyőződésből szavaztak a liberális listákra. Köztudomású, hogy népünk tömegei milyen szenvedések árán és a legnagyobb brutalitások dacára milyen hüen teljesítették nemzeti kötelességüket. Indítványozza, hogy Bernády Györgyöt hazug, népünket rágalmazó állításaiért és nemzetellenes magatartásáért súlyosan bélyegezze meg az int. bizottság.

Int. bizottság az elnöki tanács határozatát elfogadva, megállapítja, hogy dr. Bernády György az elnöki tanács volt tagja, a f. évi országos választásokkal kapcsolatban tanúsított politikai magatartásával, valamint az Erdélyi Hírlap f. év aug. 9. és 11-i számában⁹³ neve alatt közzétett cikkeivel a magyar kisebbség érdekeit mélyen sértő és a párt működését gátló ténykedést követett el, dacára annak, hogy a f. évi június 15-én tartott elnöki tanács és 16-án tartott int. biz. ülésnek a párt politikai állásfoglalását eldöntő határozatát tudomásul vette, és magát annak kifejezetten alá is vetette. Ezért a politikai erkölcsbe is ütköző magatartásáért az elnöki tanács őt igazolásra szólította fel. Minthogy azonban dr. Bernády György az ellene folyamatba tett eljárás alatt a párt kötelékéből történt kilépésével kivonta magát a párt ítélkezése alól, vele szemben a további eljárást meg kellett szüntetni.

Dr. gróf Toldalaghy Mihálynak a marostordai tagozat jelentéséből ismert és az igazoló nyilatkozatában kétségbe nem vont magatartását, mellyel a f. évi országos választások alatt a M. P. által jelöltekkel szemben egy másik párt listáján jelölteket támogatta, mint a magyar nemzeti kisebbség érdekeivel ellentétet, s a párt működését gátlót, a legsúlyosabban elítéli és ezért őt megrója.

Ugron Andrásnak a f. évi választásokkal kapcsolatban tanúsított magatartása miatt igazolásra történt felszólításra az elnöki tanácshoz intézett ildomtalan hangú választáviratának tartalma felett legnagyobb fokú megbotránkozását fejezi ki, és mert megállapította, hogy Ugron András a f. évi országos választások alkalmával tanúsított magatartásával a magyar nemzeti kisebbség érdekei ellen vétett, különösen azzal, hogy a párt jelöltjeivel szemben egy másik párt listáján jelölteket támogatta, a párt működését gátló magatartást tanúsított – a legsúlyosabban elítéli és ezért őt megrója.

Nagy Gyula politikai magatartása, mellyel az országos parlamenti választásokkal kapcsolatban egy másik párt jelöltjei mellett állást foglalt és azoknak érdekében tevékenységet fejtett ki, mint a Maros-Torda megyei tagozat jelentése alapján megállapította,

pított olyan tény, mely a magyar nemzeti kisebbség érdekeit sértette, és a M. P. működését gátolta, a legsúlyosabban elítéli és ezért őt megrója.

4. *Dr. Veterány Viktor* előterjeszti írásbeli indítványát a temesvári piarista főgimnáziumra, a bánsági felekezeti, valamint az áll. elemi iskolák magyar tagozatainak tervszerű megszüntetésére és a bánsági telepes föld-igényjogosultak panaszainak bizottsági felülvizsgálására vonatkozóan.

Intézőbizottság az indítványt elfogadja, és az abban foglalt intézkedések végrehajtásával az elnökséget megbízza.

5. *Ügyvezető alelnök* kéri, az int. biz. határozatát a folyó évi országos nagygyűlés megtartása tárgyában.

Int. biz. egyhangú határozattal kimondja, hogy tekintettel arra, hogy a magyarság f. évben számos gyűlésen kellett részt vegyen, s ennek folytán anyagi áldozatkészsége nagymértékben igénybe vétetett, továbbá a román politikai helyzet jelenlegi feszült voltára, folyó évben nagygyűlést nem tart.

6. *Dr. Hinléder Fels Ákos* előterjeszti a székelyudvarhelyi tagozat meghívását a legközelebbi nagygyűlésnek Székelyudvarhelyen leendő megtartása tárgyában.

Int. biz. a meghívást köszönettel tudomásul veszi azzal, hogy a nagygyűlést előkészítő elnöki tanács, illetőleg int. biz.-i ülés elő fog terjesztetni.

7. *Dr. Pál Gábor* előterjesztést tesz az áll. elemi iskolák építése folytán a községekre háramló elviselhetetlen súlyos terhek tárgyában.

Int. biz. az előterjesztés alapján megbízza az elnökséget, illetőleg az elnöki tanácsot, hogy a szükségesnek mutakozó intézkedéseket haladéktalanul megtegye.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

Kimutatás

az Országos Magyar Párt 1927. november hó 8-án tartott int. biz. ülésén megjelent tagokról⁹⁴

Sorszám, Név, Elnöki tanács, Szenátor, Képviselő, Intéző biz., Tag. kívül., Megjegyzés

1., dr. gr. Bethlen György, 1, -, -, -, -

2., dr. Inczedy Joksmann Ödön, 1, -, -, -, -

3., dr. Jakabffy Elemér, -, -, -, -, -, Kiment magát

4., Sándor József, -, -, -, -, -

5., gr. Teleki Arctur, 1, -, -, -, -

6., dr. Deák Gyula, 1, -, -, -, -

7., dr. Ferenczy Géza, 1, -, -, -, -

- 8., dr. Gabányi Imre, 1, -, -, -, -
9., dr. Gyárfás Elemér, -, -, -, -, -
10., dr. Paál Árpád, 1, -, -, -, -
11., dr. Roth Hugó, -, -, -, -, -, Kimentette magát
12., dr. Thury Kálmán, -, -, -, -, -, Kimentette magát
13., Ugron István, 1, -, -, -, -
14., dr. Várady Aurél, 1, -, -, -, -
15., dr. Makkay Sándor, -, 1, -, -, -
16., gr. Josika János, -, -, 1, -, -
17., dr. László Dezső, -, -, 1, -, -
18., dr. Szoboszlai László, -, -, 1, -, -
19., dr. Willer József, -, -, 1, -, -
20., gr. Szentkereszthy Béla, -, -, 1, -, -
21., dr. Balogh Elek, -, -, -, -, -
22., dr. Ferencz József, -, -, -, 1, -
23., Szele Márton, -, -, -, 1, -
24., Gombos Benő, -, -, -, 1, -
25., dr. Abrudbányai Ede, -, -, -, -, -
26., gr. Ambrozi Andor, -, -, -, -, -
27., dr. Apáthy Árpád, -, -, -, -, -, Kimentti magát
28., dr. Asztalos Kálmán, -, -, -, -, -
29., dr. Árkosy Jenő, -, -, -, 1, -
30., dr. Balázs András, -, -, -, 1, -
31., gr. Béldy Kálmán, -, -, -, 1, -
32., Bokor Márton, -, -, -, -, -
33., dr. Bene Ferencz, -, -, -, -, -
34., Berki József, -, -, -, -, -
35., dr. Bölöni Zoltán, -, -, -, 1, -
36., Budai Tibor, -, -, -, -, -
37., dr. Cziffra Kálmán, -, -, -, -, -
38., Dóczy János, -, -, -, -, -
39., dr. Fekete Andor, -, -, -, 1, -
40., Fekete Nagy Béla, -, -, -, 1, -
41., Gyallai Domokos, -, -, -, -, -, Elutazott
42., dr. Issekutz Viktor, -, -, -, -, -
43., dr. Kecskeméthy István, -, -, -, -, -
44., dr. Krenner Miklós, -, -, -, 1, -
45., dr. Korossy György, -, -, -, -, -
46., dr. Kovács Károly, -, -, -, 1, -
47., Kovács Kálmán, -, -, -, -, -
48., Kun Richárd, -, -, -, -, -, Kimentti magát
49., Kispál László, -, -, -, -, -, Kimentti magát

- 50., Cs. Lázár László, -, -, -, -, -
51., Légrády István, -, -, -, 1, -
52., dr. Makkay Domokos, -, -, -, -, -
53., Makkai Sándor, -, -, -, -, -
54., dr. Morvay Zsigmond, -, -, -, -, -
55., dr. Meskó Miklós, -, -, -, -, -
56., Nagy János, -, -, -, -, -
57., dr. Nagy Jenő, -, -, -, 1, -
58., dr. Pál Gábor, -, -, -, 1, -
59., Perédy György, -, -, -, -, -
60., dr. Péterfy Lőrincz, -, -, -, -, -
61., Purgly László, -, -, -, -, -, Kimentí magát
62., Sárosi Lajos, -, -, -, -, -
63., Szabolcska Mihály, -, -, -, -, -
64., Szabó Béni, -, -, -, -, -, Kimentí magát
65., dr. Szele Béla, -, -, -, -, -
66., Telegdy József, -, -, -, -, -
67., dr. gr. Tholdalagi Mihály, -, -, -, -, -
68., Vásárhelyi János, -, -, -, 1, -
69., dr. Veterany Viktor, -, -, -, 1, -
70., gr. Wass Béla, -, -, -, 1, -
71., dr. Zágoni István, -, -, -, 1, -
72., Zima Tibor, -, -, -, -, -
73., Arad m. és városi, -, -, -, -, -
74., Alsófehér m., -, -, -, -, 1
75., Bihar m. és N.-várad, -, -, -, -, 1,1,1
76., Brassó m., -, -, -, -, -
77., Beszterce Naszód, -, -, -, -, 1
78., Csík m., -, -, -, -, 1
79., Fogaras megye, -, -, -, -, -
80., Háromszék m., -, -, -, -, 1
81., Hunyad m., Csulay Lajos, -, -, -, -, -, Kimentí magát
82., Kisküküllő m., -, -, -, -, -
83., Krassó Szörény m., -, -, -, -, -
84., Marostorda m., -, -, -, -, 1
85., Máramaros m., -, -, -, -, -
86., Nagyküküllő m., -, -, -, -, 1
87., Szatmár m., -, -, -, -, 1
88., Szeben m., -, -, -, -, -
89., Szamos m., -, -, -, -, 1
90., Szilágy m., -, -, -, -, 1
91., Temes-Torontál m., -, -, -, -, 1

- 92., Tordaaranyos m., -, -, -, -, 1, Kimentette
93., Udvarhely m., -, -, -, -, 1
94., Kolozsvári tag., -, -, -, -, 1
95., Szatmár városi, -, -, -, -, 1
96., Udvarhely városi Hinléder Fels Ákos, -, -, -, -, 1
97., Kolozsi tag., -, -, -, -, -, Kimentette magát
98., Teke-Örményes tag., -, -, -, -, 1
99., Bánffyhunyadi tag., -, -, -, -, 1
100., Szászrégeni tag., -, -, -, -, 1
101., Sepszi tag., -, -, -, -, -, Kimentti magát
102., Kézdi-Orbai tag., -, -, -, -, -
103., Nagyajtai tag., -, -, -, -, -
104., Nyárádszeredai tag., -, -, -, -, 1
105., Marosludasi tag., -, -, -, -, -
106., Hétfalusi tag., -, -, -, -, -
107., Erzsébetvárosi tag., -, -, -, -, -
108., Szászvárosi tag., -, -, -, -, -
109., Vajdahunyadi tag., -, -, -, -, -
110., Algyógyi tag., -, -, -, -, -
111., Marosillyei tag., -, -, -, -, -
112., Petrozsényi tag., -, -, -, -, -
113., Körösbánya, -, -, -, -, -
114., Hátszegi tag., -, -, -, -, -
115., Nagybányai, -, -, -, -, 1
116., Alsórákosi tag., -, -, -, -, -
117., [olvashatatlan] tag., -, -, -, -, -
118., Felvinczi tag., -, -, -, -, -
119., Gyulafehérvár tag., -, -, -, -, -
120., Nagykárolyi tag., -, -, -, -, 1
121., Déva városi, -, -, -, -, -, Kimentette
122., Aranyosgyéresi tag., -, -, -, -, -
123., Székelyhídi tag., -, -, -, -, -
124., Medgyesi tag., -, -, -, -, -
125., Mócsi tag., -, -, -, -, -
126., Székelykocsárdi, -, -, -, -, -
127., Bukaresti tag., -, -, -, -, -
128., Galaczi tag., -, -, -, -, -
129., Bukovinai tag., -, -, -, -, -
130., Dicsőszentmártoni, -, -, -, -, -

Fasc. 1, fol. 175-184, gépelt tisztázat, összefűzött.

20.

Jegyzőkönyv

*Felvétel, Kolozsvár, 1928. május hó 23-án az Orsz. Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*⁹⁵

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: Sándor József, gr. Teleki Arctur, Ciffra Kálmán, Kócsán János, Fekete Károly, Kun Richárd, dr. Nagy Jenő, Purgly László, Szabó Béni, dr. Vetzák Ede.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

1. Elnök az ülést megnyitván, felhívja az int. bizottság tagjainak figyelmét az ügyviteli szabályzat 8. §-ra, mely az ülések zárt jellegéről intézkedik.

Dr. Paál Gábor napirend előtti felszólalásában indítványozza, hogy mondja ki az int. bizottság, hogy a tagok becsületbeli kötelességének tekinti, hogy az ülés lefolyásáról a nyilvánosság számára közlést nem tesznek.

Eln. tanács az indítványt egyhangúlag elfogadja.

2. Dr. Pál Gábor indítványozza, hogy a tárgysorozat megváltoztattassék olyan értelemben, hogy a parlamenti csoport működéséről szóló jelentés letárgyalása után terjesszék elé az üv. alelnök jelentése.

Eln. tanács az indítványt elfogadja.

3. Dr. Willer József a parlamenti csoport főtitkára felolvassa a lefolyt parlamenti ülészekben a parlamenti csoport által kifejtett működésről szóló jelentését. Kéri annak tudomásulvételét.

Br. Szentkereszty Béla: a jelentés kiegészítéseképpen ismerteti Duca belügyminiszterrel iskolai, agrár- és egyéb sérelmeink ügyében folytatott megbeszéléseit, melyeknek rendjén a miniszter azon kijelentést tette, hogy a panaszolt visszaélések a kormány intenciójának ellenére vidéki kiskirályok hatalmaskodásának megnyilvánulásai voltak. Ígérte, hogy a felhozott panaszokat komoly vizsgálat tárgyává fogja tenni s a visszaéléseket megszünteti. Felszólaló a miniszteri nyilatkozatnak annyiban tulajdonít jelentőséget, hogy a vidéki hatalmaskodások a jövőre nézve talán csökkenni fognak, de semmi esetre sem jelenti előterjesztett sérelmeink orvoslását.

Dr. Hinléder Fels Ákos: köszönetét fejezi ki a parlamenti csoportnak fáradságos és önzetlen működéséért és a jelentést elfogadja. Nem mulaszthatja el azonban, hogy legfájóbb kisebbségi sérelmeinket ismételten szóvá ne tegye, melyek tíz év óta folyton növekednek és súlyosbodnak. Az iskolakérdés egyik legsúlyosabb sérelmünk. Itt különösen kiemelkedőnek tartja a nyelvhasználati és faji eredetre vonatkozó sérelmünket, melyet a legszélsőségesebb eszközzel is orvosoltni kell. Ismerteti a hágai döntőbírósnak a sziléziai német kisebbség panaszára hozott határozatát, mely kimondja, hogy a faji eredet és a nyelvhasználat kérdésében a

szülők nyilatkozata az irányadó és az állam oktroi-szerű beavatkozása meg nem engedett.

A nyugdíjasok ügye, az esküre jelentkezett v. tisztviselők ügyének rendezetlensége, az igazságszolgáltatás lezülése, a közigazgatás, a rendőrség, csendőrség és szigurancák szabadságjogainkat mélyen sértő visszaélései, mind megannyi bizonyítékai a jog bizonytalanság növekedésének. A közig. hatóságok törvényellenes nyelvrendeletei ellen elhangzott parlamenti interpellációk válasz nélkül, eredménytelenek maradtak. Nemhogy régi sérelmeinket orvosolták volna, hanem azokat újabbakkal tetézik. Közgazdasági téren bank-viszaleszámitolási kölcsönök faji megkülönböztetés alapján való osztályozása a kisebbségek hátrányára, mely tönkreteszi a kisebbségi kereskedőt és iparost, a kisajátítások végrehajtása alkalmával minduntalan tapasztalható újabb agrársérelmeink, mind megannyi bizonyítékai kisebbségi életünk leromlásának.

Mindezen sérelmeinket egyenként és összefoglalva is hiába panaszoltuk a kormány előtt, minden ilyen irányú loyális törekvésünk eredménytelen maradt. Így igénybe kell vennünk az egyedül rendelkezésünkre álló utolsó eszközt, mind ezen sérelmeinket terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé. A kisebbségek javára ott megváltozott atmoszférával találkozunk, s reményünk lehet arra, hogy a külföldi sajtó támogatásával panaszaink meghallgatást találnak. Ezért indítványozza, hogy mondja ki az int. bizottság elvi határozatban, hogy kisebbségi sérelmeinket a Nemzetek Szövetsége elé terjesszük s küldessék ki egy bizottság az ügy előkészítésére és a szükségesnek mutakozó intézkedések megtételére.

Dr. Zágoni István: a gazdasági válság súlyos és előrelátható következményeit fejtegeti. Indítványozza, hogy pénzügyi szakemberek meghallgatása után, a párt közgazdaság szakosztálya tervezetet készítsen külföldi kölcsönök kieszközlésére, mert a kisebbségi ipar és kereskedelem állami támogatásra nem számíthat.

Dr. Pál Gábor: a román politikai pártok ismételtén kijelentették, hogy a kisebbségi jogok nem lehetnek politikai alku tárgyai, azoknak elismerése együtt jár az állami konszolidációval. Brătianu, a kormány elnöke a gyulafehérvári pontokban lefektetett kisebbségi jogokat csupán ünnepélyes deklarációnak minősítette és az új Románia megalkotását a 800 ezer katona halálára és a szövetségesek akaratára alapította. Ugyancsak a f. évi gyulafehérvári gyűlésen a Nemzeti Parasztpárt a hadseregre és a szövetségesek akaratára hivatkozott. Ebből megállapítja felszólaló, hogy a kisebbségi jogok elismerése tekintetében a román pártok felfogásában semmi különbség nincsen, deklarációk időközönként elhangzanak ugyan, de kisebbségi jogaink elismerésére egyik román párt sem tett érdemleges nyilatkozatot. Sérelmeink orvoslása tekintetében nem áll tehát más út rendelkezésünkre, mint a Nemzetek Szövetsége előtt érvényesíthető panaszjogunk. Nekünk azonban nem szabad elvi határozatokkal megelégednünk, hanem a cselekvés terére kell áttérnünk. Számolni kell azonban a következményekkel. Számoljunk a kiutasításokkal, számoljunk szenvedéseink növekedésével, melyeket a rendőri és csendőri intézkedések brutalitásai fognak számunkra jelenteni, de elszántan kell visel-

nünk a küzdelmet és az első retorziókra nem szabad gyáván meghátrálnunk, mert ez által a külföld előtt elveszítjük politikai súlyunkat. Nem szabad tovább alkudozni a kormánnyal, és nem szabad mint Bornemisza János írja az Ellenzékben,⁹⁶ tömeges jog lemondásokkal egyes jogainkat kikönyörögni, mert ilyen bizonytalan alapra nem helyezhetjük kisebbségi életünket.

A vallástörvény tárgyalása alkalmával Paál Árpád képviselőnknek a székely autonómia kérdésében történt felszólalására a kormány választ sem adott. Kezdeményezés történt két székely vármegyében a székely iskolai autonómia megvalósítása tárgyában. Ezen állásfoglalásokat azért nem tudja helyeselni, mert elszigetelten, a párt központjának tudta nélkül történtek. Kéri a központot, hogy ezen probléma megvitatására adjon alkalmat, mert ha a kérdés előkészületlenül, vagy váratlanul felvetődne, ezáltal károsan befolyásolhatnák az elérhető eredmény. A székely autonómiát a felekezeti oktatás védelmére kell állítani. A párt egysége soha sem lehet akadálya, hogy a székely autonómia kellő előkészítés után megvalósíttassék. De nemcsak iskolai sérelmeinket és a székely autonómia kérdését kell a Nemzetek Szövetsége elé terjeszteni, hanem összes többi kisebbségi sérelmeinket is, mert be kell lássuk, hogy csupán kívülről jövő kényszer változtathatja meg siralmas helyzetünket. A világ közvéleménye már érzi, hogy a kisebbségi jogok elkobzása a világbékét veszélyezteti. A békeszerződés biztosítja kisebbségi jogainkat s nemcsak konkrét sérelmek tehető panasz tárgyává, hanem a velünk való általános bánásmód is feltárható a Nemzetek Szövetsége előtt. Panasziratunkat meg nem cáfolható bizonyítékokkal kell támogatassuk, mert ellenkező esetben sorsunkon nemcsak nem javítunk, hanem mérhetetlen károkat okozunk önmagunknak.

Iskolai sérelmeink terén a névelmezés kérdésében, az anyanyelv és nemzetiség megállapítása kérdésében a sziléziai német kisebbség panaszára a hágai döntőbíróság már kimondta, a mi viszonyainkra is alkalmazható kedvező határozatot, nem szabad tehát további hírlapi cikkekkel, memorandumokkal kísérletezve tovább késlekednünk, hanem panaszainkat most az utolsó órában haladéktalanul a nemzetközi fórum elé kell terjesszük. A késlekedés miatt már is felelősség hárul reánk. A tanárok nyelvvizsgálója, a nyilvánossági joggal való rútjáték, az államsegély halogatása, iskoláink tömeges bezárása, felekezeti oktatásunk megsemmisítését célozzák; mindezek arra késztessenek, hogy ne töprengjünk tovább, ne hozzunk halasztható határozatot, hanem határozott állásfoglalással ragadja a párt kezébe a kezdeményezést és üldöztetéseinket, szenvedéseinket a világ fórumának oltalmába helyezve, kisebbségi sérelmeinket terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé.

Dr. Szoboszlai László: Indítványt terjeszt elő, hogy a marosvásárhelyi r. kath. főgimnázium parlamenti csoportunk interveniálásával mentesíttessék a vizsgadíjak fizetése és az idegen bizottságok előtt való vizsgáztatási kötelezettségek alól.

Dr. Bölöny Zoltán: indítványozza, hogy mondja ki az int. bizottság, hogy a parlamenti csoport jelentését elfogadja, bizalmáról biztosítja, működését helyesli és ezért jegyzőkönyvileg köszönetét fejezi ki. A dr. Hinléder és dr. Pál Gábor

felszólalásához mindenben csatlakozik és a következő határozati javaslatot terjeszti elő: „fájdalommal tapasztaljuk, hogy úgy kulturális, mint gazdasági téren, de általános emberi és polgári életünk egész vonalán is nap-nap után újabb és újabb sérelmeket és jogtalanságokat kell népünknek elszenvednie. És amikor ennek folytán szellemi és anyagi birtokállományunk rohamosan gyengül, ugyanakkor nemcsak azok, kiknek hatalmukban állana e sérelmek bekövetkeztét megakadályozniuk, hanem még a hatalom kezelésétől távol állók is azt hangoztatják, hogy az ország törvényeiben és a nemzetközi szerződésekben biztosított jogaink szabad gyakorlatát élvezzük és panaszra nem lehet okunk. Az Orsz. Magyar Párt, mint a romániai magyarság egyetemes képviselője ma, a magyarság kisebbségi életének tizedik esztendejében, nyilvánosan bizonyosságot tesz róla, hogy kisebbségi sorsa, ahelyett hogy javult volna, állandóan és fokozatosan romlik. Kinyilvánítja, hogy az ország törvényeiben, de nemzetközi szerződésekben is biztosított jogainak gyakorlásában gátoltatik és olyan cselekedeteket kell elszenvednie, melyek sem az ország törvényeivel, sem a nemzetközi szerződésekkel összhangba nem hozhatók, sőt azokba egyenesen bele ütköznek, azoknak az intézkedéseit, céljait egyenesen megsemmisítik.”

Elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a Magyar Párt a kisebbségi sérelmeit, különösen iskolai sérelmeit megfelelő előkészítés után a Nemzetek Szövetsége elé terjessze.

Cs. Lázár László: Helyesli Hinléder és Pál Gábor indítványait és kéri az int. bizottságot, hogy hozzon határozatot, hogy kisebbségi sérelmeinket a Nemzetek Szövetsége elé terjesszük.

Dr. Gyárfás Elemér: Zágoni szavaira reflektálva a gazdasági krízis okait fejtegeti. Ígéretet tesz arra, hogy a magyar bankok hivatásukat teljes szaktudással, kisebbségi öntudattal és magyar érzéssel fogják a jövőben teljesíteni. Pál Gábor felszólalására reflektálva helyesli, hogy a Magyar Párt iskolai sérelmeinket, különösen a nyelvhasználat és nyilvánossági jogok terén tapasztalt visszaéléseket feltárva, a Nemzetek Szövetsége elé terjessze. Véleménye szerint azonban az egyházi főhatóságok vezetőivel és a romániai Német Párt képviselőjével egyetértően kell a memorandumot kidolgozni és azt a törvényhozás összes tagjaival, miniszterekkel és régens tanáccsal ultimátumszerűen kell közölni.

Dr. Szentiványi József: helyesli, hogy panaszainkat és különösen az iskolai panaszainkat az egyházak véleményének meghallgatása után, halogatás nélkül, a Nemzetek Szövetsége elé terjesszük.

Dr. Paál Árpád: reflektál a vallástörvény tárgyalása rendén, a székely autonómia kérdésében elmondott beszédének tárgyában dr. Pál Gábor által tett megjegyzésekre. A székely autonómia az egyházi törvényben teljesen el van tüntetve és ha ezt a parlament előtt nem tettük volna szóvá, lassanként elfelejtettük volna egy jogunkat. Nem székely külön jog megvédéséről volt szó, hanem arról, hogy a székelységet a románságától, helyesebben annak káros hatású elemeitől elválasszuk. A székely iskolai- és egyházi autonómiát, a romániai németekkel együttműködve valósíthatjuk meg, ha előbb velük a szatmári sváb kérdést rendeztük.

Helyesli, hogy kisebbségi sérelmeinket a Népszövetség elé terjessze a Magyar Párt, de azokat nem általánosságban, hanem konkrét panaszok formájában kell felsorolni, különösen fontosnak tartja iskolai sérelmeinknek a Nemzetek Szövetsége előtt való feltárását. Indítványozza, hogy az int. bizottság utasítást adjon az eln. tanácsnak arra, hogy az iskola nyelvhasználati sérelem tárgyában haladéktalanul panaszt adjon be a Nemzetek Szövetségéhez.

Gazdasági szervezkedésünk kérdésében nem nyugtatták meg Gyárfás Elemér elmondott szavai, mert nem lehet cél az, hogy a magyar bankok fennmaradjanak, de ugyanakkor a magyarság gazdaságilag elpusztuljon.

Dr. Leitner Mihály: egyre fokozódó kisebbségi sérelmeink egyedüli orvoslásának a népszövetségi panaszjog igénybevételét tartja célravezetőnek. Ezen lépésünknek az fog súlyt adni, hogy mielőtt panaszjogunkat igénybevéttük volna, minden elképzelhető módon megkíséreltük a kormány által sérelmeinket orvosoltatni, azonban minden eredmény nélkül. Véleménye szerint, nemcsak iskolai sérelmeinket, hanem a közigazgatási visszaéléseket is panasz tárgyává kell tenni.

A parlamenti csoport működése iránt a dévai tagozat nevében teljes bizalmát, elismerését és köszönetét fejezi ki az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt átirattal.⁹⁷

Dr. Jakabffy Elemér: elérkezettnek látja az időt, hogy tovább ne késlekedjünk és sérelmeink orvoslásáért forduljunk a Nemzetek Szövetségéhez. Ismerteti a külpolitikai helyzet javunkra való megváltozását, mindinkább tért hódít azon meggyőződés, hogy az egész európai probléma megoldása a kisebbségi kérdés rendezésétől függ, a világsajtó: angol, amerikai, svájci lapoknak e kérdésben megváltozott állásfoglalása folytán, egy javunkra előnyösen megváltozott külpolitikai atmoszférába kerültünk, ezért érkezett el az ideje annak, hogy nemzeti becsületünk megvédése céljából haladéktalanul vegyük igénybe a békeszerződésben biztosított jogunkat, és kisebbségi sérelmeinket terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé. Indítványozza, hogy fogadja el az int. bizottság Bölöny Zoltán dr. határozati javaslatát kiegészítve a következő határozati javaslattal: „az int. bizottság utasítja az eln. tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás kérdését illetően a hágai döntő bíróság határozatában lefektetett elvek figyelembevételével készítsen panaszt, jelentse be a kormánynak, hogy az int. bizottság utasította e tárgyban a Népszövetséghez a panasz beadására. Ha ennek hatása alatt ebben a kérdésben miniszteri döntés rövid idő alatt nem történne, vagy a döntés utáni tények azt mutatják, hogy a netalán megtörtént döntés csak újabb félrevezetés, úgy ez a panasz legkésőbb a jövő iskolai tanév kezdete előtt a Nemzetek Szövetségéhez juttatandó. Egyben utasítja int. bizottság az eln. tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás, az iskolák nyilvánossági joga és az államsegély kérdését felölelő rövid emlékiratot készítsen, azt küldje meg a parlament minden tagjának, olvastassa fel az országgyűlés mindkét házában és nyújtsa át a régens tanácsnak és a kormány összes tagjainak.”

Dr. Pál Gábor: előbbi felszólalása helyes értelmezésül előadja, hogy nem úgy értette, hogy egy beadványban soroljuk fel összes sérelmeinket a Nemzetek

Szövetsége előtt, hanem elvi határozatot óhajtott provokálni arra nézve, hogy sérelmeinket sorozatos panaszokkal fogjuk a Népszövetség előtt feltárni.

Dr. Paál Árpád szavaira reflektálva, a székely autonómia megvalósítására irányuló törekvést nem kifogásolja, csupán arra akarta felhívni az int. bizottság figyelmét, hogy két székely vármegye szeparáltan tárgyalta annak gyakorlati megvalósításáról, holott ezen fontos kérdésnek a megvitatása az int. bizottság plénuma elé tartozik. Nem mulaszthatja el kifejezést adni azon gondolatának, hogy folyton növekvő politikai elnyomatásunkban, nem kellene-e a bekövetkező általános képviselő választások esetére, a politikai passzivitás gondolatával foglalkozni, mert szerinte az aktivitás nagyon kétes előnyei nem ellensúlyozzák a passzivitás látszólagos hátrányait; indítványt erre vonatkozóan nem terjeszt elő, de kéri az int. bizottság tagjait, hogy foglalkozzanak e nagy jelentőségű gondolattal már csak azért is, hogy egy bekövetkező új politikai választás esetén állásfoglalásunkat előre alaposan megfontolt indokok irányítsák.

Dr. Hinléder Fels Ákos szerint sérelmeinket nem egy beadványban kell összefoglalni és a Nemzetek Szövetsége elé terjeszteni, hanem sorozatos beadványokkal kell feltárnunk kisebbségi jogaink elkobzását. Úgy véli, hogy a Nemzetek Szövetsége előtt javunkra megváltozott kedvező atmoszférában, összes sérelmeinket fel kell tárjuk.

Dr. Jakabffy Elemér: azért tartja helyesnek, hogy az előterjesztett határozati javaslatában konkretizált sérelemmel forduljunk a Nemzetek Szövetségéhez, mert ebben a kérdésben hozott döntéssel megállapíthatjuk a Népszövetségnek a kisebbségi kérdésben elfoglalt álláspontját. A beadványban hangsúlyozhatjuk, hogy előterjesztett iskolai sérelmeinken kívül még számtalan más kisebbségi sérelmünk is van, s ha a döntés a határozati javaslatban előterjesztendő sérelem tekintetében reánk nézve kedvező lesz, sorozatos beadványokban panasz tárgyává tehetjük a többi sérelmeinket is.

Intézőbizottság: dr. Bölöny Zoltán és dr. Jakabffy Elemér által előterjesztett határozati javaslatokat egyhangúlag elfogadja, dr. Pál Gábor azon kiegészítő javaslatával, hogy utasíttatik az eln. tanács, hogy összes kisebbségi sérelmeinket készítse elő, hogy azok megfelelő időpontban a Népszövetség elé terjeszthetők legyenek.

Int. bizottság a parlamenti csoport jelentését tudomásul veszi, működését helyesli, kifejtett heroikus küzdelmeiért köszönetét nyilvánítja és a parlamenti csoport tagjait további bizalmáról biztosítja.

Elnök: az ülést délután 2 órakor felfüggeszti és annak folytatását délután 4 órára tűzi ki.

Elnök az ülést délután 4 órakor megnyitja.

4. Üv. alelnök felolvassa jelentését és előterjeszti az 1928. évi költségvetési tervezetet.

Dr. Leitner Mihály: a jelentéshez hozzászólva megállapítja, hogy a szervezeti szabályzat csak a keretet adja meg, a párt életének a lüktetése azonban a

megszervezésben valósul meg. Ezért az intenzívebb szervezkedésre kell a fő gondot fordítani. A diáksegélyezést országosan kell megszervezni, hogy ezáltal az szilárdabb alapra helyeztessék. Az előterjesztett jelentést elfogadja és a központi vezetőség iránt teljes bizalmát fejezi ki és törhetetlen hűségről biztosítja az elnökséget.

Dr. Hinléder Fels Ákos: a ponyvairodalom elleni védekezés hathatós eszközeit ismerteti, indítványozza, hogy füzet alakban irodalmi értékeket hozzunk forgalomba, illetőleg annak forgalomba hozatalát a párt erkölcsi támogatásával mozdítsa elő.

Német Kálmán: a Temes megyei eredményes pártszervezés módját és eszközeit ismerteti, dicsekvéssel állapítja meg, hogy a kis számú Temes megyei magyarság megszervezése a befejezés felé közeledik, és eredményes működésükkel a szervezkedés terén követendő példát statuáltak.

Br. Szentkereszty Béla: párhuzamot von a szervezkedés tekintetében, a székely megyék politikai és közigazgatási lehetőségei szerint a Temes megyei tagozattal szemben.

Dózsa István: a tagdíjak behajtásának módozatait ismerteti.

Br. Ambrozi Andor: megütközéssel veszi tudomásul, hogy a székelyföldi vármegyékben minden magyar megmozdulás oly nagyfokú hatósági terrort vált ki, megoldást kell keresni, hogy a Magyar Párt vezető és a közig. hatóságok fejei közötti személyi ellentétek kiküszöböltessenek, természetesen anélkül, hogy ez bármi tekintetben még látszólagos jogfeladással járjon.

Gombos Benő: felolvassa az 1927. évi tagozati hátralékokról szóló kimutatást.

Felszólalásában a Mózes-vallású magyarok nevében köszönetét fejezi ki a parlamenti csoportnak a zsidó üldözések alkalmával a parlamentben történt felszólalásokért.

Fogarasy Albert: a párt előterjesztett költségvetésével és a hátralékos hozzájárulási kimutatásokkal kapcsolatban nem látja a párt gazdasági helyzetét sötétnek. A tagdíjak nehéz behajtását az általános gazdasági krízissel magyarázza, de reméli, hogy a közeljövőben a téren örvendetes javulás fog mutatkozni.

Dr. Pál Gábor: indítványozza, hogy a párt elnökség kérje fel a magyar sajtót, hogy megfelelő formában felhívást intézzon népünkhöz, hogy a tömeges aláírások gyűjtése alkalmával győződjön meg az aláírási felhívás pontos tartalmáról és szöveg nélküli aláírásoktól tartózkodjék, mert már mint előfordult, lelkiismeretlen egyének a mi kárunkra visszaéléseket követhetnek el.

Egységes irányítást kér arra, hogy a községek egyöntetű magatartást tanúsítsanak a községi költségvetések tárgyalása alkalmával, különösen a középületek építési és fenntartási költségeinek megszavazása, valamint az előirányzott összegnek terrorisztikus módon való behajtására irányuló határozatok tárgyalása alkalmával.

Üv. alelnök: kéri a tagozati kiküldött int. bizottsági tagokat annak tudomásul vételére, hogy a diáksegélyző akció részére gyűjtött összegeket a párt központjához

küldjék be és ha a gyűjtött összegből helyi egyetemi hallgatókat óhajtanak segélyezni, a diáksegély-akció központi vezetősége az előterjesztett ilyen irányú kívánságokat a legmesszebbmenőleg fogja honorálni.

Intézőbizottság üv. alelnök jelentését tudomásul veszi, dr. Pál Gábor előterjesztett indítványát, valamint az 1928. évi költség-előirányzatot elfogadja.

5. *Üv. alelnök* javasolja, hogy az Udvarhely megyei tagozat elnökének múlt év május hó 22-én kelt meghívása alapján, a párt orsz. nagygyűlését Székelyudvarhely városában tartsa meg, a parlament őszi ülésszakának megnyitása előtt október havának első felében.

Intézőbizottság üv. alelnök indítványát elfogadja és a nagygyűlés székhelyét f. év október első felére Székelyudvarhelyre kitűzi, és megbízza a központi elnökséget, hogy a gyűlés előkészítésére szükséges intézkedéseket folyamatba tegye.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

[Aláíró ív:]⁹⁸

Dr. gróf Bethlen György; Dr. Inczédy Joksman Ödön; Dr. Várady Aurél; Dr. Deák Gyula; Dr. Nagy Sándor, a Szatmár megyei tagozat ügyvezetője; Br. Ambrózy Andor int. biz.; Dr. Veterány Viktor i. b.; Németh Kálmán, delegált; Leitner Mihály, tag. kik.; Dr. Mező László, *[olvashatatlan]*tagozati kiküldött; Dr. Balogh Elek képv.; Kispál László int. biz. tag; Dr. Fekete Andor; Dr. Bölöni Zoltán; Cs. Lázár László, a Hunyad megyei tagoz. Elnöke; Hantos Gyula; Hinléder Fels Ákos; Dr. Pál Gábor; Dr. Gyárfás Elemér; Gombos Benő; Dr. Jakabffy; Vetzák Ede; Dr. László Dezső; Dóczy János, Csíkszereda; Pekri Géza, Dicsőszentmárton; Bokor Márton; Fogarasy Albert, Nagyenyed; Dr. Antalis Kálmán, Nagyenyed; Dr. Bartha Ignác; Gyallay Domokos; Dr. Willer József; Dr. Abrudbányai Ede; Ugron István; Dr. Szoboszlai László; Br. Josika János; Br. Szentkereszthy Béla; Dr. Paál Árpád; Dózsa Endre; Dr. Zágoni István; Dr. Török Andor; Dr. Apáthy Árpád; Dr. Gabányi Imre; Gróf Bély Kálmán; Fekete Nagy Béla; Bajza István; Dr. Ferenczy József; Dr. Szentiványi József; Dr. Róth Hugó; Szele Márton

Fasc. 1, fol. 185-194, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

21.

Jegyzőkönyv

Felvétel Székelyudvarhelyen, 1928. október hó 13-án, az Országos Magyar Párt központi Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Elnök: dr. gróf Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök az ülést megnyitván, figyelmezteti a jelenlevőket, hogy szervezeti szabályzatunk értelmében az intézőbizottság ülései zárt jellegűek, azokon csak a tagok vehetnek részt, és annak lefolyásáról a nyilvánosság számára közléseket csak az elnökség adhat ki.

Helyesléssel tudomásul vétetik.

Főtitkár bejelenti, hogy távolmaradásukat kimentették: dr. Barabás Béla, dr. Balázs András, dr. Asztalos Kálmán, dr. Bölöny Zoltán, Cziffra Kálmán, dr. Kotzó Jenő, Cs. Lázár László, Lőrinczy Dénes, dr. Makkay Sándor, Markovits Manó, Rass Károly, Ugron István, dr. Fekete Andor, dr. Vetzák Ede.

Tudomásul vétetik.

1. *Ügyvezető alelnök* felolvassa az országos nagygyűlés elé terjesztendő központi intézőbizottsági jelentését.

Dr. Gyárfás Elemér főbb vonásokban ismerteti a közgazdasági szakosztály határozatait. A részletes jelentést az országos nagygyűlésen fogja előterjeszteni.

Dr. Paál Árpád felolvassa a közművelődés-ügyi szakosztály határozati javaslatát, részletes jelentést szintén a nagygyűlésen fog előterjeszteni.

Főtitkár felolvassa dr. Kövér Gusztáv írásban beterjesztett határozati javaslatát.

Dr. Pál Gábor felolvassa az országos nagygyűlés elé terjesztendő határozati javaslatát, mely e jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolatik.⁹⁹

Kispál László a közgazdasági szakosztály jelentéséhez kíván hozzászólni. Szerinte a gazdasági helyzet szanálásának egyedüli helyes módja az, ha azokat a szép eszméket, gondolatokat, melyek a közgazdasági szakosztály ülésén elhangzottak, meg is valósítjuk. E célból külön magyar gazdasági szervezkedésre kell törekednünk, és egy felelős központi irányító szervet kell létesítenünk. Határozati javaslatát írásban fogja a pártvezetőséghez benyújtani.

Dr. Gyárfás Elemér elvben elfogadja Kispál László indítványát, de szükségét látja annak, hogy az részletes megvitatás végett az elnöki tanács elé terjesztessék, mert annak megvalósítása tárgyi és személyi feltételeket kíván, és kellő előkészítés nélkül az indítványra érdemleges határozat nem hozható.

Dr. Szentiványi József indítványozza, hogy dr. Kövér Gusztáv határozati javaslata vétessék le a napirendről, mert a Pál Gábor által előterjesztett határozati javaslatban benn foglaltak.

Dr. Kövér Gusztáv ilyen értelemben adott előzetes hozzájárulásának közlése után az indítvány a napirendről levétetik.

Dr. Jakabffy Elemér indítványt terjeszt elő az országos nagygyűlés tárgysorozatainak megállapítására vonatkozóan.

Dr. Gabányi Imre indítványozza, hogy az országos nagygyűlésen dr. Pál Gábor által előterjesztendő határozati javaslatot vita nélkül ünnepélyes demonstrációval fogadjuk el.

Dr. Ferencz József indítványozza, hogy bizottság küldessék ki a Pál Gábor határozati javaslatának erőteljesebb megszövegezésére.

Dr. Willer József a határozati javaslatot elfogadja az eredeti megszövegezésben.

Dr. Gyárfás Elemér és *dr. Nagy Jenő* úgy vélik, hogy a Pál Gábor határozati javaslatának elfogadása impozánsabb keretek közt fog megtörténni, ha azt támogató felszólalások után fogadja el a nagygyűlés.

Kabos Ármin szükségesnek tartja, hogy elfogadás előtt a javaslatához hozzászólások történjenek.

Dr. Gabányi Imre fenntartja előbb előterjesztett indítványát, hogy a határozati javaslat vita nélkül fogadtassék el.

Dr. Ferencz József ismételen kéri egy bizottság kiküldését a javaslat erőteljesebb megszövegezésére.

Dr. Jakabffy Elemér részletesen ismerteti a javaslat történeti előzményeit. Nézete szerint az intézőbizottság jelentésében foglalt indítványt Pál Gábor határozati javaslata megerősíti, sőt azt erőteljesen fokozza. Tisztázandónak véli azonban a határozati javaslatban „a sorozatos panaszok” kitételének értelmezését. Hozzájárul *dr. Gabányi* azon indítványához, hogy a határozati javaslat vita nélkül egyhangúlag fogadtassék el az országos nagygyűlésen.

Dr. Gyárfás Elemér és *dr. Váradí Aurél* szükségesnek vélik, hogy a javaslat elfogadása előtt az állásfoglalás egységes és impozáns voltának kidomborítására felszólalások történjenek.

Kovács Kálmán azt indítványozza, hogy hozzászólás nélkül, impozáns egyhangú megnyilvánulással fogadja el a nagygyűlés a javaslatot.

Dr. Pál Gábor hozzájárul ahhoz, hogy határozati javaslatát a kiküldendő bizottság szövegezze meg. Kidomborítandónak véli azt, miért kell a parlament megnyitása előtt egy nappal, mikor kisebbségi státútum megalkotását hivatalos nyilatkozatok már bejelentették, ezt a határozatot meghozni. Nem tartja azonban célszerűnek azt, hogy összes sérelmeinket együttesen vagy sorozatos panaszok formájában már most terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé, mert azoknak panasz tárgyává tételét az események és körülmények fogják befolyásolni.

Dr. Hinléder Fels Ákos *dr. Pál Gábor* határozati javaslatát s az erre vonatkozóan elmondott észrevételeit és indítványait elfogadja, taktikai szempontból helyesli *dr. Gabányi Imre* indítványát annál is inkább, nehogy az ellenséges magatartású sajtónak tápot adjunk arra, hogy felvesse annak kérdését, hogy miért nem foglaltatik ez a határozat az ügyvezető alelnök által előterjesztett intézőbizottsági

jelentésben? Indítványozza, hogy a határozatot a nagygyűlésen vita nélkül impozáns egyhangú megnyilatkozással fogadjuk el.

Dr. Jakabffy Elemér kijelenti, hogy dr. Gabányi és dr. Hinléder felszólalásai meggyőzték őt arról, hogy a határozati javaslatot ünnepélyes demonstrációval vita nélkül kell a nagygyűlésnek elfogadni. Ha a sorozatos panaszok beadására vonatkozó utasítás úgy értelmeztetik, hogy azok előbb az elnöki tanács, illetőleg az intézőbizottság elé terjesztessenek, elfogadja.

Elnök: szintén megállapítandónak tartja a sorozatos panaszok kifejezésének értelmezését. Nézete szerint az csak azt jelentheti, hogy az elnöki tanács politikai diszkréciójára és mérlegelésére, mint politikai bizalmi kérdés bizassék annak eldöntése, hogy milyen természetű sérelmek és mely időben tétessenek a Nemzetek Szövetsége előtt panasz tárgyává.

Intézőbizottság elnök értelmezését helyesléssel tudomásul veszi, és javasolja a nagygyűlésnek, hogy a Pál Gábor által előterjesztendő határozati javaslat vita nélkül ünnepélyes egyhangú megnyilvánulással fogadtassék el.

Elnök indítványára a javaslat megszövegezésére *intézőbizottság dr. Ferencz József, dr. Jakabffy Elemér, dr. Pál Gábor és dr. Thury Kálmán tagokat küldi ki.*

Dr. Paál Árpád indítványozza, hogy a kulturális szakosztály határozati javaslatai vétessenek be a központi intézőbizottság jelentésébe.

Kabos Ármin ellenzi dr. Paál Árpád indítványát, mert azt az értékes nagy munkát, melyet a gazdasági és kulturális bizottságok végeztek, nem lehet az intéző bizottság jelentésébe befoglalni, hanem szükségesnek tartja, hogy azok a nagygyűlésen részletesen ismertessenek és megtárgyaltassanak.

Dr. Szentiványi József indítványozza, hogy a szakbizottságok határozatai a sorozatos panaszok összeállításánál használtassanak fel.

Fogarassy Albert elfogadja *Kabos Ármin* indítványát és javasolja, hogy a szakbizottságok határozatai küldessenek meg a tagozatoknak.

Dr. Paretz Béla indítványozza, hogy az országos nagygyűlés a Pál Gábor határozati javaslatának vita nélküli elfogadása után részletesen tárgyalja a szakosztályok határozati javaslatait.

Dr. Issekutz Viktor azt javasolja, hogy a szakbizottságok határozati javaslatai a hírlapokban tétessenek közzé, és az országos nagygyűlés azokkal ne is foglalkozzék, mert a nagygyűlést nem tartja alkalmas szervnek a szakkérdések megvitatására.

Elnök indítványozza, hogy dr. Pál Gábor határozati javaslatának vita nélküli elfogadása után a szakbizottságok javaslatai lényeges tartalmukban ismertessenek a nagygyűlésen.

Intézőbizottság elhatározza, hogy a Pál Gábor határozati javaslatának elfogadása után a szakbizottságok határozati javaslatai a nagygyűlésen lényeges tartalmukban fognak ismertettetni.

2. *Ügyvezető alelnök* indítványára a nagygyűlés igazoló bizottságának tagjaiul

intézőbizottság Csulay Lajos elnöklete alatt dr. Ferenczy Zsigmond, dr. Issekutz Viktor, dr. Meskó Miklós és dr. Sebesi János int. biz. tagokat küldi ki.

3. *Ügyvezető alelnök* felolvassa dr. Leitner Mihály indítványát a szervezeti szabályzatnak a nagygyűlés tárgysorozatáról levétele tárgyában. Javasolja, hogy dr. Leitner Mihály indítványa utasíttassék el.

Dr. Leitner Mihály kijelenti, hogy nem ragaszkodik indítványának az intézőbizottság ülésén való tárgyalásához, de kötelességének tartja bejelenteni, hogy a módosító javaslatokat a nagygyűlésen elő fogja terjeszteni.

Dr. Gyárfás Elemér a nyomdahibák kijavítására hívja fel ügyvezető alelnök figyelmét.

Dr. Gabányi Imre a szervezeti szabályzat tervezet átmeneti intézkedésének helyesbítését kéri az azonnali életbeléptetés kimondásával.

Intézőbizottság dr. Leitner Mihály indítványát elveti, és a dr. Gyárfás és dr. Gabányi indítványai értelmében a helyesbítéseket elrendeli.

4. *Főtítkár* felolvassa a kolozsvári tagozat átiratát, melyben az 1930. évi országos nagygyűlés helyét Kolozsvárra kéri kitzüzni.

Intézőbizottság a meghívást köszönettel tudomásul veszi, s annak elfogadásáról megfelelő időben fog határozni.

5. *Ügyv. alelnök* bejelenti, hogy a nagygyűlés tárgysorozatába felvételre a megüresedett tisztségek beöltése. Felveti annak kérdését, hogy tekintettel az életbe léptetendő új szervezeti szabályzatra, nem lenne-e helyes a nagygyűlésen általános tisztújítást tartani.

Többek hozzászólása után

intézőbizottság elhatározza, hogy tekintettel arra, hogy a szervezeti szabályzat a nagygyűlésen történendő elfogadása esetén azonnal életbe fog lépni, javasolja a nagygyűlésnek, hogy az összes tisztségek megüresedetteknek nyilváníttassanak és általános tisztújító választás tartassék.

6. *Sárközy Lajos* ismerteti a Szatmár városi tagozat és a „Brassói Lapok” között felmerült hírlapi polémia anyagát. Kéri az intézőbizottságot, hogy módot találjon arra, hogy a Szatmár városi tagozati intézőbizottságnak, illetőleg a tagozat titkárának elégtétel adassék.

Ügyvezető alelnök felvilágosításai után

intézőbizottság tudomásul veszi, hogy a „Keleti Újság”-ban helyreigazító körülmény fog megjelenni.¹⁰⁰

Dr. Pál Gábor felolvassa az 1. alatt tárgyalt határozati javaslatnak a kiküldött bizottság által módosított szövegét.

Dr. Paál Árpád, dr. Zágoni István, Németh Kálmán és Fogarassy Albert hozzászólásai után

intézőbizottság az előterjesztett határozati javaslatot elfogadja, és azt az országos nagygyűlésnek is elfogadásra ajánlja. A határozati javaslatnak a nagygyűlésen előterjesztésére dr. Pál Gábort kéri fel.

A határozati javaslat ezen jegyzőkönyvhöz ./- alatt csatoltatik.¹⁰¹

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

[Aláíró ív:]¹⁰²

Kispál László intéző biz. tag. választott; Csulay Lajos tagozati kiküldött; Gyárfás Elemér; Szoboszlay Mihály, dr. Szakáts Péter int. biz. tag; Fogarasi Albert nagyenyedi tag. elnöke, Róth Hugó, Kabos Ármin, dr. Nagy Sándor, a Szatmár megyei tagozat ügyvezető elnöke, Sárközi Lajos Szatmár városi tagozat részéről, Németh Kálmán, Temesvár, Gombos Benő, Kolozsvár, Ferencz József, Kolozsvár, dr. Szentiványi József, Farnos, dr. Ferenczy Gyulay Tibor intéző biz. tag, Dr. Parecz Béla, Arad, Purgly László, Arad; Korossy György, Br. Jósika János, dr. Thury Kálmán, Nagyvárad, dr. Szoboszlay László képviselő, Kocsán János, dr. Árkossy Jenő választott; Incze Domokos, Csíkszentgyörgy; dr. László Dezső, Gyergyószentmiklós; dr. Péterffy Lőrinc, Tekerőpatak; dr. Nagy Jenő, Csíkszentmárton; dr. Váradi Aurél, Kolozsvár; Perédy György főtitkár, Nagyvárad; dr. Mikola János *[olvashatatlan]* t. elnök; Guidó Béla, Dicsőszentmárton; ; dr. György Zsigmond, Segesvár; Hantos Gyula, Kolozsvár; Szabó Béni, Brassó, dr. Gabányi Imre, Kolozsvár; dr. Balogh Arthur; dr. Abrudbányay Ede, Kolozsvár, dr. Mező László, Medgyes, dr. Török Andor, Kézdivásárhely, Hinléder Fels Ákos meghat.; dr. Pál Gábor választott; Szentkereszthy Béla; Jodál Gábor, Sz.-udvarhely; Ambrózy Andor; gróf Bethlen Bálint, Keresd; Kováts Dénes, Szászrégen; Anda Géza, Tusnád; György Lajos, Gyimesbükk; dr. Balogh Elek, Torda; dr. Fábrián László, Barót; dr. Ferenczi Zsigmond, M.-vásárhely; dr. György József, Maros megye;

Kovács Kálmán, Kolozsvár; dr. Sebesi János; ifj. dr. Kornhoffer Vilmos, tagozati kiküldött, Szászrégen; Gyallay-Pap Domokos; dr. Meskó Miklós, Déva; Issekutz Viktor, Erzsébetváros

dr. Makkay Domokos, Gyergyószentmiklós; dr. Széll Lajos, Arad; *[olvashatatlan]* Ferenc, Nagyszében.

Fasc. 1, fol. 195-202, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet: Dr. Pál Gábor:

Határozati javaslat
Az Országos Magyar Párt Nagygyűlésére

A magyar kisebbség 10 év óta a törvénytelen ségeknek, jogtalanságoknak és egyenlőtlen elbánásnak felsorolhatatlan szenvedéseit viseli. A Gyulafehérvári határozatokban és az 1919 évi Párizsi egyezményben ígért kisebbségi jogokra való hivatkozás, valamint az államhatalom gyakorlásában az egyenlőség és igazságosság alkalmazásának állandó követelése hiábavalóknak bizonyultak, mert a váltakozó kormányok e jogos követelések teljesítését nemcsak következetesen megtagadták, hanem sérelmes törvények, rendeletek, valamint törvénytelen intézkedések által is a magyar kisebbség kulturális és gazdasági létfeltételeit alapjaiban támadták meg. Állampolgári kötelezettségeink becsületes teljesítése és az ország érdekében való közös munka felajánlása nem segítette elő annak felismerését, hogy a kisebbségi probléma megnyugtató megoldása az ország javára is szolgál.

Mindezeknek megállapítása mellett az országos nagygyűlés ünnepélyesen tiltakozik a kisebbségi problémáknak minden olyan irányú rendezése ellen, mely a kisebbségeket nem juttatja a jogok és szabadságok azon teljességéhez, melyet számukra a nemzetközi szerződések biztosítanak.

Az Országos nagygyűlés felhatalmazza és utasítja az elnökséget, hogy magyar kisebbség panaszait a Nemzetek Szövetsége elé juttatja.

Pál G. s. k.

Nagy S. s. k.

Török Andor s. k.

22.

Jegyzőkönyv

Felvétel a Székelyudvarhelyen, 1928. október 14-én, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak: dr. gróf Bethlen György, dr. Inczédy Joksman Ödön, dr. Jakabffy Elemér, br. Ambrózi Andor, Árkosy Jenő, gr. Bethlen Bálint, Fogarasy Albert, dr. Gyárfás Elemér, Gombos Benő, dr. Hinléder Fels Ákos, Incze Domokos, dr. Issekutz Viktor, br. Jósika János, dr. Jodál Gábor, Korossy György, Kabos Ármin, dr. Leitner Mihály, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, Németh Kálmán, dr. Nagy Sándor, dr. Paál Árpád, dr. Pál Gábor, dr. Paretz Béla, Purgly László, dr. Sebessy János, dr. Szentiványi József, dr. Szoboszlai László, gr. Teleki Domokos, dr. Veterány Viktor, dr. Váradi Aurél, dr. Deák Gyula stb.

Elnökölt: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök az ülést megnyitja és bejelenti, hogy az ülésnek egyetlen tárgya a szervezeti szabályzat 31. §-a alapján a választások megejtése.

Indítványozza, hogy az ügyvezetői teendők ellátásával dr. Inczedy Joksman Ödön alelnök bízassék meg.

Intézőbizottság dr. Inczedy Joksman Ödönt egyhangú határozattal az ügyvezetői teendők ellátásával megbízza.

Korossy György javaslatára

Intézőbizottság egyhangú határozattal a választásokat következőkben ejtette meg:

Elnöki tanács tagjai: dr. Ferenczy Géza, dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Paál Árpád, dr. Róth Hugó, dr. Thury Kálmán, Ugron István, dr. Váradi Aurél.

Főtitkár dr. Deák Gyula, ügyész dr. Ferencz József, pénztárnok Szele Márton.

Másodfokú fegyelmi bizottság tagjai:

Dr. Apáthy Árpád, dr. Abrudbányai Ede, dr. Bölöny Zoltán, gr. Béldi Kálmán, dr. Gabányi Imre, dr. Fekete Andor, dr. Issekutz Viktor, dr. Paál Árpád, Purgly László, Szabó Béni, br. Szentkereszthy Béla, dr. Róth Hugó, Vásárhelyi János, dr. Váradi Aurél és Veterány Viktor.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Fasc. 1, fol. 205, gépelt tisztázat.

23.

Jegyzőkönyv

Felvétel Kolozsvárt, 1928. november 13-án, az Országos Magyar Párt központi Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak: az e jegyz.-kövhöz ./ . alatti kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásuk kimentették: dr. Boros,¹⁰³ Ugron István, Pekry Géza, dr. Teleki Arctur.

1. Elnök az ülést megnyitván, figyelmezteti az intéző bizottság tagjait, hogy a szervezeti szabályzat értelmében az ülés zárt jellege miatt annak lefolyásáról az elnökség adhat ki a nyilvánosság számára közléseket.

2. Elnök részletesen ismerteti az országos választásokkal¹⁰⁴ kapcsolatban a Német Párt vezetőivel, valamint a kormányelnökkel¹⁰⁵ folytatott tárgyalásait, melyekről szóló előterjesztéseit a folyó hó 22-én tartott elnöki tanácsülés egyhan-

gúlag elfogadott. Kéri, hogy az intézőbizottság az elnöki tanács határozatát ratifikálja.

Bárdos Péter indítványozza, hogy kísérlet tétessék ismételten arra, hogy a Nemzeti Párttal választási kartell létesíttessék.

Dr. Willer József Bárdos Péter felszólalására reflektálva, felvilágosításul előadja, hogy Maniu miniszterelnök a tárgyalások rendjén azon kijelentést tette, hogy sem a kormánynak, sem pedig a Magyar Pártnak nem fűződhetik különösebb érdeke ahhoz, hogy a választási kartell létrejöjjön. Bárdos javaslatát elfogadhatatlannak tartja és kéri, hogy az elnöki tanács határozata fogadtassék el.

Budai Tibor a bihari tagozat nevében örömmel fogadja el az eln. tanács azon határozatát, hogy önálló listával vesszük fel a választási küzdelmet. Indítványozza, hogy az elnöki tanács gerinces állásfoglalását ünnepélyes egyhangúsággal fogadja el az intézőbizottság.

Dr. Paál Árpád Bárdos Péternek, mint a kisgazdák képviselőjének figyelmét arra hívja fel, hogy fokozott agilitással és ügyünk igazságába vetett bizalommal kell felhívni a magyar népet arra, hogy a párt zászlaja alatt tömörüljön. Fel kell világosítani a népet arról, hogy a magyar öntudatát nem gyalázhhatja meg azzal, hogy az édesanyja meggyilkolását megünnepelje. Indítványozza, hogy az eln. tanács határozatát az intézőbizottság ünnepélyes egyhangú megnyilatkozással fogadja el.

Dr. Bölöny Zoltán a Szilágy megyei tagozat nevében örömmel fogadja el, hogy önálló listával megyünk a választási küzdelembe.

Az elnöki tanácsnak hálás köszönetét fejezi ki az öntudatos állásfoglalásért.

Fogarasi Albert az Alsó-Fehérvár megyei tagozat nevében az elnöki tanács javaslatát örömmel elfogadja.

Cs. Lázár László a Hunyad vármegyei tagozat nevében örömmel fogadja az elnöki tanács öntudatos határozatát.

Szabó Béni a Brassó megyei tagozat nevében kijelenti, hogy az elnöki tanács határozatot a Brassó megyei tagozat magyar kötelességtudással és párthűséggel fogja teljesíteni.

Intézőbizottság az elnöki tanácsnak azon határozatát, hogy önálló listával veszi fel a párt a választási küzdelmet, egyhangúlag ratifikálja.

3. Főtitkár előterjeszti az elnöki tanácsnak a tagozati elnökök meghallgatásával a képviselő és szenátor jelöléseket tartalmazó határozatát.

Budai Tibor kéri, hogy a kisiparosok érdekképviselőjét is vegye figyelembe az intézőbizottság.

Bárdos Péter kérelmet terjeszt elő, hogy a kisgazdák képviselőjét nagyobb mértékben érvényesítse az intézőbizottság.

Sebesi János megállapítandónak tartja, hogy az elnöki tanács által megejtett jelölések úgy az iparosok, mint a kisgazdák képviselőjét megvalósítják, figyelmeztet arra a nehézségre és veszélyre, mely a foglalkozásuktól való elvonással, a nehéz gazdasági viszonyok között, az iparosságot és kisgazdákat érnék. Példákat hoz fel a múltból, hogy a fenti kategóriák képviselői a már kifejtett okokból nem voltak

abban a helyzetben, hogy megválasztásuk esetén aktív közreműködéssel képviselhetnék volna az érdekcsoportokat. Kéri, hogy az elnöki tanács által megejtett képviselő és szenátor jelöléseket az intézőbizottság változtatás nélkül fogadja el.

*Intézőbizottság az elnöki tanács által megejtett képviselő és szenátor jelöléseket egyhangúlag tudomásul veszi, és az e tárgyban hozott elnöki tanácsi határozatot ratifikálja.*¹⁰⁶

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jegyzőkönyvvezető

[Aláíró ív:]¹⁰⁷

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczédy Joksman Ödön; dr. Várady Aurél; dr. Deák Gyula; Sándor József; Fogarassy Albert; Cziffra Kálmán; Sárközi Lajos, Szatmár; Hantos Gyula; dr. Barabás Béla; dr. Veterány Viktor; Németh Kálmán; gr. Vas Béla; dr. Fekete Andor; dr. Jakabffy; dr. Bartha; dr. Fábíán László; Desbordes Ernő; dr. Kühbacher Ferencz, Dés; dr. Roth Hugó; dr. Bene Ferencz; dr. Bölöni Zoltán; dr. Kotzó Jenő; br. Szentkereszthy Béla; br. Ambrózy Andor; Gombos Benő; dr. Leitner Mihály; Balogh Arthur; Cs. Lázár László; dr. Árkossy Jenő, Nyárádszereda; Kovács Kálmán; Perédy György; Bokor Márton; Berki József; dr. Meskó Miklós; Fekete Nagy Béla; Koczán János; Dósa István; Budai Tibor; Takácsy Miklós; Dr. Drexler Béla; Purgly László; Dozsa Endre; dr. Sebesi János; Hinléder Fels Ákos; Pál Gábor; dr. Apáthy Árpád; dr. Szoboszlay László; dr. Nagy Jenő; dr. László Ferencz; dr. gróf Teleki Domokos; Szele Márton; dr. Zágoni István; Bárdos Péter; dr. Szentiványi József; dr. Paál Árpád; dr. Gyárfás Elemér; Paretz Béla; Gabányi Imre; Kovács Károly; Willer József; Szabó Béni; Gróf Bethlen Bálint, Nagyküküllő; Vásárhelyi János; *[olvashatatlan]*; Molnár Dénes; Jodál Gábor; Dr. Barabás Péter; Hankó Veress Károly; Asztalos Kálmán; gr. Jósika János; Sándor József; Gyallay Domokos; Kispál László.

Fasc. 1, fol. 206-207, 210-211, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet: az Elnöki Tanács által javasolt képviselők

Alsófehér:

Képviselők: dr. Szabó András, Rass Károly, Járay István, Balla Béla, Gilyén Mihály.

Arad:

Dr. Paretz Béla, dr. Olosz Lajos, Steigerwald Alajos, Deutsch Andor, Gál Pál, Velcsor Géza dr., Szántay Lajos, Juhász Gábor, Domán Sándor.

Bihar:

1. Sándor József, 2. dr. Jakabffy Elemér, 3. Hegedűs Nándor. A többi jelölés a tagozatra bízva.

Beszterce naszód:

1. Vásárhelyi János, 2. Keresztes Jenő. 3. a tagozatra bízva.

Brassó:

1. Szabó Béni, 2. Mátis András.

Csík:

Képviselők: 1. dr. László Dezső, 2. dr. Willer József, 3. dr. Bitay Árpád.
Szenátor: dr. Gyárfás Elemér. Községi szenátor: dr. Pál Gábor.

Háromszék:

Képviselők: 1. br. Szentkereszthy Béla, 2. dr. Jakabffy Elemér, 3. dr. Molnár Dénes.

Szenátor: Sándor József. Községi szenátor: dr. Fábíán László.

Hunyad:

Listavezető: Cs. Lázár László, a többi jelölés a tagozatra bízva.

Küküllő:

1. dr. Gyárfás Elemér, 2. ifj. dr. Barabás Béla, 3. dr. Felszeghy Sándor, 4. dr. Issekutz Viktor.

Szenátorjelölt: Guidó Béla.

Kolozs:

1. Vásárhelyi János, 2. dr. Zágoni István, 3. dr. Bartha *[olvashatatlan]*, 4. *[olvashatatlan]* Béla dr., 5. dr. Bibó Béla, 6. dr. Szász Ferenc.

Szörény:

1. Nikolits Dániel, 2. Nemes Elemér, a többi jelölés a tagozatra bízva.

Marostorda:

Képviselők: 1. György József, 2. dr. Árkossy Jenő, 3. dr. Ferenczy Zsigmond, 4. dr. Kornhoffer Vilmos, 5. Pete Endre, 6. Enyedi Jenő.

Szenátorok: Visky Gyula, Molnár Miklós.

Máramaros:

1. dr. Leitner Mihály, a többi jelölés a tagozatra bízva.

Nagyküküllő:

1. dr. Apáthy Gyula, 2. dr. György Zsigmond, 3. dr. Mező László, 4. gr. Bethlen Bálint.

Szatmár:

1. dr. Paál Árpád, a többi jelölés a tagozatra bízva.

Szilágy:

Képviselők: 1. br. Jósika János, 2. Laár Ferenc, 3. dr. Barabás Béla, 4. dr. Zágoni István, 5. dr. Paál Árpád, 6. dr. Jakabffy Elemér.

Szenátorok: Thury Kálmán, gróf Béldi Kálmán, dr. Váradi Aurél.

Szamos:

Jelölés a tagozatra bízva.

Temes-Torontál:

1. br. Ambrózy Andor, 2. Veterány Viktor, 3. Németh Kálmán, 4. Ungár Adolf, 5. dr. Kakuk János, 6. Pogány László, 7. dr. Vucsetits Endre, 8. Gitta Béla, 9. dr. Gyulay János, 10. Szappanos Gyula.

Torda-Aranyos:

1. dr. Barabás Béla, 2. dr. Gaál Miklós, 3. Csép Gábor, 4. Farkas István.

Udvarhely:

Képviselők: 1. gróf Bethlen György, 2. Laár Ferenc, 3. Abrudbányai Ede, 4. dr. Sulyok István.

Szenátor: dr. Balogh Arthur. Községi szenátor: dr. Sebesi János..

Az intézőbizottság nem ejtett jelöléseket Bukarest, Fogaras megye és Szeben megye részére. Egyes megyékben a tagozatok belátására bízta, hogy külön jelölésekkel vegyenek-e részt a szenátorválasztáson, vagy egyáltalában ne jelöljenek.

24.

Jegyzőkönyv

Felvetett Kolozsvárt, 1929. június hó 8-án, az Országos Magyar Párt központi Intézőbizottságának délelőtt 10 órakor kezdődő üléséről.

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Apáthy Árpád, dr. Asztalos Kálmán, dr. Barabás Béla (aradi), Bárdos Péter, Cziffra Kálmán, dr. Fekete Andor, dr. Ferenczy Géza, dr. Ferencz József, Frint Lajos, dr. Gabányi Imre, dr. Issekutz Viktor, Korossy György, dr. Molnár Dénes, Purgly László, dr. Székely Ákos, dr. Széll Lajos és dr. Thury Kálmán.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

1-2. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti jelentését.

Sándor József a jelentéshez hozzászólva a nyugdíjkérdés rendezését tartja egyik legfontosabb feladatunknak. Nézete szerint a nyugdíjasok ügye elválasztandó az esküt nem tett tisztviselők ügyétől, mert előbbinek rendezésére komoly reményünk lehet, utóbbi elintézésére kevés kilátásunk van, de éppen ezért a kormány jóindulatát biztosítani kell. Ezért indítványozza, hogy ügyvezető alelnök „Boilă¹⁰⁸ látszólagos megértéssel fogadta” mondatból a „látszólagos” szó töröltessék (általános ellenzés).

Dr. Pál Gábor napirendi indítványt terjeszt elő, hogy a parlamenti csoport jelentése együtt tárgyalassék ügyvezető alelnök jelentésével, mert azok egymással szoros összefüggésben vannak, s ezért indítványozza, hogy az ügyvezető alelnök jelentésével kapcsolatos vita félbeszakításával, terjesztessék elé a parlamenti csoport főtitkárának jelentése.

Pál Gábor indítványa egyhangúlag elfogadtatik.

Dr. Willer József előterjeszti a parlamenti csoport működéséről szóló jelentését.

Dr. Paretz Béla jelentéséhez hozzászólva iskolaügyeink rendezését tartja legsürgősebbnek, különösen a nyilvánossági jog terén sürgeti az intervenciót, mert ennek további rendezetlensége esetén, magyar felekezeti iskoláink elnéptelenednek. Kéri, hogy az intézőbizottság utasítsa a pártelnökséget, hogy e kérdésben a jövő tanév megkezdése előtt döntést provokáljon.

Dr. Kotzó Jenő a Bihar megyei tagozat nevében elismeréssel veszi tudomásul a jelentést. A parlamenti csoport működése iránt bizalmát fejezi ki (általános helyeslés.) Felhívja a parlamenti csoport figyelmét a választójogi törvény olyan intézkedéseire (prémium),¹⁰⁹ melyek folytán a magyarság számarányának megfelelő képviselőhöz nem juthat. Indítványozza, hogy a párt készüljön fel a törvény sérelmes intézkedéseinek törvényhozási úton való megváltoztatásának követelésére. Felhívja a parlamenti csoport figyelmét, az állami követelések behajtásáról szóló törvény módosításának szükségességére, mert a jelenlegi törvénynek az állam adóbehajtási jogaira vonatkozó intézkedései népünk anyagi tönkrejutását eredményezik.

Kéri a közigazgatási törvényjavaslatnak a vármegyei tagozatokhoz való megküldését, hogy a tagozatok véleménynyilvánításokkal a parlamenti csoport segítségére jöhessenek.

Elnök megjegyzi, hogy a törvényjavaslatok rendszerint oly időben osztatnak ki, hogy a kiosztás és tárgyalás közötti idő rövidege technikailag lehetetlenné teszi dr. Kotzó Jenő helyes indítványának keresztülvitelét.

Dr. Balázs András elismerését és köszönetét fejezi ki a parlamenti csoport és a központi pártvezetőség működése iránt (általános helyeslés). Iskoláink nyilvánossági jogának rendezése legsürgősebb feladata a pártnak, mert az újabbi miniszteri elismerés nélküli régi nyilvánossági joggal bíró iskolák nem állíthatnak ki abszolváló bizonyítványokat. Kéri, hogy a nyilvánossági jog rendezése végett a párt az egyházak vezetőivel együttesen a közoktatásügyi minisztériumban erélyes fellépéssel és sürgősen interveniáljon, s ezért indítványozza, hogy az egész parlamenti csoport a magyar egyházak vezetőségével együtt, haladéktalanul küldöttségileg jelentkezzék a közoktatásügyi miniszternél.¹¹⁰

Dr. Hinléder Fels Ákos az adókirovások igazságtalanságáról és az adókirovó bizottságok tagjainak kényszerű érdekeltségi, elfogultsági viszonyairól beszél. Indítványozza, hogy javaslat tétessék arra nézve, hogy a bizottsági tagok érdekeltségi viszonya azáltal szüntessék meg, hogy múlt évi jövedelmük után adóztassanak meg, és általában az adók három-négy évre állapíttassanak meg.

A székelyudvarhelyi határozatok végrehajtását¹¹¹ a kormány kíméleti idejére felfüggesztettük ugyan, de ez az úgynevezett kíméleti időszak egyes pénzkérdésekre vonatkozhatik, de a baccalaureátus, a magyar nyelv használata, a névelmezés kérdésében semmi várakozási időt nem igényelhet a kormány. A kisebbségi kérdés megoldására a kormány mesterségesen kedvezőtlenül hangolja a közvéleményt, hogy ezáltal ürügyet nyerjen a kérdés megoldásának halogatására. Elérkezett az ideje, hogy kisebbségi sérelmeinkről a „fekete könyvet” összeállítsuk és a művelt

világ szeme elé tárjuk, mint ahogy azt a csehszlovákiai magyarság megtette.¹¹² A könyv szerkesztésére egy bizottság kiküldését indítványozza.

Dr. Nagy Sándor a magyar iparos ifjúság megszervezéséről és a magyar munkásoknak a nem szociáldemokrata párthoz tartozó részének a Magyar Párt kereteibe való beillesztéséről beszél. Felhívja a parlamenti csoport figyelmét iskoláink nyilvánossági jogának sürgős rendezésére és a jogtalan iskola bezárásoknak jelenben is gyakori megismétlődésére. A szatmári magyarellenes sváb propagandát ismerteti.

Br. Ambrózy Andor a bánási telepések agrárügyeit ismerteti. Kéri, hogy a parlamenti csoport interveniáljon illetékes helyen, hogy a névjegyzékből kimaradt igényjogosult telepések (a telepések felnőtt fiai) utólag az igényjogosultak névjegyzékébe felvétessenek.

Dr. Árkossy Jenő eddigi pártküzdelmünket eredménytelennek látja, de azért reményünket nem szabad elveszítenünk, mert a magyar társadalom fokozott megszervezésével nemzeti erőnket koncentrálhatjuk. Indítványozza, hogy társadalmi szervezetet létesítsünk, mely politikamentesen igyekezzék az egész magyarság súlyával a párt küzdelmeit támogatni.

Pekry Géza a gazdasági szervezkedés fontosságát tartalmazó memorandumot olvas fel.

Fogarassy Albert a magyar kisiparos osztály csődbe jutását ismerteti, kéri a pártvezetőséget, hogy a magyar faj egyik igazi oszlopának, a magyar iparos osztálynak megmentésére találjon módot. Ismerteti a katonai újonccokkal való brutális bánásmódot. A nyugdíjügy rendezését kéri.

Dr. Meskó Miklós: az eredménytelenség mely eddigi parlamenti küzdelmeinket kísérte, arra kell kényszerítsen, hogy minden eszközt igénybe vegyünk követeléseink érvényesítésére. Az egyedüli helyes út szerinte az, ha kisebbségi sérelmeink haladéktalanul a Nemzetek Szövetsége elé terjesszük. A párt székelyudvarhelyi nagygyűlésének ilyen értelmű határozatát a kormányváltozásra tekintettel felfüggesztettük. Kéri az elnökséget, hogy adjon felvilágosítást a székelyudvarhelyi határozat végrehajtására vonatkozóan.

Elnök: a székelyudvarhelyi nagygyűlés határozata utasította a pártelnökséget a népszövetségi panasz beadására, de a határozat végrehajtását az elnöki tanács jóváhagyásával a pártelnökség tekintettel a kormányváltozásra, felfüggesztette. A felfüggesztést bármikor hatályon kívül lehet helyezni, és a székelyudvarhelyi nagygyűlés határozatának, megfelelő időben és viszonyok között érvényt szerezni. E kérdésben tehát az újabb határozathozatalt feleslegesnek tartja.

Sándor József felhívást intéz a tagozatok vezetőségéhez, hogy a kisebbségi sérelmek összeállításánál fokozott figyelemmel legyenek arra, hogy az adatok hiteles okmányokkal bizonyíttassanak.

Cs. Lázár László kéri a parlamenti csoportot, hogy ultimátumszerűen adja tudtára a kormánynak, hogy ha gyermekeinknek és katonaköteles ifjainknak

megalázása és brutalizálása tovább fog tartani, a művelt világ elé fogjuk tární e vérlázító visszaéléseket.

Elnök az idő előrehaladott voltára tekintettel az ülést délután 3/4 2 óraker felfüggeszti, és annak folytatását délután 4 órára tűzi ki.

Elnök az ülést délután 4 óraker megnyitja.

Gombos Benő az anyanyelv használatának szabadságát korlátozó rendelkezések elleni fokozott parlamenti harcöt indítványozza. Az adókiivetések során tapasztalt egyenlőtlenséget teszi szóvá. A magyar kisebbségekhez tartozók aránytalanul magasabb kulcs szerint vannak megadóztatva, mint a románok. Indítványozza, hogy illetékes helyen eszközöltessék ki az adókiivető bizottságok munkálatainak kötelező nyilvános kifüggesztése, mert ezáltal lehet az igazságtalan egyenlőtlenségeköt hitelesen megállapítani. Indítványozza a magyar kisebbségi fronton küzdők arcképcsarnokának létesítését.

Dr. György József a gazdasági szervezkedés fontosságáról beszél, és kéri a pártvezetőséget, hogy a székelyudvarhelyi nagygyűlés ezirányú határozatának végrehajtásáról gondoskodjék.

Kispál László a gazdasági szervezkedésre és központi gazdasági szerv felállítására vonatkozó indítványát terjeszti elő.

Dr. Gyárfás Elemér válaszol György József felszólalására és felvilágosításul előadja, hogy a gazdasági szervezkedés végrehajtására az Erdélyi Gazdasági Egylet kéretett fel. Kispál László indítványát elvileg elfogadásra ajánlja, azon hozzáadásal, hogy a pártelnökség bízassék meg, hogy a központi gazdasági szerv felállításának lehetőségeiről illetékesekkel tárgyalásokat folytasson.

Elnök részletesen válaszol György József és Kispál László felszólalásaira, ismerteti az Erdélyi Gazdasági Egyletnek a gazdasági szervezkedésre vonatkozó eddigi tevékenységét és a jövő terveit.

Dr. Drexler Béla Kispál László indítványát nem fogadja el, mert az Erdélyi Gazdasági Egylet, a Hangya és a Hitelszövetkezetek központja a párt támogatásával a gazdasági szervezkedés feladatát a legsikeresebben oldhatják meg, és ezért külön gazdasági szerv létesítését feleslegesnek tartja.

Dr. Nagy Jenő Kispál László indítványát nem fogadja el, mert az Erdélyi Gazdasági Egylet a reá bízott feladatot sikeresen és eredményesen elvégzi.

Ügyvezető alelnök az egyes felszólalásokra megadván a felvilágosításokat, *intézőbizottság ügyvezető alelnök* a parlamenti csoport jelentéseit elfogadja, és a megtett indítványok elintézés végett az elnöki tanácshoz, illetőleg a parlamenti csoporthoz utasíttatnak.

3. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti a központi adminisztrációs költségekre és a folyó évi tagozati hozzájárulásokra vonatkozó javaslatot.

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatot egyhangúlag elfogadja.

4. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti a fegyelmi szabályzat tervezetét.

Sándor József kijelenti, hogy elvileg ellene van a fegyelmi szabályzat alkotásának, vétót emel ellene, kéri, hogy a tervezet tárgyalás és határozathozatal nélkül irattárra tétessék.

Br. Jósika János részletesen fejtegeti, hogy a fegyelmi szabályzatra szükség van, cáfolja Sándor Józsefnek a szabályzat ellen felhozott érveit, és a fegyelmi szabályzatot elfogadásra ajánlja.

Fogarassy Albert a fegyelmi szabályzat megalkotását ez idő szerint aggodalmasnak tartja, kéri, hogy az véleményezés végett a tagozatoknak megküldessék, és annak tárgyalása egy későbbi intéző bizottsági ülésre halasztassék.

Dr. Abrudbányai Ede a fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadja.

Br. Szentkereszthy Béla a fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadja, mert arra azért is szükség van, hogy az alaptalan vádaskodókkal szemben a megtámadott önmege ellen kért fegyelmi eljárás útján elégtételt kaphasson.

Dr. Hinléder Fels Ákos a fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadásra ajánlja azon módosítással, hogy a fegyelmi bíróság tagjai fogadalom szövegében „pártatlanul” kifejezés helyett „részhajlás nélkül” kifejezés használtassék.

Elfogadtatik.

Dr. Nagy Jenő fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadásra ajánlja azon módosítással, hogy a fegyelmi határozat hozatala alkalmával a fegyelmi bizottság zárt ülésben a vádlott távollétében dönt.

Elfogadtatik.

Dr. Boér Lőrinc a fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadja.

Dr. Zágonyi István a fegyelmi szabályzat tervezetét elfogadja, mert a múlt példáin okulva, fegyelmi szabályzatra szükség van.

Dr. Árkossy Jenő elfogadja a fegyelmi szabályzat tervezetét.

Dr. Váradi Aurél a fegyelmi szabályzat tervezetét azon módosítással fogadja el, hogy a fegyelmi büntetés elévülésénél a büntetés elévülése helyett „elenyészése” kifejezés vétessék fel.

Elfogadtatik.

Sándor József és *Fogarassy Albert* fenntartják indítványukat.

Intézőbizottság a fegyelmi szabályzatot általánosságban és részleteiben elfogadja az elfogadott módosításokkal, és azonnali hatállyal életbe lépteti.

5. Tárgyaltatik a szakosztályok megalakítására vonatkozó javaslat.

Főtájtár felolvassa a jogügyi, kisebbségi, közművelődési és közgazdasági szakosztályok megalakítására vonatkozó javaslatokat.

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatokat elfogadja, és annak értelmében megválasztatnak a jogügyi szakosztály tagjaiul: dr. Lócs Rudolf, dr. Kell József, dr. Köpf János, dr. Nagy Sándor, dr. Paretz Béla, dr. Somló Ármin, dr. Sugár Jenő, dr. Fischer Jenő, dr. Széll Lajos, dr. Velcsov Géza aradi lakosok; dr. Tolcsvai Lajos bánffyhungyadi lakos; dr. Kerekes Károly bethleni lakos; dr. Bajkó Zsigmond, dr. Kovács István, dr. Kupcsay Bernát, dr. Kovács Ernő, dr. Szántó Samu, dr. Szele Béla brassói lakosok;

dr. Pál Gábor, dr. Kovács Károly, dr. Ábrahám József csíkszeredai lakosok; dr. Bene Ferenc, dr. Gogomán Antal dési lakosok; dr. Glück Ede, dr. Kolozsi Márton, dr. Leitner Mihály, Csulay Lajos, dr. Meskó Miklós dévai lakosok; dr. Almásy Samu, dr. Balogh Arthur, dr. Bartha Ignác, dr. Bernád Ágoston, dr. Dániel Elemér, Dózsa Endre, dr. Erlick István, dr. Gabányi Imre, dr. Király Géza, dr. Klumák János, dr. Lukácsi József, dr. Nagy Ferenc, dr. Nagy Elek, dr. Abrudbányai Ede, dr. Erdős Jenő, dr. Sillay István, dr. Schilling Dezső, dr. Szegő Imre, dr. Nagy László, dr. Ferencz József, dr. Óváry Elemér, dr. Váradi Aurél, dr. Visky László, dr. Rohonczy Lajos, dr. Paál Árpád, dr. Somodi András, dr. Vékás Lajos kolozsvári lakosok; dr. Fekete Andor, dr. Csíky László, Göllner Károly, dr. Sebestyén Miklós, dr. Telegdy István marosvásárhelyi lakosok; dr. Adorján Armin, dr. Cziffra Kálmán, dr. Fehér Adolf, dr. Fehér Márton, dr. Halász Márton, dr. Berkes József, dr. Kotzó Jenő, dr. Ney Pál, dr. Leitner Mihály, Sos István, dr. Steiner Ervin, dr. Thury Kálmán nagyváradi lakosok; dr. Mucsy József, dr. Török Emil petrozsényi lakosok; dr. Rátz Endre, dr. Harcsár Géza, dr. Schlagetter Bálint szatmári lakosok; dr. Schwitzer István aranyosmegyesi lakos; dr. Kölcsey Ferenc domahidai lakos; dr. Hajdú Frigyes, dr. Németh József, dr. Róth Dezső, dr. Ungár Adolf, dr. Várnai Elemér, dr. Veterány Viktor temesvári lakosok; dr. Bocsánczy András, dr. Gál Miklós, dr. Pál Gábor, dr. Szenkovics Aurél, dr. Várfalvi Mór, dr. Vertán Endre tordai lakosok; dr. Hinléder Fels Ákos, dr. Jodál Gábor, dr. Nagy Lajos, dr. Sebesi János székelyudvarhelyi lakosok; dr. Müller Jenő, dr. Asztalos Kálmán, dr. Garda Kálmán nagyenyedi lakosok; dr. Barabás Béla dicsőszentmártoni lakos; dr. Adorján Samu gyulafehérvári lakos; dr. Boér Lőrinc fogarasi lakos; dr. Várnai Zoltán alsóárpási lakos; dr. Vetzák Ede nagykarolyi lakos; dr. Verzár Ferenc nagyszebeni lakos; dr. Székely Ákos máramarosszigeti lakos; dr. Keresztes Károly sepsiszentgyörgyi lakos; dr. Viola Sándor székelykereszturi lakos; dr. Bölöni Zoltán zilahi lakos.

A kisebbségi szakosztály tagjaiul: *br. Ambrozy Andor Temesvár; dr. Balázs András, Kolozsvár; dr. Balogh Arthur, Kolozsvár; Darkó Ákos, Kolozsvár; dr. Fritz László, Kolozsvár; dr. Hegedűs Nándor, Nagyvárad; dr. Gabányi Imre, Kolozsvár; dr. Issekutz Viktor, Erzsébetváros; Kovács Kálmán, Kolozsvár; dr. Róth Hugó, Kolozsvár; Schweitzer István, Aranyosmedgyes; dr. Sulyok István, Kolozsvár; dr. Pál Gábor, Csíkszereda; Ugron István, Kolozsvár; gr. Teleki Arctur Tancs; dr. Váradi Aurél, Kolozsvár.*

A közművelődési szakosztály tagjaiul: *Antal Gyula, Kolozsvár; Balázs András, Kolozsvár; Csutak Vilmos, Sepsiszentgyörgy; Benedek Elek, Kisbacon; dr. Bitay Árpád, Gyulafehérvár; Csermák Béla, Nagyvárad; Debreczeny István, Szatmár; Dózsa Endre, Kolozsvár; dr. Gál Kelemen, Kolozsvár; dr. György Lajos, Kolozsvár; dr. Járossy Dezső, Temesvár; Gombos Benő, Gy. Papp Domokos, Kolozsvár; Hantos Gyula, Kolozsvár; dr. Illés Gyula, Kolozsvár; br. Huszár Pálné, Kolozsvár; Dóczyné Berde Amál, Nagyenyed; dr. Hinléder Fels Ákos, Székelyudvarhely; Kántor Lajos, Kolozsvár; dr.*

Krenner Miklós, Arad; dr. Kis Elek, Kolozsvár; Kovács Dezső, Kolozsvár; Mikola András, Nagybánya; dr. Nagy Sándor, Szatmár; Nyíró József, Kolozsvár; dr. Patay József, Kolozsvár; P. Gulácsy Irén, Nagyvárad; dr. Péter Béla, Kolozsvár; Pakots Károly, Szatmár; dr. Pál Gábor, Csíkszereda; dr. Paál Árpád, Kolozsvár; dr. Pusztay Kálmán, Kolozsvár; dr. Rass Károly, Gyulafehérvár; Reményik Sándor, Kolozsvár; Sándor József, Kolozsvár; br. Kemény János, Marosvécs; Székely Dénes, Gyulafehérvár; dr. Sebestyén Miklós, Marosvásárhely; dr. Sulyok István, Kolozsvár; Thorma János, Nagybánya; P. Trefán Leonard, Kolozsvár; dr. Váradi Aurél, Kolozsvár; dr. Schill József, Arad; Vásárhelyi János, Kolozsvár; dr. Varga Béla, Kolozsvár; Nikodémusz Károly, Brassó; Vezsenyi Béla, Kolozsvár; dr. Zágoni István, Kolozsvár; dr. Janovics Jenő, Kolozsvár.

A közigazgatási szakosztály tagjaiul:

I. Mezőgazdasági osztály:

dr. Abrudbányai Ede, Tötör; dr. Alföldi Pál, Arad; br. Bánffy Ferenc, Kolozsvár; gr. Bethlen László, Bethlen; Berki József, Kolozsvár; gr. Bethlen Bálint, Keresd; gr. Béli Kálmán, Zsibó; Csép Gábor, Torda; dr. Domahidy Elemér, Domahida; dr. Drexler Béla, Marosvásárhely; Desbordes Ernő, Sajóudvarhely; Dezső,[sic!] Nagyenyed; Gidófalvy István, Doboka; dr. Kotzó Jenő, Nagykágya; dr. Kövér Gusztáv, Nagyvárad; Kovács Ferenc, Máréfalva (Udvarhely m.); dr. Müller Zoltán, Nagyenyed; dr. György József, Marosvásárhely; dr. László Dezső, Gyergyószentmiklós; Mikó László, Nyárádszentlászló; dr. Nagy Endre, Dés; Cs. Lázár László, Lapusnyak; dr. Péter Béla, Kolozsvár; Pekry Géza, Dicsőszentmárton; Purgly László, Sofronya; Szabó József, Kolozsvár; Szakáts Zoltán, Bikafalva, dr. Szász Ferenc, Kolozsvár; id. Szász Ferenc, Pusztakamarás; Szász István, Kolozsvár; Szentiványi József, Farmos; Szentkirályi Ákos dr., Kolozsvár; br. Szentkeresztly Béla, Árkos; dr. Sebesi János, Székelyudvarhely; dr. Szoboszlai László, Nyárádszereda; gr. Teleki Domokos, Gernyeszeg; Török Bálint, Kolozsvár.

II. Ipari szakosztály:

Arad: Bakáts Miksa szabómester, Moskovits Izidor szabómester, Némedy Gábor szerkesztő, Reinhardt Gyula ipar. test. szövetségének elnöke, Zima Tibor szövetségi elnök.

Brassó: Csákány Balázs szabómester, Szabó Béni szücsmester.

Bikafalva: Szakáts Péter birtokos.

Déva: Bencsik Zsigmond cipésmester.

Dés: Leopold István kádármester.

Erzsébetváros: Solymosy István cipésmester.

Kolozsvár: Adorján János szobafestő, dr. Böszörményi Sándor igazgató, Daly M. János húsiparos, Deák Ferenc asztalos, Fodor Antal fodrász, Guráth Béla sütőmester, Hevesi József műasztalos, Hexner Béla vegyész-mérnök, Jakner József cipésmester, Lengyel Károly cipész, Németh István szabó, Rátz Mihály építész, Sándor Béla

vezérigazgató, dr. Veres Endre szerkesztő, Ormay Kálmán igazgató, Szász Róbert mérnök.

Marosvásárhely: Bustya Lajos építész, Csiszár Lajos építész, dr. Lakatos Sándor titkár, Radó Sándor mérnök.

Nagybánya: Kupás Mihály cipész, Tréger Lajos szobrász.

Nagyenyed: Balla Béla mészáros.

Nagyvárad: Mónus Sándor cipőgyáros, Szabó Károly asztalos, Buday Tibor cipésmester.

Szatmár: Szűcs Kálmán asztalosmester.

Temesvár: Németh Kálmán igazgató, Szappanyos Gyula iparos.

III. Kereskedelmi és pénzügyi szakosztály:

Arad: dr. Paretz Béla képviselő.

Barót: dr. Fábíán László szenátor.

Brassó: Barthos Béla vezérigazgató, dr. Debreczeny Béla, Király Lajos kereskedő.

Gyergyószentmiklós: dr. Miklóssy Viktor vezérigazgató, Puskás István vezérigazgató.

Dicsőszentmárton: dr. Gyárfás Elemér szenátor.

Kolozsvár: Bodor Bertalan igazgató, Borbély Kálmán vezérigazgató, Ferenczy Gyula vezérigazgató, dr. Ferencz József ügyvéd, Fodor Emil vezérigazgató, Gombos Benő kereskedő, Horosz Ignác kereskedő, br. Jósika János képviselő, dr. Jelen Gyula igazgató, László Endre vezérigazgató, dr. Lerner Sándor ügyvéd, Havas Lázár kereskedő, dr. Róth Hugó ügyvéd, Szele Márton kereskedő.

Marosvásárhely: Csiki Emil, dr. Fekete Andor ügyvéd.

Kézdivásárhely: dr. Török Andor ügyvéd.

Nagyenyed: dr. Garda Kálmán ügyvéd, Horváth Pál vezérigazgató, Szigethy Béla vezérigazgató.

Nagykároly: dr. Vetzák Ede ügyvéd.

Nagyvárad: Cziffra Kálmán nyugalmazott főispán, Hegedűs Nándor országos képviselő, Szemer Miklós vezérigazgató.

Sepsiszegyörgy: dr. Barabás Andor kereskedő.

Székhelykeresztúr: dr. Elekes Dénes ügyvéd.

Székhelyudvarhely: Becsek Aladár vezérigazgató.

Temesvár: Kun Richárd, a kereskedő szövetség elnöke, Kabos Ármin kereskedő, br. Ambrózy Andor tagozati elnök.

Tenke: Tunyoghi Lajos vezérigazgató.

Torda: dr. Balogh Elek ügyvéd.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 7 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

[Aláíró ív:]¹¹³

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Deák Gyula; dr. Várady Aurél; dr. Meskó Miklós; Weres Ákos tordai tag. képvis.; dr. Boér Lőrinc fogarasi tagozati elnök; dr. Hinléder Fels Ákos; dr. Kotzó Jenő; Dr. Bölöni Zoltán; gróf Bethlen Bálint (Nagyküküllő); báró Ambrózy, Temesvár; Cs. Lázár László, Hunyad megye; *[olvashatatlan]*; dr. Nagy Jenő; *[olvashatatlan]*; Dr. Zágonyi István; dr. György József; Guidó Béla; *[olvashatatlan]*; Fábrián László; Balogh Béni; gr. Teleki István; Balogh Artúr; dr. Willer József; Pekri Géza; dr. Péterffy Lőrinc; Kispál László; dr. Gyárfás Elemér; dr. Nagy Sándor; *[olvashatatlan]*; dr. Szoboszlai László; dr. Pál Gábor; dr. Apáthy Gyula; dr. Veterány Viktor; dr. Parecz Béla; dr. Laár Ferenc; dr. gróf Teleki Domokos; dr. Barabás Béla, D.-szentmárton; dr. Balázs András; dr. Kübakher Ferenc; Gombos Benő; dr. Jakabffy Elemér; Bokor Márton; Hantos Gyula; dr. Paál Árpád; *[olvashatatlan]*; Bartha Ignác; Szele Márton; Drexler Béla; dr. Abrudbányai Ede; *[olvashatatlan]*; dr. Sebesi János; Kovács Kálmán; dr. Árkossy Jenő; *[olvashatatlan]*; br. Jósika János; br. Szentkereszthy Béla.

Fasc. 1, fol. 212-220, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

25.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvárt, 1930. június hó 22-én, az Orsz. Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Apáthy Árpád, dr. Asztalos Kálmán, dr. Balázs András, dr. Ferenczy Géza, Frint Lajos, Gyallay Domokos, dr. Molnár Dénes, dr. Nagy Sándor, dr. Szentiványi József, dr. Széll Lajos, Vásárhelyi János, dr. Veterány Viktor, gr. Teleki Arctur.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli a megjelenteket, és az ülést délelőtt 10 órakor megnyitja.

1-2. Üv. alelnök előterjeszti időszakos jelentését. Parlamenti csoport főtitkára előterjeszti jelentését.

Budai Tibor felszólalásában az iparos ifjak magyar nyelvű oktatása körüli sérelmeket ismerteti. Kéri a párt és az egyházi főhatóságok támogatását. A párt tagsági díjainak behajtására tesz előterjesztést. Nemcsak a fizetésre kötelezettek, hanem a vezetőségek is fokozott gondossággal kell kötelességüket teljesítsék.

Köszönetét fejezi ki a pártvezetőség és a parlamenti csoport tagjainak működése iránt.

Ungár Adolf az ügyvezető alelnöki jelentéssel kapcsolatban indítványt tesz a fegyelmi szabályzat oly értelmű megváltoztatására, hogy bizonyos fegyelmi jogkörrel a tagozatok is ruháztassanak fel. Indítványát írásban benyújtja. Javasolja továbbá, hogy a központi int. bizottság ülései a jövőben vidéken is tartassanak. Reá térve a Németh Kálmán féle fegyelmi ügy rendén a bánsági tagozat és a pártközpont között látszólag felmerült ellentétekre, az idecsatolt nyilatkozatnak megfelelő kijelentést tesz.¹¹⁴

Ügyvezető alelnök válaszolva Ungár indítványára és nyilatkozatára, a következő kijelentést teszi: az intézőbizottság által megalkotott fegyelmi szabályzat most nyert először alkalmazást a gyakorlatban, és így természetes, hogy annak esetleges hiányai vagy hibái csak most voltak tapasztalhatók. A maga részéről semmi akadályát nem látja annak, hogy a beterjesztett indítvány érdemleges tárgyalás alá vétessék és az elnöki tanács javaslatával a legközelebb tartandó intézőbizottsági ülés elő terjesztessék. Az intézőbizottság üléseinek vidéken való megtartását a szervezeti szabályzat lehetővé teszi, és így ez a kérdés külön határozat tárgyát nem kell képezze.

Ami a bánsági tagozat¹¹⁵ és a pártközpont közötti nézeteltérést illeti, ennek alapja az, hogy a tagozat ma is egy külön szervezeti szabályzat alatt állónak tartja magát, melynek határozott kifejezést is adott akkor, midőn Németh Kálmánt a tagozat kebeléből kizárta, és ezt a kizárást dacára az I. fokú fegyelmi bizottság határozatának, továbbra is fenntartotta.

Igaz az, hogy a bánsági tagozat annak idején a saját viszonyainak megfelelő szervezeti szabályzatot készített, ámde az Országos Magyar Párt nagygyűlése által egy fél évvel később alkotott szervezeti szabályzat magától értetődően hatályon kívül helyezett minden olyan szabályzatot, mely ezzel ellentétes rendelkezéseket tartalmaz.

Ügyvezető alelnök mindenesetre, örömmel veszi tudomásul a bánsági tagozat kiküldöttének imént tett nyilatkozatát, mely reményt nyújt arra, hogy eme káros nézeteltérések a jövőben ismétlődni nem fognak.

Dr. Erdődi Antal a szatmári sváb kérdésben szükségesnek tartja a hathatós propaganda megindítását, melynek anyagi fedezetéről gondoskodás kell történjék.

Sándor József két kiegészítést indítványoz ügyvezető alelnök jelentéséhez:

a) a magyarkályáni felekezeti iskola részére a telket annak idején az EMKE bocsátotta rendelkezésre;

b) megemlékezés felveendő a jelentésbe br. Jósika Lajos elhunytáról.

Dr. Weisz Sándor a szatmári tagozat nevében elismerését és köszönetét fejezi ki a központi pártelnökség és parlamenti csoport működése iránt. Úgyszintén köszönetét fejezi ki a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak az esküt nem tett tisztviselők érdekében kifejtett munkájáért. A gazdasági helyzettel foglalkozva, az anyagi megalapozás legfontosabb feltételének a nép között a munka és takarékos-

ság hirdetését tartja. A szatmári közigazgatási választások történetét ismertette, a jövőben határozottabb és részletesebb utasításokat kér a központtól. Kéri a párt parlamenti csoportját, hogy az interimár bizottságok működésének törvénytelen meghosszabbítását gátolja meg, továbbá, hogy eszközölje ki a felekezeti tanárok nyelvi vizsgájának könnyítését.

Dr. Árkosi Jenő köszönetét fejezi ki a központi elnökségnek és a parlamenti csoportnak működéséért, azonban nem mulasztja el azon véleményének nyilvánítását, hogy a parlamenti csoportnak erőteljesebb és öntudatosabb hanggal kellene a parlamentben kifejezést adni kisebbségi sérelmeinknek. Túlságosan udvariasnak, finomnak és úriasságnak tartja a parlamenti csoport egyes tagjai által használt hangot, mellyel a román parlamentben eredményt elérni nem lehet. Sajnálatosnak tartja, hogy a magyar sajtó nem támogatja kivétel nélkül és kellőleg a párt küzdelmes munkáját, a párt működésének nincsen elegendő visszhangja a magyar sajtóban. Éles szavakkal kritizálja a Keleti Újságnak és Ellenzéknek magatartását, mely utóbbi lapnak pártellenes magatartása a magyarság széles rétegeiben jogos felháborodásra ad okot. A Keleti Újságnak is csak a címe magyar párti lap, valósággal nem az. Kéri az elnökséget, hogy saját hatáskörében minden rendelkezésére álló eszközzel szüntesse meg ezt a lehetetlen és a magyarságra felette káros állapotot.

Sándor József a magyar lapok tendenciózus és pártellenes magatartását részletesen ismerteti.

Kovács Kálmán a parlamenti csoport működéséért elismeréssel adózik, de sajnálattal állapítja meg, hogy egyes képviselők nem vesznek részt a parlament munkájában. A parlamentben használt hangnemet túlságosan enyhének, meghunyászkodónak tartja. Kéri, hogy erőteljesebb és önérzetesebb felszólalásokkal parlamenti képviselőink és szenátoraink öntudatosabb bátor magatartást tanúsítsanak. A Magyar Párt hivatalos lapjának, a Keleti Újságnak és a Magyar Népnak káros tendenciájú magatartását ismerteti. Megrázó szavakkal ecseteli azt a cinizmust, mellyel az Ellenzék dr. György Lajosnak a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választásakor tanúsított, nemkülönben a szerkesztőség egyik felelős tagjának azon nyilatkozatát, hogy miért nem adja el az Erdélyi Múzeum Egylet gyűjteményeit. Indítványozza, hogy a Magyar Párt közvetlen befolyása alatt nem álló lapokat kéréssel hívjuk fel a párt becsületes támogatására. Az elnökség figyelmébe és megfontolásába ajánlja továbbá, hogy létesítsék egy fórum, melyben részt vennének a Magyar Párt elnöksége, a magyar egyházak püspökei és főgondnokai, mely a magyarság ügyei ellen vétő személyekkel, valamint hírlapokkal szemben a bojkott fegyverét is igénybe vehesse.

Elnök az ülést du. kettő órakor felfüggeszti, és annak folytatását délután négy órára tűzi ki.

Elnök a folytatólagos ülést délután négy órakor megnyitja.

Dr. Kotzó Jenő a hajós társaságok kivándorlási hirdetményeinek káros hatásáról beszél. Kéri oly értelmű határozat hozatalát, mely szerint minden kivándorlásra csábító hajóstársaság hirdetményének közlése a magyar nemzeti érdeke

ütközik, és szólíttassanak fel a magyar lapok, hogy az ily tartalmú hirdetések közlésétől tartózkodjanak. Fejtegeti az általános gazdasági krízis okait és a védekezés módozatait ismerteti. Kéri a pártelnökséget, hogy a magyar Bihar megyei gazdaközönség e tárgyban beküldendő memorandumát tegye komoly megfontolás tárgyává. Az elkobzott magyar népkönyvtárak visszaszerzésének lehetőségeit és módozatait tárgyalja. Indítványozza, hogy a vármegyei tagozatok köriratban szólíttassanak fel a magyar népkönyvtárak visszaállítására. Köszönetét fejezi ki a pártelnökségnek és a parlamenti csoport tagjainak a Bihar megyei pártszervezés alatt tanúsított személyes támogatásért. Úgyszintén indítványozza, hogy az intézőbizottság fejezze ki köszönetét és elismerését a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak működéséért. A magyar ifjúság megszervezésének fontosságát hangoztatja, a párt kebelében kell a magyar ifjúságot megszervezni, hogy ezáltal a jövő politikusaikról is gondoskodás történjék. Bejelenti, hogy a Bihar megyei tagozat az ifjúság szervezését már megkezdte. Indítványozza, hogy hasonló szervezkedésre a többi tagozatok is felhívassanak. A magyar sajtó tendenciózus és destruktív magatartását súlyos szavakkal elítéli. Kéri az intézőbizottságot, hogy a magyar sajtó irányának megváltoztatását tekintse fő feladatának, és történjék gondoskodás arról, hogy az e tárgyban hozandó határozatnak érvény is szereztessek.

Dr. Hinléder Fels Ákos dr. Árkosi Jenő felszólalását a közhangulat megnyilvánulásának tartja, elismerését fejezi ki a parlamenti csoport iránt, de nem mulasztja el jóindulatú és tárgyilagos kritikát gyakorolni működése felett. Az öntudatos és bátor parlamenti hangnem használatát kéri, mely ok nélküli, illetőleg érdemtelen elismerő nyilatkozatokat a kormánnyal szemben nem tartalmazhat, ezért utasítás adandó arra, hogy elismerések és megelégedést kifejező nyilatkozatok mellőztesenek, úgyszint arra, hogy a kisebbségi törvénytervezet¹¹⁶ tárgyalása alkalmával öntudatos, bátor és egységes magatartást tanúsítson parlamenti csoportunk. Kéri általában a parlamenti csoport erőteljesebb megnyilvánulását. – Foglalkozik a székelyföldi súlyos gazdasági helyzettel, az adóbehajtások könyörtelen szigorával, mely már a nemzeti üldözés jellegével bír. – A magyar sajtó megrendszabályozására hívja fel az intéző bizottság figyelmét, szemelvényeket olvas fel az Ellenzék június 21-i számából¹¹⁷ (képviselők napidíjának felvétele, az Erdélyi Futár ajánlása), melyek annak pártellenes magatartását bizonyítják. Sajtóbizottság¹¹⁸ megalakítását indítványozza, mely szükség esetén a pártellenes magatartást tanúsító lap ellen a bojkott fegyverét is igénybe vehesse.

Br. Szentkereszty Béla bejelenti, hogy Udvarhely, Háromszék és Csík vármegyékben a törvényesen megválasztott megyetanácsok működését oktalan fellebbezésekkel akadályozza a Nemzeti Parasztpárt, illetőleg a kormány exponensei és az interimár bizottságok működését fenntartják. Alapos a feltevése annak, hogy ezt az állapotot a közeljövőben nem szándékozik a kormány megváltoztatni, mert legutóbb törvényhozásilag szélesítették ki ez interimár bizottságok hatáskörét, és azt a választott tanácsokkal egyenrangú hatáskörrel ruházták fel. A székely

vármegyékben az interimár bizottságok a magyarság kultúrintézményének támogatását megtagadják. A nép elvárja a megválasztott tanácsoktól, hogy ha hivatalba jutnak, gondoskodni fognak arról, hogy azon összegek, melyeket az interimár bizottságok jogtalanul vontak el a magyarság kultúrintézményeitől, utólagosan kiutaltatnak és azon összegek, melyeket ugyancsak jogtalanul szavaztak meg románosítási célokra, visszafizettetnek, és a jogtalanul kiutalt összegek visszatérítéséért az interimár bizottságok tagjai személyükben is felelőssé tételnek.

Szabó Béni súlyos szavakkal bírálja azoknak magatartását, kik történelmi nevüknél, vagyonuknál és viselt állásuknál fogva hivatva lennének a magyarság politikai küzdelmeiben a párt keretein belül részt venni, s akik érthetetlen okokból részben távol tartják magukat, részben tendenciózus magatartásukkal a párt munkáját nehezítik, sőt gátolják. Megütközéssel állapítja meg, hogy a magyar sajtó nem teljesíti oly mértékben kötelességét, amint azt a magyar pénzen fenntartott lapoktól joggal elvárhatnók. Kéri a pártvezetőséget, hogy találja meg a módját a sajtó magatartásának megváltoztatására.

Gyárfás Elemér dr. indítványozza, hogy az intézőbizottság üléséről kiadandó kommunikében mondja ki az intézőbizottság, hogy az interimár bizottságok hatáskörének további fenntartását törvénytelennek és az autonómia kijátszásának tekinti.

Dr. Pál Árpád csatlakozik dr. Gyárfás Elemér indítványához, és erre vonatkozólag határozati javaslatát írásban terjeszti elő, mely ./. alatt csatoltatik.¹¹⁹

Dr. Kotzó Jenő indítványozza, hogy a Paál Árpád határozati javaslata egészítessék ki az intézőbizottság azon határozatával, hogy parlamenti küldöttség tárja fel a belügyminiszter¹²⁰ előtt azon abususokat, melyek a községi jegyzők megválasztása és fizetésének megállapítása körül történnek.

Tiltakozás fejezendő ki különösen azért, hogy a jegyzők kinevezését és fizetésüknek megállapítását nem a megyei és községi tanácsok, hanem a tartományi igazgatóságok állapítják meg.

Dr. Paretz Béla indítványozza, hogy a párt kulturális szakosztálya és a f. évi nagygyűlése elé terjesztessék a magyar sajtó ominózus ügyének elintézése.

Kovács Kálmán indítványozza, hogy az elnökség bízassék meg a hivatalos lap,¹²¹ valamint a többi magyar lapok elleni rendszabályok alkalmazásával.

Zágoni István dr. rendezetlennek tartja a párt hivatalos lapjának irányítását, a pártelnökséget tartja hivatottnak e fontos kérdésben állást foglalni és intézkedni.

Dr. Szász Pál óva inti a pártelnökséget azon következményektől, melyek a sajtószabadságot korlátozó intézkedésekből következhetnek. A pártelnökségnek arra kell legfőként gondot fordítani, hogy a hivatalos lap szerkesztésének irányítása felelős tényező által, a párt intencióinak megfelelően történjék.

Vásárhelyi János szükségét látja multhatatlanul annak, hogy a sajtóbizottság megalakíttassék, és a hivatalos lapnál egy felelős irányító személy alkalmaztassék.

Br. Jósika János részletes felvilágosítást ad a hivatalos lap anyagi és szerkesztési ügyeiről.

Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a sajtóügyi szakosztály megalakítására vonatkozólag a következő intézőbizottság ülésén javaslat fog előterjesztetni.

Intézőbizottság ügyvezető alelnök és a parlamenti csoport főtitkárának jelentését elfogadja.

Tudomásul vétetik a temesvári tagozatnak a Németh Kálmán fegyelmi ügyével kapcsolatban tett nyilatkozata és ügyvezető alelnöknek ezzel kapcsolatban tett felvilágosító válasza. A fegyelmi szabályzat módosítására irányuló indítvány az elnöki tanács elé terjesztetik.

Elhatározzatik, hogy a sajtóügyi szakosztály megalakítása tárgyában a következő intézőbizottsági ülés elé javaslat terjesztetik.

Intézőbizottság a pártadományokat a múlt évi összegben állapítja meg.

Köszönet szavazzatik a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak küzdelmes és eredményes működéséért.

Dr. Paál Árpád határozati javaslata, kiegészítve Kotzó Jenő indítványával, elfogadtatik.

Dr. Paretz Bélának a sajtó kérdésének rendezése tárgyában előterjesztett indítványa elfogadtatik.

3. Tárgyalatik az egyes tagozatok részéről beindított, vagy beindítani szándékolt országos gyűjtések ügye.

Intézőbizottság a kérdés alapos megfontolása és tárgyalása után kimondja, hogy országos gyűjtések csakis a romániai magyarság egyetemét érintő, és annak érdekét szolgáló ügyekben, míg az egyes tagozatok magyarságát érdeklő ügyekben csak kivételesen indítható, mindkét esetben azonban csak az orsz. Magyar Párt elnökségének előzetes hozzájárulásával, mely természetesen nem mentesíti a gyűjtést eszközölőket, a netán szükséges hatóság engedély kérésétől.

Jelen határozat a párt összes tagozataival mihez tartás végett közöltetik.

4. Tárgyalatik a f. évi nagygyűlés helyének és idejének megállapítása. Dr. Weisz Sándor, gr. Teleki Domokos, dr. György József, dr. Erdődi Antal, dr. Jakabffy Elemér, Vásárhelyi János, br. Szentkereszthy Béla, dr. Paál Árpád, dr. Árkosi Jenő, dr. Kotzó Jenő hozzászólásai után

Intézőbizottság elhatározza, hogy a f. évi nagygyűlés Szatmáron fog megtartatni. Annak időpontjának megállapítása a központi pártelnökségre bízatik.

5. Tárgyalatik Szabó Béni két indítványa, a katasztrófális gazdasági helyzet, valamint a kisiparosok forgalmi adójának eltörlése vagy csökkentése tárgyában. Az indítványok ezen jegyzőkönyvhöz csatoltatnak.¹²²

Intézőbizottság az előterjesztett indítványokat egyhangú helyesléssel elfogadja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést hét órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.
jkv.-vezető

Jelen voltak:¹²³

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Várady Aurél; dr. Deák Gyula; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. Kotzó Jenő; dr. Zágoni István; Balogh Arthur; dr. Erdődi Antal; dr. Bölöni Zoltán; Bokor Márton; dr. Apáthy Gyula; *[olvashatatlan]*; Ugron István; dr. Roth Hugó; *[olvashatatlan]*; Sándor József; Szele Márton; Cziffra Kálmán; dr. gróf Teleki Domokos; Laár Ferenc; dr. Gyárfás Elemér; gróf Bethlen Bálint; dr. Ungár Adolf; dr. Vuchetich Endre; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. Willer József; dr. Jakabffy Elemér; dr. Péterffy Lőrinc; dr. Árkosy Jenő; dr. Abrudbányay Ede; br. Jósika János; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. György József; dr. Barabás Béla; dr. Pál Gábor; dr. Paál Árpád; Szabó Béni; Perédi György; dr. Nagy Jenő; Kovács Károly; Pekri Géza; Hinléder Fels Ákos; Berki József; dr. Gabányi Imre; Kispál László; br. Szentkereszthy Béla; Gombos Benő; dr. Sebesi János; dr. Balázs András.

Fasc. 1, fol. 221-227, 235-236. gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet:

„Mell. B” *[Paál Árpád határozati javaslata]*

Utasítja az intéző bizottság a parlamenti csoportot, hogy sürgősen lépjen fel a kormánynál az interimár bizottságok működésének mesterkélt meghosszabbítása ellen.

Utasítja az intéző bizottság az egyes tagozatokat, hogy úgy a községekben, mint a megyékben vizsgálja meg behatóan az interimár bizottságok által egybeállított költségvetéseket. Ha a vizsgálat eredményeként azt találják, hogy helyi célok helyett más célú kiadásokkal van terhelve a költségvetés, vagy a helyi kulturális kiadásokat kihagyták, akkor az ellen éljenek mindenütt jogorvoslással.

Utasítja továbbá a közigazgatási tanácsban levő magyar tagokat, hogy amikor az intéző bizottságoktól a rendes tanácsokhoz kerül át az ügyek intézése, akkor minden szabálytalan költségvetést vegyenek revízió alá, s töröltessék azokat a kiadásokat, melyeket helyi célok ellenére irányoztak elő. Az ilyen kiadásokért tétessék felelőssé az intéző bizottságokat, s a helyi magyar kulturális intézményektől elvont költségek visszatérítésére hozassanak közigazgatási, esetleg bírói határozatokat.

Evégett szigorúan alkalmazzassák a közigazgatási törvénynek azokat a szakaszait, melyek az eljáró közigazgatási tényezők kártérítési köteletségét írják elő.

Utasítja az intéző bizottság a felhívottakat, hogy a felhívásra vonatkozólag a pártelnökséghez sürgősen tegyenek jelentést. Az elnökséget pedig megbízza, hogy szükség esetén magát az intéző bizottságot is további állásfoglalás végett hívja össze.

„Mell. C” [Szabó Béni előterjesztései]

Az Országos Magyar Párt Intézőbizottsága az 1930. június 21-én tartott gyűlésen foglalkozott a kisiparosok forgalmi adó kérdésével [*sic!*], a beérkezett jelentésekből megállapította, hogy ezen adónem aránytalan és igazságtalan alkalmazásával a kisiparosságot olyan terhekkel sújtották, amelyeknek elviselésére a legteljesebb jóakarat mellett is képtelen.

A gyűlés tudomásul vette úgy a szenátusban, mint a Parlamentben, valamint a Pénzügyminisztériumban az illető parlamentárok által ez ügyben tett intézkedéseket, és utasította a parlamenti csoportot, hogy ezen sérelmek haladéktalan orvoslására továbbmenőleg is tegyen meg minden szükségesnek látszó intézkedést ennek az igazságtalan adónemnek eltörlése, vagy legalább is jelentékeny mérséklése érdekében, és tiltakozó szavát a legerőteljesebben emelje fel ellene.

Kolozsvár, 1930. június 21-én

Az Orsz. Magyar Párt Intézőbizottsága az 1930. jún. 22-én tartott gyűlésen behatóan foglalkozott azon katasztrofális gazdasági helyzettel, amely végpusztulással fenyegeti a magyarság valamennyi társadalmi osztályát.

Az együttes ülés megállapította, hogy ezen veszély elhárítására az orsz. Magyar Párt illetékes szervei minden tőlük telhető intézkedéseket megtettek. Felkérte a Közgazdasági Szakosztály vezetőségét, hogy továbbmenőleg is minden lehető kövessen el, hogy a magyarság mindazon közgazdasági intézményei, amelyek a magyarság termelő osztályának támogatására alkalmasak és szükségesek, megfelelően kiépíttessenek és megszerveztessenek.

Ezek alatt első helyen értendők szövetkezeteink, s a most alakult Földhitelintézet megerősítése, továbbá olyan pénzügyi összeköttetés és szervezet létesítése, melynek módjában lenne a jelenlegi szétforgácsolt, sőt gyakran széthúzó pénzügyi erőket egybefoglalni, a külföldi tőkeforrások útját megnyitva, a népünkre nehezedő elviselhetetlen kamatterheken könnyíteni, és a minden termelő munkát megbénító tőkehiány enyhítésével a legális hiteligények megfelelő kielégítését biztosítani.

26.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Szatmáron, 1930. október hó 25-én, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: a jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt névsorban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: Balázs András, Buday Tibor, dr. Drexler Béla, dr. Fekete Andor, dr. Ferencz József, Gombos Benő, Cs. Lázár László, dr. Nagy Jenő, dr. Róth Hugó, Sándor József, dr. Sebesi János, dr. Szász Pál, dr. Széll Lajos, gr. Teleki Domokos, Ugron István, dr. Váradi Aurél.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök az ülést megnyitja.

1. Targyaltatik ügyvezető alelnöknek a nagygyűlés elé terjesztendő jelentése.

Ügyvezető alelnök indítványozza, hogy mivel a jelentés amúgy is csak az eddigi intéző bizottsági ülések anyagának összefoglalása, és így annak tartalma általánosságban az intéző bizottság tagjai előtt ismeretes, mellőztessék annak egész terjedelemben való felolvasása.

Kovács Kálmán indítványozza, hogy határozott formában tétessék kijelentés az ügyvezető alelnök jelentésében arra vonatkozólag, hogy sérelmeink orvoslása nem történt meg, és ezért a székelyudvarhelyi nagygyűlés határozatát fenntartván, sérelmeink orvoslásáért esetenként a Nemzetek Szövetségéhez fogunk fordulni. Felhatalmazása van annak kijelentésére, hogy fenti indítványa a magyar egyházak álláspontját fejezi ki. – Indítványozza, hogy a nagygyűlésen az ügyvezető alelnöki jelentés felolvasása után fenti értelemben dr. Pál Gábor adjon kifejezést nemzeti elkeseredésünknek.

Dr. Pál Gábor helyesli Kovács Kálmán indítványát, csupán azt kéri az intézőbizottságtól, hogy tekintsenek el az ő szerepeltetésétől, nehogy úgy tűnjék fel a dolog, mintha nemzeti sérelmeink előterjesztése kizárólag az ő személyéhez lenne kapcsolva. Indítványozza továbbá, hogy a nagygyűlés ne egyes sérelmek megvitatásával fecsérje idejét, hanem általános elvi magállapítások és sérelmek alkossák a nagygyűlési vita anyagát. Különösen felhívja a figyelmet a csendőr és rendőri brutalitások elrettentő példáira.

Ügyvezető alelnök indítványozza, hogy a kisebbségi szakosztály jelentése rendjén dr. Jakabffy Elemér terjessze elő a nagygyűlésen a Kovács Kálmán által előterjesztett indítványt.

Dr. Pál Gábor indítványozza, hogy a kisebbségi szakosztály jelentésével kapcsolatban a magyar sajtó elleni kifogások is terjesztessenek elő.

Dr. Thury Kálmán ellenzi Pál Gábor javaslatát; szerinte a magyar sajtó elleni panaszok egy intézőbizottsági ülésen, mint önálló tárgysorozati pont tárgyalandók, mert azoknak tárgyalására a nagygyűlés nem alkalmas fórum.

Sárközy Lajos a Királyhágó-melléki iskola panaszok felvételét kéri a nagygyűlés tárgysorozatába.

Dr. Illés Gyula mint az Erdélyi Református Egyházkerület kiküldöttje indítványozza, hogy a nagygyűlésen ismételtessék meg a székelyudvarhelyi határozat, mert iskolai sérelmeink nemcsak nem csökkennek, hanem napról-napra rettenetesen szaporodnak. Megrázó példákat hoz fel a mindennapi életből. Indítványozza, hogy az iskolai panaszok általánosságban és a Királyhágó-mellékiek abból kiemelve vétessenek fel a nagygyűlés tárgysorozatába.

Perédy György indítványozza, hogy a magyar sajtóügy rendezésére egy speciális bizottság küldessék ki.

Jakabffy Elemér vázlatosan előterjeszti a kisebbségi szakosztálynak a nagygyűlés elé terjesztendő jelentését.

Dr. Gyárfás Elemér vázlatosan előterjeszti a közgazdasági szakosztálynak a nagygyűlés elé terjesztendő jelentését.

Dr. Paál Árpád ugyancsak vázlatosan előterjeszti a közművelődési szakosztálynak a nagygyűlés elé terjesztendő jelentését.

Hegedűs Nándor a nagygyűlés legfontosabb eseményének azt tartja, hogy a kormány¹²⁴ kisebbségi magatartása felett a legsúlyosabb bírálat hangozzék el, és hogy a magyarság politikai és gazdasági helyzetének megrendítő képe leplezetlenül feltárassék. Indítványozza, hogy a nagygyűlés tárgysorozatának első pontjául a politikai helyzet megvitatása tűzessék ki, és ennek eredményeképpen határozati javaslat hangozzék el a nemzeti fájdalom és a kormány elleni bizalmatlanság erőteljes hangjának kifejezésével. Indítványozza, hogy a határozati javaslatot a nagygyűlésen dr. Abrudbányay Ede képviselő terjessze elő.

Dr. Gabányi Imre szerint nemzeti fájdalomunk megnyilatkozása impozáns kell legyen, de nem tartja taktikusnak, hogy nyilvánosságra hozzuk azon védekező eszközöket, melyeket akár belföldön, akár külföldön igénybe óhajtottunk venni sérelmeink orvoslására, mert ennek megtörténte esetén az államhatalom ellenakciójával találjuk magunkat szembe.

Árkossy Jenő dr., dr. Jakabffy Elemér, dr. Hinléder Fels Ákos, Kovács Kálmán, dr. Kotzó Jenő, Perédy György, dr. Paál Árpád, dr. Zágoni István és Hegedűs Nándor a nagygyűlés tárgysorozatának megállapítására tesznek indítványt.

Int. biz. elhatározza, hogy az általános politikai határozati javaslat az ügyvezető alelnök által felolvasandó intézőbizottsági jelentés után következzen a nagygyűlés tárgysorozatában, továbbá, hogy dr. Hinléder Fels Ákos a szakosztályok jelentése után adja elő a sajtóügy rendezése tárgyában elkészített munkálatát.

2. Tárgyalatik a nagygyűlési igazoló bizottság megalakítása.

Intézőbizottság az igazoló bizottságot dr. Meskó Miklós elnöke alatt dr. Árkossy Jenő, dr. Erdődi Antal, dr. Fritz László, Hantos Gyula, Kerekes J. és dr. Nagy Sándor tagokból alakítja meg.

3. *Főtítká*r bejelenti, hogy gr. Teleki Arctur lemondása folytán egy alelnöki, valamint elhalálozás, lemondás, kizárás és azon címen, hogy a tagozati elnökök,

valamint a képviselők és szenátorok az intézőbizottságnak hivatalból amúgy is tagjai, összesen 14 intéző bizottsági hely üresedett meg, melyeknek betöltéséről a kandidáló bizottságnak a jelentése alapján a nagygyűlés fog határozni.

Tudomásul vétetik.

4. *Ügyvezető alelnök* a fegyelmi szabályzat módosítására vonatkozó javaslatát terjeszti elő.

5. *Br. Szentkereszthy Béla* nem járul hozzá ügyvezető alelnök javaslatához, mert a fegyelmi ügyeket csak központi hatóság döntheti el, és nagyon veszedelmesnek tartja egyes fegyelmi ügyek elintézését a tagozatok hatáskörébe utalni. Indítványozza, hogy a tagozati elnökségre bizassék annak megállapítása, hogy fegyelmi vétség fennforog-e. A fegyelmi ügyekben való döntés azonban feltétlenül a központi szervre bízandó.

Br. Ambrózy Andor nem osztja *br. Szentkereszthy Béla* felszólalásában kifejtett aggodalmakat. Nézete szerint fegyelmi ügyekben elsőfokban a tagozat fegyelmi bizottsága hivatott ítélni. *Ügyvezető alelnök* javaslatát általában helyesnek tartja és azt elfogadja, mellőzendő azonban a javaslatnak azon rendelkezése, mely lehetővé teszi, hogy első fokban más tagozat fegyelmi bizottsága delegáltassék.

Perédy György javasolja, hogy a rosszállás kimondása esetében is jogorvoslatnak legyen helye.

Dr. Kotzó Jenő a javaslatot azon rendelkezéssel véli kiegészítendőnek, hogy a tagok kilépése a fegyelmi eljárás folyamatba tételét nem akadályozza meg.

*Intéző bizottság 18 szavazattal 12 ellenében ügyvezető alelnök javaslatát Perédy György módosításával elfogadja, és a fegyelmi szabályzatot ezen jegyzőkönyvhöz csatolt szövegben megállapítja.*¹²⁵

6. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti a szervezeti szabályzat 19., 59. és 60.-ik §-ainak módosítására irányuló javaslatát a következőkben:

A szervezeti szabályzat 59.-ik §-a csupán a pártból való kizárásra nézve tartalmaz rendelkezést ami – tekintettel arra, hogy a fegyelmi eljárásról külön szabályzat intézkedik, melynek rendén más büntetési fokozat is megállapítható – nem helytálló, és ezért ezen szakasz szövege az alábbiak szerint volna módosítható:

„Az olyan párttag ellen, aki társadalmi vagy politikai magatartásával a magyar nemzeti kisebbség általános érdekei ellen súlyosabban vét, aki ezen magatartásával a párt lényeges programjával, vagy lényeges szabályaival szembehelyezkedik, aki a párt szervezeti szabályaiban megállapított gyűlések keretein kívül tartott gyűléseken, vagy egyéb módon az Országos Magyar Pártot, vagy annak vezetőségét, avagy a pártnak valamely, a párttól kapott megbízatásnak teljesítésében eljáró tagját nyilvánosan támadja vagy gátolja, aki a közfelfogás szerint infamáló büntetést vagy vétségért jogerősen elítéltetett, vagy aki egyébként a Magyar Párt érdekei és a pártfegyelem ellen súlyosabban vét, fegyelmi eljárásnak van helye.

A fegyelmi eljárásról külön szabályzat intézkedik.”

A szervezeti szabályzat 60.-ik §-a jelen szövegében az eljárni hivatott fórumokat, valamint a jogorvoslat mikéntjét tartalmazza, mi azonban nem foglalhat helyet a

szervezeti szabályzatban, hanem a már fentebb említett fegyelmi szabályzatba tartozik. Ennélfogva a 60. § törlését javasolja.

Megtörtént tények igazolják, hogy a pártnak olyan tagjai, kik súlyosan vétettek a pártfegyelem ellen, hogy cselekedeteik következményeitől szabaduljanak, kilépnének a pártból. Ezeknek esetleges visszavétele a pártba szükségessé teszi bizonyos jogszabály megállapítását, miért is javasolja, hogy 60. §-ként a következő szöveg iktattassék be:

„Aki a pártból kilépett, csak a központi elnöki tanács előzetes jóváhagyásával vehető újra fel.

A felvétel felett a kilépett párttagra nézve illetékes községi (r. t. városi) tagozat dönt.”

Végül javaslatot tesz ügyvezető alelnök arra nézve, hogy a vármegyei, illetve törvényhatósági városi tagozatok tisztikarába az ügyész is felvétessék, minek folytán a 19. § szövege a következő lenne:

„A vármegyei tagozat tisztikarát a közgyűlés választja.

A tisztikar elnökből, 2–4 alelnökből, főtitkárból, ügyészből, 2 jegyzőből, pénztárnokból és ellenőrből áll. Megbízatusuk 4 évre szól. A vármegyei tagozat ügyviteli szabályzatát az elnöki tanács állapítja meg.”

Intézőbizottság ügyvezető alelnök javaslatát egyhangúlag elfogadja, és a hivatkozott 19., 59. és 60. §-ok módosított szövegét a nagygyűlés elé terjeszteni határozza.

7. Tárgyaltatik a közművelődési szakosztály megalakítása.

Intézőbizottság a közművelődési szakosztály tagjaiul a következőket választja meg:

Antal Gyula ref. igazgató tanító, Kolozsvár, dr. Bitay Árpád theol. tanár, Gyulafehérvár, dr. Balázs András praelátus-kanonok, Kolozsvár, Csermák Béla egyházkerületi főjegyző, Nagyvárad, Csutak Vilmos ref. ig. tanár, Sepsiszentgyörgy, Dóczyné Berde Amál, Nagyenyed, Debreczeny István ref. lelkész, Szatmár, Dózsa Endre nyugalmazott alispán, Kolozsvár, dr. Gál Kelemen főg. tb. igazgató, Kolozsvár, Gombos Benő kereskedő, Kolozsvár, P. Gulácsy Irén író, Kolozsvár, Gyallay P. Domokos, Kolozsvár, dr. György Lajos tanulmányi igazgató, Kolozsvár, Hantos Gyula tagozati titkár, Kolozsvár, dr. Hinléder Fels Ákos ügyvéd, Székelyudvarhely, br. Huszár Pálné, Kolozsvár, Imrik S. Zoltán kanonok, Nagyvárad, dr. Illés Gyula egyh. ker. előadó, Kolozsvár, dr. Janovics Jenő színigazgató, Kolozsvár, Járay István koll. igazgató, Nagyenyed, dr. Kántor Lajos tanár, Kolozsvár, Kiss Elek theol. tanár, Kolozsvár, dr. Krenner Miklós hírlapíró, Kolozsvár, dr. Kovács Árpád tagozati titkár, Nagyvárad, Kovács Dezső igazgató, Kolozsvár, Mikola András festőművész, Nagybánya, dr. Nagy Sándor ügyvéd, Erdőd, Nikodémusz Károly ev. esperes, Brassó, Nyírő József író, Kolozsvár, dr. Patay József rendfőnök, Kolozsvár, dr. Péter Béla ny. gazd. akad. ig., Kolozsvár, Pakots Károly római katolikus püspöki irodaigazgató, Szatmár, dr. Paál Árpád képviselő, Kolozsvár, dr. Pál Gábor szenátor, Csíkszereda, dr. Pusztay Kálmán keresk. isk. tanár, Kolozsvár, Rass Károly főgimnáziumi igazgató., Gyulafehérvár, Reményik Sándor író, Kolozsvár, Sándor József szenátor, Kolozsvár, dr. Sebestyén Miklós ügyvéd, Marosvásárhely, dr. Sulyok István szerkesztő, Kolozsvár, Schill József

nyug. alispán, Arad, Sveitzer István földbirtokos, Aranyosmeggyes, dr. Szász Ferencz szerkesztő, Kolozsvár, Szélyes Dénes kanonok, Gyulafehérvár, Szemlér Ferencz tanár, Brassó, Szijgyártó Gábor tanár, Marosvásárhely, Tavasz Sándor theol. igazgató, Kolozsvár, Torma János festőművész, Nagybánya, P. Trefán Leonard Ferenczrendi házfőnök, Kolozsvár, dr. Varga Béla theol. tanár, Kolozsvár, dr. Várad Aurél ügyvéd, Kolozsvár, Vásárhelyi János egyh. főjegyző, Kolozsvár, dr. Vékás Lajos vezérigazgató, Kolozsvár, dr. Zágoni István szerkesztő, Kolozsvár.

8. *Perédy György* indítványt terjeszt elő, hogy a folyton növekvő kivándorlás és az azt elősegítő lelketlen ügynökök csábításainak leküzdésére az egész magyar társadalom és a magyar egyházak lelkészei és tanítói közreműködésével a Magyar Párt erőteljes akciót tegyen folyamatba.

Intézőbizottság az indítványt elfogadja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtítkár

jkv.-vezető

[Aláíró ív:]¹²⁶

Pekri Géza; dr. Ambrózy; dr. Thury Kálmán; dr. Kotzó Jenő; Gyárfás Elemér; dr. Nagy Sándor; dr. Paretz Béla; Purgly László; dr. Apáthy Árpád; Meskó Miklós; *[olvashatatlan]*; dr. Hinléder Fels Ákos; dr. Pál Gábor; dr. Jodál Gábor; Balogh Arthur; Béldi Kálmán gróf; dr. Josika János; Szentkereszthy Béla br.; Barabás Béla *[...]*; dr. Abrudbányay Ede; dr. Cziffra Kálmán; dr. Török Andor; Perényi György; dr. Gabányi Imre; dr. László Dezső; dr. Székely Gábor; id. dr. Barabás Béla, Arad; *[olvashatatlan]*; Gyallay Domokos; Bartalis Ferencz; Szabó Béni; Willer József; Dr. György József; dr. Árkossy Jenő; Bokor Márton; Kispál László; dr. Illés Gyula; Kovács Kálmán; dr. Zágoni István; dr. Benedek Aladár.

Fasc. 1, fol. 238-243, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

27.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Szatmáron, 1930. október hó 26-án, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: dr. gr. Bethlen György, dr. Inczedy-Joksman Ödön, Abrudbányai Géza [*sic!*]¹²⁷, br. Ambrózy Andor, dr. Barabás Béla, Arad, dr. Barabás Béla, Dicsőszentmárton, Cziffra Kálmán, dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Hinléder Fels Ákos, dr. Jakabffy Elemér, dr. Jodál Gábor, dr. Kotzó Jenő, dr. Meskó Miklós, dr. Nagy Sándor, dr. Paál Árpád, dr. Pál Gábor, dr. Paretz Béla, Pekry Géza, Perédy György, Purgly László, Sárközi Lajos, dr. Thury Kálmán, dr. Willer József és dr. Deák Gyula.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözi a megjelent intéző bizottsági tagokat, és az ülést megnyitja.

Tárgyaltatik dr. Thury Kálmán alelnökké történt választása és dr. Váradi Aurél lemondása folytán megüresedett elnöki tanács tagsági hely, valamint dr. Ferencz József lemondása folytán megüresedett központi ügyészi állás betöltése.

Intézőbizottság br. Ambrózy Andort és dr. Balogh Arthurt elnöki tanács tagoknak, dr. Váradi Aurélt központi ügyésznek egyhangúlag megválasztja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

jkv.-vezető

Fasc. 1, fol. 244, gépelt tisztázat.

28.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Kolozsvárt, 1931. május hó 14-én, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának de. 10 órakor kezdődő üléséről.*

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./ . alatt csatolt névjegyzékben felsoroltak.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Balogh Arthur, Buday Tibor, dr. Nagy Jenő, Perédi György, dr. Szentkovits Aurél, dr. Thury Kálmán, dr. Vetzák Ede.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök az ülést megnyitván, kegyeletes szavakkal emlékezik meg dr. Váradi Aurél v. elnöki tanácsstag és ügyész elhunytáról.¹²⁸ Indítványozza, hogy a megboldogult emléke jegyzőkönyvben örökíttessék meg.

Intézőbizottság elnök megemlékezését állva hallgatja, és dr. Váradi Aurél érdemeit és emlékét jegyzőkönyvben megörökíteni határozza.

1. *Dr. Willer József* a parlamenti csoport főtitkára részletes indokolás kíséretében előterjeszti az elnöki tanács határozatát az országos választásokon tanúsítandó állásfoglalás tárgyában, melynek értelmében Magyar Párt a választásokon¹²⁹ önálló listával vegyen részt. A szenátor választásra vonatkozóan a Nemzeti Parasztpárttal ad hoc választási paktum kötésére irányuló megbeszélések történtek ugyan, így Szilágy, Maros-Torda és Arad megyékre vonatkozólag, de ezen tárgyalások az előzetes tapogatózásoknál még nem jutottak tovább. Indítványt terjeszt elő, hogy a fent nevezett három vármegyében, amennyiben a helyi körülmények azt megindokolják, a Nemzeti Parasztpárttal a szenátor választásokra vonatkozóan választási paktum legyen megkötendő.

Kispál László elfogadja az elnöki tanács határozatát, elvileg kifogásolja azonban, hogy a közelmúltban kinevezett kisebbségi államtitkári állásra nem a magyarok, hanem a romániai jelentősen kisebb nemzetkisebbség sorából, a Német Párthoz tartozó dr. Brandsch Rudolf neveztetett ki.¹³⁰

Dr. Gyárfás Elemér az elnöki tanács határozatát elfogadja. Válaszolva Kispál felszólalására, sérelmezi, hogy a kisebbségi alminiszteri állás betöltése alkalmával a Magyar Pártot még csak meg sem kérdezték. Azonban opportunusból nem tartja kívánatosnak, hogy arra vonatkozólag nyilatkozzunk a nyilvánosság előtt, hogy mi lett volna válaszunk azon esetben, ha a kisebbségi államtitkári állást a Magyar Pártnak ajánlották volna fel.

Br. Ambrózy Andor az elnöki tanács határozatát általánosságban elfogadja, de kéri elnöki tanácsban is kifejtett azon indítványának elfogadását, hogy a temesvári tagozat vezetősége hatalmaztassék fel arra, hogy a temesvári képviselő és szenátorválasztásokra vonatkozóan a Hügel féle sváb csoporttal¹³¹ választási egyezményt köthessen.

Dr. Jakabffy Elemér ellenzi a szerinte renegát svábokkal való bármilyen együttműködést.

Sándor József véleménye szerint a temesvári tagozatnak felhatalmazás adható, hogy a Hügel-csoporttal a választási egyezményt megköttesse.

Dr. Hinléder Fels Ákos ellenzi, hogy Arad, Maros és Szilágy vármegyék vezetőségeinek felhatalmazás adassék arra, hogy a Nemzeti Parasztpárttal a szenátorválasztásokra vonatkozóan egyezményt köthessen.

Dr. Árkosi Jenő ellenzi a Nemzeti Parasztpárttal kötendő választási egyezményt.

Kübacher Ferenc elfogadja Ambrózy indítványát a Hügel-féle sváb csoporttal való együttműködésre vonatkozóan.

Dr. Zágoni István nem fogadja el a Hügel-csoporttal kötendő választási kartellel irányuló javaslatot.

Purgly László részletesen indokolja, hogy mért nem fogadható el a Hügel-csoporttal való együttműködésre irányuló javaslat.

Dr. Willer József a Hügel-csoporttal mint értéktelen fegyvertárssal, mindenemű egyezményt ellenez erkölcsi és politikai szempontból is.

Dr. Paretz Béla ellenzi a Hügel-féle disszidens sváb csoporttal kötendő választási egyezményt. Ugyancsak ellenzi az egyes szenátor helyekre a Nemzeti Parasztpárttal kötendő megegyezésre irányuló javaslatot.

Br. Ambrózy Andor fenntartja előbbi felszólalásában kifejtett álláspontját és kéri, hogy adassék meg a Temes megyei tagozatnak a felhatalmazás a Hügel-sváb csoporttal való megegyezésre.

Dr. Szász Pál ellenzi a paktumot úgy a Hügel-csoporttal, mint a Nemzeti Parasztpárttal kötendő helyi megegyezéseket is.

Dr. Sebesi János az elnöki tanács határozatát fogadja el.

Elnök összefoglalva a vita anyagát, azon véleményének ad kifejezést, hogy tekintettel arra, hogy a kisebbségi miniszteri vagy államtitkári állás politikai jellegű és a kormány politikájáért a szolidáris parlamenti politikai felelősség teljességét hárítaná az államtitkári állás betöltőjére és annak pártjára – ennél fogva úgy véli, hogy a jelen viszonyok között lehetetlenség a Magyar Pártra, illetve annak tagjaira ilyen állás elvállalása.

A képviselő választásra vonatkozólag az eddig követett teljesen önálló lista mellett foglal állást.

Br. Ambrózy javaslatát nemcsak azért tartja elfogadhatatlannak, mert a fent kifejtettekkel ellentétben van, de mivel a hivatalos német-sváb párttal szemben a politikai erkölcs szempontjából a párt kellemetlen helyzetbe kerülne.

A szenátori választásra vonatkozóan javasolja az előterjesztett elnöki tanácsi javaslatnak elfogadását.

Intézőbizottság az országos képviselő választásokon tanúsítandó magatartás tárgyában az elnöki tanács javaslatát elfogadja, és egyben br. Ambrózy Andornak a Hügel-féle sváb csoporttal való választási együttműködésre vonatkozó javaslatát elutasítja. A szenátori választásokra vonatkozóan 22 szavazattal 12 szavazat ellenében elfogadtatik az elnöki tanács javaslata.

2. *Főtitkár* felolvassa a képviselő és szenátor jelölteknek az elnöki tanács által összeállított névsorát.

Kovács Kálmán indítványozza, hogy a jelölés a nyelvtudás és rátermettség érvényre juttatásának szempontjából átdolgoztassék, s e célból az intézőbizottság bizottságot küldjön ki.

Dr. Gabányi Imre indítványozza, hogy az elnöki tanácsnak jelölése változatlanul fogadtassék el.

Dr. Ferenc József elfogadja az elnöki tanács által megejtett jelölést, megjegygyezvén, hogy figyelemmel kell lenni ezentúl a képviselő és szenátor jelöléseknél a succrescenciáról való gondoskodásra.

Szabó Béni Sándor József iránti minden tisztelete kifejezése mellett kéri, hogy Sándor Józsefet Brassóban ne jelöljék és fogadja el változatlanul a központi intézőbizottság a brassói tagozat jelölését.

Sándor József fentiekre tekintettel kéri, hogy a brassói jelöltetésétől tekintsen el az intézőbizottság.

Dr. Szent-Iványi József kijelenti, hogy Háromszék megyében képviselői jelöltetését nem vállalja.

Dr. Gabányi Imre javasolja, hogy dr. Szent-Iványi Kolozs megyében második helyen jelöltessék képviselőnek.

Dr. Zágoni István kéri, hogy Kolozs megyére vonatkozóan az elnöki tanács javaslata változatlanul fogadtassék el.

Br. Szentkereszty Béla a Háromszék megyei tagozat nevében kijelenti, hogy dr. Abrudbányai Ede Háromszék megyei képviselő jelöltetését sajnálatára nem fogadhatja el.

Intézőbizottság az elnöki tanácsnak a képviselő és szenátor jelölésekre vonatkozó határozatát elfogadja a következő módosításokkal. Brassó megyében képviselők: Szabó Béni, Sípos András, Hetmann Antal. Háromszék megyében képviselők: br. Szentkereszty Béla, dr. Abrudbányai Ede, Szabó Béni.

Torda-Aranyos megyében képviselők: Sándor József, Szabó Béni, dr. Vertán Endre, Bartha Lajos.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 3 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jkv.-vezető

Jelenlevők:¹³²

dr. Apáthy Gyula; dr. Árkosy Jenő; *[olvashatatlan]*; dr. Hinléder F. Ákos; Szabó Béni; Bartalis Ferenc; Takácsy Miklós; Purgly László; Korossy György; dr. Parecz Béla; dr. Cziffra Kálmán; *[olvashatatlan]*; br. Ambrózy Andor; dr. *[olvashatatlan]*; dr. Szász Pál; *[olvashatatlan]*; Gyárfás Elemér; dr. György József; Berivoy István; dr. Szoboszlay László; dr. Sebesi János; dr. Willer József; dr. Szentiványi József; dr. Ferenczy Géza; Bokor Márton; Apáthy Árpád; Meskó Miklós; Kres Kornél; *[olvashatatlan]*; Vásárhelyi János; Künbacher Ferencz; Gombos Benő; *[olvashatatlan]*; dr. Ugron István; dr. Benedek Aladár; Béldi Kálmán; Pekri Géza; Gyallay-Pap Domokos; Br. Jósika János; Drexler Béla; *[olvashatatlan]*; Kispál László; dr. Zágoni István; dr. Jodál Gábor; *[olvashatatlan]*; Dr. Abrudbányay Ede; dr. Veterány; dr. Szentkereszthy Béla; dr. Bocsánczy; dr. Bölöni Zoltán; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*

lan]; Szentkuthy [olvashatatlan]; Dr. Bocsánczy András; dr. Jakabffy Elemér; dr. Ferenczy Péter; dr. Parecz Béla; Róth Hugó; Br. Jósika János; [olvashatatlan]; dr. Szentiványi József; Béldi Kálmán; dr. László Dezső; Bokor Márton; [olvashatatlan]; Kovács Károly; [olvashatatlan]; dr. Abrudbányai Ede; Szele Márton; Dr. Zombori János

Fasc. 1, fol. 245-250, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

29.

Jegyzőkönyv

Felvétel Kolozsvárt, 1932. június 26-án délelőtt 10 órakor, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Árkossy Jenő, id. dr. Barabás Béla, Csíky Albert, Cs. Lázár László, dr. Makkai Sándor, dr. Parecz Béla, Ugron István, dr. Vetzák Ede.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök az ülést megnyitja, és üdvözli a megjelent intézőbizottsági tagokat.

Dr. Gyárfás Elemér napirend előtti felszólalásában az intézőbizottsági tagok szíves figyelmét felhívja Szász Endre, a Keleti Újság főszerkesztőjének 25 éves hírlapírói jubileumára.

Főtthár bejelenti ugyancsak napirend előtt, hogy a királyi közjegyző ma délután 4 és 5 óra között hitelesíti a jelölést elfogadó nyilatkozatokat.¹³³

Elnök figyelmezteti az intézőbizottság tagjait, hogy a szabályzat értelmében az ülés zárt és bizalmas jellegű és kéri, hogy ez a jelleg szigorúan szem előtt tartassék.

1. *Ügyvezető alelnök* részletesen ismerteti azokat a kartell tárgyalásokat, melyeket a pártelnökség a Nemzeti Parasztpárttal, a Szociáldemokrata Párttal, és a Német Párttal folytatott a választásokra vonatkozóan. Javasolja, mondja ki az intézőbizottság, hogy a Magyar Párt önálló listával vesz részt a választásokon.

Elnöki tanács az előterjesztett javaslatot egyhangúlag elfogadja, és felhatalmazza az elnökséget, hogy a választások alkalmából a magyar néphez proklamációt intézzon.

Főtthár az úgynevezett Gazdasági Szövetség¹³⁴ magatartásával kapcsolatosan előterjeszti az elnöki tanács javaslatát a pártellenes magatartást tanúsító párttagokra vonatkozóan.

Intézőbizottság a javaslatot egyhangúlag elfogadja, és kimondja egyes személyeknek a választásokon tanúsítandó esetleges magatartására vonatkozóan, hogy mindazok, kik a most folyamatban levő választások alatt a Magyar Párt listáján kívül más listán jelölést vállalnak, vagy a Magyar Párt listájával szemben más párti jelöltek megválasz-

tását ajánlják és azok érdekében propagandát folytatnak, a Magyar Párt tagjai sorából kilépetteknek tekintetnek.

Ügyvezető alelnök előterjeszti az elnöki tanács javaslatát a képviselő és szenátor jelölésekre vonatkozóan.

Kovács Kálmán elvi vonatkozásokban kíván a javaslatához hozzászólni, és részletesen indokolja az e tárgyban a folyó év június hó 25-én tartott elnöki tanácsülés elé terjesztett javaslatát.

Intéző bizottság az elnöki tanács javaslatát a képviselő és szenátor jelölésekre vonatkozóan egyhangúlag elfogadja. (Javaslatot lásd az elnöki tanácsnak folyó év június hó 25-én tartott üléséről felvett jegyzőkönyvben.)¹³⁵

Elnök az intézőbizottság felhatalmazását kéri, hogy azokat a képviselői és szenatori listákat, melyeken a jelölések függőben hagyattak, a központi pártelnökség a tagozatok meghallgatása után kiegészíthesse.

Intézőbizottság a központi pártelnökséget felhatalmazza a listák kiegészítésére.

Elnök előterjesztést tesz az intéző bizottságnak, hogy felhatalmazás adassék a tagozatoknak arra nézve, hogy a szenatori választásokra vonatkozóan helyi megegyezések létesíthetők legyenek más pártokkal. Ez a felhatalmazás nem vonatkozik a három székelyföldi vármegyére. A létesítendő megállapodások előzetes jóváhagyás végett a központi pártelnökséghez felterjesztendők.

Kovács Kálmán ellenzi, hogy a szenatori választásokra vonatkozóan helyi megegyezések létesíthetők legyenek.

Dr. Gyárfás Elemér az elnöki előterjesztés elfogadását ajánlja.

Dr. Kövér Gusztáv indítványozza, hogy a Nemzeti Parasztpárttal minden választási megegyezés mellőztessék, és a szenátor választásokra vonatkozóan is csak ellenzéki párttal legyen köthető választási kartell.

Dr. Bölöni Zoltán az elnöki előterjesztés elfogadását ajánlja.

Elnök felvilágosításul még előadja, hogy a szavazás kötelező lévén olyan helyeken is, hol a Magyar Párt nem állít szenátor jelöltet, irányítást várnak a választók a pártvezetőségtől.

Intézőbizottság az elnöki előterjesztést a szenátor választásokra nézve elfogadja.

2. Ügyvezető alelnök a folyó évi nagygyűlés megtartására tesz előterjesztést.

Intézőbizottság úgy határoz, hogy a folyó évi nagygyűlés a marosvásárhelyi tagozat meghívása alapján Marosvásárhelyt fog megtartatni. Az időpont meghatározása a pártelnökségre bízatik.

3. Kovács Kálmán a dr. Krenner Miklós által kezdeményezett, a magyar-román közeledést célzó ún. „Hídverés” mozgalmat¹³⁶ teszi szóvá. Ismerteti és bírálja a magyar politikai napilapokban e tárgyban megjelent cikkeket. Helyesli, elfogadja és magát azzal a nyilatkozattal, azonosítja, melyet a Magyar Párt elnöki kifejezésre juttatott. Indítványozza, hogy az intézőbizottság mondja ki, hogy szintén azonosítja magát az elnök nyilatkozatával.

Intézőbizottság az indítványt egyhangúlag elfogadja.

Elnök megköszöni az intézőbizottságnak a bizalmi nyilatkozatot, és kéri a párt tagjainak további támogatását.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést déli 12 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

jkv.-vezető

Megjelentek:¹³⁷

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman; dr. Deák Gyula; Bikfalvi Albert; Takácsy Miklós; Szurdoki Kres Kornél; dr. Sebes Jenő; dr. György József; Buday Tibor; dr. Szenkovits Aurél; dr. Békés Lajos; Kühbacher Ferenc, Dés; Sándor József; Hantos Gyula; *[olvashatatlan]*; dr. Szoboszlay László; P. Vargha J. *[olvashatatlan]*; dr. Szász Ferenc; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; Willer József; *[olvashatatlan]*; Hadházy Sándor; *[olvashatatlan]*; dr. Sebesi János; dr. Bölöni Zoltán; dr. Jodál László; dr. Gyárfás Elemér; dr. Zágonyi Mihály; Purgly László; dr. Ambrózy; *[olvashatatlan]*; Gr. Bethlen Bálint; Apáthy Árpád; dr. Ferenczy Albert; Krenner Miklós; Laár Ferenc; Bartalis Ferenc; Pál Gábor; Dr. Szász István; *[olvashatatlan]*; Br. Jósika János; dr. Benedek László; Szabó Béni; dr. Gabányi Imre; Ferencz József; dr. Balogh Arthur; dr. Abrudbányay Ede.

Fasc. 1, fol. 251-254, gépelt tisztázat.

30.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Marosvásárhelyen, 1933. július hó 1-én, délután 5 órakor,
az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz csatolt névjegyzékben feltüntetett intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Bölöni Zoltán, Cs. Lázár László, dr. Kövér Gusztáv, gr. Majláth Gusztáv Károly, Perédy György, br. Szentkereszthy Béla, Takácsy Miklós és Újlaky János.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí a megjelent intézőbizottsági tagokat, és az ülést megnyitja. Figyelmezteti a jelenlevőket, hogy a szervezeti szabályzat 3. §-a értelmében az intézőbizottság ülései szigorúan bizalmas jellegűek, és így az ülésen a nyilvánosság kizárásával csak a tagok vehetnek részt.

1. Tárgyaltatik ügyvezető alelnöknek a folyó hó 2-án tartandó nagygyűlés¹³⁸ elé terjesztendő jelentése.

Ügyvezető alelnök javasolja, hogy a tárgysorozat fontos és beható tárgyalást igénylő pontjaira való tekintettel, és mert a nagygyűlésen a jelentés egész terjedelmében fel fog olvastatni, az intézőbizottság tekintszen el a jelentés felolvasásától.

Intéző bizottság a javaslatot elfogadja.

2. *Ügyvezető alelnök* felolvassa dr. Pál Gábor határozati javaslatát a székely iskolai autonómia tárgyában.¹³⁹

Sándor József indítványozza, hogy a javaslat kiegészítették azzal, hogy ne csak iskolai, hanem egyházi autonómia követeltessék.

Dr. Gabányi Imre ellenzi Sándor József javaslatát, és kizárólag iskolai autonómia követelését javasolja.

Dr. Balogh Arthur szerint Sándor József javaslata lenne elfogadandó, mert a kisebbségi egyezmény 11. §-a szerint nemcsak iskolai, hanem vallási autonómia is követelhető.

Dr. Paál Árpád nem fogadja el Paál Gábor határozati javaslatát. Indítványozza, hogy vagy vétessék le a napirendről a javaslat, vagy pedig határozottan követeljük a kisebbségi egyezmény 11. §-ának a székelyföldi autonómiára vonatkozó végrehajtását.

Dr. Pál Gábor részletesen indokolja határozati javaslatát, és kéri annak változtatás nélküli elfogadását.

Dr. Willer József indítványozza, hogy egy kiküldendő háromtagú bizottság egyeztesse össze Pál Gábor javaslatát a Paál Árpád indítványával, mert úgy véli, hogy lényegbe vágó differencia a két álláspont között nincsen.

Dr. Zágony István elfogadja dr. Willer József indítványát.

Dr. Meskó Miklós felhívja az intéző bizottság figyelmét arra, hogy az elfogadandó határozati javaslat végrehajtásának biztosítása céljából a párt szükség esetén a népszövetségi panaszt is vegye igénybe.

Dr. Gyárfás Elemér szerint az intézőbizottság azt kell elhatározza, hogy vagy a román kormánytól kéri a székelyföldi autonómia megadását, vagy pedig a Népszövetséghez fordul e tárgyban panasszal. Elfogadja azon indítványt, hogy a határozati javaslat megszövegezésére bizottság küldessék ki.

Kovács Károly dr. felveti azon gondolatot, hogy a székely nép egy demonstratív gyűlésre hívassék össze, hogy ezen alkalom adassék azon nagyfontosságú kijelentés megtételére, hogy a székely nép a magyar népközösségbe tartozik.

Dr. Pál Gábor szerint a határozati javaslatba nem vehető fel a népszövetségi panasz hangoztatása. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ha célszerűségi szempontok parancsolnának, ezt az eszközt is ne vegyük igénybe.

Elnök előadja, hogy a székelyföldi autonómia nagyjelentőségű kérdését a magyar egyházakkal együttesen történt alapos tanulmányozás, beható megvitatás és megállapodás után terjeszti az elnöki tanács az intézőbizottság ülése elé. A népszövetségi panasznak a határozati javaslatban való hangoztatását ez idő szerint nem tartja célszerűnek. A Kovács Károly dr. által felvetett székely nemzetgyűlés megtartását – mivel a f. hó 2-án tartandó nagygyűlésnél jelentősebb alkalmat nem tudna elképzelni e követelés kifejezésére – nem tartja ez idő szerint szükségesnek annál is inkább, mert esetleg az káros félremagyarázásokra is adhatna alkalmat.

Intézőbizottság elhatározza, hogy dr. Pál Gábornak az iskolai autonómiára vonatkozó javaslata, mint az intézőbizottság határozati javaslata terjesztessék a folyó hó 2-án tartandó nagygyűlés elé. Ezen javaslatnak végleges megszövegezésével dr. Balogh Arthur, dr. Paál Árpád és dr. Pál Gábor bíztatnak meg.

3. *Ügyvezető alelnök* megindokolja, hogy a párt országos nagygyűlését a súlyos gazdasági viszonyokra való tekintettel a múlt évről a folyó évre halasztotta el a párt elnöki tanácsa. Kéri, hogy az intézőbizottság jóváhagyólag vegye tudomásul az elnöki tanács intézkedését.

Intézőbizottság jóváhagyólag tudomásul veszi, hogy a párt országos nagygyűlése az elmúlt évről a folyó évre halasztatott el.

4. *Dr. Willer József* kéri, hogy a parlamenti csoport jelentése mellőztessék, mert a f. hó 2-án tartandó nagygyűlésen azt egész terjedelmében elő fogja adni. Nem mulaszthatja el azonban, hogy szóvá ne tegye dr. Hajdú Frigyesnek a bánsági tagozat intézőbizottsági tagjának a parlamenti csoport tagjai ellen a bánsági tagozat intézőbizottsági ülésén elhangzott súlyos vádjait, melyet a párttal szemben ellenséges magatartású sajtóorgánumok ürügyül használtak fel súlyos támadásokra. Felháborodással utasítja vissza dr. Hajdú Frigyesnek azon kijelentését, hogy a Magyar Párt parlamenti csoportjának tagjai kettőnek kivételével nyugodtan felírhatják sírfeliratukra: „egész életemet magánügyeim elintézésének szenteltem”. Indítványozza, hogy az intézőbizottság szólítsa fel Hajdú Frigyest, hogy mutassa be azokat az adatokat, melyekre e rosszindulatú alaptalan vádaskodását alapítja. A továbbiakban válaszol Gyulay Árpádnak, a bánsági tagozat intézőbizottsági tagjának a kisebbségi szakosztály ülésén¹⁴⁰ a parlamenti csoport működésére vonatkozóan elhangzott bírálatára.

Dr. Veterány Viktor a bánsági tagozat alelnöke kijelenti, hogy a dr. Willer József által említett intézőbizottsági ülésen nem vett részt, és a bánsági tagozat megbízásából kijelenti, hogy nem azonosítja magát dr. Hajdú Frigyes vádaskodó kijelentéseivel.

Intézőbizottság dr. Willer József indítványát elfogadja és elhatározza, hogy dr. Hajdú Frigyes szólíttassék fel arra, hogy a bánsági tagozat intézőbizottságának ülésén elhangzott állításainak bizonyítékait terjessze elő.

5. *Dr. Gyárfás Elemér* ismerteti a közgazdasági szakosztálynak javaslatait.

Intéző bizottság a javaslatokat elfogadja és gyűlés elé terjeszti.

6. *Dr. Jakabffy Elemér* ismerteti a kisebbségi szakosztálynak javaslatait.

Intézőbizottság a javaslatokat elfogadja, és a nagygyűlés elé terjeszti.

Hegedűs Nándor szerint a nagygyűlésen fel kell szólalnunk az utóbbi időben a magyar kisebbség sérelmére és kárára elkövetett, és mind gyakrabban megismétlődő személyi és vagyoni deliktumok ellen, és kifejezést kell adni annak a meggyőződésnek, hogy a kormány¹⁴¹ utasítására özönével folyamatba tett sajtópekrek a magyar kisebbség elleni üldözés jellegével bírnak.¹⁴²

Dr. Fekete Andor elfogadja *Hegedűs Nándor* javaslatát, kiegészítve azzal, hogy a nagygyűlésen szóvá teendő, hogy a magyar kisebbséghez tartozó tisztviselőket román nyelvvizsgák tortúrájának vetik alá, és ezen a címen állásukból tömegesen bocsátják el. Továbbá szóvá teendő még a többségi és kisebbségi nemzetek közötti különbségtétel az adózások terén is.

Dr. Hinléder Fels Ákos elfogadja *Hegedűs Nándornak* a *dr. Fekete Andor* javaslatával kiegészített indítványát, ez azonban még pótlendő a közigazgatás terén szenvedett kisebbségi sérelmekkel, különös figyelemmel az interimár bizottságok működésének fenntartására.

Dr. Fekete Andor indítványozza, hogy a szakosztályok jelentéseiből csak a legfontosabb kérdések terjesztessenek a nagygyűlés elé, és ezekben erőteljes manifesztációk tétessenek.

Dr. Jakabffy Elemér nem fogadja el *dr. Fekete Andor* indítványát, hanem ragaszkodik ahhoz, hogy a szakosztályok jelentései egész terjedelmükben terjesztessenek elő a nagygyűlésen.

Dr. Krenner Miklós indítványozza, hogy az összes kisebbségi sérelmekről a nagygyűlésen az elnöki megnyitó után hatalmas és ünnepélyes manifesztáció tétessék.

Hegedűs Nándor hozzájárul *dr. Krenner Miklós* indítványához, mert az magában foglalja az általa javaslatba hozottakat.

Intézőbizottság dr. Fekete Andor és dr. Krenner Miklós indítványát elfogadja, és e tárgy előadására dr. Hinléder Fels Ákos Udvarhely megyei tagozati elnököt kéri fel.

7. Dr. Paál Árpád ismerteti a közművelődési szakosztálynak javaslatait.

Dr. Fekete Andor nem fogadja el az ifjúság megszervezésére előterjesztett javaslatot, hanem azt indítványozza, hogy elnöki tanács készítse el az ifjúság megszervezésére vonatkozó szabályzatot.

Dr. Ferenczy Zsigmond szükségesnek véli, hogy az ifjúsági csoportok megszerveztessenek a tagozati vezetőségek irányítása és felügyelete mellett.

Dr. Gabányi Imre ellenzi az ifjúság külön megszervezését, mert az ifjúságnak érvényesülését a párt keretein belül, a szakosztályokban kell lehetővé tenni. Elutasítandónak tartja *dr. Ferenczy Zsigmondnak* az ifjúsági csoportok megalakítására vonatkozó indítványát.

Dr. Veterány Viktor ismerteti a bánási ifjúságnak a tagozat keretén belül történt megszervezését. Előadja, hogy gazdasági és kulturális téren bizonyos mértékben önállóságot adott a tagozat az ifjúsági szakosztálynak, azonban politikai természetű kérdésekben a tagozati vezetőség kizárólagos hatásköre van biztosítva. Indítvá-

nyozza, hogy mivel a bányási tagozat ifjúsági szervezkedése a gyakorlatban bevált, a többi tagozatok is ehhez hasonló ifjúsági szervezetek létesítésére utasíttassanak.

Dr. Meskó Miklós szükségesnek és ezért megvalósítandónak tartja a párt keretén belül az ifjúság megszervezését.

Dr. Sebes Jenő javasolja, hogy a párt kebelében ifjúsági szakosztályok állítsanak fel.

Dr. Gabányi Imre félreértett szavait igazítja helyre. Az ifjúságnak a párt keretén belül való megszervezését örömmel fogadja.

Dr. Kotzó Jenő helyesli az ifjúságnak a párt keretein belül való megszervezését és elfogadásra ajánlja a közművelődésügyi szakosztály javaslatát.

Gyallai Pap Domokos szerint az ifjúság megszervezését nemzeti alapon kell megvalósítani.

Gombos Benő kéri a szakosztályokban előterjesztett javaslatának elfogadását.

Budai Tibor szerint a párt keretén belül ifjúsági szakosztályokban kell megszervezni az ifjúságot.

Dr. Szász Pál indítványozza, hogy az ifjúság megszervezésének kérdése halasztassék el a következő intéző bizottsági ülésre, mert úgy látja, hogy a kérdés még nincs kellően előkészítve. Bízassék meg az elnökség a javaslat kidolgozásával.

Dr. Thury Kálmán javasolja, hogy e fontos kérdés eldöntése utaltassék át a központi elnöki tanácshoz, amely küldje meg határozatát a tagozatoknak. Feltétlenül mellőzendőnek véli az ifjúság politikai szervezkedését, azonban a gazdasági és kulturális vonatkozású szervezkedést szükségesnek tartja.

Ügyvezető alelnök előterjeszti az ifjúság megszervezésére vonatkozó javaslatát.

„Mondja ki a nagygyűlés, hogy az ifjúságnak a párt keretében való megszervezését örömmel teszi magáévá, mert a magyar ifjúságot a magyar nemzeti küzdőtábor integráns részének tekinti. Utasítja a központi elnökséget, hogy a vármegyei és törvényhatósági városi tagozatok elnökségét szólítsa fel az ifjúsági szakosztályok megalakítására. Utasítja a központi elnökséget arra is, hogy ezen szakosztályok munkakörét – az ifjúság képviselőinek bevonásával – egységesen állapítsa meg és tegye kötelezővé annak szem előtt tartásával, hogy az ifjúsági szakosztályok működése az őket érdeklő kulturális és gazdasági kérdésekre terjed ki.

Végül gondoskodjék az elnökség az ifjúsági ügyek központi előadójáról.”

Intézőbizottság az ügyvezető alelnök által előterjesztett határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja.

8. *Dr. Gyárfás Elemér* ismerteti Desbordes Ernő pártellenes magatartását, és az ennek folytán elrendelt fegyelmi eljárás jelenlegi állását. Kérdi, hogy megengedhetőnek tartja-e az intéző bizottság, hogy Desbordes Ernő a folyó évi július hó 2-án tartandó országos nagygyűlésen részt vehessen.

Dr. Bene Ferenc, a dési tagozat elnöke, a Szamos megyei tagozat megbízásából tiltakozik az ellen, hogy Desbordes Ernő, mint Szamos megyei elnök, a nagygyűlésen részt vehessen.

Intézőbizottság határozatilag kimondja, hogy Desbordes Ernő a folyó év július hó 2-én tartandó nagygyűlésen mint hivatalos személy részt nem vehet.

9. *Ügyvezető alelnök javaslatot tesz a nagygyűlési igazoló bizottság kiküldésére.*

Intézőbizottság az igazoló bizottság dr. Meskó Miklós elnökle alatt Bustya Lajos, dr. Fekete Gyula, Nagy Lajos, dr. Szász Ferenc, Sziígyártó Gábor, dr. Udvary József és dr. Várady Árpád tagokat küldi ki.

10. *Dr. Paretz Béla a nagygyűlés tárgysorozatán szereplő tisztújítással kapcsolatban javaslatot tesz a jelölő bizottság kiküldésére.*

Intézőbizottság Ugron István elnökle alatt dr. György József, dr. Jodál Gábor, dr. Markovits Manó, dr. Sebesi János, Szabó Béni, dr. Szász Pál és dr. Szoboszlai László tagokat küldi ki.

11. *Előterjesztetik az elnöki tanács azon javaslata, hogy a szervezeti szabályzat 28. §-ának módosításával a szervezeti szabályzat módosításának joga a központi intéző bizottság hatáskörébe utaltassék.*

Intézőbizottság az elnöki tanács javaslatát elfogadja, és azt a nagygyűlés elé terjeszti.

12. *Ügyvezető alelnök előterjeszti a kolozsvári tagozat indítványát az ügyviteli szabályzat elkészítésére.*

Intézőbizottság az elnöki tanácsot bízza meg az ügyviteli szabályzat elkészítésével.

13. *Ügyvezető alelnök előterjeszti a bánási tagozat indítványát a vasárnapi iskolák megszervezése tárgyában.*

Intézőbizottság utasítja a központi pártelnökséget, hogy a magyar egyházak főhatóságaival tárgyalja meg a kérdést, és a javaslat megvalósítására a szükséges lépéseket tegye meg.

14. *Ügyvezető alelnök előterjesztést tesz a szervezeti szabályzatban felsorolt, de tényleg meg nem alakult szakosztályok felállítására vonatkozóan.*

Intézőbizottság a javaslatot elfogadja.

15. *Főtitkár előterjeszti a kolozsvári párttagozat indítványát a párt gazdasági megszervezése tárgyában.*

Intézőbizottság az elnöki tanácsot bízza meg a kérdés tanulmányozásával és a szükséges intézkedések megtételével.

16. *Főtitkár előterjeszti a bánási tagozat indítványát a nyelvvizsga miatt elbocsátott magyar vasúti alkalmazottak érdekeinek megvédése tárgyában.*

Intézőbizottság megállapítja azt, hogy a vasúti alkalmazottak érdekében a pártvezetőség már a múltban is eredményes akciókat folytatott a kormánynál, megbízza az elnökséget, hogy a szükségesnek mutakozó lépéseket és intézkedéseket továbbra is tegyen.

17. *Főtitkár előterjeszti a kolozsvári és temesvári tagozatok indítványait a bukaresti pártiroda átszervezése tárgyában.*

Intézőbizottság a központi pártelnökséget bízza meg a kérdés tanulmányozásával, és a netalán szükségesnek látszó intézkedések megtételével.

18. *Főtítkár* előterjeszti a bánsági tagozat azon javaslatát, hogy az általános parlamenti választások alkalmával a lehetőséghez képest biztosíttassék egy, a bánsági tagozat által kijelölt egyén megválasztása.

Intézőbizottság az indítványt, mint időszerűtlent, napirendről leveszi.

19. *Főtítkár* előterjeszti a bánsági tagozat indítványát a parlamenti jelölések tárgyában.

Intézőbizottság felhatalmazza az elnökséget, hogy a legközelebbi választás alkalmával az indítványt mérlegelés tárgyává tegye.

20. *Főtítkár* előterjeszti dr. Kövér Gusztáv javaslatát a népszövetségi panaszok megtétele, és Genfben egy titkári állás megszervezésére vonatkozóan.

Intézőbizottság az indítványt nem tartja alkalmasnak a nagygyűlési tárgyalásra, és ezért napirendről leveszi.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést 1933. július 2-án éjjel $\frac{1}{41}$ órakereszté.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtítkár,

jegyzőkönyvvezető

Int. biz. ülés, 1933. júl. 1.

Jelen vannak:¹⁴³

Balogh Arthur; dr. Ferenczy Béni; Drexler Béla; Ugron István; dr. Veterány Viktor; dr. gróf Teleki Domokos; Gál Miklós; dr. Szenkovits Aurel; Ferencz József; *[olvashatatlan]*; Török Ferenc; Desbordes Ernő; dr. Parecz Béla; dr. Kotzó Jenő; Tunyoghy Lajos; dr. Soós István; Gombos Benő; dr. Jeney István; *[olvashatatlan]*; gróf Bethlen Bálint; dr. Nagy Jenő; dr. Vékás Lajos; dr. Szász Ferenc; Tóth Kálmán; dr. Fekete Andor; Hegedűs Nándor; Laár Ferenc; *[olvashatatlan]*; Kuti Károly; *[olvashatatlan]*; dr. György Zsigmond; dr. György József; dr. Árkossy Jenő; Szabó Béni, Brassó; Bartalis Ferencz; Szurdoki Kres Kornél; dr. Sebes Jenő; dr. Zágonyi István; dr. Abrudbányay Ede; dr. Benedek Aladár; Meskó Miklós; Róth Hugó; Béli Kálmán; Cziffra Kálmán; Bereg Mihály; Purgly László; dr. Apáthy Árpád; Markovits Manó; Gyárfás Elemér; dr. Paál Árpád; Bethlen Ádám; dr. Barabás Béla; dr. Sebesi János

Elnökség: gr. Bethlen György, Sándor József, dr. Inczedy Joksman Ödön, dr. Thury Kálmán, dr. Jakabffy Elemér, dr. Willer József, dr. Deák Gyula.

Fasc. 1, fol. 255-261, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

31.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Marosvásárhelyen, 1933. július hó 2-án délután 1/23 órakor,
az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak:¹⁴⁴

dr. gr. Bethlen György, dr. Inczedy-Joksman Ödön, Sándor József, dr. Abrudbányai Ede, dr. Apáthy Árpád, Árkossy Jenő dr., dr. Barabás Béla, gr. Bethlen Ádám, gr. Bethlen László, gr. Béli Kálmán, dr. Deák Gyula, dr. Drexler Béla, dr. Fekete Andor, dr. Ferenczy Géza, dr. Ferencz József, Figus Albert, dr. Gabányi Imre, dr. Gál Miklós, Gombos Benő, dr. Gyárfás Elemér, dr. György József, dr. György Zsigmond, Hegedűs Nándor, Inczedy-Joksman Ödön, dr. Jakabffy Elemér, dr. Kotzó Jenő, Kuthy Károly, dr. Meskó Miklós, dr. Nagy Jenő, dr. Paál Árpád, dr. Róth Hugó, dr. Sebesi János, dr. Sebes Jenő, dr. Soós István, Szabó Béni, dr. Szász Ferenc, Szurdoki Kres Kornél, dr. Thury Kálmán, dr. Veterány Viktor, dr. Vékás Lajos, dr. Willer József és dr. Zágonyi István.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Bölöni Zoltán, dr. Kövér Gusztáv, Cs. Lázár László, gr. Majláth Gusztáv Károly, Peredy György, br. Szentkereszthy Béla, Takácsy Miklós és Újlaky János.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí a megjelínt intézőbizottsági tagokat, és az ülést megnyitja.

1. Tárgyaltatik a szervezeti szabályzat 31. §-a alapján az intézőbizottság által megválasztandó elnöki tanácsstagok, főtitkár, pénztárnok és ügyészi állások betöltésére vonatkozó javaslat, valamint az üv. alelnöki teendők vitelével való megbízatás.

Intézőbizottság egyhangúlag megválasztja 4 évi időtartamra az elnöki tanács tagjaiul dr. Balogh Arthurt, dr. Gabányi Imrét, dr. Gyárfás Elemért, dr. Ferenczy Gézát, dr. Paál Árpádot, dr. Pál Gábort, dr. Róth Hugót, Ugron Istvánt, főtitkárnak dr. Deák Gyulát, pénztárnoknak Szele Mártont, ügyésznek dr. Ferencz Józsefet. Az ügyvezető alelnöki teendők vitelével dr. Inczedy-Joksman Ödön alelnököt bízza meg.

2. Tárgyaltatik a szakosztályok megalakításának ügye.

Intézőbizottság a szakosztályok megalakítását az elnöki tanács hatáskörébe utalja. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést d.-után 3 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

jegyzőkönyvvezető

Fasc. 1, fol. 262, gépelt tisztázat.

32.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvárt, 1933. november hó 30-án délelőtt 1/2 11 órai kezdettel,
az Országos Magyar Párt központi Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Barabás Béla, Arad, dr. Bernády György, Cziffra Kálmán, dr. Kornhofer Vilmos, dr. Kotzó Jenő, dr. Kölcsey Ferenc, Perédy György és dr. Széll Lajos.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí az intézőbizottság megjelent tagjait, és az ülést megnyitja. Figyelmezteti a tagokat, hogy szervezeti szabályzatunk értelmében az intéző bizottság ülései szigorúan bizalmas jellegűek.

Felkéri dr. Willer Józsefet, hogy ismertesse az országos választásokra¹⁴⁵ vonatkozóan lefolytatott tárgyalások anyagát, és a választásokon tanúsítandó magatartás kérdésében hozott elnöki tanácsi határozati javaslatot.

Dr. Willer József részletesen ismerteti a kormányelnökkel,¹⁴⁶ valamint Lapedatu erdélyi miniszterrel folytatott tárgyalásokat. Előadja, hogy ígéretet kaptunk arra, hogy a választások a törvények szigorú betartásával fognak megtartatni, renegát magyarokat a kormány listájára nem fog felvenni, minek ellenében a kormány részéről azon kívánság merült föl, hogy Csík, Udvarhely és Háromszék vármegyék kivételével a többi megyében szenátorjelöltet ne állítsunk, és amennyiben a képviselőválasztások alatt a törvények szigorúan betartatnak és visszaélések nem fognak sérelmünkre elkövetetni, utasítsuk választóinkat, hogy a szenátorválasztáson szavazataikkal a kormány jelöltjét támogassák. A tárgyalások rendjén kifejezésre jutott az, hogy amennyiben az ígéretnek ellenére akár a helyi hatóságok részéről törvénytelenések fognak elkövetetni, a magyar választók arra fognak utasítatni, hogy az ellenzéki pártokra adják le szavazataikat a szenátorválasztásokon.

Ügyvezető alelnök ismerteti dr. Krenner Miklósnak a Liberális Párttal kötendő választási kartellre irányuló indítványát. Bejelenti, hogy dr. Krenner Miklós utólag tudomásul vette, hogy a már folyamatba tett tárgyalások folytán indítványa tárgytalanná vált, mert sem a Liberális Párt, sem a Magyar Párt nincsen abban a helyzetben, hogy választási egyezményt köthessen.

Dr. Bölöni Zoltán felszólalásában határozottan kívánja, hogy a Magyar Párt úgy az általános, mint a községi szenátorválasztásokra jelölteket állítson. Felhívja az intézőbizottság figyelmét azokra a hátrányokra, melyek a jelölés mellőzése folytán választóink szétesésében jelentkehetnek.

Dr. Jakabffy Elemér szerint a Párt nagy politikai sikert ért el azért, hogy ígéretet kapott a törvényes választások lefolytatására és arra, hogy a liberális párt a renegátokat nem veszi fel a listájára. ezeket az eredményeket oly nagyjelentőség-

gűnek tartja, hogy ennek ellenében elfogadható egy olyan megállapodás, hogy a három székely vármegye kivételével a többi vármegyékben szenátort ne jelöljön a párt.

Vásárhelyi János véleménye szerint nagyon deprimálóan, sőt katasztrofálisan hatna a választópolgárságra, ha arra utasítjuk őket, hogy a szenátorválasztásokon román pártra adják le szavazataikat. Ezért határozottan kívánja, hogy az összes kerületekben szenátorjelölteket állítsunk.

Dr. Gyulay János szintén veszedelmesnek tartja, ha nem jelölünk minden kerületbe szenátorokat, mert ennek eredménye az lesz, hogy a választópolgáraink szerte-széjjel szélednek és széthull a párt. Azon nézetének ad kifejezést, hogy az összes kerületekben szenátorokat kell jelölni.

Figus Albert az előtte felszólalókkal szemben azt indítványozza, hogy fogadtassék el dr. Willer József által előterjesztett javaslat, mert a Magyar Pártnak opportunus politikát kell folytatni.

Dr. Paretz Béla elfogadja a dr. Willer József által előterjesztett javaslatot azzal a kiegészítéssel, hogy minden oly kerületben, ahol legkisebb remény lehet a szenátor megválasztására, állítsunk jelöltet.

Sándor József előadja, hogy egy évtizeden keresztül küzdött a Liberális Párt ellen, de most, hogy a kormány ígéretet tett arra, hogy a renegátokat nem veszi fel a listájára és a választások szabadságát biztosítja, mégis azt indítványozza, hogy fogadja el az intézőbizottság az elnöki tanács javaslatát.

Dr. Gyárfás Elemér részletesen indokolja az elnöki tanács állásfoglalásának helyességét és szükségességét, s javasolja, hogy az intézőbizottság azt változatlanul fogadja el, mert a javaslat nem vonatkozik politikai paktumkötésre, még csak választási kartellnek sem mondható, hanem az egy taktikai opportunus állásfoglalás.

Dr. Hinléder Fels Ákos súlyosan elítélő szavakkal bélyegzi meg a Brassói Lapok-nak pártellenes és egységbontó magatartását. Ezzel kapcsolatban indítványozza, hogy a magyar nemzeti érzésű sajtó hívassék fel a párt fokozottabb támogatására és arra, hogy a Brassói Lapok és a hozzá hasonló irányú magyar nyelven megjelenő szennyiratok ellen erőteljes hírlapi kampány tétessék folyamatba és az olvasó közönség szólíttassék fel arra, hogy ezeket a lapokat bojkottálja.

Dr. Kovács Károly elfogadásra ajánlja az elnöki tanács javaslatát, mert az abban foglalt határozattal kedvező atmoszférát teremtünk a liberális kormánnyal szemben, és a már oly sokat szenvedett népet megkíméljük a választási csendőrbrutalitásoktól.

Dr. Udvary József veszedelmesnek tartja a magyarságra nézve, ha a Liberális Párttal a szenátori választásokra vonatkozóan bármilyen irányú megállapodás köttetnék, mert ez a magyarság egységének a megbontására fog vezetni. Indítványozza, hogy a Magyar Párt az összes kerületekben jelöljön szenátorokat.

Buday Tibor eddig ellene volt minden politikai paktumnak, vagy választási kartellnek, de tekintettel a súlyos gazdasági helyzetre és arra, hogy a népet

megkíméljük a választási brutalitásoktól, javasolja, hogy az elnöki tanács határozati javaslata fogadtassék el.

Dr. Szentkovits Aurél elfogadja az elnöki tanács javaslatát, de véleménye szerint a székely vármegyékre vonatkozóan kieszközlendő lenne a kormánynál, hogy legalább liberális ellenjelölt e kerületekbe ne állíttassék.

Dr. Willer József felszólalásában részletesen indokolja az elnöki tanács állásfoglalásának helyességét és szükségességét.

Vásárhelyi János kijelenti, hogy fenntartás nélkül aláveti magát a többség határozatának, mert fegyelmezett katonája a pártnak, de komoly megfontolás után fenn kell tartsa a megegyezés ellen a már kifejtett aggodalmait.

Dr. Jodál Gábor az elnöki tanács javaslatát fogadja el, mert jelszavak és elvi álláspontok mellett a népnek realitásokra van szüksége.

Dr. Bölöni Zoltán fenntartja az ellenjavaslatát és bár előreláthatólag kisebbségben is fog maradni, csak akkor érzi magát legyőzöttnek, ha a már kifejtett súlyos aggodalmait reális érvekkel eloszlatják.

Elnök felhívja az intéző bizottság figyelmét arra, hogy 7 és fél év alatt a hatodik választást küzdjük végig, és így meg vannak a gyakorlati választási tapasztalataink. Ennek figyelembevételével hozta meg az elnöki tanács az előterjesztett határozati javaslatot. Hivatkozik arra, hogy az előző választások alkalmával választási kartell, vagy politikai paktum kötése ellen foglalt állást. A miniszterelnöknek a választások szabadságára vonatkozó ígéretét ugyan nem tartja teljesen megnyugtatónak a vidéki hatalmaskodások előrelátható bekövetkezései miatt, de a renegátok mellőze mindenesetre már eredménynek mondható, és pártunk tekintélyének és jelentőségének elismerését igazolja. Méltánylást igényel a miniszterelnök azon kijelentése is, hogy a kisebbségeket és különösen a magyarokat a jövőre kedvezőbb politikai bánásmódban akarja részesíteni. Az elnöki tanács javaslatának elfogadásával nem politikai elveket adunk fel, hanem taktikai lépéseket teszünk a választási küzdelem megkönnyítése céljából. Amennyiben a kormány választási magatartása azt indokoltá tenné, úgy szenátorjelölteket is állíthatunk. Kéri, hogy az intézőbizottság az elnöki tanács javaslatát fogadja el.

Intézőbizottság az elnöki tanácsnak választásokra vonatkozó határozati javaslatát elfogadja, és dr. Hinléder Fels Ákosnak azon javaslatát, hogy a nemzeti irányú sajtó hívassék fel a párt fokozottabb támogatására, végrehajtás végett az elnöki tanács elé utalja.

Becsky István a bánsági tagozat ifjúsági szakosztályának elnöke deklarációt olvas fel arról, hogy a bánsági ifjúság törhetetlen hűséggel és fegyelemmel támogatja a Párt küzdelmes munkáját.¹⁴⁷

Dr. Hinléder Fels Ákos javasolja, hogy az ifjúság deklarációja a hírlapokban közzétéssék.

Intéző bizottság a bánsági ifjúsági tagozat deklarációját örömmel veszi tudomásul, és dr. Hinléder Fels Ákos javaslatát elfogadja.

Főtákar előterjesztést tesz a választások alatt pártellenes magatartást tanúsítókkal szemben teendő megtorló intézkedésekre vonatkozóan.

Intézőbizottság kimondja egyes személyeknek a választásokon tanúsítandó esetleges magatartására vonatkozóan, hogy mindazok, kik a választások alatt a Magyar Párt listáján kívül más listán jelölést vállalnak, vagy a Magyar Párt listájával szemben más párt jelöltjeinek megválasztását ajánlják és azok érdekében propagandát folytatnak, a Magyar Párt tagjai sorából kilépetteknek tekintetteknek.

Elnök felhatalmazást kér az intéző bizottságtól arra, hogy a választói jelölő listák a központi pártelnökség által a szükség szerint utólagosan kiegészíthetők legyenek.

Intézőbizottság pártelnökségnek a felhatalmazást egyhangúlag megadja.

Elnök felhatalmazást kér, hogy a választás alkalmából proklamációt intézzen a magyar választóközönséghez.

Intézőbizottság a felhatalmazást megadja.

Dr. Pál Gábor szükségességét látja, hogy a pártéletben gyakrabban előforduló fontos kérdések megvitatás tárgyává tétessenek. Ilyenek lennének politikai természetű indítványok és javaslatok előzetes bejelentése, a küldöttségek megszervezése és vezetése, a pártellenes magatartást tanúsítók elítélése (de nem a napilapok útján, mert ezáltal a mártír színezetet adjuk és az ellenkező hatást értjük el), hogy a képviselő- és szenátorjelöltek jelölttársaikat más kerületekben is kötelesek legyenek támogatni a választási propaganda beszédek kereteinek megállapítása (népszövetségi panaszokkal való fenyegetőzések és dodonai színezetű kijelentések mellőzése), az adósság konverziós törvény kérdésében egységes állásfoglalás hangoztatása és minden demagógia mellőzése. Ezek és más hasonló fontos kérdések megbeszélésére egy külön ülés lenne tartandó, most csak felhívni akarja az intéző-bizottság figyelmét, hogy ezen fontos kérdések megvitatása további halasztást nem szenvedhet, és mivel a választások alatt ezek közül egy pár kérdés aktuálisabb válhatik, előre meghatározott irányelvek és útmutatások szerint kell a választók előtt fellépni.

Figus Albert a városi és községi tanácsok felszólalásával szemben követendő magatartásra hívja fel az intézőbizottság figyelmét.

Becsky István jelenti, hogy egyes városi tanácsok tagjai felszólítottak, hogy tisztjükről mondjanak le, hogy ennek következtében a tanács felosztható legyen. Véleménye szerint a tagok felhívandók arra, hogy megbízatásukat tartsák meg.

Dr. Zágoni István helyesli azon állásfoglalást, hogy a tanácstagok mandátumaikról ne mondjanak le.

Dr. Bene Ferenc szerint az interimár bizottságokba való kinevezést opportunus szempontból elfogadhatják a párt tagjai.

Dr. Gyulay János szerint a tanács feloszlata és az interimár bizottságok kinevezése elvi szempontból törvénytelennek kell minősítenek, de opportunus szempontból ne tiltakozzék a párt az ellen és tudja, hogy a párt tagjai közül a kormány oda valakit kinevez.

Dr. Udvary József szerint proklamáció kiadása alkalmával szögezze le a párt, hogy fontosabb aktuális kérdésekben milyen egyöntetű magatartást kell tanúsítani.

Ügyvezető alelnök előterjeszti az elnöki tanács és tagozati elnökök együttes ülésében hozott javaslatot a képviselői és szenátori választásokra vonatkozó jelölésekre nézve (lásd: elnöki tanács és tagozati elnökök együttes üléséről 1933. november 29-én felvett jegyzőkönyvet).¹⁴⁸

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 1/2 4 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

jegyzőkönyvvezető

főtitkár

Jelen vannak:¹⁴⁹

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczédy Joksmán Ödön; dr. Deák Gyula; dr. Jakabffy Elemér; Sándor József; dr. Gyárfás Elemér; dr. Szoboszlai László; dr. Nagy Jenő; Becsky István, Temesvár; dr. György József; dr. Hinléder; Budai Tibor; dr. Udvari József; Gombos Benő; dr. Sulyok István; Figus Albert, Szatmár; Széll Miklós, Torda; dr. Árkossy Jenő; Szurdoki Kres Kornél; dr. Vékás Lajos; dr. Szenkovits Aurél; Roth Hugó; dr. Zágonyi István; Hegedűs Nándor; *[olvashatatlan]*; Takácsy Miklós; Purgly László; dr. Parecz Béla; dr. Fekete Andor; dr. Apáthy Gyula; dr. Veterány Viktor, Temesvár; dr. Gyulay János, Temesvár; dr. Bene Ferenc; dr. Pál Gábor; Béli Kálmán gr.; dr. Drexler Béla; Ugron István; dr. Zágonyi István *[sic!]*; *[olvashatatlan]*; dr. Jodál Gábor; dr. Ferencz József; Szabó Béni; dr. Barabás Béla; Gyallai Domokos; *[olvashatatlan]*; dr. Sebes János; Bartalis Ferenc; dr. Balog Arthur; Hexner Béla; Pekry Géza; dr. Szász Ferenc; br. Josika János; Szele Márton; dr. Sebesi János; Vásárhelyi János; br. Szentkereszthy Béla; dr. Gabányi Imre; Asztalos Kálmán dr.; dr. Krenner Miklós

Fasc. 1, fol. 263-268, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

33.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvár, 1934. november hó 13-án délelőtt 10 órai kezdettel az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*¹⁵⁰

Jelen vannak az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.¹⁵¹

Távolmaradásukat kimentették: dr. Drexler Béla, dr. Jodál Gábor, Dr. Meskó Miklós, dr. Nagy Jenő, Nánássy László, dr. Paál Árpád, Szabó Béni, Szathmáry Lajos, dr. Széll Lajos.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí a megjelent intézőbizottsági tagokat és az ülést megnyitja. Felhívja a gyűlés tagjainak figyelmét arra, hogy a szervezeti szabályzat szerint az intézőbizottság gyűlései zártak, bizalmas jellegűek és a sajtó részére az ülésről szóló tudósítást az elnökség fogja kiadni.

1. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti jelentést, mely ezen jegyzőkönyvhöz a) alatt csatoltatik.¹⁵²

A parlamenti csoport főtákará előterjeszti jelentését, mely ezen jegyzőkönyvhöz b) alatt csatoltatik.¹⁵³

Buday Tibor a romániai magyar iparosság gazdasági helyzetét ismerteti. Szükségesnek tartja annak megvitatását, hogy a jövőben milyen eszközökkel lehetne védekezni a magyar iparosság további gazdasági pusztulása ellen. Bizalommal viseltetik a pártvezetőséggel szemben.

Dr. Willer József felolvassa az elnöki tanács határozati javaslatát az általános kisebbségi sérelmek tárgyában, mely az ezen jegyzőkönyvhöz c) alatt csatoltatik.¹⁵⁴

Becsky István bizalommal viseltetik a pártvezetőség iránt. Ismerteti mint kisebbségi sérelmet a felekezeti iskolák hatósági intézkedések következtében beálló pusztulását, a román sajtó féktelen izgatását a magyar kisebbséggel szemben és a vidéki hatósági közegek súlyos visszaéléseit. Szóvá teszi, hogy a magyar hadköteleseket a katonai szolgálati idő alatt alacsonyrendű (szeméthordás, csatornaépítés stb.) munkára használják fel és katonai kiképzésben nem részesítik. Javasolja, hogy a pártközpont az erre vonatkozó adatokat gyűjtse össze és illetékes helyen járjon közbe a sérelmek orvoslása végett. Javasolja továbbá a bukaresti magyarság nagy számára való tekintettel és megszervezése céljából Bukarestben egy magyar otthon létesítését úgyszintén a tanulmányaikat külföldön folytatni szándékozó tanuló ifjúság útlel megszerzése könnyítésének kieszközlését.

Dr. Soós István a tisztviselők nyelvvizsgáját teszi szóvá. Törvénytelennek tartja a tisztviselőknak, tanároknak, tanítóknak, vasutasoknak, postásoknak és munkásoknak nyelvvizsgára rendelését és a vizsga eredménye folytán a szolgálatból való elbocsátását. Ezen törvénytelenység ellen a parlamentben kell felemeljük tiltakozó szavunkat és ha ez eredményre nem vezetne, a Nemzetek Szövetségéhez kell

fordulni. Javasolja, hogy a parlamenti csoport interveníáljon a kormánynál¹⁵⁵ az interimár bizottságok megszüntetése és a közigazgatási választások kiírásának érdekében. Parlamenti intervencióval kell megsürgetni a cenzúra megszüntetését. Általában fel kell tárni a külföld előtt a romániai kisebbség sötét helyzetét. Az előterjesztett határozati javaslatot elfogadja.

Dr. Molnár Dénes javasolja, hogy a határozati javaslat egészítettessék ki a kultúrzóna megszüntetésének követelésével, nemcsak a határszéli megyékben, hanem a Székelyföldön is. A székely kultúraautonómia megvalósítását is meg kell sürgetni. Kéri az egyházak vezetőségeit, hogy mielőbb foglaljanak állást ezen fontos és immár sürgős kérdésben. A magyar sajtó utasítandó, hogy ne tömjénezzék azokat, akikről köztudomású, hogy a magyarságnak legnagyobb ellenségei.

Dr. Balogh Arthur a székelyföldi kultúraautonómia tárgyában tett intézkedéseket ismerteti. Szükségesnek tartja e fontos kérdésben való határozat előtt, hogy magunk között tisztázzuk az ügy lényegét. Bejelenti, hogy az egyházak vezetőivel tartott értekezleten már tisztázódott az a kérdés, hogy a felekezeti iskolák létét nem veszélyezteti a székely autonómia. Bejelenti, hogy a folyó év november hó 12-én tartott elnöki tanácsülés elhatározta, hogy az egyházakkal együttesen tárgyalassék meg a székely kultúraautonómia kérdése.

Dr. Kovács Árpád a magyar nemzeti eszme átfogó erejét hangsúlyozza. A magyar kisebbség politikailag, gazdaságilag és nemzeti kultúra tekintetében pusztító örvénybe került, amely ellen csak a nemzeti öntudat teljességének gondos és féltő megőrzésével lehet védekezni. A balkáni cinizmussal szemben a jogra és törvényre való hivatkozás csődöt mondott. Ezért nem a belföldön kell sérelmeinket panaszolni, hanem külföldön a nemzetközi törvények védelme alá kell helyezkednünk a Népszövetséghez benyújtandó panaszainkkal.

Dr. Paretz György felkéri a parlamenti csoport tagjait, hogy az aradi rom. kath. főgimnázium nyilvánossági jogának elismerése iránt illetékes helyen intervenciót tegyenek folyamatba. Szóvá teszi a román politikai napilapok sovíniszta, magyar-ellenes uszításait. Meggyőződése szerint ezeket a kormány támogatja. Indítványozza, hogy ezen magyargyalázó napilapok kétes egzisztenciájú cikkíróit sajtó útján elkövetett rágalmozásért és nemzetiség elleni izgatásért kell feljelenteni. A tagozatok elnökségei utasítandók a sajtóperек folyamatba tételére, hogy ezáltal a nyilvánosság előtt is hangot adjunk tiltakozásunknak.

Dr. Hinléder Fels Ákos a határozati javaslatot nem fogadja el, mert csak a nyelvvizsgák elrendelésével elkövetett sérelmünket emeli ki, a többi számos súlyos sérelmeink rovására. A kultúrzóna megvalósítása miatt elszenvedett kisebbségi sérelmeinkben visszatükrözik a romániai magyarság pusztuló sorsa.

A községi román orvosok 2000 lej államsegélyt élveznek és így állami támogatás mellett pusztítják a magyarságot és műtéti beavatkozásokkal igyekeznek a magyarság szaporodását meggátolni. Követeli a sajtócenzúra megszüntetését. Indítványozza, hogy összes kisebbségi sérelmeinket a Nemzetek Szövetségéhez intézendő panaszokban tárjuk a művelt világ ítélőszéke elé. Ha a népszövetségi panaszok sem

fognak eredményre vezetni, könyv alakban nyomtassuk ki azokat és küldjük meg az európai államok kormányának. Meggyőződése, hogy ezen akciónk eredményre fog vezetni, mert be kell lássa a művelt világ, hogy ennek a sokat szenvedett magyar kisebbségnek sorsa szorosan összefügg a világhelyzet nagy problémáival.

Dr. Pál Gábor a székelyföldi kultúraautómia megvalósítása tárgyában tett intézkedéseket ismerteti, bejelenti, hogy az egyházak aggodalmai eloszlattattak és végre most vagyunk abban a helyzetben, hogy tudjuk tulajdonképpen mit is akarunk. Szóvá teszi politikai magatartásunk jövőbeni kilátásait. Véleménye szerint nagy tévedésben van az, ki azt hiszi, hogy van Romániában olyan pártkormány, mely a mi kisebbségi sérelmeinket orvosolni fogja. Az összes román pártokat túlzó nacionalizmus fűti ellenünk. Meghunyászkodással, könyörgéssel nem fogunk eredményeket elérni. Agresszív magatartással az életegzisztenciák fokozottabb megtámadását idézhetjük elő. Ezért a nemzeti önértet hangját kell megtartsuk. A népszövetségi panaszokban az egyenlőtlen elbánást lehet kidomborítani. Igaz, hogy ennek bizonyítása a Nemzetek Szövetsége előtti eljárások alakiságai miatt felette nehéz és költséges. Végzetes hiba volt, hogy az agrárkiszajátítási sérelmek miatt nem nyújtottunk be panaszt a Nemzetek Szövetségéhez. Újabb problémák felszínre vetését nem tartja célszerűnek.

*Dr. Bernády György*¹⁵⁶ helyesli, hogy az aktuális kisebbségi sérelmeink orvoslására fektessük a fősúlyt és ne tűzzük ki újabb problémák megoldását. Hozzájárul ahhoz az indítványhoz, hogy az elrendelt nyelvvizsgák miatt panasz adassék be a Nemzetek Szövetségéhez. A kultúrzóna intézménye ellen minden rendelkezésre álló eszközzel fel kell hívni a külföld figyelmét, hiszen falusi gyermekeink ezen rendszer miatt már alig tudnak magyarul írni és olvasni. Hozzájárul ahhoz, hogy ezen sérelmünk miatt népszövetségi panaszt nyújtsunk be. A felekezeti tanárok és tanítók nyelvvizsgálója tekintetében eredetileg az volt az álláspontja, hogy a rendelet végrehajtását az egyházak tagadják meg. Sajnos, az egyházak nem fogadták el ezen álláspontot. Kérdi, ki tartja el a nyelvvizsgán elbukott és állásukat elvesztett tanárokat és tanítókat, és a megüresedett helyeket kikkel fogjuk betölteni? Véleménye szerint tanár és tanító hiánya miatt vagy meg fog szünni a felekezeti iskola, vagy pedig a tanfelügyelőség fog a pótlásról gondoskodni, amiben nem lesz köszönet. Indítványozza, hogy ezen sérelem miatt is panasz nyújtassék be a Nemzetek Szövetségéhez. Kidomborítja a névelemzésnek az emberi méltóságot lealacsonyító voltát. Semmi törvényes alapot nem ismer a hatósági névelemzésre. Indítványozza, hogy ezen sérelemért külön adassék be népszövetségi panasz. Tudomásul veszi az ügyvezető alelnök és parlamenti csoport főtitkárának jelentéseit. Az elnökség működése iránt bizalmát fejezi ki és köszönetet mond a parlamenti csoport önzetlen fáradságos munkásságáért.

Dr. Gyárfás Elemér csatlakozik Bernády azon álláspontjához, hogy a tanárok és tanítók nyelvvizsgálója elrendelése törvénytelen, és neki is az volt az álláspontja, hogy az egyházak a rendelet végrehajtását tagadják meg. Azonban az egyházak ilyen álláspontra azért nem helyezkedhettek, mert két irányban is súlyos felelős-

séget kellett volna vállalniok: 1. a tanárok és tanítók a tiltó rendelkezés kiadása esetén hivatkozhattak volna arra, hogy a vizsgákat esetleg sikerrel tették volna le. 2. Az egyházaktól a kormány esetleg megvonta volna a lelkeszi kongruát. Ezért az egyházak csak tiltakozó szavukat emelhetik fel, és a kormányhoz felterjesztett kérvényekben a rendelet végrehajtásának felfüggesztését kérték. Mindezt a magyar egyházak a pártvezetőséggel tartott közös értekezleten határozták el és a párt a nyelvvizsgákra vonatkozóan kiadott rendelet megjelenése után azonnal a vizsgák kiírása előtt panaszt adott be a Nemzetek Szövetségéhez. Azóta még egy külön pötbeadványt is benyújtott a párt. Bejelenti, hogy a legutóbb tartott elnöki tanácsülés a magyar egyházak vezetőségével egyértelműen elhatározta, hogy közigazgatás panaszokkal támadja meg a törvénytelen rendelkezéseket és újabb panaszt fog benyújtani a Nemzetek Szövetségéhez.¹⁵⁷ Mielőtt azonban ez megtörténne, a párt és a magyar egyházak közösen erőteljes intervenciót tesznek folyamatba a kormánynál a nyelvvizsgán elbukott tanárok és tanítók érdekében.

Dr. Bernády György a székely kultúraautómia kérdésének napirendre tűzését sürgeti a névelemzés és a nyelvvizsgák elrendelésére való tekintettel.

Gyallay Domokos elismeri, hogy a párt parlamenti csoportja sérelmeink orvoslásáért heroikus küzdelmet folytat a parlamentben, de sajnálattal állapítja meg, hogy a magyar közéletből hiányzik a kellő aktivitás. Nemcsak iskolapolitikának, hanem egyetemes kultúrpolitikának megvalósítását követeli. Hangsúlyozza az iskolán kívüli népművelés fontosságát és a népkönyvtárak létesítését.

Dr. Jakabffy Elemér örömmel állapítja meg, hogy az intézőbizottság mai ülésén erőteljes állásfoglalás történt a kisebbségi sérelmek orvoslása tárgyában. A kisebbségi szakosztály délután tartandó ülésére meghívja az intézőbizottság tagjait.

Elnök összefoglalásában örömmel állapítja meg, hogy a mai ülés felszólalói gyakorlati irányú felszólalásaikban igyekeztek kisebbségi helyzetünk képét és a teendőket megvilágítani. A belső helyzet a zilált világpolitikai helyzet függvénye. Egy pár szóban reflektálni kíván a felvetett politikai passzivitás kérdésére vonatkozóan. Amennyire hatásos lehetett ez a fegyver az alkotmányos élet elmúlt klasszikus korszakában, annyira kevésbé lehet ezt gyakorlati eredményűnek minősíteni ma. Minden valószínűség szerint a kormányok a magyarság becsületos szándékú vezetőit egy politikai passzivitás esetén megtévelyedett, hitehagyott magyarokkal pótolhatják. Ha élni akarunk, tovább kell küzdeni. És ezen mostani életküzdelmünkben nem helyes oly politikai kérdéseket felvetni, melyek sokkal normálisabb körülmények között és nyugodtabb politikai atmoszférában is alig lennének megvalósíthatók.

Köszönetet mond *dr. Bernády Györgynek* a pártvezetőséggel szemben kinyilvánított bizalomnyilvánításért.

Dr. Bölöni Zoltán indítványozza, hogy a határozati javaslat egészítettessék ki a népszövetségi panaszok felsorolásával. Javasolja, hogy minden egyes sérelem orvoslásáért ezentúl a Nemzetek Szövetségéhez forduljunk.

Intézőbizottság egyhangúlag a következő határozatot fogadja el:

1. A romániai magyar kisebbséget képviselő Magyar Párt intézőbizottsága megdöbbenéssel állapítja meg, hogy különböző törvények, kormányzati és hatósági intézkedések folytonos sorozata az egyenlő elbánás kötelezettségének legkirívóbb sérelmével napról napra rendszeresen a magyarság minden rétegének életlehetőségét támadják és semmisítik meg. Az intézőbizottság reámutat arra is, hogy egyes román sajtóorgánumok hónapok óta a magyar nemzetiség ellen uszító cikkekkel állandóan izgatnak, anélkül, hogy ezért egyetlen bünvádi eljárás is folyamatba tétetett volna. A cenzúra azonban a magyar kisebbség legfájóbb sérelmeinek sajtó útján való nyilvánosságra hozatalát is megakadályozza.

Az intézőbizottság kifejezi tiltakozását azon jogtalan intézkedésekkel szemben is, melyek nemcsak a magyarság kulturális tevékenységét, hanem még a vallás szabad gyakorlásának sérelmével templom építését és egyházi intézmények törvényes gyűlés tartását is lehetetlenné teszik.

Az intézőbizottság nemcsak az eddigi jogtalanságok megszüntetését követeli, hanem a magyarság számarányának, kultúrájának és közteherviselésének megfelelően az egyenlő jog és elbánás elve alapján követeli a magyar ifjúság részére az állami és mindennemű közhivatalban való alkalmazást is.

2. Az elhangzott indítványokat megfontolás és megfelelő intézkedés végett az elnöki tanácshoz, illetőleg az elnökséghez utalja.

3. Dr. Bernády György indítványa értelmében intézőbizottság a pártvezetőségnek fáradságos és önzetlen munkájáért egyhangúlag köszönetet mond és iránta bizalmát nyilvánítja.

2. Ügyvezető alelnök előterjeszti az elnöki tanács javaslatát br. Szentkereszthy Béla Háromszék megyei, dr. Varga Béla kézdivásárhelyi és dr. Pál Gábor Csík megyei tagozati elnököknek a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó indítványa tárgyában.

Az intézőbizottság magáévá teszi indítványtevőknek azon javaslatát, hogy a párt kötelékébe való felvétel azokra nézve, kik előbb más politikai pártnak voltak tagjai, vagy ha párton kívül is, de az Országos Magyar Párt programjával szembehelyezkedek, azt, vagy a párt vezetőségét nyilvánosan támadták, korlátoztassék.

E célból a szervezeti szabályzat 60. §-át a következő szövegben állapítja meg:

61. §

Aki a pártból kilépett, csak a központi elnöki tanács előzetes jóváhagyásával vehető újra fel.

A felvétel felett – mely iránt kérés adandó be – a kilépett párttagra nézve illetékes községi (r. t. városi) tagozat intézőbizottsága dönt.

Ugyanezen eljárás követendő azokkal szemben, kik egy más politikai pártnak voltak tagjai, vagy ha párton kívül állva is, de az Országos Magyar Párt programjával szembehelyezkedtek, azt vagy a pártnak vezetőségét nyilvánosan támadták.

A felvételi kérés elutasítása, valamint a nem egyhangúan hozott és a felvételt kimondó határozat ellen az illetékes vármegyei intézőbizottsághoz van fellebbezésnek

helye, mely a határozat kézbesítésétől számított 8 nap alatt nyújtandó be a vármegyei tagozat elnökéhez.

A vármegyei intézőbizottság másodfokú határozata ellen további jogorvoslatnak helye nincs. A határozat azonban jóváhagyás végett az Országos Magyar Párt elnökségéhez beterjesztendő.

A szervezeti szabályzat 16. §-a következőképpen módosíttatik.

16. §

A vármegyei tagozat szervei:

- a) közgyűlés,*
- b) intézőbizottság,*
- c) elnöki tanács.*

Új 19. §-ként a következő szöveget állapítja meg az intézőbizottság.

19. §

A vármegyei tagozat intézőbizottsága „elnöki tanács”-ot alakít akként, hogy abba 6–12 tagot választ. E tagokon kívül tagjai a vármegyei elnöki tanácsnak a tagozat elnöke, alelnökei, főtitkára és ügyésze. Hatásköre az intézőbizottság ülésein tárgyalandó ügyek elő-készítése. Az intézőbizottságtól nyert felhatalmazás alapján végzi az annak hatáskörébe tartozó teendőket, fennmaradván azon kötelezettsége, hogy tett intézkedéseiről az intéző-bizottság legközelebbi ülésének beszámoljon.

Az elnöki tanácsot a vármegyei tagozat elnöke a szükséghez képest bármikor összehívhatja, de három tag kívánságára összehívandó.

Mint új 62. § felvételik a következő szöveg:

62. §

Az a párttag, aki bármiféle választásnál az Országos Magyar Párt hivatalos jelöltje ellen izgat, annak megválasztási esélyeit bármi módon csökkenti, magyar párti jelölés esetén más párt jelölő listáját aláírja, vagy más párttól a választással kapcsolatosan bármiféle megbízást elvállal, ezen ténye következtében megszűnik az Országos Magyar Párt tagja lenni és annál viselt minden megbízatását elveszti. Ezt a fegyelmi eljárás mellőzésével az illetékes vármegyei tagozat intézőbizottsága mondja ki szótöbbséggel. A határozat a központi elnökséggel haladéktalanul közlendő.

A szervezeti szabályzat 2. §-ához javasolt azon kiegészítés, hogy az újonnan felvett párttag 4 év eltelte előtt megbízást nem vállalhat, elnöki tanács nem tartja figyelembe vehetőnek, mert ha a párt kötelékébe valaki felvétetik, nem zárható el azon jogoktól még időlegesen sem, melyeket részére a szervezeti szabályzat biztosít.

Ugyancsak mellőzi az intézőbizottság a szervezeti szabályzat 27. §-ának olyértelmű módosítását, hogy a nagygyűlést megelőző intézőbizottsági ülés 4 héttel a nagygyűlés előtt kötelezően összehívassék, mert a kétszeri utazással járó költségek olyan megterhelést jelentenének intézőbizottsági tagjainkra, mi mellett vagy az egyik, vagy a másik gyűlésen való megjelenés kétségessé válik.

Végül a képviselő és szenátor választások alkalmával a jelöltek által hirdetendő program összeállítását a dolog természeténél fogva nem tartja beilleszhetőnek a szervezeti szabályzat intézkedései közé.

Intézőbizottság a szervezeti szabályzat 18. §-át kiegészíti azzal, hogy a vármegyei intézőbizottság üléseire szükséghez képest a községi tagozatok elnökei is meghívhatók.

3. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti az elnöki tanács javaslatát br. Szentkereszthy Béla Háromszék megyei tagozati elnöknek a fegyelmi szabályzat módosítására vonatkozó indítványa tárgyában.

Az intézőbizottság a jelenleg érvényben levő fegyelmi szabályzat hatályon kívül helyezését és az 1929. június 8-án tartott ülésében 4. jkvi szám alatt¹⁵⁸ alkotott szabályzat újbóli életbeléptetését indokoltnak nem tartja.

Elfogadja azonban az elnöki tanácsnak a jelenleg érvényben levő fegyelmi szabályzat 19. §-ának módosítására vonatkozó javaslatát, mely arra irányul, hogy a jogorvoslat kiterjesztések az I. fokú fegyelmi bizottság azon határozata ellen is, mely fegyelmi vétség tényálladékának hiányában a panaszlottra nézve felmentő és ehhez képest az idézett § 2. bekezdését teljes egészében törli, a 3. bekezdést pedig a következő szöveggel módosítja.

Az I. fokú fegyelmi bizottság határozata ellen úgy a panaszlott, mint a panaszos, valamint az illető tagozat ügyésze részéről fellebbezésnek van helye, mely a kihirdetéstől számított 8 napon belül az Országos Magyar Párt elnökségéhez adandó be.

4. *Ügyvezető alelnök* előterjesztése a következő nagygyűlés kitűzése tárgyában.

Intézőbizottság az elnöki tanácsot bizza meg a következő nagygyűlés helyének és idejének kitűzésével.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 3 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár, jegyzőkönyvvezető

Fasc. 1, fol. 269a - 276a, gépelt tisztázat.

Melléklet: Ügyvezető alelnök jelentése

Tekintetes Intézőbizottság!

Okulva azon a többoldalról hallatott megállapításon, hogy a párt működéséről szóló jelentéseim az intézőbizottság ülésének legmunkaképesebb idejét veszik el, ez alkalommal eltérően az eddigi gyakorlattól, jelentésemben nem számolok be a párt adminisztrációjának keretében történtek hosszú soráról és a következőkben csak nagyvonalú képét adom annak a tevékenységnek, mely fontosságánál fogva leginkább foglalkoztatta nemcsak a pártot, de az egész magyar közvéleményt.

A Romániában már rendszeressé vált évenkénti kormányváltást és az ezzel járó választásokat az elmúlt évben sem tudtuk elkerülni és népünket a zord téli időben újra az urnák elé kellett állítanunk. Minden tevékenységünk tehát a választás előkészítésére irányult és intézőbizottságunk jelölése után megindult a munka az egész vonalon. Kemény választási küzdelem árán jutottunk képviselőkhöz, újra éreznünk és szenvednünk kellett az erőszak különböző módjainak alkalmazását. E mellett a szomorú tünet mellett azonban megható volt látni, hogy magyar népünk a zord hideg dacára milyen lelkesedéssel vonult fel és tett bizonyosságot magyar nemzeti öntudatáról és kötelességtudásáról.

Ha a mandátumok számában veszteség is ért, kárpótolta azt népünknek magyarságához való törhetetlen ragaszkodása.

Bár magyar vasutastestvéreinknek szolgálatból való elbocsátására már évek óta kezdetét vette, teljes vehemenciával a folyó évben indult meg amikor is jóformán minden vasutast, ki magyar volt nyelvvizsga elé kényszerítettek, mely-mely azonban csak ürügy volt ahhoz, hogy állásukból végkielégítés, vagy nyugdíj nélkül elbocsássák őket. Parlamenti csoportunk elnökünkkel élén három ízben is kieszközölte az elbocsátás határidejének meghosszabbítását, ámde véglegesen nem tudta magyar vasutasaink feje felől a veszedelmet elhárítani és az elbocsátások megtörténtek.

Jogügyi szakosztályunk elnökének véleménye szerint azon rendelet ellen, mellyel a véglegesített magyar vasúti alkalmazottakat a sikertelen nyelvvizsga címén azonnali hatállyal elbocsátották, nem maradt más jogorvoslati mód, mint a kontenciós keresetek beadása az illetékes táblához. E jogi vélemény vétele után kidolgoztattunk egy kereseti mintát éspedig külön a tisztviselők és külön a munkások és iparosokra nézve, ezt sokszorosítottuk és összes vármegyei és törvényhatósági városi tagozataink elnökségének a megfelelő további eljárást tartalmazó körlevelünkkel kiadtuk. Nyugodt lelkiismerettel állíthatjuk, hogy magyar vasutastestvéreink érdekében amit emberileg lehetett, megtettünk, amiről egyébként bizonyosságot tett a vasutasok részéről több ízben nyilvánított hálattelt elismerés.

Általános megütközést keltett országsherte a cenzúrahivatal azon rendelete, melynek értelmében különbeni betiltás terhe alatt elrendelte a helység és utcanévek románul való írását. Eltekintve attól, hogy ez a tilalom nem áll fenn mindenütt, azt a magyar kisebbségre nézve igazságtalannak és sérelmesnek ítéltük és folyó év január havában előbb elnök urunk személyesen, majd parlamenti csoportunk főtitkára járt közben a rendelet hatálytalanítása érdekében a miniszterelnöknél és a belügyminiszternél történt intervenció eredményeképpen Kolozsváron a helység és utcanévek magyar használatát a legutóbbi időig engedélyezték ugyan, de egyes helyeken, sőt a legtöbb helyen ma is kötelezik a lapokat arra, hogy csak a román hely- és utcanéveket használják. Újabb utasítást adtunk tehát bukaresti irodánknak a közbenjárásra, reámutatva nyomatékosan a kolozsvári kir. törvényszéknek egy ilyen ügyben hozott ítéletére, amely szerint:

1. Egyetlen olyan törvény, vagy törvényes jogszabály sincs, mely a magyar elnevezések használatát eltiltaná,

2. Ma is hatályban van a Consiliul Dirigent I. számú decretuma, mely a magyar elnevezések használatát kifejezetten megengedi.

3. Az erdélyi román lapok is a magyar imperium alatt kizárólag a román elnevezéseket használták még abban az időben is, amikor Románia és az osztrák-magyar monarchia hadiállapotban voltak.

Nem kis érdeklődést váltott ki közgazdaság szakosztályunknak a folyó évben tartott gyűlése, mely az új adósságrendezési törvény és annak hatásait vette beható tárgyalás alá úgy a magyar adósok, mint a magyar hitelezők szempontjából. A szakosztályi gyűlés hozott határozatai alapján körlevélben fordultunk tagozatainkhoz, reámutatva a magyar kisebbségi hitelélet fellendítése és a gazdasági krízis után még fennálló pénzintézetek megmentésének fontosságára és a még meglévő mintegy kétmilliárd magyar tőkének az elpusztulástól való megmentésére, melynek első feltétele, hogy a bankok hitelezőikkel, illetve adósaikkal méltányos egyezséget kössenek. Ez alapon tagozati elnökségeinket arra kértük, hogy a fenti cél érdekében a megfelelő eszközöket vegyék igénybe és a méltányos egyezségek megkötését saját hatáskörükben mozdítsák elő.

Talán a magyar vasutasok elbocsátásával kapcsolatban kellett volna beszámolnom a szerencsétlen magyar postamestereket ért hasonló csapásról, akiknek a postaigazgatóság folyó év december hó 1-re a szolgálatot felmondta és ennek folytán állásukból elbocsáttatnak. Elnök urunk folyó évi június 28-án a parlamentben ebben a súlyos kérdésben interpellációt terjesztett elő, reámutatva arra, hogy bár a postamesterek ebbeni minősége nem életfogytiglani időre szól és kölcsönös felmondással megszüntethető, az államnak éppen a mai időkben amidőn oly nehéz, sőt mondhatni lehetetlen egy elvesztett állás helyett újat szerezni, a magánmunkaadóknál még fokozottabb mértékben kell ilyen kérdések kezelésénél a formai jog mellett az emberiség és erkölcsi szempontokat szem előtt tartani. Nem engedhető meg tehát, hogy az állam olyan polgárait és olyan alkalmazottjait, kik hosszú szolgálati idejük alatt becsületesen teljesítették kötelességüket minden indok nélkül családjaikkal együtt a nyomorba taszítsa.

Szomorúan tudott dolog az intézőbizottság minden tagja előtt, hogy magyar tanárainkat és tanítóinkat a közoktatásügyi kormány nyelvvizsgára rendelte nyilván abból a szándékból, hogy a vizsga sikertelensége esetén felekezeti iskoláinkat megfossa magyar tanerőiktől. A vizsgák gócpontjaiban siralmas volt látnunk a sok megriadt arcú tanárt és tanítót, kik ősülő fejjel a gyermekek részére épített padokban szorongva olyan tortúrát állottak ki napokon keresztül, melyre kisebbségi életünkben még példa nem volt. Hiábavalónak bizonyulván minden arra irányuló igyekezetünk, hogy a nyelvvizsga alól mentesíttessenek, kénytelenek voltunk a végső eszközhöz nyúlni és panasszal éltünk a Nemzetek Szövetségénél, mely panaszunk .....folyó év .....beadatott.

Székely vármegyéink tagozatai érthető érdeklődéssel és immár türelmetlenséggel sürgetik a székely iskolai autonómia megvalósítása iránti lépéseinket, melyekre nézve bejelenthetem, hogy dr. Pál Gábor képviselőnk a törvényjavaslatot terjedelmes indokolással kidolgozta és azt pártunk elnökségéhez beterjesztette. Mivel magyar egyházaink érdekei szerves összefüggésbe hozandók lesznek a békeszerződésben részünkre biztosított eme kulturális autonómiával, misem természetesebb, hogy a javaslatot az egyházi főhatóságoknak észrevételeik megtétele végett kiadtuk és az jelenleg az Erdélyi Református Egyházkerület tanulmányozása alatt áll.

Nagy fontosságú értekezletet tartottunk folyó évi augusztus 8-án az egyházi főhatóságok képviselőinek bevonásával azokról az iskolai ügyekről, melyek a tanév küszöbén aktuálisak voltak, amely értekezleten dr. Pál Gábor képviselőnk tette meg minden részletre kiterjedő előterjesztését. Ezen értekezlet tárgyalás alá vette és egyöntetű eljárásban állapotodott meg a következő ügyekben:

1. A szülő jelentkezése beiratásoknál az állami iskolák igazgatói előtt.
2. Beíratási nyilatkozatok bélyegmentessége.
3. Magániskola választása a szülők lakhelyén kívül.
4. Állami iskolába járt gyermekek átvitele a magániskolába.
5. Beíratási visszaélések az állami iskolák igazgatói részéről.
6. A Névelemzés.
7. Tanulók kitiltása tanév közben.
8. Iskolamulasztások.
9. Felvételi vizsgák a középiskolák I. osztályba.
10. Ellenőrző látogatások az iskolákban.
11. Nyilvánossági jog elismerésének késedelme.
12. Iskolaépületek erőszakos birtokbavétele közigazgatási úton.
13. Községi iskolai segélyek felosztása.
14. A magyar államnak szerződéssel átadott iskolák.
15. Kivételes törvény román felekezeti középiskolák javára.
16. Román-szerb iskolai egyezmény.
17. Nyelvvizsgák.
18. A párizsi szerződés 19. cikkében biztosított iskolai autonómia.
19. Az egyházi főhatóságok 1925. évi petíciója.

Ezen pontok közül több olyan van, amelyben nem az egyházi főhatóságoknak, hanem a pártnak kell eljárnia, ezért az erre vonatkozó adatgyűjtést az egyházaknál megkezdjük és az folyamatban van. Talán az összes közül a legérzékenyebben érinti magyarságunkat a névelemzés, melynek durva jogtalanságai különösen a Székelyföldön hihetetlen arányokat öltöttek. Nekünk feltétlenül meg kell állanunk azon az állásponton, melyet 13 év óta hangoztatunk, hogy aki magát magyarnak vallja, az magyar nemzetiségűnek tekintendő és ezt a nyilatkozatot nem bírálhatja felül jog szerint semmiféle hatóság. Ezt az álláspontot pártunk ez év március 29-én a közoktatásügyi minisztériumnak is bejelentette. Sajnos, eredmény nélkül, miért is elkerülhetetlen névelemzési sérelmeinknek a Népszövetség előtt panaszba való

feltárása. Az erre vonatkozó szomorú adatok, melyek különösen a rom. kath. vallású szülőket, illetve gyermekeket érintik, feldolgozás alatt vannak és a népszövegségi panasz rövid időn belül beadható lesz.

A magyarságnak kenyértől való megfosztására irányuló kormányzati törekvésnek rettenetes példája az ami a folyó év nyarán Nagyvárad városában történt, ahol a városi időközi bizottság augusztus 1-i hatállyal 178 tisztviselőt és munkást bocsátott el, de ugyanakkor 114 román tisztviselőt, illetve munkást alkalmazott helyükbe. Elnök urunk személyesen kérte a minisztert a határozat azonnali megsemmisítésére már illetékességi szempontból is és az új kinevezések azonnal hatályon kívül helyezésére. Bár azóta illetékes bírói fórum is foglalkozott az ügygel és megállapította, hogy az időközi bizottság illetéktelenül járt el, még mindig nincs tudomásunk arról, hogy az elbocsátottak csak nagy részben is vissza lettek volna helyezve előbbeni állásukba. Ennél a pontnál nem mehetünk el úgy vélem pusztán tudomásulvétellel, mert itt nemcsak az ejtett gondolkozóba bennünket, hogy ma Váradon, holnap egy másik és harmadik városban ütök ki a kenyeret magyar alkalmazottak szájából, hanem az a jogos aggodalom, hogy mi lesz azzal a magyar ifjúsággal, amely hosszú és kínos gyötrelmek között jó eredménnyel elvégzi iskoláit, diplomát szerez és elhelyezkedni sehol sem tud. Mert hiszen azzal tisztában kell legyünk, hogy egyetlen elbocsátott magyar tisztviselő, vagy alkalmazott helyét sem fogják magyarral betölteni.

Én tehát tisztelettel kérem az Intézőbizottságot, hogy ez éget kérdéssel behatóan foglalkozni és a megoldás valamelyes módjára reámutatni szíveskedjék.

Kegyelettel és mély szomorúsággal kell megemlékezni Arad városi és vármegyei tagozatunk elnökének: albisi dr. Barabás Bélának folyó évi május hó 28-án történt elhunytáról. Bár magas korban érte őt a Gondviselés kifürkészhetetlen akarata, ennek dacára fiatal szívvel és lelkesedéssel szolgálta magyarságunk szent ügyét. Temetésén pártunk képviselőjében elnök urunk jelent meg és ravatalánál megható szavakban búcsúzott el magyarságunk nagy halottjától.

Még csupán diáksegélyező akciónkról óhajtók említést tenni, mely immár 8 éves múltra tekinthet vissza több-kevesebb eredménnyel, amely azonban szomorú visszaesést mutat, mit részben igazol a gazdasági és pénzügyi élet válsága, de mindenesetre közrejátszik abban magyarságunk szomorú fásultsága, pedig magyar jövőnk biztosítása ebben a kérdésben nem hanyatlást, de emelkedést követel.

Csak szemléltető példának állítom oda adataimat, melyek szerint például az

1928-29-i tanévben	700 000 lej
1929-30-i tanévben	1 000 000 lej
1930-31-i tanévben	600 000 lej
1931-32-i tanévben	300 000 lej
1932-33-i tanévben	200 000 lej
1933-34-i tanévben	150 000 lej

tudunk kiosztani.

Gyűjtésünk folyik és e helyről is kérem az Intézőbizottság igen tisztelt tagjait, hogy az akció propagandáját minden eddiginél nagyobb szeretettel és buzgósággal karolják fel.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvár, 1934. október hó
Dr. Inczédy-Joksman Ödön s. k.
Üv. alelnök

[Hátoldalon]

Tudomásul vétetett az intéző bizottságnak 1934. november hó 13-án tartott ülésén.

[olvashatatlan aláírás]

34.

Jegyzőkönyv

*Felvételett Kolozsvárt, 1935. június hó 15-én délelőtt 1/2 11 órai kezdettel,
az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz csatolt névjegyzékben felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: Bartalis Ferenc, gr. Bethlen Bálint, Cziffra Kálmán, dr. Gyárfás Elemér, Hexner Béla, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, Purgly László, Sulyok István református püspök, Szabó Béni, dr. Szathmáry Lajos, dr. Szentkovits Aurél, Takácsy Miklós, dr. Thury Kálmán, Török Ferenc, Ugron István, dr. Veterány Viktor.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli az intéző bizottság tagjait, és az ülést megnyitja. Felhívja a gyűlés tagjainak figyelmét arra, hogy a szervezeti szabályzat értelmében az intézőbizottság ülései zárt és bizalmas jellegűek, és az ülésről szóló tudósítást a nyilvánosság részére kizárólag az elnökség fogja kiadni.

1. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti jelentését, mely ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolják.¹⁵⁹

Dr. Willer József, a parlamenti csoport főtitkára előterjeszti a jelentését.¹⁶⁰ Részletesen ismerteti az általános politikai és kisebbségi helyzetet. Beszámol a nyelvvizsgán elbukott és állásukból elbocsátott közalkalmazottak érdekében tett intézkedésekről, ismerteti a román nemzeti viseletnek a tanulóifjúságra kényszerítése ellen tett lépéseinket, úgyszintén beszámol a nyugdíjasok állampolgárságának igazolása ellen tett intervenciókról. Szóvá teszi a büntetőtörvénykönyv reformtervezetének azon sérelmes intézkedését, amely azáltal, hogy kimondja azt, hogy aki külföldön olyan valótlan híreket, vagy akár való híreket terjeszt azzal a célzattal,

hogy az állam tekintélyét aláássa, bűncselekményt követ el, a népszövetségi panaszjogot illuzórikussá teszi. Felhívja a figyelmet a közigazgatási törvénytervezet azon intézkedésére, melynek értelmében a tanácsok feloszlatandók, ha annak tagjai nem az állam hivatalos nyelvén folytatják tárgyalásaikat. Bejelenti, hogy a kisebbségi kérdés megoldása céljából a párt megbízásából pártközi értekezlet összehívására tett indítványt a parlamentben, melyet anélkül, hogy komoly megfontolás tárgyává tettek volna, részünkről elkövetett arroganciának és politikai pálfordulásnak minősítettek. Ilyen körülmények között a parlamenti akciótól a kisebbségi sérelmek orvoslása terén eredményt várni nem lehet, és a jövőben kisebbségi sérelmeink miatti panaszainkkal a Nemzetek Szövetségéhez kell fordulnunk. Ismerteti Vajda Sándor „*numerus valachicus*” mozgalmát,¹⁶¹ annak jelentőségét, vázolja a jelenlegi belpolitikai helyzetet, a kormánybukás lehetőségeit és az általános gazdasági helyzetet. Foglalkozik a Szeben megyei tagozatnak, a kisebbségi sérelmek tárgyában a központi pártelnökséghez intézett felterjesztésében foglalt indítványaival és előadja, hogy a miniszterelnököt és szakminisztereket több ízben felkerestük és hozzájuk memorandumot nyújtottunk be sérelmeink orvoslása végett. A tagozatnak azon indítványát, hogy sérelmeinket a nagyhatalmak elé tárjuk, elhibázott lépésnek és céltalannak tartaná, s végül a politikai passzivitás kimondását végzetes politikai ballépésnek minősíti.

Dr. Balogh Arthur jelentést tesz a Nemzetek Szövetsége védelmének igénybevételéről. Bejelenti, hogy jelenleg 7 népszövetségi panaszunk van beadva:

1. a felekezeti tanárok és tanítók nyelvvizsgálója ellen.¹⁶² Ezen panasz sikerrel járt, amennyiben a román kormány a nyelvvizsgák megtartására vonatkozó rendeletét visszavonta,

2. a zentelki kisbirtokosok ingatlanainak erőszakos elfoglalása miatt,¹⁶³

3. az iskolai névelmezés miatt egy újabb panaszt adtunk be,¹⁶⁴

4. a magyar postamesterek és az állami postánál alkalmazott magyar tisztviselők elbocsátása miatt,¹⁶⁵

5. a büntetőtörvénykönyv tervezete 215-ik cikke ellen,¹⁶⁶

6. a brassói magyar kaszinó elvétele miatt,¹⁶⁷

7. újabb petíció a csíki magánjavak ügyében.¹⁶⁸

Részletesen előadja a Népszövetség előtt kifejtett működését, és elismeréssel emlékezik meg dr. Pál Gábor önzetlen nagy munkájáról, mellyel működését támogatta. A továbbiakban részletesen ismerteti a népszövetségi eljárást.

Dr. Nagy Jenő elismeréssel emlékezik meg a központi pártelnökségnek, az elnöki tanácsnak és a parlamenti csoportnak munkásságáról, melyet a magyar kisebbség érdekében kifejtett. Ezért indítványozza, hogy az intéző bizottság az elnökségnek, elnöki tanácsnak és parlamenti csoportnak köszönetét fejezze ki és bizalmát nyilvánítja.

Dr. Fekete Andor indítványt terjeszt elő:

1. lista állítandó össze az alkalmas személyekről, kik a következő parlamenti választások alkalmával elsősorban jelölendők. Ezen lista összeállításánál külön

tekintettel kell lenni az ifjúságnak nagyobb érvényesülésére. A 10 év óta folytatott konzervatív rendszert meg kell szüntetni, és a névsort román nyelvet beszélő és egyébként alkalmas személyekkel kell kiegészíteni. A tagozatok ajánlásait csak másodrangú jelentőséggel lehet figyelembe venni, mert elsősorban azok juttatandók mandátumhoz, kik országos viszonylatban kell figyelembe jöjjenek.

2. A központi iroda tevékenységi köre kimélyítendő lenne olyan területre, melyen ezideig munkaerő hiányában nem dolgozott. Ezért indítványozza a központi pártirodában szakreferensi állások felállítását, hogy az aktuális kérdésekben azonnal intézkedések legyenek tehetőek. Így módjában van a központi irodának figyelemmel kísérni a magyarságot érdeklő törvényeket és rendeleteket, és azonnal intézkedést tehet az aktuális kérdésekben, és szakszerű tanácsokat adhat a hatósági visszaélések, valamint a törvénytelen vagy alkotmányellenes intézkedések megakadályozására. Kijelenti, hogy felszólalásának célja a pártvezetőség tekintélyének és súlyának emelése.

Dr. Kovács Árpád az állampolgársági kérdés fontosságára hívja fel az intézőbizottság figyelmét. Körülbelül 250 000 romániai magyar alattvalónak nincsen rendben a honossága, melynek kimondhatatlan hátrányai vannak az illetőkre nézve. Az állampolgársági ügy rendezésének kérdése véleménye szerint sürgősen a Nemzetek Szövetsége elé viendő. A romániai kisebbségek együttműködésének kérdését nagyon fontosnak tartja. Ezt minden áldozattal meg kell valósítani. A magyar társadalom intellektuális és gazdasági megszervezésére, valamint a magyar munkásságnak a pártéletbe való bevonására hívja fel a figyelmet. A Magyar Párt nem politikai párt, hanem egy nemzetnek a pártja, melynek a magyar munkásság egy erős oszlopon kell hogy legyen. Olyan pártéletet kell teremteni, hogy senki ne érezhesse azt, hogy ő csak közkatona, a másik feljebbvaló. A magyar nemzeti öntudat és érzés kell vezér legyen a pártban.

Dr. Soós István javasolja egy román nyelvű hetilap megindítását, mely a román közvéleményt lenne hivatva tájékoztatni kisebbségi életünkről. Kívánatosnak tartja, hogy a magyar kisebbség fanatikus ellenségei és uszítói ellen (Ghibu Onisifor¹⁶⁹ stb.) az ügyészséghez a büntetőtörvénykönyv 172. §-ába ütköző bűncselekmény miatt esetről-esetre feljelentést adjanak be az érdekeltek. A nyugdíjasok állampolgársági ügyében legsürgősebben kell interveniálni a minisztériumban, hogy részükre legalább 6 hónap halasztás engedélyeztessék az állampolgárság igazolására. A nyelvvizsga miatt elbocsátott tisztviselők elhelyezésére hívja fel a figyelmet.

Dr. Paretz Béla helyesli egy román nyelvű hetilap megindítását. Az egyházak tartózkodását a népszövetségi panaszokkal szemben azzal lehet magyarázni, hogy ma már minden egyes egyházközség csak a saját létét védi és félti. Elismeréssel van a központi pártelnökség, a parlamenti csoport és a nemzetközi fórumok előtt eljáró egyének működése iránt.

Dr. Kotzó Jenő Fekete Andornak a központi iroda működésének kiterjesztésére vonatkozó indítványát nem fogadja el, mert véleménye szerint az nem a központi

pártiroda, hanem a tagozati vezetőségek kell nyilvántartsák az előforduló sérelmes intézkedéseket, és csak az ő felterjesztésük alapján áll módjában a központi pártirodának intézkedéseket tenni. A képviselői lista előre való összeállítását sem tartja gyakorlatilag eredményesnek, mert a tagozatok mozzgatják meg a tömegeket, és így ők hivatottak elsősorban az országos szempontból fontos személyeken kívül a jelölések megejtésére. Ennek ellenkezője antidemokratikus volna. A 14%-os iskolai adó egyenlőtlen kiosztását teszi szóvá.¹⁷⁰ A kisebbségi pártok együttműködésének gondolatát gondos megfontolás tárgyává kell tenni annál is inkább, mert a Német Párttal szemben a múltban tanúsított megbízhatatlan politikai magatartása miatt nem viseltetik bizalommal. Általános együttműködés helyett alkalmi kollaborációkat tartana helyesnek.

Indítványozza, hogy készíttessék el a kisebbségi törvénytervezet, és petíció adassék be a Népszövetséghez a közigazgatási törvényjavaslat ellen.

Dr. Hexner Béla elismeréssel emlékezik a pártvezetőség és parlamenti csoport működéséről, és bizalmát fejezi ki további munkássága iránt. Politikai megszervezettségen kívül szükségesnek tartja a magyarság gazdasági megszervezését is. E célból javasolja a központi pártirodában egy gazdasági titkári állás szervezését.

Dr. Udvary József a pártszervezkedés fokozását javasolja, bejelenti a Szilágy megyei magyarság újjászervezésének megtörténtét. Kiemeli a faluakció fontosságát, mely a magyarság gazdasági megszervezése céljából is halaszthatatlanul szükséges.

Ügyvezető alelnök részletesen válaszol dr. Fekete Andor és dr. Soós István indítványaira. A központi pártiroda hiányait ő maga érzi legjobban, kétségtelen, hogy a dr. Fekete indítványában foglaltak megvalósítása a párt eminens érdeke volna, de csak nagy anyagi áldozattal valósítható meg, amelyre ma fedezet nincs. A párt munkájának minden irányú kimélyítése a tagozatoknál volna leginkább eszközölhető, a tagozatok adminisztrációja azonban sajnos nagyon sok kívánnivalót hagy maga után, hiszen a legegyszerűbb körlevélre is csak többszöri sürgetés után kap a központi elnökség választ, és akkor is legtöbbször hiányosak. A tagozati hozzájárulások pedig alig folynak be, és ebbeli kötelességét csak a két legkisebb tagozat teljesíti pontosan: Fogaras és Szeben vármegyei tagozatunk. Mindenesetre addig is, míg külön munkaerők beállításával megvalósítható lenne dr. Fekete indítványa, célszerű volna, ha pártunk lelkes tagjai jönnének segítségére a központi irodának.

Dr. Soós István azon indítványát, hogy egy román nyelvű lapot adjon ki a párt, csak helyeselni tudja, megvalósítása ennek a gondolatnak azonban anyagi fedezet hiányában kivihetetlen.

Elnök egyes felvetett kérdésekre ad választ. A munkássággal való együttműködés kérdésében arra utal, hogy a magyar munkásság is az országos szociáldemokrata pártban van megszervezve, ennek a pártnak magyar szakosztálya semmiféle politikai hatáskörrel nem rendelkezik, tehát egy ilyen együttműködés kérdésében nincsen, akivel tárgyalni lehetne. Legfeljebb arról lehetne szó, hogy a magyar

munkások egyénileg kapcsolódjanak a Magyar Párt életébe. A kisebbségek együttműködésének kérdésében tudomására hozza az intéző bizottságnak, hogy több ízben kísérelték meg a romániai Német Párttal egy barátságosabb légkörnek a megteremtését, azonban, sajnos, sikertelenül. Elvileg az együttműködést nem elleneztek soha, de ennek az együttműködésnek feltételei reánk nézve ez idő szerint annyira hátrányosak, hogy nem találhattunk módot arra, hogy az együttműködést gyakorlatilag megvalósíthassuk. Dr. Fekete Andor indítványa megfontolás tárgyává teendő, azonban a központi pártiroda munkakörének és személyzetének kibővítése elsősorban anyagi kérdés, melynek realizálására a párt nem bír fedezettel. A képviselő- és szenátorjelöltek listájának előzetes összeállítása kérdésében azon nézetének ad kifejezést, hogy ha egy országos listára történne szavazás, akkor lehetne gyakorlati jelentősége az indítványnak. A jelenlegi választói törvény mellett az előterjesztett indítványt csak megfelelő korrektívumokkal lehet megvalósítani. A román nemzeti ruha viselésének kérdését teszi szóvá. Ez idő szerint ugyan még sporadikus jelenségnek mutatkozik, azonban szükségesnek tartja az intéző bizottsági tagok figyelmét felhívni, hogy felvilágosításokkal igyekezzenek meggyőzni az érdekelteket ezen rendelet törvényellenes és a magyar kisebbség önértékét mélyen sértő voltára, és ennek folytán a rendelettel szemben a lehetőséghez képest az ellenállásra hívja fel a figyelmet.

Elnök összefoglalása alapján

*intéző bizottság ügyvezető alelnök, a parlamenti csoport főtákarának, valamint dr. Balogh Arthur szenátornak jelentéseit tudomásul veszi, az indítványokat pedig megfontolás és intézkedéstétel végett az elnöki tanácshoz utalja.*¹⁷¹

Intézőbizottság Nagy Jenő indítványát egyhangúan elfogadja, és a központi pártelnökségnek, elnöki tanácsnak és parlamenti csoportnak köszönetét és bizalmát fejezi ki.

Elnök köszönetet mond az elhangzott bizalmi nyilatkozatokért úgy a központi pártvezetőség, mint a parlamenti csoport nevében, és hangsúlyozza, hogy ezen bizalmi nyilatkozatból nehéz nemzetvédelmi munkánk fokozásához újabb erőt merít.

2. *Ügyvezető alelnök* előterjesztést tesz a nagygyűlés idejének és helyének kitűzésére. Javaslatára szerint Brassó, Sepsiszentgyörgy és Temesvár jöhetnek szóba, mint a nagygyűlésnek helyei. Javasolja, hogy a nagygyűlés idejének kitűzését az intézőbizottság ruházza az elnöki tanácsra.

Br. Szentkereszthy Béla örömmel fogadja, ha az intézőbizottság úgy határoz, hogy a folyó évi nagygyűlést Sepsiszentgyörgyön tartja meg.

*Intézőbizottság elhatározza, hogy a nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön fog megtartatni, s a gyűlés időpontjának kitűzését az elnöki tanácsra ruházza.*¹⁷²

3. *Dr. Kovács Árpád* indítványozza a szervezeti szabályzat 30. §-ának módosítását oly értelemben, hogy azon képviselők és szenátorok, akik az országgyűlés feloszlata és az új választások folytán mandátumukat elvesztették, a következő nagygyűlésig tovább is tagjai legyenek az intéző bizottságnak.

Intézőbizottság az indítványt az elnöki tanács elé utalja.¹⁷³

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 3 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Jelen vannak:¹⁷⁴

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Deák Gyula; Markovits Manó; dr. Hunléder F. Ákos; dr. Nagy Jenő; dr. Kovács Árpád; dr. Katzó Jenő; dr. Soós István; dr. Nánási János; dr. Laár Ferenc; Sándor József; dr. Ferenczy Géza; Figus Albert, Szatmár; dr. Balogh Arthur; dr. Bölöni Zoltán; dr. Paretz Béla; dr. Zágonyi István; dr. Pál Gábor; dr. Bernády György; Szurdoki Kres Kornél; dr. Fekete Andor; dr. Willer József; dr. Roth Hugó; dr. Udvary András; dr. Jodál Gábor; gr. Béldi Kálmán; dr. Vékás Lajos; dr. György Zsigmond; Gyallay Domokos; Drexler Béla; br. Szentkereszthy Béla; dr. Abrudbányai Ede; dr. Ferencz József; dr. Szász Ferenc; br. Josika János; gr. Bethlen László; dr. Gabányi Imre; dr. Sebesi János; Szele Márton; dr. Szász Pál; dr. Krenner Miklós; dr. Balázs András; Bokor Béla; Hexner Béla; dr. Kovács Károly.

Fasc. 1, fol. 275-280, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet: Ügyvezető alelnök jelentése

Tisztelt Intézőbizottság!

Amidőn lehető rövidséggel igyekszem jelentésemet a pártközpont működéséről múlt év november közepétől mai napig terjedő időre megtenni, úgy érzem helytálló az a megállapításom, hogy nemzetkisebbségi sorsunk legelviselhetlenebb része erre az időre esik.

A nyelvvizsga miatt már elbocsátott magyar vasutasok fegyelmi ügyeinek eredménytelensége a postamesterek szolgálatból való elbocsátása, a magyar közalkalmazottak minden nyugellátás nélküli menesztése a magánvállalatoknál alkalmazott véreink megtizedelése, az iskolás gyermekeknek román nemzeti ruha viselésére való kényszerítése, a magyar műemlékek lerombolása, az állami iskolák magyar tagozatainak sorozatos megszüntetése stb. stb. lávaszerűen ömlöttek a magyarságra és ütötté ki a kenyeret ezer és ezer magyar szájából.

Az állásukból 6 hónapi felmondás után elbocsátott magyar postamesterek és alkalmazottak sérelmét a Nemzetek Szövetsége elé terjesztettük.

Megkísérelvén minden lehető a tanítók és tanárok nyelvvizsga sérelmének orvoslására, úgy láttuk, hogy már csak egyetlen jogorvoslati eszköz kínálkozik az úgynevezett kontenciós per, miértis jogügyi szakosztályunk elnökét felkértük egy ilyen keresetminta kidolgozására, amelyet a szakosztály elnöke el is készített és azt kinyomatva kellő számú példányban tagozatainknak megfelelő utasítás kíséretében kiadtuk. Amint az intézőbizottság igen tisztelt tagjai tudják időközben a folyó év nyarára kitűzött újabb nyelvvizsgáktól a kormány eltekintett és csupán a kultusztörvény 109. szakaszában írt tanfolyamokat tartják meg. Bár ez is óriási megterhelést jelent a tanítókra, illetve a magyar egyházakra, mégis némi eredményül könyvelhető el ami azonban nem a kormányzat belátásának, vagy különös jóindulatának köszönhető, hanem annak a lépésnek, melyet kényszerülve voltunk a Nemzetek Szövetségénél megtenni.

A tisztviselők és alkalmazottak könyörtelen elbocsátása különös csapást jelentett Nagyvárad város magyarságára, ahol mint tudjuk, egyik napról a másikra 178 magyar tisztviselő és munkás lett a szolgálatból elbocsátva. A tisztviselőket és alkalmazottakat ért nagyfokú sérelem orvoslása végett elnök urunk nemcsak a parlamentben emelte fel szavát, de 3 napon keresztül sorozatos kálváriát járt úgy a belügyminiszternél, mint Juca alminiszternél. Mivel ezek az elbocsátások városról-városra lavinaszerűen terjedtek, nem csodálkozhatunk azon ha a mindennapi kenyerét máról, holnapra elvesztett, vagy veszni látó tömegek nem ismerve és feledve a nehézségeket, itt-ott türelmetlenül kiáltottak fel: mit tesz hát érdekében a Magyar Párt?! Amíg az ilyen jajkiáltás alacsonyabb műveltségű, újságot naponta nem olvasó egyének ajkáról fakad, fájdalommal ugyan, de megértjük azt, intelligens embernek azonban csak azt válaszolhatjuk, hogy aki ilyent kérdez, az vagy nem kíséri figyelemmel a Párt tevékenységét, vagy ha igen, akkor rosszhiszeműen támadja azt.

Hogy milyen szemérmetlen játékot űztek a hatóságok az elbocsátott magyar alkalmazottakkal szemben, azt fényesen bizonyítja a következő eset: Egyik tábla fegyelmi tárgyalásán a közvádó arra kérte a bíróságot, hogy utasítsa el a fellebbezést, mert a fegyelmi bizottság által kiadott értesítő (avis) nem bír határozat jellegével és minthogy a törvény csak a szoros értelemben vett határozat ellen biztosít jogorvoslatot, állapítsa meg a bíróság, hogy a fellebbezésnek nem lehet helyet adni és ezért az ügy érdemi részével nem foglalkozik. Hiábavaló volt a védelem azon fejtegetése, hogy miután a törvény intézkedése fellebbezést biztosít azon határozat ellen, mely a szolgálatból való elbocsátást rendeli el, tekintet nélkül arra, hogy ezt az intézkedést értesítésnek, vagy határozatnak nevezik, jogorvoslatnak van helye. A bíróság a közvádó álláspontját fogadta el és a fellebbezést érdemben nem is tárgyalva, elutasította.

Már elől említettem azt a pergőtűzet, melyet a közoktatásügyi kormány az állami iskolák magyar tagozatai ellen indított. A beszüntetés kifejezetten aránylag csak

igen csekély esetben mondta ki ellenben nagyon egyszerű módját eszelte ki a megszüntetésnek, vagyis az elbocsátás, vagy nyugdíjazás folytán megüresedett magyar tanerői helyeket egyszerűen regátbeli, magyarul egy szót sem tudó tanerőkkel töltötte be és ezzel lehetetlenné tette a magyar nyelvű oktatást. Összes tagozatainktól bekérve az adatokat, azokat feldolgoztuk és leadtuk bukaresti pártirodáknak a megfelelő lépések megtétele végett. Újabb esetekben azzal a gyakorlati eljárással kísérletezünk, hogy az érdekelt szülőkkel készítettünk a sérelem orvoslására irányuló kérést és ezeket adjuk be bukaresti pártirodán útján a miniszterhez.

Gyakorlati pályára készülő ifjúságunkra rendkívül súlyos csapást jelent a felsőkereskedelmi iskolákra vonatkozó törvényjavaslat, amelynek rendelkezése szerint az állam felső kereskedelmi iskolák előadási nyelve csak román lehet. Két kisebbségi egy magyar és egy német szekciójú kereskedelmi iskola van, előbbi Kolozsvárt, utóbbi Temesváron. Értesülésem szerint a temesváriban már meg is szüntették a német nyelvet és a tanítás román nyelven folyik. Minket tehát a kolozsvári érdekel, mely iskola magyar tagozatának közel 100 növendéke van. Néhány adatot beszerelve, parlamenti csoportunk főtítkárához küldtük azokat, felhíva őt, hogy e magyar tagozat további fenntartása érdekében a törvényjavaslat módosítása rendjén mindent kövessen el.

A Magyar Párt elnökségének az egyházi főhatóságok képviselőivel együttesen Kolozsvárt múlt év közepén tartott értekezletének határozatából kifolyólag a következő adatgyűjtéseket indítottuk be az egyházi főhatóságok útján:

1. Az iskolák nyilvánossági jogának el, vagy el nem ismerése,
2. A községi iskolai segélyek igazságtalan felosztása,
3. A román felekezeti és magyar felekezeti iskolák egyenlőtlen kezelése a kormány részéről.
4. A magyar államnak szerződéssel átadott iskolák elvétele.

Elérkezettnek látta ugyanis értekezletünk az időt, hogy ország-világ elé tárjuk a nemzetközi szerződés kijátszásának e megdöbbentő adatokat, melyek szerint a 14%-os iskolai járulékok ki nem fizetése miatt az 1932-33, és 1933-34 tanévekben a rom. kath. püspökség főhatósága alatt álló iskolák 1 124 600 lej, a református püspökség főhatósága alatt álló iskolák 2 200 000 lej, a Királyhágómelléki református püspökség főhatósága alatt álló iskolák 2 582 506 lej veszteséget szenvedtek. Ha ehhez hozzávesszük a Szatmár-nagyvárad, az aradi rom. kath. és az unitárius püspökség iskoláink veszteségét, úgy nem tévedünk ha azt állítjuk, hogy ez anyagi veszteség meghaladja a 10 milliót.

Itt számolok be arról is, hogy az elbocsátott postatisztviselők, valamint mindazon tisztviselőkre, illetve hivatali alkalmazottakra, kik az úgynevezett „statutul functionarilor publici” rendelkezései alá tartoznak és akik nem esnek egy külön szabályzat keretébe, mint pl. vasutasok, postások, mérnökök stb. kereset tervezetét készítettünk, azt kinyomattuk és tagozataink rendelkezésére bocsátottuk.

E jelentésem kapcsán indítványozom, méltóztassanak jogügyi szakosztályunk érdemes elnökének köszönetet mondani azért az önzetlen fáradozásáért, mellyel a kereseteket elkészíteni szíves volt.

Minden magyar műemlékünknek eddig történt megcsonkítása, vagy lerombolása fölött legfájdalmasabban érintette nemcsak szilágymegyei, de egész romániai magyarságunkat a zilahi Wesselényi szobor lebontása, mely a hatóság részéről az éj leple alatt folyó évi április 25-én megtörtént. A hatóság lebontásra irányuló szándékáról tudomásunk volt, hiszen a kérdéssel intézőbizottságunk is foglalkozott és legutóbb a család egyik tagja kérte a szobornak a család részére való kiadását, kinyilatkoztatva, hogy azt a zilahi református egyház tulajdonát képező területen állítja fel Szilágymegye magyarsága. A kérvényre válsz nem érkezett, a szobor lebontatott. Szemtanúk állítása szerint mindkét főalak a vármegyeház egyik szobájában épen és sértetlenül helyeztetett el. A szomorú valóságot tudomásul kell ugyan vennünk, de abba bele nem nyugodhatunk és szilágymegyei tagozatunk vezetőségére hárul a feladat az iránt, hogy a nagy Wesselényi szobra ne a vármegyeház egy szobájába, hanem hozzá méltó helyen nyerjen elhelyezést.

Magyar nemzeti érzésünk és öntudatunk elleni merényletnek kell neveznem azt az újabbán bár még csak sporadikusan mutatkozó jelenséget, hogy a tanügyi hatóságok az állami elemi iskolába járó magyar gyermekek szüleit román nemzeti viselet, az úgynevezett costum national elkészítésére és a gyermekeket azok viselésére kényszerítik. Eddig még csak néhány helyről szereztünk értesülést erről az újabb kegyetlenkedésről, mely értesülésünk alapján a bukaresti pártirodánkat utasítottuk, hogy illetékes helyen interveniáljon e reánk, magyarokra elviselhetetlen rendelkezés hatályon kívül helyezése tárgyában. Parlamenti csoportunk főtákarának a napokban vett jelentése szerint tiltakozása a legnagyobb felháborodást keltette és eredménytelen volt. Mondanom sem kell, hogy ezt a nemleges eredményt tudomásul nem vehetjük és mindent el kell követnünk az iránt, hogy gyermekeink ez alól mentesüljenek. Értesülésem szerint az erdélyi református püspök úr szóvá tette e sérelmet a közoktatásügyi miniszter előtt, ki azt a választ adta, hogy ilyen rendelet nincs, ő román nemzeti ruhában csak román gyermeket akar látni. Így állván a dolog, parlamenti csoportunkra hárul a feladat, hogy utolsó kísérletként magához a nyilatkozatot tevő miniszterhez forduljon.

Pártunk diáksegélyző akciója a legnagyobb erőfeszítést tanúsítva a most véget érő tanévben, közel 300 000 lej tanulmányi segélyt osztott ki, mely összeg bár a szükséglethez mérten nagyon kevés, magyarságunk mai teherbíró képességét ismerve, még mindig meglepő eredmény és dicséri annak áldozatkészségét.

Bár érzem és tudom, hogy elnök urunk tetszésével nem fog találkozni, nem fejezhetem be úgy jelentésemet, hogy ki ne emeljem azt a munkálkodást, amelyet az elmúlt időben személyesen fejtett ki az egyetemes magyarság érdekében. Kezdve a postai kézbesítéssel kapcsolatos anomáliák megszüntetésétől, folytatva a tisztviselők és munkások elbocsátásával, majd egyes községek magyarságától román iskola és templom céljaira kisajátított birtok védelmével, a nemzeti ruha viselés

megakadályozásával, kereskedelemügyi miniszternél, belügyminiszternél, posta-vezérigazgatónál, prefektusnál, tanfelügyelőségénél, majd legutóbb a székelykereszturi járásbíróság ügyében az igazságügyminiszternél személyének és állásának súlyával lépett közbe és végezte ezt az önként vállalt munkát az ügy szeretetével és bizonyára nem egyszer a megaláztatás keserű érzésével.

Végül meghatottsággal kell megemlékezni arról, hogy a Mindenható kifürkészhetetlen akaratából ismét két derék oszlopa dőlt ki folyton apadó magyarságunknak. Reményik Károly kolozsvári tagozatunk érdemekben gazdag volt elnöke és dr. Benedek Aladár beszterce-naszódmegyei tagozatunk elnöke.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvár, 1935. június 14.

Dr. Inczedy-Joksman s. k.

35.

Jegyzőkönyv

Felvétel Kolozsvárt, 1936. nov. 14-én, az Országos Magyar Párt központi Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak: dr. gr. Bethlen György, dr. Inczedy-Joksman Ödön, dr. Jakabffy Elemér, Sándor József, dr. Thury Kálmán, dr. Abrudbányai Ede, dr. Apáthy Árpád, dr. Árkossy Jenő, Becsky István, gr. Béldi Kálmán, dr. Bernády György, dr. Betegh Miklós, Bokor Márton, dr. Bölöni Zoltán, Cziffra Kálmán, dr. Fekete Andor, dr. Ferencz József, Figus Albert, dr. Gabányi Imre, Gyallay Pap Domokos, dr. Gyárfás Elemér, dr. György József, Hexner Béla, dr. Hinléder Fels Ákos, dr. Jodál Gábor, br. Josika János, dr. Kotzó Jenő, dr. Kovács Árpád, dr. Kölcsey Ferenc, Laár Ferenc, Ludwigh Gyula, dr. Markovits Manó, dr. Nagy Jenő, dr. Nánássy János, dr. Parecz Béla, dr. Pál Gábor, Pekri Géza, dr. Róth Hugó, dr. Sebes Jenő, dr. Soós István, dr. Szász Ferenc, dr. Szász Pál, Szele Márton, br. Szentkereszty Béla, Takácsy Miklós, Török Ferenc, dr. Udvary József, Ugron István, dr. Vékás Lajos, dr. Willer József és dr. Deák Gyula.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Balogh Arthur, gr. Bethlen László, dr. Fábián László, dr. Ferenczy Géza, Fiedler István, dr. Gál Miklós, dr. György Zsigmond, dr. Gyulay János, dr. Kornhofer Vilmos, Kres Kornél, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, dr. Paál Árpád, Perédy György, Szabó Béni, dr. Szathmáry Lajos, dr. Szele Béla, dr. Széll Lajos, dr. Veterány Viktor és dr. Vuchetich Endre.

Elnök: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí a megjelenteket, és az ülést megnyitja. Felhívja az ülés tagjainak figyelmét, hogy a szervezeti szabályzat értelmében az intéző bizottság ülései szigorúan zárt jellegűek, és annak lefolyásáról a központi pártelnökség fogja a nyilvánosságot tájékoztatni.

1. *Ügyvezető alelnök* előterjeszti jelentését a párt működéséről.

Dr. Willer József a parlamenti csoport jelentését.

Br. Szentkereszty Béla részletesen ismerteti a Sepsiszentgyörgyre kitűzött nagygyűlés betiltásának történetét. Példátlan esetnek minősíti a betiltó rendelkezést és indítványozza, hogy az intéző bizottság utasítsa a parlamenti csoportot, hogy erélyes hangon adjon kifejezést a parlament nyilvánossága előtt. Indítványozza, hogy a jövő év tavaszán a nagygyűlést Sepsiszentgyörgyön okvetlenül tartsuk meg, még hatósági engedély nélkül is.

Elviselhetetlen iskolai sérelmeink miatt erőteljes akciót kell indítani. A székely autonómia ügye szoros összefüggésben van a kisebbségi iskolai ügygel. Ha az autonómia ez idő szerint nem is valósítható meg, véleménye szerint egy erőteljes autonómia iránti akció a felekezeti iskolák sorsában némi enyhülést fog előidézni. A székely autonómia ügyét a magyar kisebbség illetékes tényezőivel véglegesen le kell tárgyalni és a kormány elé terjeszteni. Az állampolgársági ügyek rendezésének okából a parlamenti csoport küldöttsége nyomatékosan kell interveniáljon a belügyminiszternél¹⁷⁵ hontalan testvéreink érdekében. A törvénytelen közmunkák ellen is felemeli tiltakozó szavát. Előadja beszéde további folyamán, hogy bírói ítéletek és miniszteri rendelkezések ellenére törvénytelen községi pótdókat és taxákat hajtanak be az agyonsanyargatott székely községekben a helyi hatóságok. Ha fentebb felsorolt sérelmeink miatti panaszok és intervenciók a kormánynál nem vezetnek eredményre, minden egyes jelentősebb sérelmeinkért sorozatosan kell népszövetségi panaszt benyújtani (taps).

Dr. Hinléder Fels Ákos helyesli br. Szentkereszty Bélának a népszövetségi panasz benyújtására vonatkozó indítványát. Kisebbségi sérelmeinket rendszeresen kell összegyűjteni és a Népszövetség elé terjeszteni. Hiszen megtörtént a Székelyföldön, hogy egészségügyi okokból bezárt felekezeti iskolát elrekvirálták az állami iskola részére, és minden átalakítás nélkül abban tanítást folytattak. Tiltakozik a törvénytelen sorozatos községi adóbehajtások ellen. Helyileg jogorvoslatot nem kaphatunk ezen sérelmekre, mert az iktatóhivatalok az ilyen beadványt el sem fogadják. A közmunkákat nemcsak állami épületekre, hanem magánházak építésére is igénybe veszik. Beszéde további folyamán részletesen felsorolja a cégtábla adót, az istentiszteletek korlátozása, a cenzúra túlkapásai, az egyházi gyűlések betiltása, az ABC sajtócenzúra által jóváhagyott magyar olvasókönyv¹⁷⁶ terjesztése miatti sérelmeinket. A fakitermelés korlátozása, az ipar és kereskedelem nacionalizálása mind a székely nép gazdasági tönkretételét célozza. Indítványozza, hogy ezen tömeges sérelmeinket vigyük a Népszövetség elé. Ennek érdekében a tagozatok állandóan össze kell gyűjtsék a konkrét sérelmeket, és fel kell terjesszék a központi pártelnökséghez, hogy azok mindig kéznél legyenek. A népszövetségi panasz beadását időszerűnek tartja. Ha a liberális uralom három éve alatt elszenvedett sérelmeinket nem tárjuk a művelt világ nyilvánossága elé, nem remélhetjük, hogy a jövő kormány uralma alatt jobbra fordul a sorsunk. A székely autonómia követelését nem tartja időszerűnek. Ha ezt most, mint nemzeti követe-

lést szorgalmazzuk, esetleg meg is kaphatjuk, de nem lesz köszönetünk benne, mert egy generálisabb megoldásnak vágjuk el az útját. Az autonómiának korlátai vannak, az nemzeti életet nem jelent. Kéri az intézőbizottságot, hogy a székely autonómiát jelen körülmények között még csak ne is hangoztassuk.

Laár Ferenc felolvassa a Glas Românesc Székelyudvarhelyen megjelenő napilap példátlan durva hangú vezércikkét, melyben a magyarságot kiirtással és egy újabb Szent Bertalan éjszaka megrendezésével fenyegeti.¹⁷⁷

Dr. Bernády György megragadja az alkalmat, hogy szóvá tegye gr. Bethlen György pártelnök bölcs, megfontolt és éles politikai érzékkel a parlamentben 1935. december havában elmondott beszédére adott sértő, sőt durva külügyminiszteri választ.¹⁷⁸ Ez alkalomból kifolyólag a párt elnökét nagyrabecsüléséről és törhetetlen bizalmáról biztosítja és indítványozza, hogy az intéző bizottság úgy az elnök, mint a pártvezetőség iránt osztatlan bizalmát fejezze ki, és megbotránkozásának adjon kifejezést Titulescu külügyminiszternek a párt elnöke által a parlamentben elmondott beszédre adott válasza miatt. Kéri, hogy ezen bizalom nyilvánítás és tiltakozás hozassék nyilvánosságra (taps).

A székely autonómia kérdésében a legteljesebb egyöntetű állásfoglalást kell kifejezésre juttatni. Véleménye szerint az autonómia követelése nem foszt meg jogainktól, sőt ellenkezőleg, azokhoz juttat, ezért ez követelni kell még azért is, mert a nemzetközi törvény alapján is megillet. A magyar egyházak vezetőségei között e kérdésben nem lehetnek áthidalhatatlan különvélemények. Helyesli br. Szentkereszty indítványát és javasolja, hogy komoly megfontolás alá vétessék az autonómia iránti követelés mielőbbi előterjesztése. Azt is helyesli, hogy a sorozatos egyházi és iskolai sérelmek miatt a Népszövetséghez forduljunk. Az intéző bizottság a bel- és külföldi sajtóban, és a Nemzetek Szövetsége előtt nyomatékosan adjon kifejezést tiltakozásának. A magyar családnevek megváltoztatása, az ortodox vallásra való áttérésre kényszerítés miatt is felemeli tiltakozó szavát. Beszéde további során indítványozza, hogy a parlamenti csoport jelentése ezentúl írásban terjesztessék elő, és azt ne szabadelőadásban adja elő a parlamenti csoport főtitkára, hogy az pontosan meg legyen örökítve. Teljes elismeréssel van a parlamenti csoport munkája iránt, de az eredmények, sajnos, nem elégitik ki. Kéri a parlamenti csoportot, hogy erőteljes önérettel a legkisebb meghunyászkodás nélkül lépjen fel kisebbségi sérelmeink feltárása alkalmával. A cenzúrának a magyar helységnevek használata ellen következetesen folytatott törvénytelen visszaélései miatt népszövetségi panasz adandó be.¹⁷⁹ Elfogadja br. Szentkereszty indítványát.

Dr. Árkossy Jenő indítványt terjeszt elő, hogy azon felekezeti papok és tanítók részére, kik ellen közszolgálat alatt tanúsított magatartásuk miatt bűnügyek tétettek folyamatba, ingyenes jogvédelem biztosíttassék, és minden egyes esetben a párt gondoskodjék ingyenes jogvédelmükről. Szóvá teszi a népoktatási és egyházi sérelmeinket, melyeknek orvoslására célszerűnek tartaná valamelyik tekintélyes román párttal politikai egyezményt kötni.

Dr. Abrudbányai Ede indítványozza, hogy a kisebbségi újságíró társadalom érdekében az intéző bizottság már most szegezze le álláspontját a készülő sajtótörvénynek kisebbségellenes tendenciáival szemben, és ezt a kommunikációban is hozzuk nyilvánosságra. Beszéde további során részletesen bírálja a készülő törvénynek sérelmes rendelkezéseit, és követeli a kisebbségi újságírók részére az egyenlő elbánás elvét. Ugyancsak követeli, hogy ismertessék el a kisebbségi újságíró szervezet és annak tagjai, kik 3 éven a szervezet kebelében működnek ipso iure tagjai legyenek a felállítandó újságírói kamarának. Ugyancsak mint követelményt állítja fel, hogy az újságírók legfőbb tanácsába két kisebbségi újságíró szervezeti tag is behívassék, ha ezen tanács kisebbségi újságírók ügyét tárgyalja.

Dr. Soós István indítványozza, hogy a közigazgatási választások elhalasztása miatt a parlamenti csoport tiltakozásának adjon kifejezést. Indítványozza továbbá, hogy a román közvélemény magyarellenes hangulatának ellensúlyozására és az azt kifejező terrorisztikus cselekedetek és fenyegetések ellen megfelelő intézkedések tétessenek. Javasolja, hogy sajtóbizottság alakíttassék a magyar nyelven megjelenő zuglapok, s álhírlapírók tevékenységének ellensúlyozására. Részletesen tárgyalja az iparosság megszervezése szükségességének kérdését. A választói igazolványok kiosztása körüli visszaélésekért parlamenti interpelláció tétessék. A parlamenti csoport irodájának létszámszaporítását szükségesnek tartja az újabban összetorlódott ügyek elintézésére. Az állampolgársági ügyekben kiadott végrehajtási utasítás ellen népszövetségi panasz adandó be, mert az ellenkezik a nemzetközi szerződéssel és a törvénnyel.

Dr. Kovács Árpád javasolja, hogy az ifjúsági tagozatok és a központi pártvezetőség szorosabb kapcsolatára egy összekötő szerv létesíttessék a pártközpontban. Részletesen fejtegeti a népszövetségi panaszoknak jelentőségét. Az állampolgársági törvény és annak végrehajtási utasítása ellenkezik a kisebbségi szerződéssel és ezért népszövetségi panasz adandó be. Végül a Bihar megyei tagozat nevében hűségét, elismerését és bizalmát fejezi ki a központi pártelnökséggel szemben.

Becsky István részletesen fejtegeti iskolaügyi sérelmeinket. Felhívja az intézőbizottság figyelmét az iparigazolványok és munkakönyvek kicserélése rendjén tapasztalt visszaélésekre. Kéri, hogy ezen ügyben a parlamenti csoport interveniáljon az illetékes miniszternél. A tanoncotthonok és tanfolyamok létesítését sürgeti.

Dr. Gyárfás Elemér felvilágosítást ad a tanoncotthonok és tanfolyamok létesítésének ügyében az egyházak részéről eddig tett intézkedésekről.

Hexner Béla a gazdasági szervezkedés fontosságát hangsúlyozza. Az elsősorban társadalmilag valósítandó meg, és az e téren tapasztalt eddigi sérelmeink politikai és nemzetközi úton orvoslandók. A nemzeti munkavédelmi törvény végrehajtási utasításának sérelmes rendelkezései ellen népszövetségi panasz adandó be.

Ugron István indítványozza, hogy a székely autonómia kérdésében az intéző bizottság ez idő szerint állást ne foglaljon, és bízza meg a központi pártelnökséget, hogy azt megfelelő előkészítés után alkalmas időpontban terjessze a kormány elé.

Sándor József szerint egyetlen erős várunk kisebbségi elnyomatásunkban a székely autonómia. Ezért nem járulhat hozzá ahhoz, hogy az intéző bizottság legalább elvi határozatot ne hozzon ezen fontos kérdésben. Ha az intéző bizottság ezen kérdést elejtené, lemond mandátumáról, és minden közéleti szerepléstől visszavonul. Kéri, hogy az intézőbizottság a kérdést ne vegye le napirendről.

Dr. Nagy Jenő elfogadja dr. Hinléder indítványát, mert abban semmiféle joglemondást nem lát.

Dr. Parecz Béla kifogásolja a magyar kisebbségi közvélemény közönyös magatartását úgy a politikai életben, mint kulturális téren. A Magyar Párt vezetőségétől és parlamenti csoportjától várja, hogy kiinduljon az olimpiai tűz, mely hivatva van a közönyt eloszlatni és a lelkeket lángra gyújtani. Beszéde további során részletesen fejtegeti a magyar párt jogvédő irodáinak helyzetét, és ismerteti az aradi tagozat jogvédő irodája és annak ügyésze ellen folyamatba tett fegyelmi eljárást.

Dr. Pál Gábor a székely autonómia ügyének végleges letárgyalását időszerűnek tartja, mert illúziókban tovább nem ringathatjuk magunkat, és reális alapon csak olyan követeléseket támaszthatunk, amelyeket nemzetközi szerződések és belföldi törvények biztosítanak számunkra.

Sorozatosan elszenvedett sérelmeinket hitelt érdemlő adatokkal támogatva, össze kell gyűjteni és nemzetközi fórumok előtt kérni azoknak orvoslását. A parlamenti csoport figyelmét felhívja arra, hogy a trónbeszédre adandó válasz vitájában erőteljes kifejezést kell adni szörnyűsége és immár elviselhetetlen szenvedéseinknek. Egyházvezetőink támogatását is fokozottabb mértékben kell igényelni sérelmeink orvoslásánál. Beszéde további során követeli, hogy a magyarság ellen izgató és uszító sajtótermékekkel szemben erőteljesen kell fellépni, mert ha ez tovább így folytatódik, az uszításnak súlyos következményei lehetnek. Szenátoraink és képviselőink bátran és erőteljesen adjanak kifejezést az elviselhetetlen szenvedéseink által kiváltott elkeseredésünknek. Most már egy egységes, nagy lépésnek kell történni, mert kifejezett nemzetüldözéssel állunk szemben. A védekezésben egységes önfeláldozó munkára van szükség, és elítélőleg nyilatkozik azokról, kik 18 év alatt bujkáltak, a magyarság érdekében semmit sem tettek, csupán önző céljaikat igyekeztek kielégíteni, és még most sem atallják azt hangoztatni, hogy a napi politikával nem foglalkoznak, és ezzel azt a látszatot igyekeznek kelteni, hogy a politika „úri huncutság”.

Ügyvezető alelnök előterjeszti a Bihar megyei tagozat javaslatát a magyar zsidókérdés tárgyában.

Intézőbizottság álláspontja a felvetett kérdésben nem változván; azt továbbra is fenntartja, vagyis a zsidó vallású párttagokat is olyan párttagoknak tekinti, mint a keresztény vallású magyarokat, akik között sem a múltban nem tett, sem a jövőben nem tesz különbséget.

Elnök összefoglalja a vita anyagát és megállapítja, hogy az intézőbizottság a nagygyűlés betiltása miatt tiltakozásának ad kifejezést azzal, hogy a nagygyűlés megtartása a jövő évre halasztatik, és az eredetileg elhatározott helyen: Sepsiszent-

györgyön fog megtartatni. A Glas Românesc-nek a magyarság ellen példátlan hangú uszításai miatt a törvényes megtorló lépések tétessenek meg. A székely autonómia követelését az intéző bizottság elfogadja, annak végrehajtásával az elnökséget bizza meg. A sajtószabadság korlátozása és a sajtótörvény-tervezet sérelmes intézkedései, a lapbetiltások és cenzúra ellen a szükségesnek mutakozó intézkedések tétessenek meg.

A sérelmeink rendszeres feljegyzésére és a központhoz való bejelentésére a tagozatoknak utasítás adandó.

Köszönetet mond dr. Bernády Györgynek a kifejezett és az intézőbizottság által egyhangúlag elfogadott bizalomnyilvánításért, és megköszöni a jóindulatú bírálatokat és előterjesztéseket úgy a maga, mint a vezetőség, valamint a parlamenti csoport nevében. Kéri az intéző bizottság tagjait, hogy további kitartó és önzetlen munkájukkal támogassák azt a nehéz küzdelmet, amelyet a nehéz sorsba jutott magyar kisebbség érdekében folytatunk. Isten áldását kéri az intézőbizottság további munkálkodására.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár,

jegyzőkönyvvezető

Fasc. 1, fol. 287-292, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

36.

Jegyzőkönyv

Felvételetett Kolozsvárt, 1937. május hó 30-án, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről.

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz ./.. alatt mellékelt jegyzékben feltüntetett intéző bizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Abrudbányai Ede, dr. Balogh Arthur, Bartalis Ferenc, dr. Bernády György, dr. Drexler Béla, dr. Fábíán László, dr. Fekete Andor, dr. Ferenczy Géza, br. Josika János, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, dr. Nagy Jenő, dr. Nagy Lajos, Sulyok István ref. püspök, Szabó Béni, dr. Széll Lajos, Vásárhelyi János ref. püspök, dr. Veterány Viktor.

Elnököl: dr. Inczedy-Joksman Ödön, a jegyzőkönyvet vezetli: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözlí a megjelenteket, és az ülést megnyitja. Bejelenti, hogy gr. Bethlen György elnök betegsége miatt az ülésen nem vehet részt, és a szervezeti szabályzat 51. §-a alapján ügyvezető alelnököt bízta meg az ülésen a helyettesítésével. Tolmácsolja az ülés tagjainak az elnök üdvözlétét.

Tudomásul vétetik.

Napirend előtt a Bihar megyei tagozat elnöke, Markovits Manó kér szót. Előterjeszti a Bihar megyei és nagyváradi tagozat közös választmányának folyó év május 24-én egyhangú lelkesedéssel hozott határozatát, melyben magyar szívből jövő szeretettel üdvözlí a Magyar Párt országos elnökét: dr. gr. Bethlen Györgyöt, akinek elismerését és háláját fejezi ki azért, mert kisebbségi életünk változatai közepette, de főként a legutóbbi időkben végzetesen hanyatlóvá vált fordulatai alatt higgadt, komoly és férfias odaadással vállalja a pártvezetés és politikai irányításának nehéz terhét. Mély tisztelettel átérzi országos elnöke ama törekvésének fontosságát, amellyel magyarságunknak mai visszaszorítása és hátratétele idején valóban hősies kitartással igyekszik megtalálni azt a talpalatnyi biztos helyet, melyen dicső múltunk tudatában magyar becsülettel vethetjük meg lábunkat. Biztosítja országos elnökét arról, hogy helyesli az általa követett politikai taktikát, nyomon követi őt a kijelölt politikai irányban és mivel úgy véli, nem közömbös a vezér előtt annak tudata, hogy egy tömören álló, tettekre kész és lelkes tömeg áll a háta mögött, nemzetmentő munkájának sikere érdekében kitartásra és a küzdelem további folytatására kéri fel őt. (Elnököt az intézőbizottság tagjai hosszas, szűnni nem akaró ünneplésben részesítik.)

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatot egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

1. *Főtitkár* felolvassa ügyvezető alelnök jelentését.

Dr. Willer József felolvassa a parlamenti csoport jelentését. Úgyszintén előterjeszti Nagy Sándor bukaresti ref. lelkésznek a bukaresti ref. felekezeti iskolák részére folyamatba teendő országos segélyezés iránti kérését azzal, hogy ezen iratot sokszorosítani fogja és az összes tagozati elnökségeknek meg fogja küldeni.

Dr. Gyárfás Elemér ismerteti a nemzeti munkavédelmi törvény tervezetet. Rámutat azokra a befolyásokra, melyek az eredeti tervezetet a kisebbségekre nézve még elviselhetlenebbé igyekeznek tenni. Bejelenti, hogy a Párt elnöke egy küldöttség élén tiltakozott a miniszterelnöknél,¹⁸⁰ kereskedelmi miniszternél¹⁸¹ és külügyminiszternél¹⁸² a tervezet törvénytelen és alkotmányellenes intézkedései ellen, és tiltakozásunkat memorandumban közölte a szakminiszterekkel. Előadja, hogy a szabadfoglalkozásokra is ki akarják terjeszteni a nemzeti munkavédelem ürügye alatt a jogfosztó intézkedéseket, és különösen a kisebbségi ügyvédséggel szemben lépnek fel a legnagyobb nyomással. Előterjeszti a következő határozati javaslatot: az intéző bizottság helyesléssel veszi tudomásul, hogy az elnökség és a parlamenti csoport erőteljesen állást foglalt az úgynevezett nemzeti munkavédelmi törvény terve, általában a szabad foglalkozásúak munka- és kereseti lehetőségeinek elvonása vagy megbénítása ellen.

Az intéző bizottság fájó keserőséggel és elszánt határozottsággal tiltakozik minden ilyen törekvés ellen és megállapítja, hogy ezek szöges ellentétben állanak az alkotmány s a nemzetközi alapszerződések sarkalatos rendelkezéseivel. Mindenképpen helyesli tehát, hogy a pártvezetőség e sérelem ilyen jellegére nyomatékosan felhívta az illetékes kormányfőfiak figyelmét.

Az intézőbizottság nem adja még fel a reményt, hogy a felelős tényezők higgadt megfontolása az utolsó órában meg fogja a rendelettörvény kiadását akadályozni, de ugyanilyen eréllyel tiltakozik az ellen is, hogy ilyen törvény hiányában jogosulatlan kerülő eszközök útján valósíttassanak meg ezek a célok, és ilyen kísérletekkel szemben a magyar munkaadóktól elvárja a szilárd kitartást és fajtestvéri szolidaritást.

Mély megütközéssel utasítja vissza az intézőbizottság azokat az elveket és elgondolásokat, melyek a szellemi munkások különböző egyesüléseink május 17-i bukaresti gyűlésén kifejezésre jutottak.¹⁸³

Még súlyosabb megdöbbenéssel állapítja meg az intézőbizottság, hogy egyik fontos szellemi foglalkozási ágat, az ügyvédséget illetően május 9-én már egy törvény által alkotott testület, az ügyvédi kamarák kongresszusa, hozott ilyen sérelmes értelemben végrehajtható hatállyal bírói határozatot, és meghozta ezt akként, hogy a kongresszus rendezői durva testi erőszakkal akadályozták meg a magyar ügyvédség illetékes és illusztris képviselőit abban, hogy a kongresszuson törvényben biztosított joguk alapján megjelenhessenek, ellenvéleményüket kifejezhessék és szavazati jogokat gyakorolhassanak.

Az intézőbizottság megnyugvással és helyesléssel veszi tudomásul, hogy a május 9-i ügyvédkongresszus határozatai¹⁸⁴ is az ezt megelőző és követő akciók ellen a magyar ügyvédek nemzetközi szerződésben biztosított jogukkal élve, panasszal fordulnak a Nemzetek Szövetségéhez és megbízza az elnökséget, hogy e panaszhoz a magyarság egyetemes nevében csatlakozzék s azt mindenben támogassa.

Dr. Soós István elfogadja a határozati javaslatot, de kiegészítendőnek tartja azzal, hogy a Párt forduljon a miniszterelnökhöz, igazságügyminiszterhez¹⁸⁵ az ügyvédkongresszus határozatának megsemmisítése iránt, mert véleménye szerint a kormánynak az autonóm intézmények felett is van felügyeleti joga, és ebből kifolyólag a törvénnyel és alkotmánnyal, valamint nemzetközi szerződésekkel ellenkező határozatot megsemmisítheti.

A kizárólagos román nyelvű cégtáblák elrendelése ellen újabb intervenciót kell folyamatba tenni,¹⁸⁶ és a hírlapok útján ennek megtörténtét nyilvánosságra hozni. Kontenciós kereseteket kell az illetékes táblákhoz benyújtani, hogy bírói ítéletben provokáljunk döntést ez ellen a törvénytelen rendelkezés ellen – a román közvéleményt magunk iránt kell hangolni, meg kell találni ennek a megfelelő módját, mert tovább nem tűrhetjük tétlenül az ellenünk irányuló uszításokat. E célból ajánlja, hogy a „Timpul”¹⁸⁷ című román lapban időnként helyreigazító közlemények jelenjenek meg. Égetően sürgősnek tartja a kisiparosság megszervezését.

Dr. Kovács Árpád, az ügyvédkongresszus határozata alkotmányellenes, törvénytelen és a kisebbségi szerződésbe ütközik és ezért megtámadható a bírói fórumok előtt, de annál sokkal hatásosabbnak tartaná a népszövetségi panasz beadását. – A nemzeti deposszedálás leginkább kulturális téren mutatkozik. Ipari iskolák alapítását lehetetlenné teszik, hogy az ipari utánpótlást megakadályozzák. Döbbenetes az a cinizmus, mellyel a munka szabadságát hirdetik, mikor ugyanabban a törvényben a munka lehetőségét megakadályozzák. Nézete szerint mindezek csak a népszövetségi panaszok benyújtásával segíthetünk. Ezért összes kisebbségi sérelmeink egységes feltárására egy memorandum készítené, és ennek alapján a folyó évi nagygyűlés elé határozati javaslat terjesztendő, mely a politikai, gazdasági és kulturális deposszedálásunk miatt népszövetségi panasz benyújtását javasolja.

Dr. Hinléder Fels Ákos elfogadja dr. Gyárfás Elemér határozati javaslatát annak kiegészítésével, hogy az egyenlőtlen adózás, a közmunka-szolgáltatások visszaélései és a községi költségvetések törvénytelen összeállítása miatt szintén adassék be népszövetségi panasz. A Székelyföldön elviselhetetlen adóterhekkel sújtják a lakosságot, a közmunka-szolgáltatások már a testi sanyargatás jellegével bírnak, görögkeleti templomokat építenek olyan székelyföldi községekben a község lakosságának pénzén, ahol románok nem is laknak. A székely nép elrománosítására minden eszközt igénybe vesznek, a közbirtokosságokat már annyira sanyargatják, hogy a súlyos terhek miatt a vagyonukról is hajlandók lemondani. Hírlapokban nem világosíthatjuk fel népünket a cenzúra miatt. Az iskolai büntetések, a pótadók elviselhetetlen terhei és a fentebb említett szolgáltatások mind a székely nép tönkretételét célozzák. Ismerteti a román sajtóban ellenünk folyó uszításokat és azoknak a Székelyföldön érezhető hatásait. Megdöbbenéssel állapítja meg, hogy a székelység körében az elkeseredés oly nagymérvű, hogy el akarják hagyni szülőföldjüket. Mindezek orvoslására egyedül a népszövetségi panaszoknak sorozatos benyújtását tartja az egyedüli célravezetőnek.

Purgly László nem tartja helyesnek, hogy a bukaresti felekezeti iskolák részére országos gyűjtés indíttassék, mert az egyes tagozatok, illetőleg egyházközségek tagjainak teherbíró képességét a saját iskoláik segélyezése is túlságosan igénybe veszi. Javasolja, hogy általánosságban az iskolasegélyezés központilag irányíttassék, hogy ezáltal ne történhessék meg az, hogy az élelmesebbek segélyhez jutnak a szerényebbek pedig tovább küzdenek a nyomorúsággal. Az egyházi főhatóságok képviselőinek bevonásával a párt központi vezetősége kell az iskolakérdést irányítsa és a segélyezés felosztását eszközölje.

Dr. Parecz Béla a kizárólagosan román nyelvű cégfeliratokra vonatkozó törvénytelen rendelet ellen erőteljesen kell állást foglalni, mert már odáig fajult a sovén álláspont, hogy nemcsak a cégfeliratokat, hanem kereskedelmi árjegyzékeket, étlapokat és röpcédulákat is kizárólag csak román nyelven lehet forgalomba hozni. Ezen rendelkezés ellen kontenciós kereset adandó be az illetékes táblához az érdekeltek által. Javasolja, hogy ezen jogorvoslati eljárás igénybevételére a tagozatok köriratban hívassanak fel.

Perédy György örömmel állapítja meg, hogy az 1924. évi brassói nagygyűlésünkön általa előterjesztett indítványok¹⁸⁸ gondos végrehajtása folytán a magyarságnak Erdélyből való kivándorlása teljesen megszűnt. Sajnálattal kell azonban reámutatnia arra, hogy az elnéptelenedésünk most már a hivatalos közegek közbenjárása folytán tervszerűen fokozódik, amennyiben a kényszerű vallásfeladások és névváltoztatások miatt évről évre csökken a magyarságnak a hivatalos száma. Indítványt terjeszt elő, hogy a párt a magyar egyházakkal egyetértésben tegye ezen kérdést megfontolás tárgyává, hogy ezen nemzeti szempontból pusztító hatású akció megállíttassék, vagy legalább is csökkentessék. Javasolja, hogy a tagozati vezetőségek nyilvántartást vezessenek az áttérésekről és névváltoztatásokról, illetőleg az anyakönyvek önkényes kiigazításáról, az így összegyűjtött adatokat a tagozatok elnökségei a központi pártelnökségnek terjesszék fel, hogy az így megállapított hiteles adatok alapján lehessen gondoskodni a védekezésről.

Dr. Pál Gábor a nemzetüldözés leírhatatlan gyötrelmeiben szenved az egész erdélyi magyarság és különösen a székely nép. Ha valaki azt hiszi, hogy ezt a folyamatot pártülésekkel, vagy parlamenti felszólalásokkal meg lehet állapítani, az naiv álmodozó. És ne gondolja azt sem senki, hogy a jövőben ez csökkenő tendenciát fog mutatni, sőt ellenkezőleg, fokozódni fog, mert az elvakult sovén nacionalizmus az utóbbi években divatos és népszerű jelszóvá vált, melyet alattomos eszközökkel és intézkedésekkel a kormány is elősegít. A kormánnyal való megegyezési kísérletekkel ezt az irányzatot nemcsak csökkenteni nem fogjuk, hanem gyengeségünket árulva el, még erőteljesebben magunkra szabadítjuk az elpusztításunkat célul kitűző elemeket. Az egyezkedési kísérletekkel csak apró-cseprő eredményeket lehet elérni, mellyel kifelé azt fogják bizonyítani, hogy túlzottak panaszaink, de a valóságban az immár elviselhetetlen szenvedéseinket nem fogják enyhíteni. Nemzeti erő kifejtésünknek egyik súlyos akadálya a magyar egyházaknak egymástól divergens intézkedése és magatartása. Egyházi és iskolai sérelmeinkben azért nem tudunk nagyobb eredményeket elérni, mert nincs meg a magyar egyházak harmonikus együttműködése. A magyar közvéleménynek erőteljes és egységes nyomása kell ahhoz, hogy az egyházak fokozott tevékenységet fejtsenek ki a sérelmek orvoslására, mert a párt sérelmi panaszai különösen egyházi és iskolai téren a kormány részéről túlzottaknak és célzatosaknak minősíttetnek. Előfordult az az eset is, hogy az iskolai tanügyi kérdésekben az egyházak egymással ellentétes utasításokat adtak ki. Gerilla harcot folytatni e téren nem lehet, egységes irányításra és vezetésre van szükség. – Az ellenünk folyó nemzetiségi izgatásokat és különösen a hírlapi uszításokat pontosan össze kell gyűjteni, és minden egyes esetben a bírósághoz kell fordulni jogorvoslatért. Ilyen természetű panaszaink és sérelmeink orvoslását nemzetközi fórumoktól várni nem lehet, mert ez a belföldi bíróságok illetékessége alá tartozik. Meg kell azonban találni a módját annak, hogy elviselhetetlen sérelmeinket a világ közvéleménye elé tárjuk. A gyáva, meghunyászkodó magatartást fel kell váltsa egy erőteljes megmozdulás. A parlamenti csoportunk újjászervezése, illetőleg az országos választások alkalmával helyet kell adni a

bátor és a nemzeti érdekeket elszántsággal védő fiatal generációnak. Szükségesnek tartja, hogy a folyó évi nagygyűlés impozáns módon adjon kifejezést ennek a jövőben tanúsítandó önérzetes és öntudatos magatartásnak. Azért kellett ezeket így elmondja, mert szóbeszédekben és sajtóközleményekben olyan hangok jelentkeznek, hogy kisebbségi egyezményrel meg lehet oldani jelenlegi súlyos helyzetünket, és a hídverés elcsépeelt hangoztatásával helytelen irányt akarnak adni jövőben követendő magatartásunknak.

Dr. Árkossy Jenő nem látja olyan sötét színben a helyzetet, mint dr. Pál Gábor, dr. Hinléder Fels Ákos és Perédy György, mert örömmel kell megállapítsa, hogy Marostorda vármegyében az elnemzetlenítő akcióval szemben erőteljes ellenállás mutatkozik, az erőszakos vallásátírások és névváltoztatások ellen, minden rendelkezésükre álló eszközzel védekeznek, sőt vannak községek, hol az agyonsanyargatott magyarság utolsó filléreiből kultúrházakat és iskolákat épít. Bizton él benne a reménység, hogy súlyos szenvedéseink dacára is nem fogunk elpusztulni, fennmaradunk. A népet ezen öntudatában szeretettel és a vele való fokozott foglalkozással és támogatással kell megerősíteni.

Elnök a vitát bezárja, és felteszi a kérdést, hogy a pártközpont és a parlamenti csoport jelentését dr. Gyárfás Elemér határozati javaslatával és dr. Soós István módosításával az intézőbizottság tudomásul veszi-e?

Intéző bizottság mindkét jelentést dr. Gyárfás Elemér indítványával és dr. Soós István módosításával egyhangúlag elfogadja.

Elnök összefoglalva az elhangzott felszólalásokat, azokra a következőkben ad választ:

A román lapokban sorozatosan megjelenő valótlan állításoknak a „Timpul” című lapban közreadandó cáfolatok ügye az elnökség által megfontolás tárgyává tétetik. A diáksegély-akciót csak a már megkezdett módon tartja eredményesen folytathatónak. Az összes sérelmeknek a Nemzetek Szövetsége előtt való feltárása e pillanatban nem képezheti határozat tárgyát annál kevésbé, mert amint tudva van, a sérelmek összegyűjtését a központi elnökség éppen az intéző bizottság határozata alapján elrendelte, és csak azok feldolgozása után lesz megállapítható, hogy mikor milyen panasz adassék be. Az Udvarhely vármegyei adóztatás, igazságtalan közmunka-szolgáltatás és a reánk nézve hátrányos költségvetési rendszer panaszképpen való feltárása csak akkor lehet helyénvaló, ha az erre vonatkozó konkrét adatok birtokunkban lesznek. Elnök aggályosnak tartaná, hogy egyházaink és iskoláink javára országos gyűjtés indíttassék kormányhatósági jóváhagyás, illetve engedély nélkül, ilyennek kieszközlése pedig reménytelen. Az erőszakos térítések ügyében már megkerestettek az egyházi főhatóságok, és a közeljövőben összehívandó felekezeti értekezleten a kérdés ismét napirendre fog tűzteni.

Intézőbizottság az elnök választ egyhangúlag tudomásul veszi.

2. *Főtítkár* előterjeszti az elnöki tanács javaslatát, melynek értelemben a folyó évi nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön, szeptember hó 3. és 4. napjain tartassék meg.

Amennyiben előre nem látható akadály merülne fel, ugyanezen napokon a nagygyűlés Kolozsvárt fog megtartatni.

Pekri Géza bejelenti, hogy a dicsőszentmártoni tagozat elnöksége az esetre, hogyha a nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön nem lenne megtartható, készséggel és örömmel ajánlja, hogy a nagygyűlés Dicsőszentmártonban tartassék meg.

Intézőbizottság az elnöki tanács javaslatát egyhangúlag elfogadja.

Dr. Gyárfás Elemér előterjeszti az elnöki tanács javaslatát a gazdasági tanács felállítása tárgyában. Előadja, hogy az 1933. évi marosvásárhelyi nagygyűlés által megállapított formában a gazdasági tanács nem volt megvalósítható, annál kevésbé látszik megvalósíthatónak ez idő szerint a Marostorda megyei tagozat módosított javaslata. Ezért azt indítványozza, hogy ezen ügy tárgyalása vétessék le napirendről.

Intézőbizottság dr. Gyárfás Elemér indítványát elfogadja.

4. *Dr. Gyárfás Elemér* előterjeszti a háromszéki tagozat indítványát a részvénytársaságok súlyos megadóztatása tárgyában. Előadja, hogy mivel egy tételes törvénnyel állunk szemben, más mód nem mutatkozik a sérelem orvoslására, mint hogy a parlamenti csoport a következő ülészakban tegye felszólalás tárgyává a sérelmes rendelkezéseket és kísérelje meg a törvény módosítását.

Intézőbizottság dr. Gyárfás Elemér javaslatát elfogadja.

5. *Főtítkár* előterjeszti elnöki tanács javaslatát kisipari szakosztály felállítása tárgyában, és e végből a szervezeti szabályzat 45. §-ának módosítását oly értelemben, hogy a szakosztályok sorába a kisipari szakosztály is vétessék fel.

Figus Albert ellenzi az előterjesztett indítványt, mert az iparosság megszervezéséről az ülés ily előrehaladott órájában alaposabb tárgyalás nélkül határozni nem lehet. Kéri, hogy az ügy tárgyalása vétessék le a napirendről, mert az iparosság vezérének, Szabó Béni képviselőnek távollétében nem hozható határozat.

Intéző bizottság Figus Albert indítványát elfogadja.

6. *Figus Albert* indítványozza, hogy a jövőben tartandó intéző bizottsági ülések tárgysorozata akként állíttassék össze, illetőleg felszólalások oly értelemben korlátoztassanak, hogy ne a sérelmek felsorolásával merítsük ki a tárgyalási időt, mert a sérelmek amúgy is mindnyájunk előtt ismeretesek, hanem olyan elvi kérdések megvitatása vétessék fel a tárgysorozatba, melyek a magyarság politikai, gazdasági és kulturális irányítását állapítják meg.

Intézőbizottság az előterjesztett indítvány az elnökség figyelmébe ajánlja.

7. *Elnök* előterjesztést tesz az intézőbizottságnak, hogy dr. gr. Bethlen Györgyöt, a párt betegen fekvő elnökét az intézőbizottság üléséből üdvözölje, és azon szeretetteljes kívánságának adjon kifejezést, hogy betegségéből mielőbb felgyógyulva, értékes és felelősségteljes munkájával pártunkat továbbra is vezesse.

Intézőbizottság dr. gr. Bethlen György pártelnököt hosszantartó ünneplésben részesíti, és megbízza az elnöklő ügyvezető alelnököt, hogy üdvözlését és jókívánságait elnöknek tolmácsolja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 2 órakor berekeszti.

K. m. f.
Dr. Inczédy-Joksman s. k.
elnök
Dr. Deák Gyula s. k.
főtitkár,
jegyzőkönyvvezető

Aláíró ív az 1937. május 29-én megtartott intézőbizottsági ülés résztvevőiről:¹⁸⁹

dr. Hinléder Fels Ákos, Sz.udvarhely; dr. *[olvashatatlan]*; dr. Jodál Gábor; dr. Parecz Béla; dr. Thury Kálmán; Vékás Lajos; dr. Szathmáry Lajos; Figus Albert, Szatmár; Szurdoki Kres Kornél; Bokor Márton; dr. Bölöni Zoltán; Tunyoghy Lajos; dr. Kölcsey Ferenc; Hegedűs Nándor; Béldi Kálmán; Cziffra Kálmán; Takácsy Miklós; dr. Szoboszlai; Szele Márton; dr. Sebesi Jenő; *[olvashatatlan]*; Dr. Deák Gyula; dr. Inczédy Joksman Ödön; Sándor József; Ugron István; Pál Gábor dr.; dr. Sulyok István; Perédy György, Várad; Gyárfás Elemér; Willer József; dr. Boros György; Szász Pál; Gr. Teleki Ádám; dr. Udvari József; Gyallay Domokos; Krenner Miklós; dr. Szász Ferenc; dr. Paál Árpád; dr. Kovács Árpád; Purgly László; Betegh Miklós; *[olvashatatlan]*; dr. Apáthy Árpád; Ferencz József; Pekri Géza; *[olvashatatlan]*; Br. Szentkereszthy; *[olvashatatlan]*; Becsky István; dr. Jakabffy Elemér; gr. Bethlen László; dr. Gyulay János; dr. Kotzó Jenő; Hexner Béla; Dr. Árkossy Jenő.

Fasc. 1, fol. 306-314, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

37.

Jegyzőkönyv

Felvételett Sepsiszentgyörgyön, 1937. szeptember hó 3-án, délután 5 órakor, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről¹⁹⁰

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz csatolt névjegyzékben feltüntetett intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Bernády György, dr. Bölöni Zoltán, dr. Gabányi Imre, dr. Kornhofer Vilmos, Purgly László, dr. Róth Hugó, dr. Szász Pál, Török Ferenc, dr. Thury Kálmán, dr. Veterány Viktor, dr. Vuchetich Endre.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli a megjelenteket, és az ülést megnyitja. Figyelmezteti a jelenlevőket, hogy a szervezeti szabályzat 31. §-a értelmében az intézőbizottság ülései

szigorúan bizalmas jellegűek, és az ülésen a nyilvánosság kizárásával csak a tagok vehetnek részt.

Javasolja, hogy a király Ő Felségét, úgy mint előző alkalmakkor a nagygyűlés táviratilag üdvözlje.

Javasolja továbbá, hogy az intézőbizottsági ülés tárgysorozat módosíttassék akként, hogy a tárgysorozat első pontja a nagygyűlés előkészítésének tárgyalása legyen.

Elfogadtatik.

1. *Ügyvezető alelnök* ismerteti a jelentését,¹⁹¹ melyet elfogadás végett a holnapi nagygyűlés elé fog terjeszteni.

Dr. Willer József általánosságban ismerteti a nagygyűlés elé terjesztendő jelentését.¹⁹²

Dr. Pál Gábor felolvassa a nagygyűlésen előterjesztendő általános politikai határozatot, azt részletesen megindokolja és ismerteti a nagygyűlésen elmondandó beszédét.

Dr. Gyárfás Elemér javasolja, hogy a határozati javaslatnak a cenzúra visszaéléseit tárgyaló fejezetében a „kizárólagos” szó hagyassék ki. Kéri, hogy az egyenlőtlen adóztatás miatti kisebbségi sérelem is felvéssék a határozati javaslatba. Egyébként a javaslatot, mint az erdélyi magyarság erőteljes és önérzetes megnyilvánulását teljes egészében elfogadja.

Dr. Perédy György a javaslatot örömmel elfogadja, csupán azt kéri, hogy a nyelvvizsgák ismételt bevezetése elleni tiltakozás is vétessék fel a javaslatba.

Br. Szentkereszty Béla a javaslatot elfogadja, helyesli, hogy abból a külpolitikai kérdések kihagyattak és helyesli, hogy sérelmeink erőteljes kifejezésre jutottak. Javasolja, hogy a szöveg kibővítsék azzal, hogy a felhozott sérelmeinket hitelt érdemlő dokumentumokkal bizonyítani is tudjuk.

Dr. Kovács Árpád kihagyandónak tartja a határozati javaslatból a „fajukat megtagadó magyarok” kitételt, mert egy solemnis deklarációban ne bélyegezzük meg a saját fajtánkat. Javasolja, hogy ne csak az üzleti, hanem a magánéletben is korlátozott nyelvhasználat miatti tiltakozás vétessék fel a javaslat szövegébe, úgyszintén az állampolgársági ügyek rendezése, mert 300 000 magyar hontalan a sérelmes intézkedések következtében. Az úgynevezett munkavédelmi rendeleteknek az emberi jogokba ütköző intézkedései elleni tiltakozás is felveendő a javaslatba. Egyébként elismerését fejezi ki a javaslat erőteljes és bátor hangjáért és azt elfogadja.

Dr. Kotzó Jenő javasolja, hogy az ortodox templomok építésére kötelező pénzbenei és természetbeni szolgáltatások miatti tiltakozás is vétessék fel a javaslatba, mert a templomokat az illető felekezetek hívei kell, hogy felépítsék, arra a más felekezetbeliek nem kötelezhetők. Javaslatot elfogadja.

Szabó Béni a nyelvvizsgák miatti elbocsátottak nyugdíjigényei is felveendők a javaslatba. Egyébként a javaslatot elfogadja.

Sándor József megállapítja, hogy ő volt az, ki állandóan szorgalmazta, hogy a miniszterekhez és a királyhoz folyamodjunk sérelmeink orvoslásáért. Ha ez a lépés nem vezetne eredményre, népszövetségi panaszt kell benyújtani. Ha pedig a Népszövetség sem orvosoltatja sérelmeinket, egy újabb memorandum pert kell provokálni. Előre tudja, hogy ezért börtön lesz a sorsunk, de azt is vállaljuk. A határozati javaslatot elfogadja.

Dr. Pál Gábor egy ilyen nagyjelentőségű politikai határozati javaslatnak feltétlen követelménye, hogy méltóságteljes és ne hosszadalmas legyen. Ennek dacára ő is helyesnek ítéli az elhangzott felszólalások alapján, hogy az emberi jogok megsértése, az ortodox templomok építéséhez igénybe vett erőszakos hozzájárulások, valamint a közmunkák ürügye alatt a vasárnapi munkaszünet megsértésével elrendelt kényszermunka felvétessék a javaslatba. A nyelvhasználati sérelmünket erőteljesebben kifejezésre juttatja, és az állampolgársági ügyek miatti sérelmeket is jobban fogja kidomborítani a végleges megszövegezésnél.

Dr. Hinléder Fels Ákos javasolja, hogy mivel az állampolgárság megtagadása miatti sérelem nemzetközi szerződésbe ütközik, erőteljesen kihangsúlyozva veendő fel a javaslatba. Javasolja továbbá, hogy *dr. Pál Gábor* a határozati javaslatot az intéző bizottság nevében és megbízásából terjessze elő, s ha szüksége merülne fel, az intézőbizottság összes jelenlevő tagjai írják alá.

*Intézőbizottság az előterjesztett határozati javaslatot az egyes felszólalásokban elhangzott kiegészítésekkel az alábbi szöveggel egyhangúlag elfogadja. (Lásd b) melléklet.)*¹⁹³

2. *Elnök* a szakosztályok határozati javaslataira tesz előterjesztést oly értelemben, hogy a javaslatokat a nagygyűlés az intézőbizottsághoz utasítsa.

Elfogadtatik.

Dr. Paál Árpád indítványozza, hogy a nagygyűlésen a szakosztályok határozati javaslatai az ügyvezető alelnök és a parlamenti csoport főtítkárának jelentései után terjesztessenek elő.

Dr. Jakabffy Elemér helyesli *Paál Árpád* indítványát, a nagygyűlés tárgysorozata úgy állítandó össze, hogy a jelentések elhangzása után adja elő *dr. Pál Gábor* az általános politikai határozati javaslatot, hogy ezáltal annak nagy jelentősége kidomboríttassék.

Intéző bizottság a javaslatot elfogadja.

3. *Elnök* ismerteti a magyar dolgozók szövetségének a párt elnökségéhez intézett beadványát, melyben az iránti kérésüknek adnak kifejezést, hogy a Magyar Párt nagygyűlésén egy szűk körű delegációval óhajtja magát képviseltetni.

Dr. Szele Béla, a MADOSZ¹⁹⁴ felkínálkozásával egyszer már végleg le kell számolni. Ezzel a kommunista alakulattal egy gyékényen semmi körülmények között sem árulhatunk, a mi gyűlésünkön ők részt nem vehetnek, mert ők külön pártot alkotnak, és más pártokkal ellenünk is szövetkeznek.¹⁹⁵ Ezért nyíltan hozzuk tudomásukra, hogy a mi gyűlésünkön nemcsak részt nem vehetnek, hanem őket, mint vendégeket sem fogadhatjuk.

Dr. Jakabffy Elemér az Országos Magyar Párt nagygyűlésén csak a párt hivatalos kiküldöttei vehetnek részt és a hallgatóság soraiban is csak a párttagokat láthatjuk vendégekül.

Dr. Willer József a MADOSZ kérését elutasítandónak tartja, mert idegen párt kiküldötteinek a mi pártgyűlésünkön felszólalási joguk nem lehet, mert a pártvezetőség nem viselheti az esetleges tendenciózus felszólalásukért, vagy magatartásukért a felelősséget.

Betegh Miklós pártgyűlésünkön szólásjogot nem adhatunk egy szélsőséges párt kiküldötteinek, ellenben azt elfogadhatónak tartja, hogy a beadványukra adandó válaszban arra szólíttassanak fel, hogy szolidaritásuk kifejezését írásban benyújthatják a párt vezetőségéhez.

Dr. Szel Béla ellenzi *Betegh Miklós* indítványát, mert ha bármely formában módot adunk a szolidaritásnak kifejezésére, azt utólag ellenünk propagandának fogja kihasználni ez a kommunista társaság.

Intézőbizottság elhatározza, hogy a MADOSZ küldöttsége az Országos Magyar Párt gyűlésén nem vehet részt.

4. *Elnök* bejelenti, hogy *Veres Béla*, a Zsil-völgyi tagozat elnöke, ki nem tagja az intézőbizottságnak, engedélyt kért arra, hogy az intéző bizottsági ülésen előterjesztést tehessen, s ő erre az engedélyt megadta.

Veres Béla köszönetet mond az intéző bizottságnak, hogy alkalmat adott neki arra, hogy a Hunyad megyei tagozat határozatát az intéző bizottság elé terjesztheti. Részletesen indokolja azokat az okokat, melyek arra késztették a tagozati intéző bizottságot, hogy a pártszervezés terén mutatkozó hiányok pótlására indítványt terjesszenek elő, valamint határozottabb és harciasabb politikai irányzat érvényesüljön a párt életében. A határozati javaslatot egész terjedelmében felolvassa és azt írásban is benyújtja.

Hexner Béla megérti azt az elkeseredett hangot, mely a határozati javaslatból kicsendül, de azt azzal magyarázza, hogy a Zsil-völgyében speciális helyzet adódott elő azáltal, hogy az állami üzemek magyar munkásait elbocsátották, és ezáltal ez a szórvány magyarság a megélhetés lehetőségeit elvesztette. Sajnos, ezeknek a testvéreinknek érdekében a pártnak nem áll módjában segítséget nyújtani – mert dacára annak, hogy ezen nagyüzemekben magyarországi tőke is jelentékeny részben képviselve van, a párt többszöri intervenciója eredménytelen volt. Sajnos, a magyarországi tőke erdélyi exponensei sem segítettek a helyzeten és az így előállott nyomasztó helyzet szólaltatta meg azt a hangot, mely a Hunyad vármegyei tagozat intézőbizottságának határozatából elhangzott.

Dr. Sebesi János úgy véli, hogy *Pál Gábor* által előterjesztett és a nagygyűlésen előadandó határozati javaslat után tárgytalanná válik a Hunyad megyei tagozat javaslata. A nagygyűlés ünnepélyességét csökkentené, ha a Hunyad vármegyei tagozat javaslata ott tárgyalás alá bocsáttatnék, ezért azt indítványozza, hogy az megtárgyalás végett adassék ki az elnöki tanácsnak.

Dr. Soós István elfogadja Sebesi János indítványát, de felhasználja az alkalmat arra, hogy a papság magatartására néhány megjegyzést tegyen. Sajnálattal állapítja meg, hogy a papság fiatalabb tagjai már azt követelik, hogy a meghozandó új egyházi törvényben tiltassék el a papság a politizálástól. Ez egy megdöbbentő mentalitás, hiszen a kisebbségi politika a valóságban nem politizálás, hanem nemzetvédelem és helyrehozhatatlan, bűn lenne, ha a magyar papság az ő szent hivatását megtagadná. Javasolja, hogy az intézőbizottság felhívást intézzon a magyar lelkészi karhoz, hogy tegyen eleget nemzeti kötelességének és az egyházfők kéressenek fel, hogy az alantas papságot a nemzeti szent hivatás teljesítésére utasítsák.

Dr. Gyárfás Elemér felvilágosítást ad arról a rendeletről, mely a papságot a politizálástól általánosságban eltiltja. Szükségesnek tartja, hogy a papság figyelme felhívassék arra, hogy vagy ő vezeti a népet, vagy mások fogják azt ellenük vezetni. Hivatkozik az erdélyi szászok tanulságos példájára, mely a szásztságot a bomlás útjára vezette.

Dr. Meskó Miklós a Hunyad vármegyei tagozat határozatát indokolja, annak jóhiszeműségét kétségbe vonni nem engedi és biztosítja a pártvezetőséget, hogy az elkeseredett hang nem a párt ellen, hanem azért hangzott el, hogy a tanulságok levonassanak, a hiányok pótoltsanak, és ezáltal egy eredményesebb és céltudatosabb politikai irány alakuljon ki.

Sándor József hangsúlyozza, hogy az egyházi hatóságokkal eddig is szoros érintkezést tartott fenn a párt, és ezentúl is együtt fog munkálkodni a magyar papsággal a nemzetmentés nagy munkájában, de a papságnak is meg kell tenni erejének megfeszítésével mindent, hogy kötelességét lelkiismeretesen teljesítse.

Dr. Willer József részletesen válaszol Veres Béla felszólalására. Ismerteti a kisebbségi élet terén folytatott küzdelmünket és rámutat azokra a nehézségekre, melyek minden jószándék és igyekezet ellenére úgy a parlamenti életben, mint a minisztériumokban a sérelmek orvoslása terén elénk tornyosulnak.

Elnök megállapítandónak tartja, hogy azt a bírálatot, mely a Hunyad vármegyei tagozat javaslatából elhangzott, senki rossznéven nem vette, de ugyanazt kérjük, hogy az elhangzott válaszokat se vegye rossznéven a Hunyad vármegyei tagozat. A politikai irányra vonatkozóan az intéző bizottság, illetőleg a nagygyűlés hivatott határozni és úgy látja, hogy az eddig követett irányzatot az illetékes pártszervek jóváhagyták, a jövő politikai irányzatát pedig a dr. Pál Gábor által előterjesztett javaslat fejezi ki. Szükségesnek tartja, hogy az egyházakkal az együttműködés fokozottabb mértékben fejlesztessék ki és szélesebb körre terjedjen ki.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a Hunyad vármegyei tagozat javaslata megtárgyalás végett az elnöki tanács elé terjesztessék.

5. Tárgyaltatik a nagygyűlési jelölő bizottság kijelölésére vonatkozó indítvány.

Intézőbizottság elhatározza, hogy a jelölő bizottság tagjaiul dr. Markovits Manó elnöklete alatt dr. Jodál Gábor, dr. Kölcsey Ferenc, dr. Szele Béla, dr. Szoboszlai László, Takácsy Miklós és dr. Vékás Lajos kéressenek fel.

6. Tárgyaltatik az igazoló bizottság kiküldésére vonatkozó javaslat.

Intézőbizottság elhatározza, hogy dr. Nagy Jenő elnöklete alatt dr. Barabás Andor, dr. Barabás Béla, dr. Erős Péter, Figus Albert, Gyallay Pap Domokos és dr. Keresztes Károly kéressenek fel.

7. Elnök javasolja, hogy a nagygyűlésen a tisztújítás levezetésére, mint gyűlésvezető elnök, Cziffra Kálmán kéressék fel.

Elfogadtatik.

8. Tárgyaltatik a Kisküküllő vármegyei tagozat intéző bizottságának felterjesztése a legközelebbi nagygyűlésnek Dicsőszentmártonban való tartása tárgyában.

Intézőbizottság a meghívást köszönettel tudomásul veszi, és azt a nagygyűlést az annak idején kitűzendő intéző bizottság elé utalja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést este 1/2 9 órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár,

jegyzőkönyvvezető

Az intézőbizottság 1937. szept. 3-án Sepsiszentgyörgyön tartott ülésének résztvevői:¹⁹⁶

dr. Nagy Jenő; gróf Bethlen Bálint; Veress Béla; Szurdoki Kres Kornél; Laár Ferenc; dr. Soós András; dr. Molnár Dénes; dr. Kovács Árpád; dr. Szathmáry Lajos; *[olvashatatlan]*; Gyallay Domokos; Hexner Béla; dr. Fábián Károly; dr. Abrudbányay Ede; dr. Szoboszlay László; Figus Albert; *[olvashatatlan]*; Takácsy Miklós; dr. Szász Ferenc; Markovits Manó; Cziffra Kálmán; dr. Paretz Béla; dr. Széll Lajos, Arad; Meskó Miklós; Béli Kálmán; dr. Kotzó Jenő; dr. Apáthy Ferenc; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; Szele Béla; dr. Kölcsey Ferenc; dr. Török Andor; dr. Pál Gábor; dr. Hinléder Fels Ákos; dr. Árkossy Jenő; dr. Vékás Lajos; Ferencz József; Jodál Gábor; dr. Nagy Lajos; dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Jakabffy Elemér; Sándor József; dr. Deák Gyula; dr. Ferenczy Géza; Pekri Géza; br. Szentkereszty Béla; dr. Gyárfás Elemér; br. Jósika János; dr. Sebesi János; dr. Paál Árpád; dr. György József; dr. Betegh Miklós; dr. Kovács Árpád; Perédy György; Hegedüs Nándor; dr. Balogh Arthur; Veres Béla, unit. lelkész ord hoc; br. Jósika János; Szabó Béni; dr. Willer József.

Fasc. 1, fol. 293-299, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

38.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvárt, 1938. február hó 10-én, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának délelőtti 10 órakor kezdődő üléséről.*

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt mellékelt jegyzékben felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Balogh Arthur, dr. Ferenczy Géza, Figus Albert, dr. Hinléder Fels Ákos, dr. Kornhofer Vilmos, Purgly László, dr. Szele Béla, dr. Széll Lajos, dr. Szilágyi Olivér és dr. Thury Kálmán.

Elnök: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözi a megjelenteket, és az ülést megnyitja. Figyelmezteti a tagokat, hogy az intézőbizottság ülései szervezeti szabályzatunk értelmében *zárt jellegűek*,¹⁹⁷ és annak tanácskozásairól kizárólag a központi pártelnökség adhat a nyilvánosság számára közlést.

Elnök mély megilletődéssel emlékezik meg a decemberi képviselőválasztás lefolyásáról¹⁹⁸ és a karhatalom fegyverhasználata következtében elhalt Balogh G. Antal deményházai, Marton J. Károly és Siklódi G. Dénes markodi magyar testvéreinkről.¹⁹⁹ Indítványozza, hogy emléküket, mint az önfeláldozó kötelességtudás mintaképe jegyzőkönyvileg örökíttessék meg és hátra maradtaiknak a párt részvéte, fejeztessék ki.

Intézőbizottság tagjai elnök megemlékezését megilletődésük jeléül állva hallgatják végig.

Intéző bizottság elnök javaslatát elfogadja.

1. *Dr. Willer József* részletesen ismerteti a politikai helyzetet és a kormánnyal²⁰⁰ folytatott tárgyalásokat. Vázolja azon körülményeket, melyek előidéztek azt a kényszerhelyzetet, hogy a kormánnyal választási egyezményt kellett kötni. Kéri az intéző bizottságot, hogy a párt elnökét, ki az önálló lista mellett álláspontját a végsőkig védte, és csak meggyőződése ellenére és a bekövetkezett kényszerhelyzetben engedett olyan befolyásoknak, melyek elvi álláspontjának feladására kényszerítették – egyhangúlag kövesse és járuljon hozzá a kényszer következtében előállott helyzet elismeréséhez. (Intézőbizottság tagjai az elnököt hosszantartóan és lelkesen ünneplik.)

Dr. Gyárfás Elemér ugyancsak részletesen ismerteti a bukaresti kartell tárgyalásokat és azok eredményeit. Kéri az intéző bizottságot, hogy az adott felvilágosítás után ne tekintse elvi álláspontunk feladásának, hanem egy kényszer következtében előállott helyzet megoldásának. A kartell egyes pontjai ne hozassanak nyilvánosságra, csupán az állampolgársági ügyekben a magyarság javára elért eredmények adassanak ki a kommunikációban.

Dr. Krenner Miklós felszólalásában részletesen fejti ki érveit a választási kartell megkötése ellen. Véleménye szerint ez a megegyezés az egész világ demokráciája

ellen irányul, kizárja sorainkból a zsidókat, kik a magyar kisebbséghez tartoznak, mert magyar az anyanyelvük. Egy ilyen választási megegyezéssel feladjuk 10 éves elvi álláspontunkat. Indítványozza, hogy a választási kartellre irányuló javaslatot ne fogadja el az Intézőbizottság, és a magyarság a választásokon ne vegyen részt.

Becsky István a bánsági tagozat nevében nem fogadja el a választási egyezményre irányuló javaslatot, de mint a Párt hűséges katonája, feltétlenül aláveti magát az intézőbizottság határozatának, és azt végre is hajtja.

Dr. Müller Jenő a megadott felvilágosítások után érzi a felelősség súlyosságát és ezért a választási egyezményt elfogadja.

Dr. Meskó Miklós a Hunyad megyei tagozat nevében a javaslatot nem fogadja el, mert a választási egyezmény megkötését politikai hibának és a magyarság elleni bűnnek tartja. A magyar zsidók érdekeit védelmébe veszi.

Br. Josika János részletesen ismerteti Istrate Micescu külügyminiszterrel Genfben folytatott tárgyalásait petícióink tárgyában. Kijelenti, hogy a Magyar Párt egyetlen petíciót sem vont vissza. A külügyminiszter egyes petíciók kedvező elintézését kilátásba helyezte.

Dr. Soós István kijelenti, hogy ha magasabb szempontok figyelembevételével olyan kényszerhelyzet adódott elő, hogy a választási egyezményt meg kellett kötni, igyekezzünk további engedményeket kieszközölni a kormánnytól. (Ostromállapot és cenzúra megszüntetése, cégtábla rendelet visszavonása, magyar nyelv szabad használata hatóságok előtt stb.) A javaslatot elfogadja.

Dr. Gaál Alajos nyomós érveket hoz fel a kartell megkötése ellen. A zsidókérdés megoldását emberi szempontok figyelembevételével tartja csak rendezhetőnek. Kényszerhelyzetben, de nem meggyőződésből a javaslatot elfogadja, de az elfogadásnak indokait közölni kell népünkkel, mert e nélkül nem lehet a magyarságot egy eredményes választási harcba vinni.

Dr. Nagy Jenő elvileg az önálló lista mellett foglal állást, a javaslatot azonban kényszerhelyzetben elfogadja. A Csíki Magánjavak ügyének rendezésére hívja fel az intézőbizottság figyelmét.

Szabó Béni Brassó megye nevében a javaslatot az előterjesztett felvilágosítások után pártfegyelemből és az elnök személye iránti nagyrabecsülésből elfogadja. A Brassó megyei ifjúságnak a zsidókérdésben elfoglalt szélsőséges álláspontját ismerteti, melyet csírájában kell elfojtani. Általános és határozott irányítást kér a választási egyezmény technikai végrehajtására. A kormánynál sürgősen kieszközlendő lenne, hogy szüntessék meg a magyar kisebbség ellen is hozott sérelmes rendelkezéseket, mert e nélkül minden fegyelmezetség dacára sem tudjuk népünket a választási küzdelembe vinni.

Dr. Bene Ferenc a javaslatot nem fogadja el, de szavazatával nem kifelé akar hangot adni álláspontjának, mert a párt egységét minden körülmények között meg kell őriznünk. Kéri az intéző bizottságot, hogy ha van rá mód, vegye revízió alá az elnöki tanács javaslatát. Kijelenti, hogy mint a pártnak hűséges katonája, az intéző bizottság határozatának aláveti magát.

Dr. Kovács Árpád súlyos aggodalmainak ad kifejezést a választási egyezmény megkötése miatt. Mint a pártnak fegyelmetisztelő tagja, aláveti magát olyan magasabb érdekek diktálta szempontoknak, melyek a választási egyezmény kényszerű megkötésére vezettek. Részletesen fejtegeti a magyar zsidóság ügyének kérdését.

Dr. Jodál Gábor az elnöki tanács javaslatát kényszerhelyzetben és a felhozott nyomós indokok alapján a nagy felelősség szem előtt tartásával elfogadja és kéri, hogy az intéző bizottság a pártvezetőség iránti bizalomból egyhangúlag fogadja el.

Dr. Sulyok István az előterjesztett javaslatot elfogadja, mert nézete szerint válságos pillanatokban tovább kell tekintenünk azokon a szűk korlátokon, melyeket egy választási egyezmény határai megszabnak.

Dr. György Zsigmond az előadott indokok alapján és magasabb szempontok figyelembevételével a javaslatot elfogadja, azonban kéri, hogy a kormánynál még a választások előtt eszközöltessék ki, hogy az interimár bizottságokból azokat a selejtes elemeket, melyek népünk kizsákmányolását és sanyargatását lehetővé tették, távolítsák el és megbízható, komoly elemek érvényesülésének adjanak teret.

Dr. Markovits Manó felteszi a kérdést, hogy a választási kartell vonatkozik-e a megyei és községi választásokra is? A megadott felvilágosítások után tudomásul veszi, hogy a választási egyezmény a községi és megyei választásokra nem vonatkozik.

Dr. Krenner Miklós kéri az elnökséget, hogy a magyar sajtó érdekében igyekezék a kormánynál a tervbe vett intézkedések végrehajtását megakadályozni, vagy legalább is a felfüggesztését kieszközölni.

Elnök az eddigi vitában szándékosan nem vett részt, mert nem akarta állásfoglalásával az intéző bizottság határozatát befolyásolni. Megállapítja, hogy nem paktumtárgyalásról, hanem választási egyezmény megkötéséről tárgyalt Bukarestben, mely tárgyalások rendjén egy pillanatig sem adta fel eddig elfoglalt elvi álláspontját, mely az önálló lista. Nem azért utazott Bukarestbe, hogy paktumot kössön, hanem tájékozódni akart a helyzetről. Az idő rövidegére való tekintettel nem állott módjában, hogy a tárgyalások menetébe még más személyeket is belevonjon, és előzetesen az elnöki tanács sem tanácskozhatott az egyezménykötés lehetőségeiről. Kormány ígéreteit nem értékeli sokra, mivel kérdéses, hogy még sikeres választás után is teljesítheti-e azokat. Ktartott az önálló lista mellett még az elnökségről való lemondás megfontolásával is. De ez közvetlenül választás előtt megfutamodás színezetével bírt volna és emellett teljes káoszt idézhetett volna elő. A látszat az volt, hogy (amint Goga ki is jelentette) egyedül az elnök ellenzi a kartell megkötését. E látszat akként keletkezett, hogy magyar részről többen tárgyaltak Gogával, továbbá a magyar-román kapcsolatok megjavítását diplomáciai úton belekeverték a kartell kérdésébe. Ilyenformán valósággal bekerítették és úgy ítélte, hogy egyedül nem ellenezheti már tovább a kartell megkötését, főleg miután ellenállása folytán Goga több olyan kívánságot teljesíteni ígért, amelyekről eleinte hallani sem akart. Úgy véli, nem minősíthető gyengeségnek az, hogy az utolsó percig való ellenállás után, a számára a szó legszorosabb értelmében beállott

kényszerhelyzetben jobb meggyőződése ellenére is a kartell egyezmény megkötéséhez hozzájárult, mivel úgy ítélte, hogy ellenkező magatartása messze meghaladta volna egy ember által elviselhető felelősség mértékét.

Intézőbizottság dr. Ferencz József, Becsky István, dr. Meskó Miklós kivételével a javaslatot az előterjesztett indokok alapján elfogadja. A megegyezés a választásokon való technikai együttműködésre vonatkozik, és abban a Magyar Párt kifejezetten fenntartotta és biztosította a tökéletes önállóságát és teljes akciószabadságát. Ehhez képest a Magyar Párt programján és elvein sem történt e megegyezéssel semmiféle változás. Egyben kimondja, hogy a választások rendjén a Magyar Párt a kormánypárttal közös gyűléseket nem tart.

2. *Ügyvezető alelnök* felolvassa a kormánnyal kötött választási egyezmény alapján az egyes megyékben eszközölt képviselő- és szenátorjelölésekre vonatkozó javaslatot, mely az elnöki tanács f. hó 9-én tartott ülésén a tagozati elnökök meghallgatása után határozott el.

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatot elfogadja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést d.-után $1/24$ órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár,

jegyzőkönyvvezető

Intézőbizottság, 1938. február 10.²⁰¹

dr. Apáthy Árpád; Árvay Árpád; dr. Barabás Béla; dr. Bartha Ignác; Becsky István; dr. Bene Ferenc; gr. Bethlen Bálint; gr. Bethlen Béla; dr. gr. Bethlen György; gr. Béldi Kálmán; dr. Bernády György; Bokor Márton; dr. Bölöni Zoltán; dr. Deák Gyula; Ember Géza; dr. Fekete Andor; dr. Ferencz József; dr. Gaál Alajos; dr. Gál Miklós; Gyallay Pap Domokos; dr. Gyárfás Elemér; dr. György József; dr. György Zsigmond; gr. Haller István; Hegedűs Nándor; Hexner Béla; dr. Inczedy-Joksman Ödön; dr. Jakabffy Elemér; dr. Jodál Gábor; br. Josika János; dr. Kovács Árpád; dr. Kölcsey Ferenc; dr. Krenner Miklós; Laár Ferenc; Ludwigh Gyula; dr. Markovits Manó; dr. Meskó Miklós; dr. Molnár Dénes; dr. Müller Jenő; dr. Nagy Jenő; dr. Oberst Zoltán; dr. Paál Árpád; dr. Pál Gábor; dr. Parecz Béla; Pekri Géza; dr. Róth Hugó; dr. Sebes Jenő; dr. Soós István; dr. Sulyok István; Szabó Béni; dr. Szász Ferenc; id. Szele Márton; br. Szentkereszty Béla; dr. Szentkovics Aurél; dr. Szoboszlai László; Takátsy Miklós; dr. Tevely József; dr. Tusa Gábor; dr. Udvary József; Ugron István; dr. Vékás Lajos; dr. Willer József.

Fasc. 1, fol. 315-319, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Jegyzetek:

1. Ion I. C. Brătianu
2. 1923. május 22.
3. „27-923”
4. „27-923”
5. „52-923”
6. Ferencz József unit, püspök híveinek 200.000 fő alatti száma miatt – az alkotmány előírása szerint – nem volt tagja a szenátusnak.
7. „27-923”
8. „Ignác László”
9. Willer József, a *Magyar Kisebbség* szerkesztőjeként a magyar kisebbség problémáiról több cikket is közölt. Kitűnően beszélt románul, talán mindezért kérték fel őt a párt bukaresti képviselőjének. Ld. *Willer* 1923.
10. „59-923”
11. „60-923”
12. A *Glasul minorităților a Magyar Kisebbség* román nyelvű melléklapja a közvélemény tájékoztatására.
13. Olvashatatlan kézírásos bejegyzés.
14. „Averescu”
15. „62-923”
16. Alexandru Constantinescu
17. „60-923”
18. „62-923”
19. A brassói nagygyűlés után kiadott ügyviteli szabályzatban ez a 16. § lesz. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924, 18-21.
20. „dr. Gyárfás Elemér”
21. „tudatta, hogy gyengélkedése következtében a mai gyűlésen nem elnökölhet”
22. „a pénztári”
23. „86-923”
24. „85-934”
25. *Jakabffy* 1923.
26. George G. Mărzescu
27. „85-924”
28. Vasile Bianu, kolozsvári orvos, liberális szenátor.
29. *Tătărescu* 1924a.
30. „182-1924”
31. 1923. május 16.
32. Nicolae Petala, hadosztály, majd hadtestparancsnok.
33. „181-924”
34. Ld. A 25. sz. jegyzetben.
35. I/11. 1. pont. Ld. még: *Magyarok* 1923.
36. „Távolmaradásukat kimentették: br. Szentkeresztly Béla, dr. Thury Gábor, Paál István, dr. Cziffra Kálmán”
37. *Tătărescu* 1924b.
38. Összefoglalását ld. a *Bevezetés*-ben.
39. *Jakabffy* 1924.
40. *Înfrățirea, a Liberális Párt kolozsvári lapja.*
41. Paál Árpád, Zágoni István
42. (Írásos előterjesztése szerint a Magyar Párt a magyarság egyetemes érdekeivel foglalkozik.) Fasc. 1, fol. 56.

43. Jakabffy Elemér
44. Kiemelés az eredetiben.
45. „Határozati javaslat.” Fasc. 1, fol. 55.
46. Ld. még: *Botos* 1924.
47. Kérdéses, hogy a Hajdú István által emlegetett „Tătărescu féle jegyzőkönyv” ezen tárgyalásokra vonatkozik-e? Ld. Hajdú István levele Bernády Györgynek, Marosvásárhely, 1924. XI. 26. MmÁL, Fond 1139. Bernády György hagyatéka, fasc. 35, fol. 6.
48. „*Paál István, dr. Szentkereszthy Béla, dr. Thury Kálmán*”
49. Constantin Angelescu
50. „Ámbár egy ily megbízás ellen egyes kifogások hangzottak el”
51. I/7. 9. pont
52. „16 szavazattal 2 ellenében”
53. *Iorga* 1924.
54. Kiss Árpád gondos összeállítása sajnos nem említi Nagy Károly püspök szenátusi beszédét, amely az egyházi és iskolai sérelmekről november 5-én hangzott el. Ld. *Keleti Újság*, 1924. november 6. 3. Majláth beszédét is tévesen adja (IX.), mi helyesen közöljük (XI.).
55. A bánási és erdélyi telepések kisajátítása ügyében dr. Tornya Gyula ügyvéd nyújtott be panaszt a Népszövetséghez, 1925. február 18-án és július 19-én.
56. Bernádyt az erdélyi magyar sajtó már-már kikiállította elnöknek. Ugyanakkor a hivatalos magyarországi körök is őt látták volna szívesen az elnöki székben.
57. Fordítása: A közéleti tisztesség akadályja.
58. Nem került elő.
59. 1926. február 16.
60. Nem került elő, csak egy fogalmazványtöredéke ismeretes. Fasc. 1, fol. 368-378.
61. Nem került elő.
62. Az Elnöki Tanács a liberálisokkal tárgyaló Bernády csoportnak szóló megbízásában 17 pontban összegezte a magyarság azon kívánságait, amelyekhez a bizottságnak ragaszkodnia kell. A 60. sz. jegyzetben említett fogalmazvány sem tartalmazza ezeket a kívánságokat. A 17 pontról Bernády maga is tesz említést. Ld. Bernády György: „Emlékeztető” Marosvásárhely, 1926. március 7. MmÁL, Fond 1139. Bernády György hagyatéka, fasc. 47, fol. 11-24. Vö. II/9. 3 pont.
63. Helyesen: Intézőbizottság
64. Ld. 6. sz. jegyzet.
65. 1926. február 17. és 20.
66. Vö. III/3. 1. pont.
67. Gyergyószentmiklóson tartották.
68. Ld. 62. sz. jegyzet.
69. Utalás a Krenner vezette reformcsoport működésére.
70. 1926. szeptember 24.
71. Az Averescu kormánnyal kötött megállapodás, 1926. április 21.
72. Nem került elő.
73. Nem került elő.
74. Az aláíró ív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
75. „*fokozott aktivitással*”
76. Az idézet nincs bezárva. A témáról ld. még: *Krenner* 1928.
77. Az idézet nincs bezárva.
78. Mellékletben közölve. Fasc. 2, fol. 549-553.
79. A *Curentul* számát nem találtuk meg.
80. Constantin Bucșan, belügyminisztériumi államtitkár.
81. Octavian Goga.
82. *Magyarpárti* 1928.
83. Az aláíró ív azonos kézírástól származó táblázat.

84. Részleteket közölt román fordítással: *Minorităţi* 1996, 222-229.
85. Uo. 220-221.
86. Uo. 229-233. Ua. Fasc. 1, fol. 171-173.
87. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
88. Vö. II/12.
89. Ua.
90. Ezen sajtóorgánumok nem a párt irányvonalának megfelelően tárgyalták az ügyet.
91. Bukarestben, 1927. június 21-én.
92. *Spectator* 1927.
93. *Bernády* 1927.
94. A kimutatás azonos kézírástól származó táblázat.
95. Részleteket közölt román fordítással: *Minorităţi* 1996, 276-286.
96. *Bornemissza* 1928.
97. „Az Országos Magyar Párt Dévai Tagozata választmányának 1928. május hó 20-án tartott üléséről felvett jegyzőkönyvből.” Fasc. 1, fol. 194.
98. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
99. Mellékletben közölve. Fasc. 1, fol. 204. Ld. még IV. rész.
100. *A szatmári* 1928.
101. Ld. 99. sz. jegyzet.
102. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
103. „*György*”
104. 1928. december 12. és 15.
105. Iuliu Maniu (1928. november 10. – 1930. június 7.)
106. Mellékletben közölve. Fasc. 1, fol. 205, 209, Ld.még: *A választásokhoz* 1928.
107. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
108. Romulus Boilă, kolozsvári nyugdíjintézeti igazgató.
109. A román választási törvény szerint a szavazáson 40%-ot elért párt a szavazatok elosztásánál jutalomban részesült. Ld. még: *Mikó* 1941, 57-59.
110. Nicolae Costăchescu
111. Utalás a népszövetségi panaszokra.
112. Csehszlovákiai fekete könyvet nem találtunk.
113. kézírásos
114. „*Mell. A.*” „Az OMP bányászati tagozatának elnöksége levele az OMP t. elnökségének,” Temesvár, 1930. július 19. Fasc. 1, fol. 228. Ennek alapján a bányászati tagozat Németh Kálmánt kizárta.
115. A Bányászati törvényről bővebben ld. *Jakabffy – Páll* 1939.
116. A Maniu kormány a kisebbségi kérdést kisebbségi törvény által próbálta megoldani. Végül nem valósult meg.
117. *Most készíti elő* 1930. Az *Erdélyi Futár* számát nem találtuk meg.
118. A téma többször is szerepelt különböző testületek napirendjén. Ld. I/2. 9. pont, I/6. 7. pont, I/7. 4. pont, II/1. 6. pont, II/3. 6. pont.
119. Mellékletben közölve. („*Mell. B.*” Paál Árpád kézírásos jegyzéke) Fasc. 1, fol. 234.
120. Alexandru Vaida-Voevod.
121. *Keleti Újság*.
122. Mellékletben közölve. („*Mell. C1, C2.*” „Előterjesztés”, Kolozsvár, 1930. június 22-én.) Fasc. 1, fol. 232-233.
123. Az aláíró ív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
124. Gheorghe Gh. Marinescu kormánya (1930. október 10. – 1931. április 4.)
125. Nem került elő.
126. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
127. Helyesen: Abrudbányai Ede
128. 1931. május 9.

129. 1931. április 1-én és 4-én.
130. Brandsch 1931. április 23-án neveztetett ki. Ld. még: III/32. ; *Mikó* 1941, 104-106.
131. A német-sváb népközösség ellenzékét képező, Hügel Antal vezette alakulat.
132. Az aláíró ív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
133. A választások 1932. július 17-én és 20-án voltak.
134. Bukarestben „Magyar Gazdasági Szövetség” néven egy szűk csoport létezett, amelyet a *Magyar Kurír* c. bukaresti újság által László (Lövinger) Arnold szerkesztő, és Bordeaux Hugó ügyvéd irányítottak. Ld. még: *Mikó* 1941, 126.
135. Nem került elő.
136. *Mikó* 1941, 109-114.; *Balázs* 1987.; *Krenner* 1995, 149-191.
137. Az aláíróív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
138. A nagygyűlést Marosvásárhelyen tartották.
139. *Bárdi* 1999, 102-103. Pál Gábor törvényjavaslatának és általános indoklásának helyes jelzete: KmÁL, Fond 1283, „Törvényjavaslat”: Fasc. 10, fol. 1-38; Fasc. 14, fol. 89-135 és 136-182; „Általános indoklás”: Fasc. 10, fol. 39-65 és 66-92; Fasc. 14, fol. 183-218 és 219-255.
140. A szakosztályok üléseit általában a nagygyűléseket megelőző napon tartották.
141. Alexandru Vaida –Voevod kormánya (1933. január 14. – november 9.)
142. A leghíresebb a Krenner Miklós (Spectator) elleni, három évig húzódó sajtóper volt. *György* 2000b, *György* 2001. Ld. még: *Berey* 1940.
143. Az aláíró ív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
144. A jegyzőkönyvhöz mellékelve van egy számozatlan kézírásos aláíró ív is. Valószínű ez alapján készült a tisztázat.
145. 1933. december 20-án és 22-én.
146. Ion G. Duca (1933. november 14. – 1933. december 29.)
147. *Az ifjúság* 1933.
148. *A Magyar* 1933.
149. Az aláíró ív kézírásos, helyenként olvashatatlan.
150. Részleteket közölt: *Minorități* 1999, 283-290. (A könyv tartalomjegyzékében november 18-a szerepel, míg az eredeti jegyzőkönyvön utólagos bejegyzések találhatóak a román fordításhoz!)
151. Az aláíró ív hiányzik.
152. Mellékletben közölve. Fasc. 1, fol. 269-274.
153. Nem került elő.
154. Nem került elő.
155. Gheorghe Tătărescu kormánya (1934. október 2. – 1936. augusztus 29.)
156. Bernády 1927-ben kilépett a Magyar Pártból (Vö: II/12.), majd 1933-ban visszalépett! A Szerv. Szab. módosítási tervezete is személyével kapcsolatos.
157. 1934. június 15-én.
158. I/24.
159. Mellékletben közölve. Fasc. 1, fol. 281-285.
160. A jelentés nem került elő, ld. még a parlamenti csoport jegyzőkönyveit: III/51-52.
161. *Bevezetés* 61. sz. jegyzet.
162. 1934. június 15-én nyújtották be. A panaszokról ld. még: *Jakabffy* 1935.; *Mikó* 1936.
163. 1934. augusztus 25-én nyújtották be.
164. 1935. március 10-én nyújtották be.
165. 1935. március 20-án nyújtották be.
166. 1935. május 20-án nyújtották be.
167. Szele Béla és társai 1934. február 16-án nyújtottak be panaszt.
168. Györgypál Domokos és társai 1934. október 25-én az 1934. június 28-i román törvény ellen, amely a Csíki Magánjavak visszaadását a Nemzetek Szövetségének döntésével ellentétes feltételhez köti.

169. Kolozsvári egyetemi tanár, több magyarellenes művet tett közzé, az Erdélyi Katolikus Státus intézményének támadója.
170. A községek 14%-os iskolai adója, amelyből felekezeti iskoláik javára a magyarok is részt követtek.
171. Kiemelés az eredetiben.
172. Ua.
173. Ua.
174. Az aláíró ív kézírásos.
175. Dumitru Iuca
176. *Képes ABC* 1935.
177. *Dobrotă* 1936, *A Magyar Kisebbség* közli az írást magyarul, románul: 1936/23. 637-640.
178. Bethlen György és Titulescu vitája a képviselőház 1935. december 3-i ülésén. *Mikó* 1941, 284-290.
179. 1937. január 27-én nyújtották be.
180. Gheorghe Tătărescu (1936. augusztus 29. – 1937. november 14.)
181. Valeriu Pop
182. Victor Antonescu
183. *A nacionalista* 1937.
184. *A kisebbségek* 1937.
185. Mircea Djuvara
186. A magyar nyelvű cégtáblák használatának tilalma ellen a Magyar Párt 1937. május 8-án panaszt nyújtott be a Népszövetséghez.
187. Politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális időszaki kiadvány, 1937. május 7-től jelent meg Bukarestben.
188. *Perédy* 1925.
189. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
190. Vö. IV/1.
191. Fasc. 2/1937, fol. 45-51. Ld. még *Inczédy* 1937.
192. Fasc. 2/1937, fol. 29-44. Megjelent: *Willer* 1937.
193. „Határozati javaslat a Magyar Pártnak 1937. szeptember 4-én Sepsiszentgyörgyön tartott nagygyűlésére.” Fogalmazta és előterjesztette dr. Pál Gábor orsz. képviselő. Fasc. 1, fol. 300-305. A nagygyűlés jegyzőkönyvének közöljük.
194. Magyar Dolgozók Országos Szövetsége, a kommunista mozgalomhoz állt közel.
195. Ld. még: *Lipcsey* 1982.
196. Kézírásos, helyenként olvashatatlan.
197. Kiemelés az eredetiben.
198. Választások 1937. december 20-án és 22-én voltak.
199. Ld. még: *Nánási* 1941, 22-24.
200. Octavian Goga kormánya (1937. december 28. -1938. február 10.)
201. Az aláíró ív gépelt.

II. RÉSZ

Az Elnöki Tanács jegyzőkönyvei

1.

Emlékeztető

1925. márc. 7. Elnökségi értekezletről.

1. Megbeszélés tárgyát képezi, hogy az Elnöki tanács ülései bejelentési kötelezettség alá esnek-e?

Habár ált. vélemény, hogy nem, mégis Sándor József felkéretik, hogy a hadtestparancsnokságnál eszközöljön ki permanens engedélyt az Eln. tanács üléseire.

2. A kalotaszegi közgyűlés ismertetése, jelentés a kalotaszegi elnökséggel folytatott bizalmas értekezletről. Jelentés a múlt évben kiküldött ötös bizottságnak a kisebbségi miniszterrel felveendő tárgyalások ügyében tett intézkedésekről.¹

Tudomásul vétetett. Sándor József alkotmányossági szerv. szabályzati és ésszerűségi és taktikai szempontból kifogásolta.

3. Eln. szerv szabályzat tárgyalása.

Elfogadtatik és a javított kiadás, kiadatik az illetékeseknek.

4. Javaslat az int. bizottsági ülés határnapjának kiűzése iránt.

A Sándor József útján beszerzendő engedély kézhez vétele után 1925. ápr. 4. du. 3 órára tűzendő ki, ezt megelőzően de. 11 órakor Eln. Tanács ülés!

5. Jelentés, hogy üv. alelnök állásáról lemondott.²

Tudomásul vétetik az Elnökség azon intézkedése, hogy a lemondás a legközelebbi int. biz. ülés elé fog terjesztetni, az ügyek további vitelére Elnök úr önagyméltósága alelnököt felkérte.

6. Szakbizottságok megalakítása.

Közművelődési szakosztály elnöke Sándor József.

Sajtóbizottság elnöke gr. Bethlen György.

Gazdasági bizottság elnöke dr. Gyárfás Elemér.

Néprajzi és történelmi bizottság elnöke, dr. Gabányi Imre.

³*Kisebbségi szakbiz. elnöke dr. Jakabffy Elemér.*

Igazságügyi szakbiz. elnöke dr. Roth Hugó.

Közigazgatási bizottság elnöke dr. Thury Kálmán.

7. Jelentés a közíg. reform törvényjavaslatról.

Felkéretett Sándor József, hogy a javaslatot 2 péld. beszerezni szíveskedjék, és az véleményezés végett dr. Gyárfás Elemér, Sebesi János és dr. Thury Kálmánnak fog kiadatni.

8. Telepések ügyében tett intézkedésekről részletes jelentés.⁴

Tudomásul vétetik.

9. Csíkszeredai szenátori jelölés kérdése.

Egyhangúan dr. Gyárfás Elemér jelöltetik. dr. Gyárfás a jelölést elfogadja.

10. Szász kisebbség parlamenti képviselőivel való kapcsolat kérdése.

Összes parlamenti tagjaink értekezletre behívandók. Már most leszögezzük, hogy a pártot az Elnök képviseli, más pol. pártokkal való tárgyalások alkalmával. Akadályoztatása esetén az alelnökök közül az helyettesíti, aki a parlamentnek tagja.

11. Jelentés a kolozsvári ág ev. egyház magyar és szász anyanyelvű híveinek egymás közti viszonyáról.⁵

Tudomásul vétetik.

Jelen vannak: dr. Gr. Bethlen György, dr. Gabányi Imre, dr. Grandpierre Emil, dr. Gyárfás Elemér, dr. Róth Hugó, dr. Teleki Arktur, Sándor József és dr. Deák Gyula.

Elnökölt Ugron István öngyméltósága betegsége miatt szóbeli megbízás alapján dr. gr. Bethlen György. Jkv.-t vezette dr. Deák Gyula főtitkár.

Távolmaradásukat kimentették: Ugron István, dr. Jakabffy Elemér, Ferenczy Géza, dr. Thury Kálmán.

K. m. f.

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Fasc. 14, fol. 324, kézírásos tisztázat.

2.

Elnöki tanács ülése 1925. ápr. 28.

Ugron, Sándor, Gyárfás, Bethlen, Roth, Deák. Kimentették: Thury, Ferenczy, Grandpierre, Gabányi, Teleki Arthur, *Bernády 2 ízben nem.*⁶

1. Gyárfás Elemér beszámol a csíki senator változásról. Visszaélések: Bizalmi férfiak eltávolítása 41. sz. rendeletre alapítva (apokrif).

Meghamisították a szavazás eredményét.

a) Az elnöki tanács megbízza dr. Róth Hugót, hogy a petíciót készítse el.

b) A szenátoraink és a szász parlamenti csoport felkérendő, hogy a szenatusban a petíció tárgyalásánál pártolólág szólaljanak fel.

c) Külön felkérendő Fülöp Béla, lépjen érintkezésbe Sándor Józseffel, ki a petíciót a parlamentbe benyújtja, s ott felszólaljon. (szenátus)

d) Manifesztum a magyar kisebbséghez – (Gyárfás, Bethlen).⁷

2. Az Elnöki tanács foglalkozott az Int. biz. ülésének helyével és idejével. Mivel valószínű, hogy az ostromállapot területén kívül álló helyen is rendőri közbejövettel tartható, ez idő szerint nem határozunk. (vis major)

3. Az azonnali passzivitás kimondásáról tárgyalni, bár volna ok rá kimondani, az Elnöki tanács ez idő szerint nem tartja aktuálisnak, bevárja a szenátusnál maradandó petíció tárgyalás eredményét, és a csíki tagozat javaslatát.

4. Az Elnöki tanács ülésen az a nézet alakult ki, hogy a közíg. javaslat a Magyar Párt programjának nem felel meg, a párt magáévá nem teheti, mert az önkormányzati elv és a kisebbségi jogok nincsenek benne.

Fülöp Béla felszólítandó, hogy nyilatkozzék arról, hogy megfelel-e a valóságnak, hogy a javaslatot megszavazta, mert az a párt stb.

5. Tătărescuval tovább folytatja Zima a puhatolódzásokat, és azután fog határozni a tárgyalások mikénti felvétele kérdésében.

6. Váradyval a tárgyalások folytatandók és megbízható az ügyvezetői munkakör betöltésével, az üv. elnöki állás esetleges betöltése gr. Bethlen Györggyel, függőben marad.

7. Irodai személyzet beállítása a nyugdíjkérdés a [...] érdekében.⁸

8. Bizottságok elnökei felhivatnak, hogy a szakbizottságok tagjainak névsorát terjesszék be a központhoz.

9. Az elnöki tanács helyteleníti a Kós Károly [...] azonban a pártegység érdekében nem tartja célszerűnek ezzel a kérdéssel nyilvánosság előtt foglalkozni.

Csíki mandátum, szenátorok felkérendők, további lépések függőben tartjuk, míg a szenátus Grandpierre máj. 1-vel visszalép, sajnálattal tudomásul veszi, az üv. alelnöki állást nem töltötte be, hanem felkéri dr. V. A.⁹ az ügyvezetést ideiglenesen lássa el.

Fasc. 14, fol. 325, kézírásos fogalmazvány, hátlapján pecsét és kézírásos bejegyzés: "Jkv. Eln. tan. ülés 1925. ápr.28." Aláírás nélkül.

3.

Jegyzőkönyv

Felvetetett 1925. május 13-án az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. Gyárfás Elemér, Grandpierre Emil dr., Sándor József, dr. Gabányi Imre, dr. Ferenczy Géza, dr. Jakabffy Elemér, dr. Szele Béla, gr. Teleki Arthur, dr. Roth Hugó, gr. Wass Béla,¹⁰ dr. Várady Aurél, dr. Deák Gyula. Elnököl Ugron István, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözölve a megjelent tagokat bejelenti, hogy távolmaradását dr. gr. Bethlen György kimentette.

Tudomásul vétetik.

2. Elnök bejelenti, hogy a múlt tanácsülés határozata értelmében dr. Várady Aurél a párt ügyvezetői teendőit f. év május hó 1-től kezdődőleg ellátja.

Tudomásul vétetik.

3. Elnök felhatalmazást kér az elnöki tanácstól az elnökség részére, hogy tekintettel arra, hogy int. bizottsági ülés hatósági közeg jelenléte nélkül ez idő szerint nem tartható, az int. bizottsági tagok közül egyeseket az elnöki tanács üléseire esetenként az elnökség meghívhatja, kik az ülésen a tanácskozásokban részt vesznek, szavazati joggal azonban nem bírnak.

Az elnöki tanács az elnökségnek a kért felhatalmazást megadja.

4. Titkár bejelenti a dr. Gyárfás Elemér szakosztályi elnök által javaslatba hozott közgazdasági szakosztály tagjainak névsorát. A névsor ezen jegyzőkönyvhöz mellékelten csatoltatik.¹¹

Elnöki tanács a javaslatba hozottakat megválasztottaknak jelenti ki, és elhatározza, hogy a megválasztásukról a pártiroda hivatalos írásban értesítse őket.

5. Sándor József bejelenti, hogy a közművelődési szakosztály előadójául dr. Makkay Sándort kérte fel.¹²

Tudomásul vétetik.

6. Elnök bejelenti, hogy gr. Bethlen György a sajtóbizottság elnöke távollétében a sajtóbizottság megalakítása tárgyában teendő javaslatot nem terjesztheti az elnöki tanács ülése elé, kéri, hogy erre vonatkozóan a következő elnöki tanácsülés határozzon.

Elfogadtatik.

7. Dr. Várady Aurél bejelenti, hogy a múlt elnöki tanácsülés határozata értelmében a nyugdíjasok útbaigazítása céljából a Magyar Párt helyiségében iroda állíttatott fel, melynek vezetésével Hantos Gyula kolozsvári tagozati titkár bízott meg.

Tudomásul vétetik.

8. Elnök bejelenti, hogy a mezőgazdasági szakosztály felállítása ügyében az Udvarhely megyei tagozat által benyújtott indítvány tárgytalanná vált azáltal, hogy időközben a közgazdasági szakosztály megalakított, amelynek egyik alcsoportja, a mezőgazdasági szakcsoport ugyanazt a szerepkört van hivatva betölteni, melyet az indítvány a mezőgazdasági szakosztálynak kíván fenntartani.

Erről az Udvarhely megyei tagozat értesítendő.

9. Elnök bejelenti, hogy a csiki szenátorválasztás ellen beadott petíciót a szenátus elutasította. Fülöp Béla magyar szenátor és Daianu Illés Avarescu párti szenátor a petíció érdekében felszólaltak, a szász nemzetiségű szenátorok ellenben nem vettek részt a petíció tárgyalásában. Erre vonatkozóan felvilágosítást fog kérni Hans Otto Rothtól.

Dr. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy a román lapok azzal vádolják, hogy választási célokra a magyar párttól 1-2 millió lejt kapott. Kéri ennek a párt részéről megcáfolását.

Elnöki tanács a bejelentést tudomásul veszi, elhatározza, hogy Várady Aurél a lapoknak adandó interjúban Gyárfás Elemér megvádolását erélyesen cáfolja meg. Dr. Roth Hugónak a petíció elkészítéséért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaztat.

10. Elnök bejelenti, hogy a szász parlamenti csoport tagjaival, különösen az iskolakérdésben, szorosabb érintkezést tartunk fenn és hangsúlyozza, hogy különösen fontosnak tartja, hogy ezen ügyben a Népszövetséghez beadandó panaszokat

a szászokkal együtt tegyük meg, mert ez által az egész németiség figyelmét fel tudjuk kelteni a kisebbségi közös sérelmekre.

Sándor József óvatosságot ajánl a szászokkal való együttműködésben. Ajánlatát részletesen megindokolja Hans Otto Rothnak az iskola ankét alkalmával tanúsított magatartásával. Kéri az elnökséget, hogy a jövőben lefolytatandó tárgyalások menetéről időközben őt is értesítsék.

Bejelentés tudomásul vétetik.

11. Elnök bejelenti, hogy Gombos Benő indítványt tett br. Josika Samu, az Országos Magyar Párt v. elnöke arcképének megfestése tárgyában. Minthogy a pártnak ez idő szerint megfelelő anyagi eszközök nem állnak rendelkezésére, az elnökség a Kolozsvári Tak. Pénztár és Hitel Bankot felkérte, hogy Josika Samu arcképét ideiglenesen kölcsönözze a pártnak.

Tudomásul vétetik azzal, hogy a Takarékpénztár és hitelbanknak köszönetét nyilvánítja a párt.

12. Dr. Várady Aurél előterjeszti Gombos Benő indítványát a közgazdasági párti mozgalom irányában.

Indítvány áttétetik a következő elnöki tanácsülésen teendő indítványtétel céljából a közgazdasági szakosztályhoz.

13. Dr. Várady Aurél bejelenti, hogy Gombos Benő ellenőri állásáról személyi okokból kifolyólag lemondott.

Elnöki tanács megállapítja, hogy a lemondásra semmi ok fenn nem forog, biztosítja Gombos Benőt bizalmáról és felkéri, hogy lemondását vonja vissza.

14. Elnök bejelenti, hogy megbízható forrásból nyert bizalmas értesítés szerint Hock János a jelenleg Jugoszláviában agitáló v. budapesti plébános működési terét Erdélybe akarja áttenni. Információi vannak arról is, hogy bizonyos körök akcióját támogatni akarják.

Tudomásul vétetik azzal, hogy a megfelelő ellenintézkedések idejében meg fognak tétetni.¹³

15. Elnök bejelenti, hogy a Magyar Párt a román néphez¹⁴ és román politikai pártokhoz a magánoktatásról szóló törvényjavaslat tárgyában manifestumot fog intézni. A manifestum szövege felolvastatik.

Elnöki tanács¹⁵ helybenhagyja azzal, hogy a manifestum az összes román politikai pártoknak és vezető férfiaknak küldessék meg, úgyszintén a hírlapokban is tétessék közzé.

16. Elnök bejelenti, hogy a magyar egyházak elhatározzák, hogy a magánoktatásról szóló törvényjavaslat ellen panaszukkal a Népszövetséghez fordulnak.¹⁶ Ez idő szerint nem tartja célszerűnek, hogy a Magyar Párt már most ezen akcióban részt vegyen, csupán parlamenti képviselői útján vegye fel a harcot a javaslat ellen. A Magyar Párt azonban magáévá teszi az egész iskolaügyet, szenátorait és képviselőit már fel is szólította, hogy a parlamenti harcot a javaslat ellen felvegyék, esetleges további lépéseket a párt¹⁷ akkor fog tenni, mikor azt célszerűnek és időszerűnek fogja tartani.

Tudomásul vétetik.

17. Elnök bejelenti, hogy az ún. csúcsai paktum egyes pontjainak Goga Oktávián által történt nyilvánosságra hozatala tárgyában megbízta dr. Gyárfás Elemért, hogy Goga Oktáviántól a megállapodás ellenes közzététel miatt felvilágosítást kérjen. Dr. Gyárfás Elemér előadja, hogy Goga azzal mentegette indiskrecióját, hogy a románság részéről súlyos vádak emeltek a Néppárt ellen a megkötött paktum miatt, s ezért kellett annak egyes pontjait nyilvánosságra hoznia. Beismeri, hogy a hírlapokban közzé tett szöveg nem felel meg az eredetinek, annak helyesbítését megígérte.

*Elnöki Tanács a bejelentést tudomásul veszi és megbízza dr. Gyárfás Elemért, hogy a napilapoknak adandó interjúbán közölje Goga Oktáviánnak nyilatkozatát.*¹⁸

18. Főtitkár bejelenti, hogy a kalotaszegi tagozat átiratban megkereste a pártvezetőséget, hogy a csúcsai paktumot hozza a pártvezetőség nyilvánosságra és a nyilvánosságra hozott paktum elfogadása, vagy elvetése tárgyában való határozás céljából a pártvezetőség rendkívüli nagygyűlést hívjon össze. Az átirat egész terjedelmében felolvastatik.

Az Országos Magyar Párt elnöki tanácsa megállapítja, hogy az ún. csúcsai paktumban az azt létrehozó Int. biz. tagok a magyarság semmi jogáról le nem mondtak. A csúcsai paktum nyilvános tárgyalása vagy szövegének közzététele megállapodás ellenes dolog lenne,¹⁹ és ezért azt az elnöki tanács nem is tárgyalja és nem teszi közzé, egyedül azt állapítja meg, hogy a megállapodásban nemcsak, hogy joglemondás nem történt, hanem ellenkezőleg, abban a magyar kisebbség összes egyéni és közjogainak gyakorlati érvényre juttatására alkalmas biztosítékok és eljárási módok állapítottak meg. Az ún. nevezett csúcsai paktumot létrehozó tárgyalásokban, illetőleg a megállapodás ünnepélyes formák között Csúcsán végbement hitelesítésénél dr. Bernády György, dr. Grandpierre Emil, dr. Gyárfás Elemér, dr. Ferenczy Géza, dr. Hajdu István, dr. Nagy Jenő, dr. Paál Árpád, dr. Pál Gábor, dr. Sebesi János, dr. Szele Béla, dr. Török Andor, int. biz. tagok vettek részt, akik erkölcsi felelősségük teljes tudatával bírtak, ebből kifolyóan vállalják az egész magyar kisebbség előtt a teljes felelősséget.

Megállapítja az Elnöki Tanács, hogy a csúcsai paktum az Avarescu párt kormányra jutása esetén lép egyúton életbe, és ha ez az időpont bekövetkeznék, akkor a paktumot az Int. bizottság elé fogja terjeszteni.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

[²⁰]

Fasc. 1. fol. 86-89, gépelt tisztázat, összefűzött.

4.

Jkv.

1925. máj. 27. de. 11. Elnöki Tanács.

Jelen vannak: Ugron István, dr. Grandpierre Emil, dr. Roth Hugó, dr. Gabányi Imre, dr. Várady Aurél, dr. Deák Gyula.

1. Dr. Várady ismerteti a kolozsvári tagozat azon irányban tett lépését, hogy az iskolaügyben Socol Aurél kvári képviselőnél megjelent, hogy támogatást kérjen tőle a parlamenti tárgyalásoknál. Részletesen ismerteti a tárgyalások menetét (népgyűlés), Socol észrevételeit, indítványait és a nemzeti párti tapogatózásokat stb.

A kolozsvári tagozat értesítendő, hogy a központi pártvezetőség ez idő szerint nem tartja célszerűnek bármiféle népgyűlés tartását, különös tekintettel az ostromállapotra. A Nemzeti Párttal magánjellegű megbeszélések egyesek részéről folytathatók.

2. Intézőbizottság ülésének kitűzése.

1925. jún. 12. de. 10 óra, Kvár.

3. Érbogyoszló község beadványa.

Képviselők figyelmét felhívni a visszaélésekre, újságokban.

4. Szászrégeni tagozat beadványa.

Érintkezésbe lépni az egyházak vezetőivel a tanítási kérdésben. (Sándor Józsefnek átadandó az iskola csomó)

5. Érintkezés a szociáldemokratákkal. Várady ismerteti a K. U. cikkét Tavaszy ref. lelkésztől.²¹

Dr. Kertésszel²² Grandpierre tárgyal.

6. Vidéki dalárdák, olvasóköri szervezése.

Imre Lajossal megbeszéli a titkár, lépjen érintkezésbe Kovács Kálmán és egy [...], tegyen megfelelő indítványt.

7. Flachbarth indítványa.²³

Balogh Arthur valamelyik nap délelőttjén felhívandó. Az elnökség áttanulmányozza az indítványt, azonban nem tartja még időszerűnek, hogy a kérdésben végleges állást foglaljon.

8. Telepések.

Jakabffyhoz fordulni, az ügy mibenállásáról informáljon!

9. Jogügyi bizottság tagjait bejelenti Roth Hugó.

Elfogadtatik, s a megválasztottak értesítendőek.

Fasc. 1, fol. 122, kézírásos fogalmazvány, aláírás nélkül.

5.

Jegyzőkönyv

Felvétel 1925. június hó 12-én az Elnöki Tanács üléséről.

Jelen vannak: dr. gr. Bethlen György, dr. Várady Aurél, dr. Gabányi Imre, dr. Roth Hugó, dr. Deák Gyula.

Elnököl dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket, bejelenti, hogy Ugron István önmagyméltósága megrongált egészségi állapota helyreállítása céljából fürdőre volt kénytelen távozni, s eltávozása idejére az elnöki teendőknek elvégzésével őt bízta meg. Bemutatja a megbízó levelet.

Elnöki Tanács a bejelentést tudomásul veszi.

2. Grandpierre Emil alelnök átiratát Főtitkár bemutatja, melyben alelnöki állásáról lemond.

Elnöki tanács a bejelentést nem veszi tudomásul, és elhatározza, hogy a következő elnöki tanácsi ülésen fog e kérdés felett határozni.

3. Főtitkár bemutatja dr. Jakabffy Elemér jelentését a telepések érdekében a Nemzetek Szövetségénél tett panasz tárgyában.²⁴

Tudomásul vétetik.

4. Főtitkár ismerteti Domahidy Elemér javaslatát, melyben a meg nem alakulható szatmári tagozat bizalmi férfiai jelöli meg.

Elnöki tanács a javaslatot elfogadja, és a javaslatba hozott személyeket értesíti, hogy a megbízatást elvállalni szíveskedjenek.

5. Főtitkár ismerteti Flachbarth Ernő indítványát az utódállamok népkisebbségi kongresszusának tartása ügyében.²⁵ Ezzel kapcsolatban bemutatja Fekete Nagy Béla indítványát, melyben az utódállamok nemzeti kisebbségeivel érintkezést keresve, velük közösen hirdessen irodalmi pályázatot a nemzeti kisebbségeket megillető jogok gyakorlati alkalmazásának és intézményes biztosításának megírására.

Elnöki tanács a tett indítványokat elvileg elfogadja, a kérdést nyilvántartja és tanulmányozás céljából Balogh Arthurnak kiadja.

6. Főtitkár bejelenti, hogy dr. Hajdu István halálával megüresedett elnöki tanácstag helyének betöltésére az elnökség dr. Várady Aurélt javasolja.

Elnöki tanács a javaslatot elfogadja, és Várady Aurélt az Int. bizottságnak megválasztásra ajánlja.

7. Várady Aurél ügyvezető bejelenti, hogy a Kézdivásárhelyen megjelenő Székely Polgár²⁶ című napilap ellen, mely kormánytámogatással súlyos kifogás alá eső magyarelles magatartást tanúsít, intézkedések teendők.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a Háromszék megyei tagozat felkéréndő, hogy a részünkről általa célirányosnak vélt intézkedések megtételére javaslatot terjesszen a központhoz.

8. Főtitkár bemutatja az elnöki tanácsülést követő, Int. bizottsági ülés tárgyszorozatát.

Elnöki tanács tudomásul veszi.

9. Főtitkár bemutatja Pál István szenátor javaslatát, melyben Sándor József kamarai képviselő beszédeinek kinyomatása iránt tesz előterjesztést.

Elnöki tanács kimondja, hogy tekintettel a párt kedvezőtlen anyagi viszonyaira, az előterjesztett indítványt sajnálattal ez idő szerint nem tartja elfogadhatónak.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Fasc. 1, fol. 96-97, gépelt tisztázat, hátlapján kéziratos bejegyzés. „Jkv. Eln. tan. ülés 1925. jún. 12”

6.

Jegyzőkönyv

Felvétel Kolozsvárt, 1925. július 16-án, az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, Sándor József, dr. Grandpierre Emil alelnökök, dr. Várady Aurél ügyvezető elnöki tanácsstag, dr. Gyárfás Elemér, dr. Gabányi Imre elnök tanácsstagok, dr. Deák Gyula főtitkár.

Elnököl: Ugron István, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözölve a megjelenteket, bejelenti, hogy távolmaradását dr. Thury Kálmán kimentette.

2. Elnök bejelenti, hogy a romániai magyar sajtó vállalat rt. megalakult, és szeptemberben a magyarság egységét képviselő terjedelmes napilapot fog megindítani.²⁷

Örömmel tudomásul vétetik.

3. Ügyvezető alelnök felolvassa az Újság című kolozsvári napilap²⁸ beadványát, melyben a közte és a Brassói Lapok között felmerült vitás kérdések eldöntésére választott bíróság összehívását kéri.

Intéző bizottság elhatározza, hogy közli az egymással szemben álló felekkel, hogy a Magyar Párt elnöki tanácsa ezen ügynek az eldöntését oly módon tartja legcélszerűbbnek, hogy a választott bíróságban az Újság szerkesztősége két-két bírót, a Brassói Lapok szerkesztősége ugyancsak két bírót nevezzen meg, a bíróság elnökét pedig saját

kebeléből a Magyar Párt elnöki tanácsa delegálná. Egyúttal felkéri feleket, hogy a választott bíróság ítélethozataláig ezen ügyre vonatkozó mindennemű hírlapi polémiát – mely az egységes magyar ügynek a szempontjából annyira káros hatású – beszüntetni szíveskedjenek.

4. Dr. Várady Aurél ügyvezető ismerteti a közigazgatási törvénnyel kapcsolatos tennivalókat, és egyúttal részletesen referál a dr. Bernády Györggyel folytatott tárgyalásokról, melyeknek lényege egyrészt a szerv. szabályzatnak tagozati beosztásokra vonatkozó megváltoztatására vonatkozik, másrészt pedig a bekövetkezendő választások alkalmával a csúcsai paktum alapján az egyes román pártokkal való esetleges együttműködésre tesz indítványt.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a közigazgatási törvényt magyar nyelvre lefordítja, és felkéri dr. Gyárfás Elemért, hogy annak kinyomtatásáról gondoskodni szíveskedjék.²⁹ Elhatározza továbbá, hogy a tagozatokat köriratban felhívja, hogy a bekövetkezendő választások esetére minden tagozat nevezzen meg egy-egy férfit, aki a községi választások szervezését és vezetését a helyi viszonyoknak megfelelően vezesse, és ugyancsak a köriratban már előre jelzi az elnökség az egyes tagozatoknak, hogy ezen vezető férfit valószínűleg aug. első felében utasítások átvétele céljából a pártvezetőséghez meg fogja hívni.

Bernády indítványára vonatkozólag elnöki tanács megállapítja, hogy a szerv. szabályzat megváltoztatására szükség nincsen, mivel a szabályzat 6. §-a módot ad az egyes tagozatoknak a megfelelő átszervezésre. A választások tartama alatt más politikai pártokkal való együttműködésre vonatkozóan elnöki tanács elhatározta, hogy megbíztatik az elnöki tanács azzal, hogy megfelelő puhatolózás után a szükséges és célszerű intézkedéseket megtegye.

5. Dr. Várady Aurél ismerteti a Flachbarth indítványa következtében tett intézkedéseket.

Tudomásul vétetik.

6. Ügyvezető előterjesztést tesz a folyó hó első felében végbement ügynevezett baccalaureatusi vizsgák általánosan ismert gyászos eredménye következtében az illetékes szakköröknél tett eljárás eredményéről, és a közművelődési szakkbizottság ez ügyben állásfoglalásáról, mihezképest

elnöki tanács a tett intézkedések tudomásulvétele mellett, hozzájárul a közművelődési szakkbizottság vonatkozó javaslatához a maga részéről is helyeselve, hogy a vizsgák eredménye szerint be nem vált rendszer helyett egy, a kor általános közművelődési követelményeivel, valamint a speciális helyzet követelményeivel számoló más rendszer bevezetésére törvényjavaslat dolgoztassák ki a közoktatásügyi kormányhoz [sic!] terjesztés végett, és a törvényjavaslat elkészítésére dr. Gál Kelemen főiskolai igazgatót kéri fel azzal, hogy a munkában segítő társait tetszése szerint válogassa ki, és javaslatát szükséghez képest közölje más szakkörökkel is.

7. Főtítkárral bejelenti, hogy magánforrásból nyert értesítés szerint Kolozsvár város primárja a bekövetkezendő közs. választások ügyében az Országos Magyar Párt vezetőségével tárgyalásokat óhajt folytatni.

Elnöki tanács megbízza dr. Gabányi Imrét és Reményik Károlyt, hogy a kolozsvári tagozat nevében a tárgyalásokat a prímárral felvegyék, és annak eredményéről dr. Gabányi Imre a következő elnöki tanácsülésen jelentést tegyen.

8. Ügyvezető jelentést tesz a Puhl Ignáczné féle hagyaték ügyében tett intézkedésekről.

Elnöki tanács a tett intézkedéseket tudomásul veszi azzal, hogy dr. Moldován Gergely volt egyetemi tanárnak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz azon szíves közreműködéséért, melyet az Ellenzék című lapban, mint a néhai alapító egyetlen élő végrendeleti tanúja az igaz ügy érdekében kifejtett.

9. Ügyvezető bejelenti a kivándorlási akció ellensúlyozására, illetőleg meggátolása céljából tett intézkedéseket.

Tudomásul vétetik.

10. Elnök előterjeszti, hogy a napilapokban mind sűrűbben megjelenő, Budapesten székelő Roth Bankház valutaüzletek lebonyolítására irányuló felhívása aggodalmas méreteket kezd ölteni, és szükségesnek látja erre vonatkozóan a magyar közvéleményt informálni.

Elnöki tanács felkéri dr. Gyárfás Elemért, hogy mint a romániai Bankszindikátus elnöke, erre vonatkozóan megbízható információkat szerezzen be, és a következő elnöki tanácsülésen erről jelentést tegyen. Addig is a kiadandó hivatalos kommunikében tartózkodó magatartásra hívja fel az elnöki tanács romániai magyarságot.

11. Ügyvezető ismerteti Németi Gábor beadványát, melyben a Temesváron megjelenő Iparosok Lapja részére a párt anyagi támogatását kéri.

Elnöki tanács megbízza Gyárfás Elemért, mint a közgazdasági bizottság elnökét, hogy nevezett szerkesztővel a tárgyalásokat felvegye olyan értelemben, hogy van-e lehetőség arra, hogy a pártnak a befolyása a lap szellemére biztosíttassák, és ennek megállapítása után a következő eln. tanácsülésen részletes jelentést tenni szíveskedjék.

12. Ügyvezető ismerteti Gombos Benő beadványát, melyben a Temesváron állítólag megalakítandó párt mozgalmairól tesz jelentést.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a jelentést javaslattétel végett a közgazdasági szakosztálynak adja ki, s egyben felhívja a temesvári tagozatnak figyelmét arra, hogy az esetleges pártmozgalmat megfelelően ellensúlyozza.

13. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy magánforrásból származó értesülése szerint Kolozsváron magyar-román bank név alatt egy pénzüintézet van alakulóban, amelynek már a címe felhívja figyelmünket arra, hogy az alakulandó bank céljairól és az alapítók személyéről közelebbi információkat szerezzünk be.

Elnöki tanács felkéri dr. Gyárfás Elemért, hogy mint a Bankszindikátus elnöke, informálódjék a bank céljaira és az alapítók személyére vonatkozóan, és a következő eln. tanácsülésen tegyen erre vonatkozóan előterjesztést.

14. Sándor József alelnök betérjeszti a csúcsai paktumra vonatkozó terjedelmes memorandumát.³⁰

Elnöki tanács tekintettel az idő előrehaladt voltára és a munka nagy terjedelmére és fontosságára, elhatározza, hogy tanulmányozás végett kiadja az elnöki tanács

tagjainak, és annak érdemben való megtárgyalását a következő elnöki tanácsülésre halassza.

15. Titkár bejelenti, hogy a pártvezetőség hat tagja ellen a Csetri ügyből kifolyólag izgatás vétségében való bűnrészesség miatt a brassói törvényszék vizsgálóbírója a vizsgálatot elrendelte.³¹

Elnöki tanács megütközéssel veszi tudomásul a vizsgálóbíró minden jogi alapot nélkülöző intézkedését, és felkéri dr. Bartha Ignác ügyvédet, mint a jogügyi bizottság tagját, hogy a szabálytalan végzés ellen a vizsgálat alá helyezettnek nevében a felfolyamodást, illetőleg panaszt a brassói törvényszék vádtanácsához adja be.

Több tárgy nem lévén, az elnök megköszönve a megjelenteknek szíves megjelenését, az ülést bezárja.

K. m. f.
Ugron s. k.
elnök
Dr. Deák Gyula s. k.
főtítkár

Fasc. 1, fol. 98-101, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

7.

Jegyzőkönyv

*Felvétetett 1925. augusztus hó 12-én az Országos Magyar Párt
elnöki tanácsának üléséről.*

Jelen vannak: Ugron István elnök, Sándor József, dr. Jakabffy Elemér alelnök, dr. Várady Aurél üv. elnöki tanácsstag, dr. Deák Gyula főtítkár, dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Roth Hugó, gr. Teleki Arctur, dr. Thury Kálmán eln. tanácsstagok, továbbá Balogh Géza mint a Csík vármegyei tagozat, Inczédi Joksmann Ödön mint az Alsófehérvár megyei tagozat kiküldöttei. Elnököl Ugron István, jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1. Elnök az ülést megnyitván, szívélyesen üdvözlővén a megjelenteket, és bejelenti, hogy távolmaradásukat kimentették dr. gr. Bethlen György, dr. Grandpierre Emil.

Tudomásul vétetik.

2. Elnök bejelenti, hogy dr. Grandpierre Emil alelnöki állásáról való lemondását írásban jelentette a pártvezetőségnek. Elnök hálás szavakkal méltatva azokat a nagy érdemeket, amelyeket dr. Grandpierre Emil az Országos Magyar Párt alakulásától kezdve lankadatlan kitartással, önzetlen és nehéz, küzdelmes fáradtsággal szerzett meg, indítványozza, hogy a lemondását az eln. tanács legnagyobb sajnálattal vegye tudomásul, érdemei jegyzőkönyvileg örökíttessenek meg.

Elnöki tanács dr. Grandpierre Emil lemondását érdemeinek hálás elismerése mellett tudomásul veszi, és erről őt külön levélben értesíteni határozza el.

3. *Ügyvezető ismerteti a Brassói Lapok és az Újság között felmerült, és a pártvezetőségnek bejelentett vitás ügyet.*

Eln. tanács elhatározza, hogy miután a Brassói Lapok az Újság által indítványozott választott bíróság döntési jogát nem fogadta el, és előterjesztésében az Országos Magyar Párt int. bizottsága kebeléből kiküldött 12 tagból alakítandó zsűri ítélezése alá óhajtja ezen ügy eldöntését bocsátani, közli az Újság szerkesztőségével a Brassói Lapok ezen indítványát azzal, hogy az ügynek ilyen módon való elintézését a maga részéről is célszerűnek és az ügyfél egyenlőség elvének megfelelőnek találja.

4. *A mezőgazdasági kamarai választások³² ügyében tett intézkedéseket ismerteti dr. Váradí ügyvezető. Dr. Jakabffy Elemér a brassói mezőgazdasági kamarai választások, előkészítését ismerteti. Sándor József ezen ügygel kapcsolatosan a román politikai pártok egymás közti viszonyával foglalkozik. Balogh Géza a Csík vármegyei viszonyokat ismerteti.*

Elnöki tanács a pártvezetőségnek ezen ügyben tett eddigi intézkedéseit jóváhagyva kimondja, hogy a mezőgazdasági kamarai választások ügyét egyes tagozatokra bizza, hogy azok a helyi viszonyoknak megfelelően más politikai pártokkal kollaborálva kövessenek el mindent arra, hogy mentől több magyar képviselő jusson be a kamarába. Egyben felhívja az eln. tanács a tagozatok figyelmét arra, hogy olyan helyeken, hol a magyarok és románok közös listával szavaznak az együttműködés megkötésénél fordítsanak gondot arra, hogy a román listából olyan férfiak nevei, kik a múltban a magyarokkal szemben ellenséges érülettel viseltettek, vagy pedig egyáltalán nem szakemberek, a románok névsorából³³ kihagyassanak. Felhívatnak a választók, hogy szavazási jogukkal mindenütt éljenek. Ezen határozatokról az E. G. E. vezetősége³⁴ is értesítettik azzal, hogy ilyen értelemben tegye meg a megfelelő intézkedéseit az egyes megyei választmányainál.

5. *Az Iparkamarai választások ügyét részletesen ismerteti dr. Gyárfás Elemér.*

Eln. tanács elhatározza, hogy a mezőgazdasági kamarai választások ügyében hozott határozat értelmében fogja az iparkamarai választásokat vezetni, az egész választás irányításával dr. Gyárfás Elemért, mint a közgazdasági szakosztály elnökét bizza meg, és felhívást intéz a marosvásárhelyi, brassói, dévai, kolozsvári, nagyváradi, aradi és temesvári tagozatokhoz, hogy az iparkamarai választások helyi vezetésére 3-5 tagot hozzanak dr. Gyárfás Elemérnek javaslatba, és ezeknek neveit f. hó 25-ig ugyancsak neki jelentsék be.

6. *A közigazgatási választások ügyét részletesen ismerteti az ügyvezető. Bejelentí, hogy a törvény magyar fordítását a Nagyváradon megjelenő Törvények és Rendeletek kiadóhivatalánál megrendeltük, és a Szilágyság kiadóhivatalától annak kivonatos külön lenyomatát beszereztük.*

Elnöki tanács elvben elhatározza, hogy ezen választások alkalmával magyar többségű helyeken önálló magyar listával a teljes küzdelmet felveszi, vegyes vagy kisebbségben levő megyékben pedig a helyi viszonyoknak megfelelően más politikai

pártokkal lehet kollaborálni azon célból, hogy mentől több magyar képviselő jusson be a községi és megyei képviselő testületbe. Egyúttal felhívja az újságok útján a közönség figyelmét arra, hogy a kifüggesztett választói névjegyzékeket pontosan revideálják, és az esetleges visszaélések ellen minden esetben jogorvoslattal éljenek. Megbízta elnöki tanács dr. Gabányi és Váradi eln. tanácstagokat, hogy a közigazgatási választások vezetésére bejelentett tagozati kiküldötteket az előző eln. tanács határozata alapján írják össze, s velük a szükséges tennivalók ügyében beható tanácskozásokat folytassanak, és őket a megfelelő utasításokkal lássák el.

7. A baccalaureatusi vizsgák szünidei tanfolyamok, és ezzel kapcsolatos ügyeket ismerteti kimerítőn Sándor József alelnök. Bejelenti, hogy a szünidei tanfolyamok meg vannak szervezve, s az erre való anyagi fedezet valószínűleg biztosítva lesz a magyar társadalom ismételt áldozatkészsége folytán. Indítványozza, hogy népgyűléseken, mettingeken dokumentáljuk, hogy demokratikus párt vagyunk, és ezen gyűléseken kell előkészíteni a baccalaureatussal kapcsolatos események következtében összehívandó magyarság nagygyűlését. Felhívandók a szülők, hogy a baccalaureatus gyászos eredménye ne csüggesse őket, és gyermekeiket továbbra is itt taníttassák. A szakosztály kidolgozott egy baccalaureatusi törvényjavaslatot, melyet ősszel a parlamentbe benyújtanak. Ugyancsak bejelenti, hogy a partikuláris iskolákra vonatkozóan az egyházak vezetőjével közösen egy javaslatot dolgozott ki. Indítványozza, hogy a tagozatok a királyhoz küldöttséget szervezzenek, és a tagozatok hívassanak fel ezen küldöttségben való önkéntes jelentkezésre. Felolvasa a közművelődési szakosztály határozati javaslatát, mely ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatoltatik.³⁵

Elnöki tanács a Sándor József alelnök által előterjesztetteket tudomásul veszi, és az általa tett indítványokat egyhangúlag elfogadja.

8. Elnök bejelenti, hogy Sándor József alelnök a csúcsai paktum tárgyában terjedelmes memorandumot intézett az elnökséghez. Dr. Gyárfás Elemér indítványozza, hogy az időközben beállott változások folytán az elnökség folytasson tárgyalásokat az Averescu párttal a paktum revíziójának kérdésében, és ezen tárgyalások befejezése után foglalkozzék az eln. tanács a memorandummal, annál is inkább, mert annak esedékessége még ez idő szerint nem állott be.

Eln. tanács Gyárfás Elemér indítványát elfogadja, és felkéri az elnök Önnagyméltóságát, hogy a Néppárt vezérével a határozat értelmében tárgyaljon, és egyúttal megbízta Sándor József elnöklete alatt dr. Gabányi Imrét, dr. Gyárfás Elemért, dr. Roth Hugót, dr. Szele Bélát és dr. Váradi Aurélt, hogy a memorandumot bizottságilag tárgyalják meg, és a következő elnöki tanácsülésen erről részletes jelentést. [sic!]

9. Ügyvezető ismerteti a népkisebbségi konferenciák ügyét. Jakabffy Elemér dr. felvilágosításai után

eln. tanács a jelentést tudomásul veszi.

10. Ügyvezető ismerteti a kalotaszegi elnökválság kérdését.

Eln. tanács elhatározza, hogy a tagozattól beszerzendő részletes információ után a következő eln. tanács ülésben fog ezen kérdéssel foglalkozni.

11. Balogh Géza ismerteti a Csík vármegyei tagozat viszonyait.

Tudomásul vétetik.

12. Dr. Gyárfás Elemér bejelenti a magyar–román bank alakulása, valamint a budapesti Roth bankház ügyében beszerzett információit.

Tudomásul vétetik.

13. Ügyvezető ismerteti a szászrégeni tagozat beadványát, melyben a megyei jégkárosultaknak a kormány részéről való kártalanítását kérelmezik.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a szászrégeni tagozat magyar támogatással megválasztott néppárti képviselője Goga Oktávián útján fogja a kérést a kormányhoz juttatni, és felkéri arra, hogy a kérést a kormánynál támogassa.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Fasc. 1, fol. 102-105, gépelt tisztázat, összefűzött. Hátlapján pecsét és kéziratos bejegyzés: „Eln. tan. ülés jkv. 1925. aug.12”

8.

Jegyzőkönyv

*Felvéetett 1925. október hó 7-én az Országos Magyar Párt
elnöki tanácsának üléséről.*

Jelen vannak: Ugron István elnök, gr. Bethlen György, Sándor József alelnökök, Várady Aurél dr. ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, Ferenczy Géza, dr. Gyárfás Elemér, dr. Roth Hugó eln. tanácsstagok.

1. Elnök üdvözölve a megjelenteket, az ülést megnyitja, és részletes beszámolót ad a stockholmi és genfi konferenciáról, melyeken személyesen részt vett.

Eln. tanács az elnök jelentését hálás köszönetének kifejezése mellett tudomásul veszi.

2. Sándor József ismerteti a tanügyi sérelmeket és az érettségi vizsgával kapcsolatos tennivalókra vonatkozóan, tesz előterjesztést, különösen a szegény sorsú tanulók részére begyűlt összegnek mikénti felhasználása tárgyában.

Elnöki tanács a jelentést tudomásul veszi, és a szükséges intézkedések megtételével a közművelődési szakosztályt megbízza.

3. Gyárfás Elemér részletes jelentést tesz az iparkamarai választások eredményéről. Indítványozza, hogy a választott iparkamarai tagokat az Országos Magyar

Párt közgazdasági szakosztályába tagokul felvétessenek. Bejelenti, hogy a kisiparosok országos szervezésére a szükséges lépések megtétettek.

Elnöki tanács a jelentést tudomásul véve, meghatalmazza a közgazdasági szakosztály elnökét, hogy az iparkamarai választott tagokat a szakosztály tagjai közé meghívja.

4. Közigazgatási választások előkészítését részletesen ismerteti dr. Váradi Aurél ügyvezető.

Elnöki tanács a jelentést tudomásul véve elhatározza, hogy a magyar sajtó átiratban felkérendő a választópolgárság egyetemes felhívására, hogy a választói névjegyzékeket a legnagyobb gondossággal ellenőrizzék, és a fellebbezések mintáját az újságokban leközzöljék. A tagozatok felszólítandók, hogy az elkészült választói névjegyzékekből pontos kimutatást készítsenek úgy a magyar, mint a más nemzetiségű választókról szám szerint és nemzetiség szerint, és a magyar választóknak a számát táviratilag jelentsék a központnak, úgyszintén jelentést tegyenek arról is, hogy melyik román pártnak van kilátása a községi választások alkalmával a szavazatok többségének elnyerésére.

5. Elnök bejelenti, hogy dr. Deutschek Géza, a kalotaszegi tagozatnak a titkára azon kéréssel fordult az elnökséghez, hogy a Lepadatu miniszterrel folytatott megbeszélésekről úgyszintén a neki átadott kisebbségi követelésekről az elnöki tanács előtt személyesen jelentést tehesen.

Elnöki tanács elhatározza, hogy dr. Deutschek Géza előterjesztését meghallgatja.

6. Dr. Deutschek Géza részletesen ismerteti a megbeszéléseknek az előzményeit, megindokolja azon álláspontot, melyet ezen megbeszélések alkalmával képviseltek, és bemutatja a miniszternek írásban átadott memorandumot.

Elnöki tanács Sándor József, Bethlen György és dr. Váradi Aurél bizottsági tagokból álló véleményező bizottságnak jelentéstétel végett kiadja a memorandumot. Egyben megállapítja, hogy a memorandum választási paktum kötésre alkalmas alapnak nem tartja, és erről a memorandumot aláírókat az ezen jegyzőkönyvhöz csatolt átiratban értesíti.³⁶

7. A csucsai paktum ügyét ismerteti ügyvezető. Elnök bejelenti, hogy e hónap második felében tárgyalni fog ezen ügyben Averescu tábornokkal, addig is Gyárfás Elemér illetékes helyen elő fogja készíteni ezen tárgyalást.

Elnöki tanács a bejelentést tudomásul veszi azzal, hogy a paktum revidálására vonatkozó pontok precizíroztatandók.

8. A kivándorlás ügyében beadott jelentést ismerteti ügyvezető.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a képviselők és szenátorok kéressenek fel, hogy a szerintük legalkalmasabb módon hassanak oda a kormánynál, hogy a kivándorlási ügynökségeknek adott újabb koncessziók visszavonassanak, és hívják fel a kormány figyelmét arra, hogy a kivándorlási törvénybe ütköző intézkedések az állam egyetemes érdekeit veszélyeztetik.

9. Ügyvezető ismerteti az aradi Magyar Újság ügyét.

Elnöki tanács elhatározza, hogy az aradi Magyar Újság kiadóhivatala felszólítandó, hogy a lapterjesztés érdekében megtett intézkedései ellen felhozott kifogások

lehetőleg a többi tagozatok területén működő lapvállalatok érdekeinek figyelembevételével megszüntessenek.

10. Ügyvezető ismerteti a kézdi-orbai tagozat beadványát a párt hivatalos lapjának átvétele ügyében.

Elnöki tanács kimondja, hogy egy hivatalos lap alapítása a pártnak oly nagyarányú anyagi megterhelésével járna, melyre ez idő szerint képtelen, az indítványt nem fogadja el.

11. Ügyvezető az orsz. nőegyesületek kongresszusának ügyét ismerteti.

Elnöki tanács úgy határoz, hogy a nőegyletek kongresszusi kívánságai precizírozásánál a Magyar Párt igyekezzék befolyását érvényesíteni.

12. Ügyvezető ismerteti az Erdélyi Kárpát Egyesület beadványát.

Elnöki tanács megbízza ügyvezetőt, hogy az EKE igazgatóságával lépjen érintkezésbe, és a következő elnöki tanácsülésen tárgyalásainak eredményéről jelentést tegyen.

13. Főtitkár ismerteti e Nemzeti Párt főtitkárával folytatott megbeszéléseit.

Elnöki tanács a jelentést tudomásul véve, ratifikálja az elnöknek az Ellenzék napilapban tett nyilatkozatát,³⁷ és felhatalmazza a további megbeszélések folytatására.

14. Ügyvezető bejelenti, hogy az Arad megyei és Bihar megyei, még ez idő szerint meg nem alakult tagozatok alakuló gyűléseikre központi kiküldötteket kérnek.

Elnöki tanács az Arad és Bihar megyei magyarság megmozdulásáról tanúskodó jelentést örömmel fogadván, az alakuló üléseken magát képviseltetni kívánja, s a Nagyváradon tartandó alakuló gyűlésen leendő képviselőre dr. gr. Bethlen György alelnök vezetése mellett dr. Roth Hugó és dr. Willer József tagokat, az Aradon tartandó ülésen leendő képviselőre pedig gr. Teleki Arctur vezetése mellett ügyvezetőt és Gombos Benő tagtársat kéri fel.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula

főtitkár, jegyző

Fasc. 1, fol. 106-107, gépelt tisztázat, összefűzött. Hátlapján pecsét és kézírásos bejegyzés: „Eln. tan. ülés jkv. 1925. okt. 7”

9.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvárt, 1925. okt. 31-én Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.*³⁸

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr. gr. Bethlen György alelnök, dr. Váradi Aurél ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, továbbá dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Roth Hugó, dr. Thury Kálmán elnöki tanácsstagok. Egyes konkrét ügyekben megadandó felvilágosítások végett megjelentek az egyházak részéről: Nagy Károly ref. püspök, Balázs András kanonok és Kovács Kálmán püspöki titkár; a tagozatok képviselőiben pedig Balogh Géza és dr. Wass Béla.

Elnökül Ugron István elnök, a jegyzőkönyvet vezeti dr. Deák Gyula főtitkár.

1. Elnök üdvözölve a megjelenteket, az ülést megnyitja és bejelenti, hogy távolmaradásukat kimentették Sándor József és dr. Jakabffy Elemér alelnökök, úgyszintén gr. Teleki Arctur eln. tanácsstag.

Tudomásul vétetik.

2. Elnök sajnálattal konstatálja, hogy a legutóbbi elnöki tanácsülésről indiszkrétió folytán olyan tudósítások jelentek meg az egyes napilapokban, amelyeknek a jövőben semmi körülmények közt nem szabad.³⁹ Tekintettel a mai ülés tárgysorozatának nagy fontosságára felkéri a megjelenteket, hogy az ülés tárgysorozatáról, illetőleg annak határozatairól csak a hivatalos kommuniké adassék ki a nyilvánosság számára,⁴⁰ egyébként az ülés lefolyásáról semmiféle nyilatkozat ne tétessék.

Elnöki tanács az elnök bejelentését sajnálattal veszi tudomásul és az indítványát egyhangúlag elfogadja.

3. Elnök bejelenti, hogy a tárgysorozat következő pontja állásfoglalás a közíg. választások alkalmával tanúsítandó magatartás kérdésében. Hangsúlyozva a kérdés nagy fontosságát behatóan ismerteti a jelenlegi politikai helyzetet, bejelenti, hogy kollaborációra irányuló megkereséseket kapott a Magyar Párt az egyes román pártoktól, megbeszéléseket folytat az elnökség a többi kisebbségek képviselőivel. Részletesen ismerteti ezen megbeszéléseknek anyagát, különösen a szászokét. Bejelenti elnök, hogy az averescánusok a csúcsai paktumot teljes egészében érvényben levőnek tekintik, revízióját nem tartják szükségesnek, csak annak interpretálását. Elnök a revízió feltétlen szükségszerűségét hangsúlyozza és indítványozza, hogy a revízió részletes előkészítésére és kidolgozására bizottság küldessék ki, és ezen bizottságba gr. Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér és dr. Szele Béla választassanak be.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a csúcsai paktum mielőbbi revíziója keresztül viendő és elnök indítványát egyhangúlag elfogadja.

Elnök bejelenti, hogy az Avarescánusoktól a közíg. választásokra vonatkozólag külön ajánlat nem érkezett, valószínűnek tartja, hogy még ők sem határoztak abban a kérdésben, hogy önálló pártlistával, vagy pedig a liberálisokkal együtt fognak a választási küzdelemben résztvenni.

A Román Nemzeti Párt felvette az érintkezést a Magyar Párttal. Félhivatalos megbeszélések folytak a Magyar Párt képviselőjében Sándor József, gr. Bethlen György, Gyárfás Elemér és a Román Nemzeti Párt között. Elismeri elnök, hogy a Román Nemzeti Párt a magyarság és szászág előtt népszerű, de mivel a Nemzeti Párt regionalista lévén, egyedül kormányra alig kerülhet, csak a regáti Parasztpárttal együtt, mellyel már ez idő szerint is politikai paktumban van, ez utóbbi pedig nem lévén polgári párt, hanem kommunista ideákkal telített, egyáltalán nem lenne kívánatos és célszerű, hogy a Magyar Párt egy ilyen politikai párttal kollaboráljon.

Elnök bejelenti, hogy Sándor József alelnök határozottan a Nemzeti Párttal való kollaboráció mellett foglal állást és felolvastatja Sándor Józsefnek erre vonatkozó leveleit és a Nemzeti Párt elnökével folytatott megbeszéléseiről szóló jelentését.

Dr. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy a Nemzeti Párt vezetőségével ő is folytatott bizonyos megbeszéléseket, sőt nemcsak a közíg. választásokra vonatkozóan, hanem egy általános politikai paktum megkötésére is. A Nemzeti Párt vezetői felajánlották, hogy városokban, hol a magyarság többségben van a paritásnak megfelelően egyéb helyeken, pedig az aránynak megfelelő helyek biztosítására tettek ajánlatot.

Bethlen György gr. dr. Hategan Emil nemzeti párti politikussal tárgyalt, aki ugyancsak a fenti paritásos és aránylagos megállapodásra tett ajánlatot és kijelentette, hogy a fenti paritásnak az elvéből a román presztízskérdés szempontjából sem tehetnek engedményeket.

Ismerteti elnök a román Liberális Párt ajánlatát, felolvastatja az utóbbi elnökségi értekezletről készített feljegyzéseket, úgyszintén a Bernády-Constantinescu féle megbeszélésre hozott elnökségi határozatokat és utasításokat. Bejelenti, hogy ezen utasítások alapján Bernády György, gr. Toldalaghy Mihály és gr. Teleki Arctur Constantinescuval felvették az érintkezést, vele részletes eszmecsereét folytattak,⁴¹ melyre vonatkozóan Bernády ez ideig az elnökségnek jelentést nem tett, ellenben Toldalaghy Mihály részletesen beszámolt a tárgyalások eredményéről. Elnök felolvastatja Toldalaghy Mihály részletes jelentését. Ezen jelentésben foglaltak alapján az elnökség elkészítette a kormánynak átnyújtandó memorandumot, melyet ügyvezető egészében felolvas. Bejelenti elnök, hogy a kormány kérte ezen memorandum f. év november 1-ig való benyújtását.

Elnöki tanács behatóan megtárgyalva az ügyet, az egyházak képviselőinek, valamint a jelenlevő összes elnöki tanácsstagoknak hozzászólása után a kormánynak átnyújtandó memorandum szövegét elfogadja és elhatározza, hogy a memorandum Váradi dr. útján még a mai nap folyamán személyesen átadatik a jelenleg Kolozsvárt tartózkodó dr. Bernády Györgynek, aki felkérte, hogy gr. Toldalaghy Mihállyal és gr. Teleki Arcturral érintkezésbe lépve ezen memorandum alapján a további esetleges tárgyalásokat ad referendum jelleggel a kormány képviselőjével tovább folytathatják. Ezen határozatról fent nevezettek írásban értesítendőek.

Elnöki tanács kimondja általánosságban, hogy a közig. választásokat politikai jellegű aktusnak tekinti, kivéve a falusi községekben megejtendőket, melyeknek elintézését a tagozati elnökségnek irányítása mellett közvetlenül az érdekelt községekre bízta. A megyei és városi választások vezetését és irányítását az Orsz. Magyar Párt fenti határozata alapján önmagának tartja fenn.

Elnök felkéri az elnöki tanács tagjait, hogy tekintettel a kérdés nagy fontosságára egyenként nyilvánítsák véleményüket arra vonatkozóan, hogy a közig. választásokon a magyarság önálló listával, kisebbségi listával vegye fel a küzdelmet, vagy pedig kollaboráljon-e román politikai párttal, s ha igen, akkor melyikkel? Ügyvezető ismerteti az erre vonatkozóan ez ideig beérkezett tagozati véleményes jelentéseket, mely szerint a nagybányai tagozat politika mentes közös listával, a Hunyad megyei tagozat a Nemzeti Párttal, az erzsébetvárosi tagozat a Nemzeti Párttal és a szász kisebbséggel, a besztercei tagozat a szász kisebbséggel és esetleg a Nemzeti Párttal, a szászfürdői tagozat a Nemzeti Párttal és a szász kisebbséggel, a szászvárosi tagozat a Nemzeti Párttal, az aradi tagozat esetleg a Nemzeti Párttal, de semmi esetre sem a liberálisokkal, algyógyi tagozat a Nemzeti Párttal, a kolozsi tagozat a Nemzeti Párttal, a Szilágy megyei tagozat, Kisküküllő megyei, szatmári, nagyváradi, úgyszintén a Csík megyei, Udvarhely megyei és Háromszék megyei tagozatok önálló kisebbségi listával, a brassói tagozat pedig városi román-szász-magyar listával óhajtja felvenni a választási küzdelmet.

dr. Thury Kálmán részletesen ismerteti a Bihar vármegyei politikai helyzetet és azokat a tárgyalásokat, amelyeket egyesek különböző politikai pártokkal úgyszintén a zsidóság és a munkásság képviselőivel folytattak. Bejelenti, hogy megbízható helyről nyert értesülése szerint a Bihar megyei kommunisták választási megegyezést kötöttek a Román Nemzeti Párttal és arról is értesült, hogy a Nemzeti Párt a Parasztpártnak azon forradalmi ízű programját, hogy „ki-ki csak azt a földet kapja, amit maga megmunkálni képes”, magáévá tette. A Liberális Pártnak és Averescánusoknak Bihar megyében talajuk, nincsen, ezért azt indítványozza, hogy *önálló listával*⁴² menjünk a választási küzdelembe, természetesen a *zsidóság és a munkássággal*⁴³ kollaborálva, ez azonban ő szerinte ne zárja ki annak a lehetőségét, hogy a román pártokkal egyesek ez idő szerint még további tárgyalásokat folytathassanak.

dr. Gyárfás Elemér szerint nem az a fontos, hogy milyen előnyökkel kecsegtetnek a különböző román pártok, hanem az, hogy milyen retorzióktól kell tartani a magyarságnak. Ezért ő is azon a nézeten van, hogy *önálló kisebbségi listával*⁴⁴ vegyük fel a választási küzdelmet. Ez idő szerint azonban nem tartja célszerűnek, hogy az eln. tanács már ma véglegesen döntsön az állásfoglalás tekintetében, mert aggodalommal vannak, hogy a választásokig terjedő időt egyesek a magyarság politikai bomlási folyamatának megindítására használhatnák fel. Az elnöki tanács a maga részére elvileg leszögezheti álláspontját, azonban a választóközönség részére nyilatkozatot ne tegyünk, utasításainkat még ez idő szerint ne adjuk ki. Legfontosabbnak tartja a választásokkal kapcsolatosan a magyarság intenzív

megszervezését, indítványozza, hogy a választások vezetésével megbízandó központi kiküldött a tagozatokkal külön-külön tárgyalásokat folytasson a taktikai kérdésekre vonatkozóan. Véglegesen dönteni csak akkor célszerű, amikor a választások hat napja már kivan tűzve. A tárgyalások a többi politikai pártokkal tovább folytatandók, a szászokkal a megegyezés okvetlenül precizírozva írásba foglalandó. Hangsúlyozza a mai eln. tanácsüléséről kiadandó kommuniké megszerkesztésének nagy fontosságát, mely a választóközönség megnyugtatóra kell, irányuljon, de egyúttal buzdítóan is kell, hasson a további aktivitás tekintetében.

Gr. Bethlen György szerint a román politikai pártok között sem alakult ki a helyzet annyira, hogy a Magyar Párt határozni tudna abban a kérdésben, hogy kollaborálhat-e a választások alatt valamely román párttal. A nemzeti párt paritásos ajánlata a magyarság szempontjából elfogadhatatlan a szocialistákkal való tárgyalásoknál nagyon ügyelnünk kell, hogy a kom-munisták teljesen kizárassanak, a többi kisebbségekkel való tárgyalásokat pedig okvetlenül írásba kell foglalni. Ezen szempontok mérlegelése után indítványozza, hogy *önálló kisebbségi választási listával*⁴⁵ menjünk a küzdelembe, esetleg hagyjunk nyitva ajtót egy olyan megállapodásnak, mely politikamentes, pártok feletti választási listával venné fel a küzdelmet.

Dr. Gabányi Imre szerint elsősorban magunkkal kell tisztába jönni, hogy tulajdonképpen mi a magyarságnak az álláspontja ezen kérdésben. Ezért indítványozza, hogy ezen fontos kérdésben való döntés céljából azonnal hívassák össze az int. bizottság.

Most csak arra vonatkozóan tárgyaljunk, illetőleg határozzunk, hogy az int. bizottság előtt ezen fontos kérdésben milyen álláspontot foglaljunk el. Szerinte a nemzeti párt regionalista lévén, nem kormányképes, tehát semmi értelme sincs a velük való együttműködésnek. A Liberális Párt a jelenlegi hatalmon levő párt, melynek módjában van teljesíteni kisebbségi követeléseinket és ezért, ha kényszerhelyzetben valamely román párttal választási paktumot kötnénk, akkor ez csak a *Liberális Párt*⁴⁶ lehet. Indítványozza, hogy a tagozati elnököket egyenként hívjuk be bizalmas megbeszélésre és ennek megtörténte után hívassék össze az int. bizottság, mely nemcsak a szerv. szabályzat szerint, hanem a tagozatokkal való közvetlen érintkezés folytán is egyedül hivatott ezen kérdésben dönteni.

Balázs András szerint kritikus helyzetünkben nagyon meggondoltaknak és óvatosaknak kell lenni, számolnunk kell azzal a retorzióval, amelyet ellenünk a mellőzött román pártok alkalmazhatnak. A csúcsai paktum lehetne az a villámhárító, mely ürügyül szolgálhatna arra, hogy újabb paktumokba ne menjünk bele. Nem tartja célszerűnek a liberálisokkal bármiféle egyezséget kötni, mert nagyon kell ügyelni az önállóságunkra, és aggodalmi vannak a tekintetben is, hogy a különböző román pártokkal való tárgyalásokban a mi hátrányunkra ragadtatjuk el magunkat. Szükségesnek tartja ő is a magyarság intenzív megszervezését és központi kiküldöttnek a tagozatokkal való közvetlen érintkezését. Mindezeknek a

figyelembevételével indítványozza, hogy *önálló kisebbségi listával*⁴⁷ vegyük fel a küzdelmet.

Dr. Roth Hugó szerint politikai erkölcselenség lenne azt a Liberális Pártot támogatni, amely a magyar kisebbséggel szemben a legsúlyosabb politikai brutálisításokat követte el. Az Avarescu pártnak Erdélyben talaja nincsen és a csúcsai paktum a közigazgatási választásokat illetően szerinte szabad elhatározásában nem korlátozhatja a Magyar Pártot. A Nemzeti Párt megfeledezett teljesen a gy.fehérvári határozatokról, részükről állandó sajtótámadásnak vagyunk kitéve, szítják ellenünk mindenütt a gyűlöletet, túlzó sovíniszták. Mindezek figyelembevételével azt indítványozza, hogy a kisebbségekkel keressük a megegyezést és *önálló kisebbségi listával*⁴⁸, vegyünk részt a választásokon. Bejelenti, hogy a választási névjegyzékek ellen beadandó fellebbezések elintézésével megbízott járásbíró olyan súlyos visszaéléseket követett el, melyeknek alapján fegyelmi feljelentés megtételét látja szükségesnek. Elnök felszólítására a fegyelmi feljelentés elkészítését elvállalja.

Elnök indítványozza, hogy a zsidóság és a szocialisták képviselőivel a választásoknál tanúsítandó magatartás kérdésében a kollaborálásra vonatkozóan az érintkezés felvétessék és erről a tagozatok mihez tartás végett értesíttessenek.

Helyesléssel elfogadtatik elnök indítványa:

„Elnöki tanács beható tárgyalás után, melyben a megjelent tagozati képviselők, úgyszintén az egyházak képviselői is részt vettek, az alábbi és a sajtó útján is közlendő határozatot hozza:

A politikai helyzet még nem fejlődött oda, hogy az eln. tanács mérlegelés tárgyává tehesse az elhatározásnál irányadó azon összes szempontokat, melyek a pártközi együttműködés tekintetében a teljesen kialakult és végleges állásfoglalást eredményezhetik. Mindazonáltal minden eshetőségre biztosítani kívánva a választásoknak a magyar nemzeti kisebbségre kedvező eredményét, felhívja az eln. tanács a tagozatokat, hogy a magyar választóközönség intenzív felvilágosítása mellett már most készítsék el a lélekszámarányra figyelemmel a városi és megyei választásokra a magyarság önálló jelölő listáját. Kívánatosnak tartja, hogy erre az önálló magyar listára helyenként a többi kisebbségek illetékes reprezentánsai is arányos számban felvétessenek. A mielőbb összeállítandó városi és megyei jelölő listák a központi elnökséghez hozzájárulás céljából felterjesztendők. A falusi községek választásaira a pártközpont befolyást gyakorolni nem kíván, s azok irányítását a tagozatokra bízza. Az elnöki tanács hangsúlyozza, hogy a pártfegyelem és a veszélyeztetett nagy érdekek iránti érzékükről most kell tanúságot tenniük a Magyar Párt tagozatainak és összes tagjainak. Felhívja ezért őket, hogy helyezték az ügyet teljes bizalommal a pártközponti vezetőségének kezébe, s a központi intézkedések megtétele előtt helyi megállapodásokat ne létesítsenek, hanem az erre irányuló megkereséseket nyomban utalják a párt központi elnökségéhez.”

*Elnöki tanács kimondja, hogy elvileg*⁴⁹ *az önálló lista alapján veszi fel a választási küzdelmet. Felhatalmazza azonban az elnököt, hogy a többi kisebbségek, különösen a szászok képviselőivel további tárgyalásokat folytathasson, és megállapodásokat létesít-*

hessen a városonként és megyénként a magyarságot megillető arányszámokra vonatkozólag is. Elnöki tanács felhatalmazza az elnökséget, hogy a tagozatok elnökeit, vagy azok helyetteseit turnusonként bizalmas megbeszélésre és utasítások átvételére behívja, a választásoknak az irányításával a központ részéről dr. Várady Aurélt és dr. Gabányi Imrét bízva meg. Az általános irányítás után a tagozatok községenként megszervezendők a tagozati elnökségek útján. Aradi szervezkedésre Jakabffy Elemér dr., a Szatmár megyeire dr. Roth Hugó küldetik ki, a Háromszék megyei, Udvarhely- és Csík megyei tagozatok megszervezéséről az elnökség fog intézkedni.

4. A romániai német kisebbség képviselőivel folytatott tárgyalások lefolyását ismerteti elnök.

Elnöki tanács kívánatosnak tartja a német kisebbséggel való kollaborációt, elhatározza, hogy ahol a magyarság a németiséggel együtt többséget alkot, a választási küzdelmet közös listával fogja felvenni; a lélekszám aránynak megfelelően, előzetesen megállapítandó a kvóta. Elnök felhatalmaztatik, hogy a tárgyalásokat tovább folytassa, és kötelező megállapodásokat létesíthessen.

5. A genfi kisebbségi konferencia lefolyásáról Balogh Arthur dr. írásbeli jelentését ismerteti főtitkár.

Tudomásul vétetik és a magyarság képviseletében a konferencián részt vett dr. Balogh Arthur és dr. Jakabffy Elemér kiküldötteknek az elnöki tanács jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

6. A kivándorlás ügyében beterjesztett kijelentést ismerteti főtitkár.

Kiadatik dr. Bernády György képviselőnek, hogy alkalmas időben, a parlamentben, interpelláció formájában előadja, egyúttal az Aradi Magyar Újságban megjelent kivándorlási hirdetemény közzététele miatt az aradi tagozat elnökségénél megfelelő lépések teendők.

7. Főtitkár bejelenti, hogy a párt hivatalos helyiségeit a lakáshivatal elrekvirálta.

Az elnöki tanács a rekvirálást nagy megütközéssel vette tudomásul annál is inkább, mert ez oly időben történt, amikor a pártnak a közigazgatási választásokban reá váró hivatása eddigi helyiségeinek háborítatlan birtoklását a nyugodt munka nélkülözhetetlen feltételének tartja. Megbízta az elnökséget, hogy a szükséges intézkedéseket illetékes helyen tegye meg.

8. Főtitkár ismerteti az erd. ref. egyházkerület beadványát a szilágykövesdi elemi iskola bezárása tárgyában.

Elnöki tanács a parlamentben való interpellálás céljából Sándor József képviselőnek adja ki.

9. Tárgyaltatik a szászvárosi tagozat beadványa a Kún kollégium imatermének elvétele tárgyában.

A parlamentben való interpellálás céljából Sándor József képviselőnek adatik ki.

10. Tárgyaltatik a csernátfalusi tagozat beadványa iskola bezárási és más sérelmezett ügyekre vonatkozóan.

Interpellálás céljából dr. Bernády Györgynek adatik ki.

11. Főtitkár bejelenti, hogy Lázár László Hunyad megyei tagozati elnök a kényszerbérletre vonatkozóan indítványt terjesztett elő.

A közgazdasági bizottság elnökének javaslata alapján az indítvány Zima Tibor kamarai képviselőnek adatik ki a szükséges intézkedések megtétele céljából.

12. Tárgyaltatik Ugron Zoltánnak a Székely Közélet című sajtóorgánumban közzétett indítványa.⁵⁰

Elintézés céljából dr. Gyárfás Elemérnek, mint a Közgazdasági szakosztály elnökének adatik ki.

13. Bejelentetik a Kisküküllő megyei tagozat javaslata, a megyei és városi tanácsstagok kijelölésére.

Tudomásul vétetik.

14. Dr. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy a Kisküküllő vármegyei tagozat f. év. nov. hó 15-én Dicsőszentmártonban közgyűlést tart, melyre két központi kiküldött kijelölését kéri.

*Tudomásul vétetik azzal, hogy a központi elnökség a gyűlésen képviseltetni fogja magát.*⁵¹

Több tárgy nem lévén, elnök az ülésen megjelenteknek szíves közreműködésükért köszönetet mondva, az ülést bezárja.

Kmf.

Ugron s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár jegyző

Fasc. 1, fol. 109-117, gépelt tisztázat, összefűzött. Hátlapján pecsét és kézírásos bejegyzés: „Eln. tanács ülés jkv. 1925. okt. 31.”

10.

Jegyzőkönyv

Felvétel Kolozsvárt, 1925. december 16-án, az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.

Jelen vannak: dr. gr. Bethlen György alelnök, dr. Váradi Aurél ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, dr. Gabányi Imre és dr. Roth Hugó elnöki tanácsstagok.

Elnökök: dr. gr. Bethlen György, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

1. Elnök üdvözlőlvén a megjelenteket, bejelenti, hogy távolmaradásukat kimentették Ugron István elnök, dr. Ferenczy Géza, gr. Teleki Arctur és dr. Thury Kálmán elnöki tanácsstagok. Bejelenti továbbá, hogy az elnök úr Őexcellenciája,

mint az erdélyi ref. egyházkerület főgondnoka, az egyházi panaszok tárgyalására hivatalosan Genfbe utazott.

Tudomásul vétetik.

2. Elnök bejelenti, hogy a f. hó 17-ére kitűzött int. bizottsági ülést az elnökség, tekintettel, a kormánnyal folyamatban levő nagyfontosságú tárgyalásokra, időszereültlenség okából, később meghatározandó időpontra halasztotta el. Kéri az elnöki tanács utólagos jóváhagyását.

Elnöki tanács az Int. bizottsági ülés határnapjának elhalasztását egyhangú helyesléssel jóváhagyja.

3. Főtitkár bejelenti, hogy dr. Grandpierre Emil az Országos Magyar Párt v. ügyv. alelnöke a magyar állampolgárságot megszerezvén, az országból véglegesen eltávozott.

Sajnálattal tudomásul vétetik.

4. Főtitkár bejelenti, hogy Szathmári Ákos, a párt pénztárnoka, egyéb irányú elfoglaltságára való hivatkozással, már korábban benyújtott lemondását megismételte. Az elnökség a pénztárnoki teendők ideiglenes ellátásával dr. Hankó Jánost, a kolozsvári Takarékpénztár Rt. tisztviselőjét bízta meg és felkérte dr. Szatmári Ákost, hogy a pénztárt az ellenőrök közreműködésével, a megbízott pénztárnoknak adja át.

Főtitkár indítványozza, hogy Szatmári Ákos v. pénztárnoknak fáradságos és eredményes nagy munkásságáért az elnöki tanács jegyzőkönyvi köszönetet szavazzon.

Elnöki tanács a tett intézkedést tudomásul veszi, és Szathmári Ákosnak önzetlen eredményes munkásságáért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

5. Főtitkár bejelenti, hogy a párt anyagi ügyeiben nemcsak, hogy javulás nem állott elő, hanem az újabb időben történt gyakori kiküldetések költségei a párt anyagi helyzetét a lehető legkedvezőtlenebbül befolyásolták. Jelenti, hogy a tagozatok kb. 100–200 ezer lej hátralékban vannak a jövő évre. Roth Hugó a községeknek népirodák útján való megszervezésével véli a párt anyagi ügyeit rendezhetőnek. Ezen ügyben már érintkezésbe lépett gr. Teleki Arcturral, és részletes indítványát írásban fogja benyújtani. Egyben felhívja a párt vezetőségének figyelmét arra, hogy egyes tehetősebb magánszemélyeket, kik a politikai életben aktív részvételre nem hajlandók, külön kell felszólítani, hogy a pártot jelentősebb összeggel támogassák.

Elnöki tanács a tett bejelentéseket tudomásul veszi, és dr. Roth Hugó indítványát elfogadja.

6. Dr. Asztalos Kálmán, mint a „Hangya” központi kiküldöttje, részletesen ismerteti a gazdasági és hitelszövetkezeteknek, továbbá a fogyasztási szövetkezeteknek jelenlegi jogi helyzetét, és rámutat azokra a veszélyekre, melyek a szövetkezeteket a most benyújtott szövetkezeti törvénytervezet törvénnyé válása esetén érhetik. Bejelenti, hogy ezen ügyben a kormányhoz intéztek már egy memorandumot, és most arra kéri a Magyar Párt elnöki tanácsát, hogy a kormánnyal jelenleg folyamatban levő tárgyalások anyagába az általuk beadott memorandumban foglalt

kívánalmakat a Magyar Párt tegye magáévá és mint kisebbségi követelményeket érvényesítse. A memorandumnak egy példányát közvetlenül a tárgyaló bizottsághoz Bukarestbe, másik példányát pedig a központi pártvezetőségnek postafordulattal meg fogja küldeni.

Elnöki tanács dr. Asztalos Kálmán bejelentését tudomásul veszi, az előterjesztett kérését elfogadja és a memorandum beérkezése után fogja a kormánnyal tárgyaló kiküldötteit értesíteni, hogy a tárgyalások anyaga a szövetkezetek kívánságaival egészítsék ki.

7. Főtitkár ismerteti a Magyar Párt szervezkedési mozgalmait, örömmel jelenti, hogy a nyáradszeredai tagozat elnöke arról értesített, hogy a tagozathoz tartozó községekben a szervezkedési munkálatok a befejezéshez közelednek, és a magyar lakosságnak cca. 96%-a meg is van szervezve. Sajnálattal jelenti be előadó, hogy Háromszék megyében nyomasztó hangulat uralkodik, amelyre valamely örvendesebb befolyást Sándor József alelnök képviselőnek f. hó 28-ra tervezett képviselői beszámolója gyakorolhat. A Torda vármegyei tagozat szervezkedési munkálatai is részben hatósági akadályok támasztása, részben a jelenlegi vezetőségnek nem elég nagy fokú agilitása miatt, nehézkesen haladnak előre. A dévai tagozat jelentése szerint a hatóságok nehézségeket támasztanak a szervezkedési munkálatok, különösen a taggyűjtések ellen. Örömmel jelenti előadó, hogy a határszéli zónában, Nagykárolyban, a tagozat alakulására az engedély megadatott, és a f. hóban kitűzött alakuló közgyűlésre, a központ képviselőjére Bölönyi Zoltánt, a Szilágy vármegyei tagozat ügyvezető alelnökét kértük fel.

Főtitkár jelentése tudomásul vétetik azzal, hogy a szervezkedési munkálatokkal szemben támasztott hatósági atrocitások orvoslása céljából szükséges lépéseket az elnökség saját hatáskörében tegye meg.

8. Ügyvezető előterjesztést tesz arról, hogy az évi közgyűlés idáig nem volt megtartható, és megtartása ez évben a közismeretű politikai viszonyokra tekintettel is, immár alig lehetséges, miért is az int. bizottságtól felhatalmazás volna kérendő arra, hogy az elnökség a közgyűlést a jövő év tavaszán hívhassa össze.⁵²

Elnöki tanács az előterjesztést magáévá téve kimondja, hogy a szükséges felhatalmazást az int. bizottságtól kéri.

9. Bemutattatnak a dévai és Hunyad vármegyei tagozat szept. havában tartott évi közgyűléséről felvett jegyzőkönyvek és ismertettettek a hozott határozatok.

Elnöki tanács örömmel veszi tudomásul a Hunyad vármegyei magyarság egységes megmozdulásáról tanúskodó jegyzőkönyvek tartalmát, és a párt részéről eddig kifejtett működés irányelveivel megegyező, s a megegyezésre törekvést kifejező határozatokat is.

A Moravcsik Ferenc piski lakos bántalmaztatása ügyében hozott határozatot illetőleg azonban kijelenti, hogy bár a maga részéről is a legnagyobb felháborodással értesült nevezett bántalmaztatásáról, a kívánt elégtétel megszerzése tekintetében lépéseket ezúttal már csak azért sem tehet, mert nem tudja, hogy az időközben történtek nem tettek-e minden lépést tárgyalanná, erről a Hunyad megyei tagozat értesítendő.

10. Ügyvezető ismerteti a kivándorlás megakadályozására irányuló lépéseket, és ifj. Hehs Aladár hírlapírónak ez ügyben kifejtett tevékenységét, valamint azon ajánlatát, hogy a párt erkölcsi támogatással tegye lehetővé részére a kivándorlási üzemek ellen írott könyve kiadását.⁵³

Elnöki tanács ügyvezető jelentését tudomásul véve kimondja, hogy bár legteljesebb elismeréssel van Hehs Aladár hírlapírói működése iránt, mely nevezettnek önzetlen ügybuzgalmáról tesz tanúságot, könyve kiadásához az erkölcsi támogatást csak akkor adhatja meg, ha alkalma volna a könyv tartalmával megismerkedni.

11. Ügyvezető ismerteti a főiskolai magyar ifjúság segélyezésére indult mozgalom⁵⁴ eddigi eredményét, jelenti, hogy a főiskolai ifjak társas szellemének ébrentartására egy szűkebb hölgybizottság ismerkedő estélyt rendezett, mely a segítő alapra 3 ezer lejnél többet jövedelmezett, ismerteti a segítő tevékenység eddigi eredményeit, és ezekkel kapcsolatban a befolyt összeg kezelésével elnök úr Öexcellenciája részéről megbízott kuratórium eddigi tevékenységét feltüntető jegyzőkönyveket, kapcsolatban a kuratóriumnak azon előterjesztésével, hogy az eln. tanács adjon neki önkormányzatot, és hatalmazza fel arra, hogy magát egy-két taggal szükséghez képest kiegészíthesse.

Elnöki tanács a tett jelentést tudomásul veszik, és a kuratóriumnak a kért felhatalmazást jelentéstétel várása mellett megadja azzal, hogy a továbbiakban is összhangban kell lennie az elnökséggel.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula

jegyző

Fasc. 1, fol. 118-119, gépelt tisztázat, összefűzött. Hátlapján pecsét és kézírásos bejegyzés: „Eln. tan. ülés jkv. 1925. dec. 16”

11.

Kivonat az 1927. X. 14-én az O. M. P. elnöki tanácsának ülésén felvett jegyzőkönyvből.

2. *Dr. Váradi Aurél* elnöki tanács tag az ezen jegyzőkönyvhöz ./. alatt csatolt írásbeli jelentését olvassa fel a f. évben lefolyt országos választásokról, és az azokkal kapcsolatos eseményekről.⁵⁵ Javaslatot terjeszt elő *dr. Bernády György, gróf Toldalagi Mihály, Ugron András, dr. Lakatos Sándor és Nagy Gyulának* a választások alkalmával és azt követőleg tanúsított magatartásuk miatt felelősségre vonásuk tárgyában.

Elnöki tanács a jelentést tudomásul veszi, s az előterjesztett javaslatot elfogadva, kimondja, hogy dr. Bernády György, Ugron András, gróf Toldalagi Mihály, dr. Lakatos

Sándor és Nagy Gyula ellen a f. évi országos választások alatt és azt követőleg tanúsított politikai magatartásuk miatt⁵⁶ az eljárást megindítja, s megbízza a központi elnökséget, hogy nevezetteket magatartásuk 15 nap alatt leendő igazolására szólítsa fel. Az igazoló felhívás megszövegezésével dr. Róth Hugó, dr. Gabányi Imre és dr. Váradi Aurél elnöki tanácsstagokat bízza meg.⁵⁷

3. Dr. Váradi Aurél elnöki tanácsstag, mint előadó, ismerteti Sándor József pártalelnök f. év július hava 28-ról a gróf elnök úr öméltósága útján az elnöki tanácshoz intézett bejelentését, melyben összeférhetetlenséget állapít meg dr. Bernády György elnöki tanácsstag ezen minősége és Marosvásárhely város élen viselt primári állása között, s kéri ennek megállapítása mellett nevezettnek a magyar párti szervezetekből való lemondatását. Az ismertetés után előterjeszti előadó a következő határozati javaslatot:

Tekintve, hogy dr. Bernády György, midőn annak idején Marosvásárhely város primárjául jelöltetett, e tény elnöki tanácsunknak bejelentette és ennek egyenes hozzájárulásával vállalta a jelzett állást, tekintve, hogy Sándor József alelnöknek az összeférhetetlenség tárgyában tett bejelentése nem tartalmaz olyan konkrét adatot, mely a primári és az elnöki tanácstagi állások közt elvileg fennállónak mondott összeférhetetlenség tényleges jelenlétét a M. P. szempontjából nyilván felismerhetővé, és így a párt kívánt fellépését ez idő szerint elengedhetetlenül szükségessé tenné, és tekintve végül, hogy dr. Bernády Györgynek a Liberális Párthoz való viszonya és abból folyóan a magyarság szempontjából elbírálást igénylő politikai magatartása f. évben lefolyt általános képviselő és szenátorválasztásoknál a mai ülésen tett jelentés kapcsán hozott határozat értelmében amúgy is egészében tisztázást nyer, és ezen eljárás folyamán az esetleg fennforgó összeférhetetlenség oportunitási tekintetből elvileg ki nem élezhető kérdés másodrangú jelentőségű lesz. Mondja ki az elnöki tanács, hogy Sándor József alelnök összeférhetetlenségi bejelentését a napirendről ezúttal leveszi.

Az elnöki tanács előadó határozati javaslatát elfogadja, és azt határozattá emeli.

Fasc. 1, fol. 337-338, gépelt tisztázat, aláírás nélkül.

Melléklet: Dr. Váradi Aurél elnöki tanácsstag jelentése a folyó évben lefolyt választásokról és az azokkal kapcsolatos eseményekről

Mélyen tisztelt Elnöki Tanács!

A f. év július havában lefolyt általános képviselő- és szenátor választások ügyében az elnökség részéről előadóként küldetvén ki, az észlelt egyes jelensége megrögzítése és ezekkel kapcsolatosan szükségesnek jelentkező némely intézkedések megtehetése céljából a következőkben előterjesztem

jelentésemet, illetve javaslataimat:

Általánosságban megállapíthatónak látszik, hogy népünk nagy tömegeinek körében a bizalom a vezetés iránt nem rendült meg s az egység szükségének gondolata épségben maradt. Az elnökség mindjárt a választások lezajlása után köszönetét fejezte ki ezért a pártunkhoz tartozóknak, rámutatván arra, hogy különös elismerés illeti a nem tisztán magyar ajkú lakosságtól lakott vidékek magyarságát, mely öntudatos és bátor állásfoglalásával nehéz pontokon is biztosította a magyarság erejének érvényre jutását. Részemről javasolom, hogy az elnökség ez annakidején kifejezett elismeréséhez mélyen tisztelt elnöki tanács ezúttal csatlakozni méltóztassék.

Ámde ugyanakkor, mikor a romániai magyarságnak az általános választásoknál tanúsított magatartását örömmel lehet és kell feljegyeznünk, nem hallgathatunk azokról a súlyos eltévelyedésekről, sőt helyenként egyenesen pártbontásra irányulónak látszó törekvésekről, melyek népünk egységes kialakultnak mondható érzésvilágát megzavarták és az intézőbizottságban annakidején óriási többséggel elfogadott taktikai, de egyben elvi állásponttal szembehelyezkedést jelentett.

Bár ebben a magatartásban minden rosszakarat és elfogultság nélkül eszközölt megítélés mellett is olyan jelenségek mutatkoznak, melyek az érvényben levő szervezeti-szabályzat 17. §-ának azonnali alkalmazását indokolhatóvá tennék, mert a pártból kizárható az, aki a párt működését gátolja, – legalább egyelőre erről még sem kívánok szólni, hanem disztingválni óhajtok a párthűség fogalmával összeegyeztethetetlen magatartás és annak következményei között a szerint, amint ez a magatartás:

1. más román pártokkal való együttműködés,
2. az ilyen együttműködésen résztvevők nyilvános támogatásában és
3. a párt illetékes szerve határozata értelmében összes pártszervezeteink és tagjaink által erkölcsi kötelezettségből követendőnek talált magatartás nyilvános bírálatában jelentkezett.

Ami az első pont alá subsummálható ténykedéseket illeti, ezek tekintetében a párt álláspontja nem lehet más, minthogy mindazokat ipso facto kilépetteknek kell tekinteni a párt kötelékéből, akik az intézőbizottságnak az általános képviselő és szenátorválasztásoknál elfoglalt álláspontját figyelmen kívül hagyva, a párt részéről hivatalosan megállapított jelölő listákon kívül más pártok listáin jelöltséget vállaltak. Ugyanezen tekintet alá esnek azok, akik mint bizalmi férfiak (assistensek) a pártok valamelyikével közelebbi összeköttetésbe kerültek. Mindezek az ipso facto bekövetkezett kilépés tényénél fogva lemondottaknak tekintendők a pártban, illetőleg annak bármely szervezetében viselt tőrtségükről, mi tekintetben a további szükséges lépések megtétele az elnökség, illetőleg a tagozatok vezetőségeinek feladandó lesz.

A második csoportba tartozókkal szemben, bár a párttagozatok idevonatkozó jelentéseit általában megbízhatóknak kell tekintenünk „az audatur et altera pars” elvét, illetőleg a contrudictorius eljárás bevezetését mellőzhetőnek nem tartom,

mert szükséges, hogy a tényállás minden egyesre nézve teljes bizonyossággal tisztáztassék és ezúton a szervezeti-szabály 17. § netán szükséges alkalmazásának előfeltételei megállapíttassanak. Ehhez képest, minthogy Maros-Torda megyei tagozatunk, illetőleg közelebről dr. Ferenczy István, a szászrégeni tagozat elnöke jelentésében adat van arra, hogy Ugron András Maros-Torda megyei párttagozatunk v. ügyvezető alelnöke, gr. Tholdalagi Mihály marosszentbenedeki birtokos, központi intézőbizottságunk tagja és Nagy Gyula vajdaszentiványi földbirtokos, az ottani községtagozat elnöke részvettek a román liberális párt mellett folyó agitációban, első több községben együtt járt a liberális párt listáján jelöltséget vállalt Orbán Balázssal ennek kortestútjain, az utolsó helyen említett pedig olcsó mezőgazdasági hitel ígéretével igyekezett a liberális propaganda sikerét a kisgazdák körében előmozdítani, dr. Lakatos Sándor pedig Bürger Albert liberális szenátor-jelölt érdekében fejtett ki kortestevékenységet: javasolom, hogy nevezettek hivassanak fel áros határidő kitűzésével jelentés tételére. A továbbiak iránt a jelentés beérkezése után lesz szükséges intézkedni.

A fenti csoportosítás harmadik pontjában említett magatartás bizonyítékául csak egy, de igen markáns adattal rendelkezünk idáig. Ez dr. Bernády Györgynek, elnöki tanácsunk tagjának az Aradon megjelenő Erdélyi Hírlap f. év. aug. hava 9-én és 11-én megjelent 2743 és 2744 számaiban „Válasz Zágoni Istvánnak Bernády György postaládájába helyezett levelére.” cím alatt közzétett cikksorozata.

A cikksorozat az azóta megszűnt Újság 156. és 157. számaiban dr. Zágoni István tollából megjelent és a választások Marosvásárhely társadalmára gyakorolt hatásával foglalkozó cikkeire válaszolva, több olyan kifejezést, illetőleg kijelentést tartalmaz, mely nemcsak hogy félreértésre és zavarra adhat alkalmat, de egyes részeiben egyenesen megdöbbenő módon juttatja kifejezésre a párt illetékes szerve által elfoglalt állásponttal ellenkező véleményét, illetőleg azt a felfogását, hogy a párt hivatalos álláspontja a választásoknál szerencsétlen volt, a magyarság tömegeinek egyetértésével nem találkozott, és a lelkekben nyugtalanságot támasztani volt alkalmas.

Félreértések keltésére szolgálhatott mindjárt a cikknek első részében Tancred Constantinescu volt miniszter egy állítólagos kijelentésének a most nevezett „felhatalmazása és felkérése folytán” tett rectificációja, mely konstatálva, hogy a volt miniszter úrnak nem voltak a pártunk megbontására irányuló törekvései és hogy erre vonatkozólag „soha senkinek, tehát Bereanescu marosmegyei prefektus úrnak sem mondott olyasmit, amit az idézett (Zágoni-féle) közlemény neki imputál”, – azzal folytatja a kérés és felhatalmazás folytán eszközöltött rectificációt, hogy „ilyen ambíciói nem voltak soha, de annak, hogy ilyesmit ambicionáljon, szükségét sem érezte, mert nézete szerint a magyar párt vezetősége évek hosszú sora óta következetesen maga megtett minden lehetőt, amiként a nemrég lefolyt választások eredményét igazolja, a pártnak minél teljesebb megbontása érdekében”.

Helye lehet ugyan dr. Bernády György közleménye most idézett részére nézve annak a magyarázatnak, hogy ez a rész nem az író gondolkodását adja vissza, hanem a Tancred Constantinescu „felhatalmazása és felkérése folytán tett rectifikációnak részét teszi. Azonban, míg egyfelől az ilyen magyarázatnak ellentmond az, hogy az idézett passus nem helyesírással, sem nyomdatechnikailag nem mutatkozik olyannak, amelyet közvetlenül Tancred Constantinescutól eredetnek kell tekinteni, másfelől Magyar Párt elnöki tanácsának egy tagjánál azt se lehet megengedettnek tekinteni, „vagy bár fel hatalmazásra és felkérésre” olyan hangon reprodukálja bárki kritikáját, amely a rejtett gúny maliciózus kifejezése és tegye azt anélkül, hogy ez a párt irányában ellenséges indulatú egyéntől jött kritikát bár egy szóval a maga értékére szállítaná le, illetőleg visszautasítaná.

Még inkább feltűnő dr. Bernády György cikkének ama passusa, mely a Zágoni cikkének Orbán Balázs és társai az ő (dr. Bernády) súlyának igénybevételével folytatott propagandájára vonatkozó állítására reflektálva, azt mondja, hogy *„Orbánék a választások rendjén Bernády György súlyának különleges igénybevétele nélkül s annak dacára, hogy a magyar-német párti jelöltek is minden igyekezetükkel azon voltak, hogy Bernády presztízsét minél teljesebb mértékben kihasználják, a leadott túlnyomó épségét nyerték el, amíg az egyesült magyar-német párti listára a képviselő választások rendjén Marosvásárhelyen a hatezeren felüli választóból leszavazott 1400 és egynéhány, a Maros megyében összesen 6000 és egy párszáz választó, kik közül több mint 3000 német.”*

Nem is beszélve arról, hogy a számadatoknak ez a beállítása ellentétbe van a párthoz, illetőleg akkori hivatalos lapjához hivatalos megkeresésünkre beküldött tudósításokban közölt eredménnyel, és Marosvásárhelyre vonatkozó részében éppen helytelennek mutatkozik, (mire azonban az ügy jelen stádiumában, a később tisztázható tényállás megállapítását bevárando, különös súlyt nem kell helyezni). Feltűnőnek és megengedhetetlennek kell tekintenünk, hogy olyan párttag, ki pártéletben jelentékeny állást tölt be, oly módon kommentál egy választási eredményt és ezzel mintegy lovat ad azon felfogás alá, hogy a magyar nép tömegei elfordultak attól a tervezettől, mely még mindig egyedül tekinthető a romániai magyarság politikai képviselőjének és melynek hitelét a nyilvánosság előtt kisebbiteni, amellet, hogy mindenesetre impolitikus dolog, ma egyet jelent a romániai magyarság erkölcsi súlyának leszállításával.

Egyébként, hogy dr. Bernády György többször idézett közleménye szinte valami ilyen célt kíván szolgálni, aziránt maga a közlemény is alig hagy kétséget mert éppen az idézett passus után következik egy kitétel, mely szerint az írónak fel kell vetnie azt a kérdést, hogy *„nem-e hypokrézis a tények ilyen állása mellett még azt állítani, hogy a magyarok győztek?”* Cikkíró az önmaga által felvetett kérdést azzal intézi el, hogy *„a magyarok nem győztek, de nem is buktak el, hanem bekövetkezett az, ami tömegeink hangulatának ismerete alapján ő előre megjósolt, amit azonban az arra illetékesek neki nem akartak elhinni, hogy a magyar választók óriási tömegei leszavaztak a liberális listára”* és mint ha a cikkíró egyenesen ignorálni kívánná mindazt a

sok keserű panaszt mely a kisebbség csoportosulás bukását helyenként előidéző s a román pártok egy részénél is visszatetszést keltő visszaélések miatt cikke megírásakor még elevenen élt a magyarság köztudatában, mindjárt az imént idézett kitétel után megállapítja, hogy: *“nemcsak nálunk (t.i.) Maros-Tordában történt ez így. Így történt ez Udvarhely, Háromszék és Bihar megyékben, ahol a magyarság nagy tömegei minden különösebb befolyásolás nélkülönként, saját elhatározásuk folytán szavaztak a magyar-német listák ellen.”*

Azt hiszem, hogy, még ha való volna is, amiről a választásoknál szerzett tapasztalatok mellett egyáltalán szó sem lehet, a most idézett részben foglalt állítás, mely a magyarság egyik vezéregyénisége részéről szinte felmentő ítéletet jelent az egyenletes brutális választási visszaélése felháborítóan nagy sorozatára, még akkor is meggondolatlanak, elhibázottnak és következményeiben veszedelmesnek kellene minősítenünk az ilyen nyilatkozatot. A magyarság általános érdekével ugyanis nem lehet összhangban, sőt egyenesen ellentétben áll, úgy tüntetni fel a tényállást, mint ha liberális párt parlamentáris szempontból aggasztóan enormis nagy többségének biztosításába a magyar nép tömegeinek hangulata egyik jelentékeny tényező volt volna, és ennek következtében a magyar pártnak a román parlamentben egy nagy harc eredményében helyet foglaló tagjai nem képviselnék népünk közvéleményét. Az ilyen felfogás és beállítás annál is inkább komoly aggodalmakat keltő, mert azzal hogy a magyar nép *“óriási” tömegeit a valóban teljesen ellentétesen, minden különösebb befolyásolás nélkül, önként saját elhatározásuk folytán* a liberális párt mellett szavazónak mondja, a román politikában ma késhegyig menően élése ellentétek mellett kiteszi ezeket a tömegeket az ellenzéki pártok ily beállítás nyomán egészen természetes sőt jogos ellenszenvének, mit felidézni nem lehet magyar érdek.

Különösen megdöbbenő azonban dr. Bernády György cikksorozatában az a rész, melyen mint „konkrét” esetet hozza fel a Csík megyében történeteket, és megállapítva, hogy ott a képviselő választások rendén a liberális lista elenyészően csekély számú szavazatot kapott, a fenti idézetekben kifejezett felfogás igazolására abból varr hímet, hogy a községtanácsok által megejtett szenátor választásnál a megye szerte nagy népszerűséggel bíró Görög Joachim megbukott s ennek az általában váratlannak, a magyarság szempontjából felette sajnálatosnak és normális lefolyás mellett szinte megmagyarázhatatlannak tekinthető eredménynek magyarázatául azzal a kérdéssel felel: *“nem-e azt jelenti az, hogy a Magyar Párt vezetőségével szemben a képviselő választások rendjén a legteljesebb engedelmisséget tanúsító vármegye magyarsága mintegy expiálni akarta még Görög Joachim elbuktatása árán is az előző választások rendén tanúsított állásfoglalását.”* Tehát dr. Bernády György Csík megyének a négy megye közül egyetlennek az általános képviselő és szenátor választásoknál minden hatalmi terrorral szemben erőteljes ellenállást jelentő magatartását is jónak látja a később megejtett községtanácsi választások igen sokféleként magyarázható eredménye nyomán elhomályosító kétség alá helyezni, a magyar párt szempontjából becses értékében megkisebbiteni és ezzel

azt a feltevést táplálni, hogy a csiki magyarságnak az általános képviselő és szenátor választásnál tanúsított magatartása nem egy öntudatos, minden következményeiben átgondolt erős elhatározás eredménye volt, hanem efemer jelentőségű mozzanat, mely a későbbi állásfoglalással dezavualtattott.

Mindezen felül szinte kétségtelenné teszi dr. Bernády György cikksorozatának célzatát a II. cikkben Orbán Balázsnak és társainak juttatott elismerés, illetőleg annak nyílt bevallása, hogy cikkíró utólag köszönetet mondott Orbán Balázsnak, Erdélyi Elemérnek és Bürger Albertnek azért, hogy a *“Magyar Párt programja alapján párton kívüliekként a liberális listán jelöltséget vállaltak s e révén a romániai magyarságnak soha meg nem hálálható értékes szolgálatot tettek.”* Úgy látja tehát Bernády György, hogy azt, amit a párt illetékes szervezeti szabályzat 8. §-a szerint a politikai feladatok ellátására rendelt „főszerve” túlnyomó többségében helyesnek talált és amit ennél fogva a minden pártunkhoz tartozóra nézve irányadóul veendő álláspontként kellett tekinteni, szabad volt figyelmen kívül hagyni és így azok, akik a legenyhébb felfogás mellett is a legkétértelműbb helyzetnek lettek részesei akkor, amikor a *“párt programja alapján párton kívüliekként a liberális listán jelöltséget vállaltak”*, a párt hűség és fegyelem szempontjából kirívóan visszas ezen tényükkel dicsőretekre szolgáltak rá, mint olyanok, kik a *„romániai magyarságnak soha meg nem hálálható értékes szolgálatot tettek.”*

Azóta, hogy dr. Bernády György ezt megírta, több mint két hónapnak tapasztalatai álnak rendelkezésére annak a megállapítása végett, hogy vajon ki tévedett? A magyar párt-e, mikor arra illetékes szerve útján a nemzeti kisebbségekkel való együttműködésben és ezekkel együtt a román pártoktól független fellépésben kereste politikai érvényesülése útját, avagy azok a valóságban különben nem létezett óriási tömegű magyar választók, kik szerinte a liberális listára szavazással barátságosabb elbánást, enyhébb légkört véltek a maguk részére biztosíthatni? Márcsak azért is, hogy dr. Bernády Györgytől erre a kérdésre nyílt feleletet kapjunk, részemről azt tartom szükségesnek, hogy bármennyire is fennforognak egyébként az ő idézett cikkeiben a szervezeti szabályzat 17. §-ában említett olyan magatartás jelenségei, mely *„a párt működését gátolja”*: mellőztessék ezidőszerint a kizárás iránti eljárás, de ezen jelentés és a vonatkozó egyéb adatok közlése mellett hívassék fel nevezett elnöki tanács tag úr arra, hogy magát az Erdélyi Újság ez évi aug. hava 9-én és 1-én megjelent számaiban *„Válasz Zágoni Istvánnak Bernády György postaládájába helyezett levelére”* cím alatt megjelent cikkei s különösen ezek a jelentésben idézett passusaira nézve, valamint általában a választásoknál követett magatartását illetőleg részletesen igazolja.

Talán szót kellene még tennem a választások kapcsán a parlamentben végbe ment igazolási eljárásról, melyet legjobb akarat mellett sem tekinthetünk azzal az imponáló komolysággal bírónak, mely a magát a jogában sértettnek érzőre még akkor is kiegyenlítő hatást gyakorol, mikor a vélt jog nem érvényesül. Mellőzöm azonban erről a megemlékezést, mert hiszen a szerzett szomorú tapasztalatok után nem érzem szükségét annak, hogy a jelenleg érvényben levő igazolási eljárás

tarthatatlanságát további argumentumokkal igazoljam és a párt tagjainak figyelmét, felhívjam arra a szükségesre, mely az igazolási eljárás reformjának követelését, mi különben is programunkba foly, [sic!] mindannyiunk szoros és elutasíthatatlan kötelességévé tesszük.

Kiváló tisztelettel

a mélyen tisztelt Elnöki Tanács alázatos szolgája:

12.

[Kivonat

az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának 1927. november 7-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből]⁵⁸

[...]

Tárgyaltatik dr. Bernády György elnöki tanácstagnak az országos képviselő- és szenátorválasztások alkalmával tanúsított magatartása.

A M. P. elnöki tanácsa megállapítja, hogy Bernády György az elnöki tanács volt tagja a f. évi országos választásokkal kapcsolatban tanúsított politikai magatartásával, valamint az Erdélyi Hírlap folyó év VIII. 9. és 11. számában⁵⁹ neve alatt közzétett⁶⁰ cikkeivel a magyar kisebbség érdekeit mélyen sértő és a párt működését gátló támadást követett el, noha a f. évi VI. 15-én tartott elnöki tanácsi és VI. 16-án tartott int. biz. ülés határozatát⁶¹ tudomásul vette, és magát annak kifejezetten alá is vetette.

Ezért a politikai erkölcsbe is beleütköző magatartásáért az elnöki tanács őt igazolásra szólította fel a szerv. szab. 17. §-a alapján.

Minthogy azonban a folyamatba tett eljárás alatt Bernády György a párt kötelekéből történt kilépésével⁶² kivonta magát a párt ítélkezése alól, vele szemben a további eljárást megszünteti.

Tárgyaltatik Ugron András közp. int. biz. tagnak az országos képviselő- és szenátorválasztások alkalmával tanúsított magatartása, ismertetvén nevezettnek az igazolásra adott választávirata.⁶³

Ugron Andrásnak a jelzett választásokkal kapcsolatban tanúsított magatartása miatt igazolásra történt felszólításra az elnöki tanácshoz intézett ildomtalan hangú választáviratának tartalma felett elnöki tanács a legnagyobb fokú megbotránkozását fejezi ki, és mert nevezett a magyar nemzeti kisebbség érdekei ellen vétett azzal, hogy a párt részéről jelöltekkel szemben a Nemzeti Liberális Párt listáján jelöltek támogatja, a párt működését gátló ezen eljárásáért legteljesebb rosszallását nyilvánítja.

Tárgyaltatik dr. gróf Toldalagi Mihály közp. int. biz. tagnak a f. évben lefolyt általános választások alkalmával tanúsított magatartása, és ismerttetik nevezettnek az igazoló felhívásra adott nyilatkozata.⁶⁴

Elnöki tanács dr. gróf Toldalagi Mihálynak a maros-tordai tagozat jelentéséből ismert és az igazoló nyilatkozatban kétségbe nem vont magatartását, mellyel a jelzett választásoknál a Magyar Párt jelöltjeivel szemben az egyik-másik párt listáján jelöltet

támogatta, mint a magyar nemzeti kisebbség érdekeit, sértőt s a párt működését gátlót helyteleníti, s a felett rosszallásának ad kifejezést.

Tárgyaltatik Nagy Gyula vajdaszentiványi községi tagozati elnöknek a választásoknál követett magatartása, és ismerttetik azzal kapcsolatban nevezettnek az igazolásra felhívásra adott nyilatkozata.⁶⁵

Elnöki tanács Nagy Gyula magatartását, mellyel a Liberális Párt mellett állást foglalt és annak érdekében tevékenységet fejtett ki, mint a maros-tordai tagozat jelentése alapján megállapított s nyilatkozatában általa kétségbe nem vont oly tény, mely a magyar nemzeti kisebbség érdekeit sértette, s a párt működését gátolta, elítéli, s a felett rosszallásának ad kifejezést.

Tárgyaltatik dr. Lakatos Sándornak, a marosvásárhelyi tagozat int. bizottsági tagjának a f. évben lefolyt képviselő- és szenátorválasztások alkalmával tanúsított magatartása, és ismerttetik nevezettnek igazoló nyilatkozata.⁶⁶

Az elnöki tanács dr. Lakatos Sándor ellen a f. évben lefolyt általános választásoknál követett magatartása, illetőleg a miatt folyamatba tett eljárást, nevezett a hír szerint azon választásoknál Bürger Albert nemzeti liberális szenátor mellett foglalt állást, és most nevezett érdekében a gyáriparosok marosvásárhelyi szövetségének hivatalnokait kortesútra küldötte, abbahagyja, miután dr. Lakatos Sándor igazoló nyilatkozatában a neki tulajdonított ténykedést határozott tagadásba vette, és annak bizonyítására ténybeli adat rendelkezésre nem áll, s további bizonyítási eljárástól megfelelő eredmény ma már nem várható.

[...]

Fasc. 1, fol. 329-331, gépelt fogalmazvány, vegyesen az intézőbizottsági jegyzőkönyv szövegével. Aláírás nélkül.

13.

Jegyzőkönyvi kivonat

az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának 1929.⁶⁷ április 22-én tartott üléséről.

2. Tárgyaltatnak a szakosztályok megalakítására vonatkozó javaslatok.

Elnöki tanács a közgazdasági, jogügyi és kisebbségi szakosztályok megalakítására vonatkozó javaslatokat elfogadja, a közművelődési szakosztály megalakítására vonatkozó javaslatnak a legközelebbi eln. tanács ülése elé terjesztésével dr. Paál Árpádot bízza meg.⁶⁸

Fasc. 2/1929, fol. 174, gépelt tisztázat. Aláírás nélkül.

14.

Kivonat

az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának Kolozsváron, 1929. október hó 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

1. Tárgyaltatik Szabó Károly indítványával kapcsolatosan a közgazdasági szakosztálynak a Pénzintézeti központ, a Magyar Bank és a Magyar Földhitelintézet alapítása tárgyában hozott határozati javaslata. Dr. Gyárfás Elemér részletes előadásában kiterjeszkedik a Bankszindikátusnak e tárgyban hozott határozatára is.

A közgazdasági szakosztály javaslata elvileg elfogadtatik, és a határozat megszövegezésével és annak nyilvánosságra hozatalával az elnökség bíztatik meg azzal, hogy a határozati javaslat 2.a. pontja elfogadtatik, a 2.f. pont végrehajtása felfüggesztetik.

A kivonat hitelül:

Dr. Deák Gyula s. k.

főtítkár

jkv.-vezető.

Fasc. 2/1929, fol. 215, gépelt tisztázat.

Kivonat

Az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának Kolozsváron, 1929. október hó 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

4. Tárgyaltatik a magyar iparos ifjúság nemzeti alapon való megszervezésének kérdése.

Elnöki tanács szükségesnek véli egy értekezlet összehívását, melyre Oswald Pál katolikus legényegyleti elnök és Vásárhelyi János képviselő meghívassanak és az ő meghallgatásuk után hozandó határozat a további teendők tárgyában.

A kivonat hitelül:

Dr. Deák Gyula s. k.

főtítkár

jkv.vezető

Fasc. 2/1929, fol. 308, gépelt tisztázat.

Kivonat

Az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának Kolozsváron, 1929. október 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

7. Tárgyaltatik az örmény katolikusok nemzeti alapon való szervezkedéséről beérkezett jelentés.⁶⁹

Elnöki tanács a bejelentést tudomásul veszi és elhatározza, hogy felhívás intéztessék az illetékesekhez, hogy a magyarságra nézve káros akcióval szemben bizalmas úton ellenpropagandát tegyenek folyamatba.

A kiadvány hitelül:

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

jkv. vezető

Fasc. 2/1929, fol. 371, gépelt tisztázat.

15.

Kivonat

*az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának 1930. május hó 11-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.*⁷⁰

4. Tárgyaltatik az iskolák szabad választása és látogathatása tárgyában parlamenti csoportunk kezdeményezésére benyújtandó törvényjavaslat.

Elnöki tanács az előterjesztett törvényjavaslat tervezetet elvileg elfogadja, és a parlamenti csoport elhatározására bízva, hogy alkalmas időben annak benyújtása tárgyában határozzon.

A kiadvány hitelül:

Kolozsvár, 1930. május 22.

Dr. Deák Gyula s. k.

főtitkár

Fasc. 3, 102, gépelt tisztázat. Hátlapján kézírásos bejegyzés: Sz. 867/1930. A p. cs. 1930. máj. 7-én tartott ülési jkv. melléklete.

Fejlécen: Sz. 863/1930.

16.

Kivonat

az Országos Magyar Párt elnöki tanácsának és parlamenti csoportjának 1935. október hó 7-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.⁷¹

3. *Ügyvezető alelnök* ismerteti a Háromszék megyei tagozat indítványát egy speciális székely bizottság megalakítása tárgyában. Ellenzi a külön bizottság megalakítását, mert az félremagyarázásokra adhatna alkalmat. Nem kifogásolható azonban az, hogy a székely vármegyék vezetői és képviselői egyes, különösen őket érdeklő kérdések megbeszélése végett külön üléseket tarthassanak azzal, hogy ezen üléseken hozott javaslatokat a központi pártelnökséggel közöljék.

Br. Szentkereszty Béla részletesen indokolja a háromszéki tagozat indítványát, és annak elfogadását kéri.

Elnöki tanács tudomásul veszi, hogy a székely vármegyék vezetőségei őket különlegesen érdeklő kérdéseket megvitassanak és a szükségesnek vélt javaslataikat a központi pártelnökséghez felterjesszék.

K. m. f.

A kivonat hitelélül:

főtitkár,
jkv. vezető

Fasc. 2/1935, fol. 49, gépelt tisztázat, aláírás nélkül.

Jegyzetek:

1. Utalás a Tătărescuval folytatott tárgyalásokra. Vö. I/9-10.
2. Grandpierre Emil üv. alelnök állásáról lemondott. Ld. még: II/7. 2. pont.
3. „*Államjogi és*”
4. I/12. Jakabffy Elemér hozzászólása.
5. Vö. I/11. 1. pont.
6. Kiemelés az eredetiben.
7. A megüresedett Csík megyei szenátori helyre Gyárfás Elemért jelölték. Az április 24-én tartott választáson csalással a liberális jelölt győzött. *Jakabffy 1925, Ugron – Deák 1925.*
8. Vö. II/3. 7. pont.
9. Várady Aurel
10. „*meghívott vendég*”
11. „A közigazgatási szakosztály névsora” (fog.) Fasc. 1, fol. 90.
12. Bizonyosan Makkai Sándor ref. püspökhelyettesről, későbbi püspökről van szó.
13. „Dr. Jakabffy és Gyárfás Elemér kijelentik, hogy ők a kérdést figyelemmel fogják kísérni, s megfelelő ellenpropagandát csinálnak.”
14. „*már intézett*” Ld. még: *A Magyar 1925.*

15. Olvashatatlan kézirásos bejegyzés.
16. Az erdélyi magyar egyházfők 1925. május 6-án adtak be emlékiratot a magánoktatási törvény ellen.
17. „*a mostani határozat értelmében*”
18. *Mit nyert* 1925.
19. „*és nem is állna a magyarság érdekében*”
20. „*A commune melléklendő*”
21. *Világnézet* 1925.
22. Nem ismeretes.
23. Vö. II/5. 5. pont.
24. I/12. A telepések érdekében Tornya Gyula tett panaszt a Népszövetségnél.
25. *Flachbart* 1925.
26. Politikai hetilap, 1925. áprilisa és augusztusa között kb. 20 száma jelent meg.
27. Megegyezés jött létre a Romániai Magyar Sajtóvállalat és az Ellenzék Rt. között, így tárgyalanná vált a bejelentett új napilapnak, a Magyarságnak a megindulása. Ld. *Sulyok* 1925.
28. Az *Újság* és a *Brassói Lapok* vitája üzleti és politikai okok miatt zajlott. Ld. még: *Kacsó* 1981, 381-384.
29. Nem ismeretes.
30. 36 oldalas beadványban támadta a paktumot. *Mikó* 1941, 56.
31. A brassói nagygyűlésen Csetri János marosmenti munkás felszólalása miatt a kommunistákkal való szövetkezéssel vádolták a Magyar Pártot. Az indított vizsgálatot bizonyítékok hiányában megszüntették.
32. A román választási rendszer szerint a szakmai kamarák is küldhettek képviselőket a törvényhozásba. Ld. még: *Gyárfás* 1925.
33. „*lehetőleg*”
34. Elnöke gr. Bethlen György.
35. Nem került elő.
36. Nem került elő.
37. *Erdély* 1925.
38. Részleteket közölt román fordítással: *Minoritáti* 1996, 98-109.
39. „*megtörténniük*”
40. Vita után, a 3. pontban megfogalmazták.
41. Bernády György: „Emlékeztető” az Országos Magyar Párt és a Nemzeti Liberális Párt 1925-ös tárgyalásairól, Marosvásárhely, 1926. 01. 16. HRM PÁK Ms. 7651/741. fol. 7. A megbeszélések Tancred Constantinescu ipari és kereskedelmi miniszterrel folytak.
42. Kiemelés az eredetiben.
43. Ua.
44. Ua.
45. Ua.
46. Ua.
47. Ua.
48. Ua.
49. Ua.
50. Ugron Zoltán a Magyar Párt mezőgazdasági szakosztályának létrehozását indítványozta. Ld. *Ugron* 1925.
51. „Ki? Dr. Szoboszlai, Dr. Gabányi, Dr. Toldalagi”
52. A szervezeti szabályzat szerint évente kell nagygyűlést tartani. *Szerv. Szab. Ügyv. Szab.* 1924, 5.
53. Hehs Aladár könyvét nem találtuk, valószínű nem jelent meg.
54. 1925-ben indult.
55. Mellékletben közölve. Fasc. 1, fol. 340-349.

56. Bernády és csoportja a liberális orientációt követték, és ellene voltak a németekkel kötendő paktumnak.
57. Bernádynak külön, a másik négy személynek azonos tartalmú szöveget írnak. Fasc. 1, fol. 350. A négy személynek küldött levél fogalmazványa: Fasc. 1, fol. 326. [Kolozsvár, 1927. X. 15-én.]
58. A közölt szöveg fogalmazvány, vegyesen az Intézőbizottság jegyzőkönyvének fogalmazványával. Mivel a kettő szövege tartalmában azonos, és mivel az előző jegyzőkönyv tanúsága szerint az Elnöki Tanács folytatta a vizsgálati eljárást, bár az I/19. időrendben ezt megelőzi, e fogalmazványt mi itt közöljük. Vö. I/19.
59. I. rész 93. sz. jegyzet.
60. *„valóiban tartalmú és rágalmozó”*
61. Utalás a Kisebbségi Blokk létrehozására.
62. Bernády az igazoló felhívásra táviratban válaszolt, kifejezte elégedetlenségét a vezetéssel szemben és bejelentette kilépését. Fasc. 1, fol. 379-380.
63. Cluj, [s. a.] Fasc. 1, fol. 381.
64. Nyárádszentbenedek, 1927. nov. 4. Fasc. 1, fol. 339.
65. Vajdaszentivány, 1927. okt.23. Fasc. 1, fol. 388-389.
66. Nem került elő.
67. A jegyzőkönyv évszáma 1922, egyértelmű elírás, kijavítottuk.
68. A székelyudvarhelyi nagygyűlés után a szakosztályok szervezése ismételten napirendre került. Vö. I/24. 5. pont.
69. „Az OMP Erzsébetvárosi Tagozatának Elnökségétől,” Erzsébetváros, 1929. szept. 27. Fasc. 2/1929, fol. 1.
70. A kivonatot az Elnöki Tanács küldte meg a parlamenti csoportnak, annak jegyzőkönyvi mellékleteként szerepel. III/28.
71. A jegyzőkönyv hátlapján: „Lássá Karsay Úr! Fenti jegyzőkönyvi kivonat 1-1 példányban elküldendő Háromszék, Csík, Udvarhely és Marostorda vármegyei tagozati elnököknek. 1935. nov. 9.”